

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

**©Kütüphaneler ve Yayınlar
Genel Müdürlüğü**

Eser Adı: Osman Nevres Dîvânı

Müellifi: Osman Nevres

Hazırlayan: Bayram Ali kaya

Yayın Yılı: 2020

ISBN: 978-975-17--4652-8

Ana Yayın Numarası: 3678

Kültür Eserleri Dizisi- 634

Adres: Emek Mahallesi, Wilhelm Thomsen Caddesi

N0:4 06490 Çankaya/ANKARA

Telefon: +90 312 470 80 00

Faks: +90 312 470 54 71

e-posta: yaphaz@ktb.gov.tr

www.ktb.gov.tr

<http://ekitap.ktb.gov.tr>

OSMAN NEVRES

DÎVÂN

Hazırlayan

Dr. Bayram Ali KAYA

Ankara

2020

KISALTMALAR

- A : Arz-ı hâl
AKM : Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı
B : Beyit
bk. : bakınız
BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C : Cilt
G : Gazel
Hzl. : hazırlayan
K : Kasıde
Ktk. : Kıt'a-i kebıre
Ktp. : Kùtùphâne, Kùtùphânesi
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
Mer. : Mersiye
nr. : numara
TDEA: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TTK : Türk Tarih Kurumu
ty. : tarih yok
vd. : ve devamı, ve diğerleri
vr. : varak
Yay. : Yayınevi, Yayınları

GİRİŞ

OSMAN NEVRES'İN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

A. HAYATI

1. Adı, Doğum Yeri ve Tarihi

Edebiyat tarihimizde kaynaklarda yer verilen ve kendilerinden dîvân şâiri olarak bahsedilen birden fazla Nevres bulunmaktadır.¹ Ölüm tarihlerine göre sıralamak gerekirse bunlardan ilki, daha sonra “Nevres-i Kadîm” olarak da anılacak olan 18. yüzyıl şâirlerinden Abdürrezzâk Nevres (?-1762), ikincisi, çeşitli nâzırlıklarda da bulunmuş olan Mehmed Nevres Paşa (1826-1872), üçüncüsü ise asıl adı Osman olan ve Abdürrezzâk Nevres ile isim karışıklığını önlemek için “Nevres-i Cedîd” veya “Nevres Efendi” olarak da anılan Osman Nevres (1820-1821/1876)'tir.² Şâirden döneminde daha ziyâde Nevres Efendi olarak bahsedilmiş, kendisi de bu kullanımı benimsediğini bir şiirinde belirtmiştir ([Mukatta‘ât Noksan G. 9]/1).³

Yaklaşık olarak 1236/1820-1821 yılında Sakız Adası'nda dünyaya gelen Nevres'in doğum tarihi hakkında kaynaklarda farklı bilgi ve değerlendirmelere yer verildiği görülmektedir. Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in tezkiresinde verdiği “...tahmînen 1251 senesi sinni on beşe resîde imiş”⁴ demesinden hareketle şâirin doğum tarihi 1236, Nevres'in aynı zamanda yakın dostu da olan Berberbaşı-zâde

¹ Ziyâ Paşa (1291). *Harâbât*. C. 1-2. İstanbul: Matbaa-i Âmire; İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1599-1619; *TDEA*. C. 7. İstanbul: Dergâh Yay. 45-47.

² İsmail Ünver (1988). “Nevres”. *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*. C. 8. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 158.

Yeri gelmişken, Osman Nevres ismi etrafında bilgi karışıklığı bulunduğunu gördüğüm bir husûsu açıklığa kavuşturmak isterim. Şöyle ki, asıl adı Osman Nevres Recep olup İzmir'de Yunan askerine ilk kurşunu sikan adam olarak ünlenen ve 1919 yılında ölen gazeteci-yazar Hasan Tahsin ile şâir Osman Nevres arasında isim benzerliği ve aynı zamanda vatanperver olmaları dışında herhangi bir ilgi bulunmamaktadır. Mezkûr gazetecinin Hasan Tahsin adıyla tanınması ise, Bükreş'e gitmesi için kendisine bu adı taşıyan bir silah tüccarının pasaportunun verilmesi münâsebetiyledir (bk. Zeynel Kozanoğlu (ty.). *Anıt Adam Osman Nevres “Hasan Tahsin”*. İzmir: İzmir Gazeteciler Cemiyeti Yay.; Komisyon (1990). “Osman Nevres-Hasan Tahsin Receb”. *TDEA*. C. 7. İstanbul: Dergâh Yay. 144).

³ Ziyâ Paşa aynı zamanda yakın dostu olan Nevres'ten Harâbât'a hayli şiir almış ve önceki yüzyılda yaşamış olan Abdürrezzâk Nevres için “Nevres-i Kadîm” ismini kullanırken, Osman Nevres için ise “Nevres” ve “Nevres Efendi” kullanımlarına yer vermiştir (Ziyâ Paşa (1291). *Harâbât*. C.1. 109-113; C. 2. 50, 62, 66, 92, 115, 119 vd. İstanbul: Matbaa-i Âmire).

Yukarıda anılan isimlerin dışında Atâ Terzibaşı'nın, “Kerkük Şâirleri” adlı eserinde hakkında bilgi verip şiirlerinden örnekler sunduğu dördüncü bir Nevres daha bulunmaktadır. Mahallî cönklerde çok sayıda şiirine yer verilmiş olan şâirin, şiirlerinden hareketle 19. yüzyılda yaşadığı, Kerkük'ü yurt edindiği, Kerkük ağzına âit pek çok kelime ve deyişe yer verdiği, yöre şâirlerinin şiirlerine nazîreler yazdığı anlaşılmaktadır. Kerküklü Nevres olarak da adlandırılabilir olan bu şâirin aruzla yazdığı gazelleri olmakla birlikte, daha ziyâde on birli hece vezniyle yazdığı koşmaları güçlü ve etkileyici bulunmuştur (Atâ Terzibaşı (1988). *Kerkük Şâirleri*. C.3. Bağdat: 133-162).

⁴ Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey. *Mecmûatü't-Terâcim*. Millet Ktp. Ali Emîrî. Tarih. nr. 789. vr. 63a.

Fuad Bey'in "...hîn-i irtihâlinde sinni altmış raddelerinde idi"⁵ demesi dikkate alınrsa 1233/1817-1818 ve ölümü münâsebetiyle Cerîde-i Havâdis'de yayımlanan yazıda, "...sinni, sitte vü hamsîn raddesinde olarak tekmîl-i dîvânçe-i hayât eylemiş olduğu ma'atteessüf işidilmiştir."⁶ denilmesine nazaran 1237/1821-1822 olması gerekmektedir.⁷ Atâ Terzibaşı ise daha farklı bir tarih verir ve Nevres'in doğduğu yılı 1226/1811-1812 olarak bildirir.⁸ M. Kayahan Özgül'ün tespitine göre bu tarihin ileri sürülmesinde, Nevres'in Ali Rızâ Paşa'nın yanında geçen yılların Terzibaşı tarafından yanlış hesaplanması etkili olmuştur.⁹ Bu farklı tarihler içinde araştırmacıların daha ziyâde, İnal'ın da itibâr ettiği 1236 tarihini dikkate aldıkları görülmektedir.¹⁰

2. Ailesi ve Eğitimi

Nevres'in Rum asıllı olduğu husûsunda kaynakların tamamına yakınının fikir birliği içinde olmasına karşın¹¹, sâdece İsmail Hâmi Dânişmend, II. Mahmud devri veziriâzamlarından Bursa Mutasarrıfı Derviş Mehmed Paşa'nın sadâreti hakkında bilgi verirken, "Derviş Mehmed Paşa, Sultan Azîz zamanındaki şâir Nevres'in dedesidir." kaydına yer vermek sûretiyle Nevres'i Türk asıllı olarak göstermiştir.¹² Diğer kaynaklar tarafından teyit edilmeyen bu bilgi, yanlış olup Danişmend'in Osman Nevres ile adaşı Mehmed Nevres Paşa'yı karıştırmasından kaynaklanmaktadır zîrâ Derviş Mehmed Paşa Osman Nevres'in değil, aynı zamanda şâir de olan Mehmed Nevres Paşa'nın dedesidir.¹³ Dîvânına ilişkin bâzı kütüphane kayıtlarında ise şâirin ismi "Osman bin Abdullah, es-Sakızî, Nevres-i Cedîd" şeklinde kaydedilmiştir.¹⁴ Nevres'in ailesi hakkında bilinenler yok denecek kadar az olup sâdece, Bağdat'ta iken iki kızının aynı gün içinde

⁵ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1603.

⁶ *Ceride-i Havâdis* (1293). "Teessüf". cüz 3001; İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1603, 1606; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 3.

⁷ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1603; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 3.

⁸ Atâ Terzibaşı (1977). "Nevres, Osman". *Türk Ansiklopedisi*. C. 25. Ankara: MEB Yay. 216.

⁹ M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 4.

¹⁰ Fevziye Abdullah Tansel (1964). "Nevres". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: MEB Yay. 231; Atâ Terzibaşı (1977). "Nevres, Osman". *Türk Ansiklopedisi*. C. 25. Ankara: MEB Yay. 216; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 4.

¹¹ Mesela bk. Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey. *Mecmûatü't-Terâcim*. Millet Ktp. Ali Emîrî. Tarih. nr. 789. vr. 63a.

¹² İsmail Hâmi Dânişmend (1972). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C. 4. İstanbul: Türkiye Yay. 102.

¹³ "Mehmed Nevres Paşa" hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1599.

¹⁴ Osman Nevres (1290). *Dîvân-ı Osman Nevres*. İstanbul: Matbaa-i Âmire (Mesela bk. Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbî Efendi. nr. 1708, İhsan Mahvî. nr. 106. Tâhir Ağa. nr. 613 vd.).

hastalanarak kuşpalazından öldüğü bilgisinden ibârettir.¹⁵

Rum asıllı bir ailenin çocuğu olan Nevres, Bağdat Vâlisi Ali Rızâ (Laz Ali Rızâ) Paşa'nın hizmetkârlarından Süleyman Fâik Efendi tarafından sekiz-dokuz yaşlarında iken satın alınıp bir süre okutulduktan sonra Ali Rızâ Paşa'ya takdim edilmiştir. Aynı zamanda orta hâlli bir şâir ve mârifet sahibi bir zât olan paşa, Nevres'te cevher bulunduğunu sezmiş, onu tâlim ve terbiye ettirmiştir. Farsça'nın yanı sıra şiir ve inşâ bilgileri de öğrenen şâir, yaklaşık yedi-sekiz yıl sürdüğünü düşündüğümüz eğitim dönemini paşanın konağında tamamlamıştır.¹⁶

3. Görevleri, Hastalığı ve Ölümü

Nevres, uzun yıllar sürdürdüğü ve geçimini temin ettiği kitâbet mesleğine dâir bilgiler de edindiği eğitimini tamamlamasının ardından, hocası ve hâmisi Ali Rızâ Paşa kendisini, ilk görevi olarak 1252/1836-1837 tarihinde Bağdat vâililiği kitâbetinde istihdâm ettirir. Şâire bilâhare, 25 Cemâziyel-âhir 1260 (12 Temmuz 1844) tarihinde hâcelik rütbesi verilir.¹⁷ Nevres, paşanın 1262 senesi Ramazanı'nda (Haziran-Temmuz 1846) vefatına kadar yaklaşık on yıl bu görevde ve Bağdat'ın yanı sıra Şam ile Halep'i de kapsayan havâlide bulunur. Paşanın ölümünün ardından aynı yıl Şam ve Beyrut üzerinden İstanbul'a dönen Nevres, Hâriciye Mektûbî Kalemi'ne devam eder.¹⁸ Bu görevinde iken Askerî Mektepler Nâzırı Abdülkerim Nâdir Paşa ile tanışan Nevres, paşanın 1264/1847-1848 yılında Hicaz ve Irak Müşirliği'ne atanmasıyla onun maiyyetinde tekrar Bağdat'a gider.¹⁹

¹⁵ Osman Nevres (ty.). "Bir Zâta". *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 252; İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1617; İsmail Ünver (1988). "Nevres". *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*. C. 8. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 158; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 14, 184.

¹⁶ Nevres'in 1236/1820-1821 yılında doğduğu ve satın alındığında sekiz-dokuz yaşlarında bulunduğu bilgisi dikkate alınır, şâirin Süleyman Efendi tarafından satın alınma tarihinin 1244-1245/1828-1830 yılları arasına rastladığı görülür (Nevres, bir mektubunda sekiz-dokuz yaşından beri diyar diyar dolaşmakta olduğunu bildirek âdetâ satın alınma tarihini teyit eder bk. Osman Nevres (ty.). "Bir Zâta". *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 244). Şâirin ilk görev tarihinin 1252/1836-1837 yılı olduğu dikkate alındığında ise bu tarihe dek geçen yaklaşık sekiz-dokuz yıllık bir sürenin Nevres'in eğitim yıllarına tekabül ettiği söylenebilir; Osman Nevres (ty.). "Bir Zâta". *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 344; Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey. *Mecmûatü'l-Eş'âr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 419; Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 588; İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1603-1604; İsmail Ünver (1988). "Nevres". *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*. C. 8. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 158; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 4, 50.

¹⁷ BOA. Muallim Cevdet-Dâhiliye. Dosya nr. 269. Gömlek nr. 13430; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 4.

¹⁸ Fatin Efendi, Dâvud (1271). *Hâtîmetü'l-Eş'âr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 419; Şemseddin Sâmî (1316). *Kamûsü'l-A'lâm*. C. 6. İstanbul: Mihran Matbaası. 4608; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 5.

¹⁹ Osman Nevres, *Eser-i Nâdir*'in "Sebeb-i Tertîb" bölümünde 1264 yılından beri Nâdir Paşa'nın maiyyetinde bulunduğunu bizzat belirtir (bk. *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 5); Mehmed Süreyya (1311).

Şehir merkezinde değil de bir süre Fırat kenarındaki Hille’de oturmak durumunda kalan Nevres²⁰, paşanın 1265/1848-1849 yılında Bağdat vâililiğine atanmasıyla birlikte şehre taşınma imkânı bulur, bu arada Hicaz ve Irak Ordu-yı Hümâyûnu Tahrîrât Kitâbeti’ne getirilir.²¹ Kitâbettteki asıl gücünü Nâdir Paşa’nın yanında görev yaptığı yıllarda ve onun sâyesinde kazanmış olan Nevres, paşanın 1267/1850-1851 tarihinde Bağdat vâililiğinden azledilip 1268/1851-1852 yılında Diyarbakır vâililiğine atanması üzerine aynı yıl onunla birlikte bu şehre gider ve yine tahrîrât kâtipliği görevine getirilir. Diyarbakır yılları, Nevres’in hayli sıkıntı çektiği ve bilâhare değişik vesilelerle şikâyet ettiği yıllar olur.²²

Abdülkerim Nâdir Paşa, 1268/1851-1852 yılı içinde Anadolu Ordu-yı Hümâyûnu Müşîri Selim Paşa ile memuriyet becâyîşinde bulunur.²³ 1270/1853-1854 tarihinde bu görevinden azledilen paşa, 1271/1854-1855 tarihinde Serdâr-ı Ekrem Ömer Paşa’nın emrinde Anadolu Ciheti Kumandanlığı’nı yürütmekle görevlendirilir. Görev hayatı hemen hemen paşaya bağlı bir şekilde devam eden Nevres, yine tahrîrât kâtibi olarak onun yanındaki yerini alır ve paşayla birlikte Halep, Musul ve Kerkük vilâyetlerini dolaşır. Nevres’in bu yıllarda Ali Râşid Efendi’ye yazdığı bir mektubundan, diyar diyar dolaşmaktan bıkmaya başladığını ve İstanbul’a dönmeyi arzu ettiği anlaşılmaktadır.²⁴ Ali Râşid Efendi 1273/1856-1857 tarihinde bir görev vesilesiyle bölgeye geldiğinde Nevres bunu bir fırsat bilir ve İstanbul’a dönme arzusunu tekrar dile getirir.²⁵ Şâir, Diyarbakır’da öylesine bunalmıştır ki buradan bir an evvel ayrılmak, İstanbul’a olmasa bile bir başka yere tâyin olunmak husûsunda ısrar eder ve Mustafa Reşid Paşa’nın 3 Rebûlevvel 1274 (22 Ekim 1857) yılında altıncı kez sadrâzam olması üzerine ona da bir mektup yazarak nakli ricasında bulunur.²⁶ Nevres, bu mektubu tâkiben Meclis-i Vâlâ âzâsı Kandiyeli Fehmi Mazlûm Paşa’ya da bir mektup yazar ve hem mektubu hem de Reşid Paşa’nın sadrâzamlığına düşürdüğü tarihi İstanbul’a gönderir.²⁷ Nakil konusunda sonunda Veys Paşa’dan şifâhi olarak sadrâzamin

Sicill-i Osmânî. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 588; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 5.

²⁰ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 107; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 5.

²¹ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 107, cüz 2. 230; Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 588; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 5.

²² Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 239; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 7.

²³ Vak‘a-nüvis Ahmed Lutfî. *Târih-i Lutfî*. Cild-i tâsi‘. TTK Ktp. Y. nr. 531. vr. 29a; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 8.

²⁴ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 344; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 8-9.

²⁵ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 276; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 9.

²⁶ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 327; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 9.

²⁷ Osman Nevres (ty.). “Mazlûm Beyefendi’ye”. cüz. 281-283; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 10.

olumlu cevabını alan Nevres,²⁸ memnuniyetinin ifadesi olarak bir teşekkür-nâme yazarsa da²⁹ Reşid Paşa'nın 21 Cemâziyelevvel 1274 (9 Ocak 1858) tarihinde âni ölümü üzerine ümidini kaybeder. Nakli husûsunda hayâlleri yıkılan şâirin sağlığı da bu tarihten itibâren yavaş yavaş bozulmaya başlar.³⁰

İstanbul'a dönme konusunda muradına eremeyen Nevres, 20 Muharrem 1275 (30 Ağustos 1858) tarihinde ve Hâlis Efendi'nin yerine, Hicaz ve Irak Ordusu Hümâyûnu Muhasebeciliği'ne mütemâyiz rütbesine terfi ettirilmek sûretiyle tâyin edilir.³¹ En azından Diyarbakır'dan kurtularak tekrar Bağdat'a dönen ve bu duruma hayli sevinen şâir, bu görevinde uzun bir süre kalır. Bağdat'a yerleştikten sonra bir nebze de olsa rahat eden Nevres'in mutlu günleri fazla sürmez ve felâketler birbirini izler. Yaşadığı olumsuzluklardan ötürü Bağdat'tan soğuyan şâir, Abdurrahman Sâmî Paşa'ya yazıldığı sanılan bir mektubunda Bağdat'tan ayrılma isteğini dile getirir.³² Keçeci-zâde Mehmed Fuad Paşa'ya yazıldığı tahmin edilen bir diğer mektubunda bu isteğini tekrarlayan şâir, ayrıca paşanın yanında İstanbul'da bir iş istediğini belirtir.³³ Nevres, İstanbul'da kendisine münâsip bir iş temini husûsundaki isteğini, daha önce bir tatkikat sebebiyle bölgeye gelen ve Bağdat'a uğrayan Midhat Paşa'ya da iletmiş ve paşadan olumlu cevap almıştır.³⁴ Paşanın Meclis-i Vâlâ Başkitâbeti'ne atanması üzerine Nevres, hem sözünü hatırlatmak için Midhat Paşa'ya hem de Meclis-i Vâlâ Reîsi olan Yusuf Kâmil Paşa'ya mektuplar, şiirler yazar ve yardım taleplerini yineler.³⁵ Bağdat'ta hayli bunaldığı anlaşılan şâir, İstanbul'a dönme konusunda ulaşabildiği her kapıyı çalmak ve elinden geleni yapmak niyetindedir. Bu çerçevede başka şahıslara yazdığı mektuplar da söz konusudur. Bunlardan birini o sıralarda Meclis-i Vâlâ Zabıt Memuru olan Mahmud Celâleddin Paşa'ya yazan ve otuz yıldan fazla bir süredir gurbette olduğunu, İstanbul'un havasını, suyunu ve bilhassa Boğaziçi'ni hayli özlediğini dile getiren ifadeler yer veren Nevres, lutfedip de yanlarına almaları durumunda bununla iftihar edeceğini belirtir.³⁶

²⁸ Osman Nevres (ty.). "Bir Zâta". *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 284, 327; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 10.

²⁹ Osman Nevres (ty.). "Bir Zâta". *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 329; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 10.

³⁰ Zeynelâbidin Reşid (1326). *Edebiyat Kumkuması*. Halep: Vilâyet Matbaası. 86; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 10.

³¹ BOA. İrade-Dâhiliye. Dosya nr. 411. Gömlek nr. 27184; *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 141-142; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 10.

³² Osman Nevres (ty.). "Ehibbâdan Bir Zâta". cüz 1. 147-149; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 15.

³³ Osman Nevres (ty.). "Bir Zâta". *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 246-247; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 15.

³⁴ M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 15.

³⁵ Osman Nevres (ty.). "Übbehelü, Devletlü Midhat Paşa Hazretlerine". cüz 1. 139-140; "Der-Sitâyiş-i Midhat Paşa Vâlî-i Bağdâd ve Hasb-i Hâl-i Hod" (Ktk. 8), "Der-Sitâyiş-i Hazret-i Yusuf Kâmil Paşa" (K. 5), "Der-Sitâyiş-i Hazret-i Yusuf Kâmil Paşa" (Mütekerrir Muhammes 7), "Der-Hakk-ı Müşârün İleyh" (K. 8). Nevres, bu kasîdesinde de otuz yıldır gurbette olduğundan söz eder (K. 8/18); M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 15-16.

³⁶ Osman Nevres (ty.). "Mahmud Beyefendi Hazretlerine". cüz 1. 67-68; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 16.

Tüm çabalarına rağmen arzu ettiği neticeye bir türlü ulaşamayan şâir, kime yazıldığı belli olmayan bir mektubunda, bir zamanlar sohbetleriyle teselli bulunduğu dostlarını ve içki meclislerini terk ettiğini, artık âlemin vefâsızlığına tamamen kani olduğundan bir tür inzivâya çekilmek mecburiyetinde kaldığını ifade eder.³⁷ Bu münzevî günlerinde Nevres, içinde bulunduğu ruh hâlini de yansıtan bir mektupla, bu kez Medîne'deki “ferâşet-i şerîfe” hademeliğine tâyinini ister³⁸ ancak bu arzusu da gerçekleşmez. Havası son derece sıcak olan Bağdat'tan ayrılamamanın artık sinir bozukluklarına yol açtığı ve tahammülü zor sıkıntılar vermeye başladığı, bir süreden beri bâzı hastalıklara yakalandığı ve bunların tedavisiyle meşgul olduğu, şâirin bâzı şiirleri ile mektuplarından açıkça anlaşılmaktadır.³⁹

Muhtemelen 1278/1861-1862 yılı ortalarında Nevres hakkında meslekî şâyialar çıkarılmaya başlar ve önü alınamayan dedikodular İstanbul'a kadar ulaşır. Bunun üzerine Nevres, bir mektubunda hakkında sûizânda bulunulduğunu, aslında suçsuz olduğunu dolayısıyla bu olanlara tahammül kararı verdiğini dile getirmekle birlikte,⁴⁰ muhtemelen yıl sonuna doğru azledilmekten kurtulamaz ve 10 Ramazan 1279 (1 Mart 1863) tarihinde yerine, Bağdat Eyâleti Meclis-i Kebîri Reis-i Sânisî Kurbî Efendi getirilir.⁴¹ Azledilmesi için hiçbir sebep bulunmadığı ve suçsuz olduğu görüşünde olan şâir, bu düşüncesini “Der-Sitâyîş-i Şehenşâh-ı Zamân Hazret-i ‘Abdü’l-‘azîz Hân” başlıklı kasîdesinde de dile getirir (bk. K. 1). Nevres, durumun hayli ciddi olduğunu görmüş olmalı ki suçsuzluğunu tekrarlamak ve itirazlarını bizzat bildirmek üzere derhâl İstanbul'a gider ve orada kısa bir süre kalır.⁴² Bağdat'tan kurtularak İstanbul'a yerleşmek arzusunda iken yolsuzlukla suçlanan şâir, İstanbul'daki temaslarından ancak bir başka yere tâyini neticesini elde eder. Nâdir Paşa'nın İkinci Ordu-yı Hümâyûn Müşîrlîği görevi ile Şumnu'ya nakledilmesi üzerine, o esnâda Altıncı Ordu-yı Hümâyûn Muhâsebecisi olan Nevres, 12 Safer 1280 (29 Temmuz 1863) tarihinde ve Şevket Efendi yerine yine ordu muhâsebecisi olarak tâyin edilir. Bunun üzerine şâir, apar topar İstanbul'dan Şumnu'ya hareket eder.⁴³

Nevres, Şumnu'nun “bir arslanın bir âhûya saldırışı”na benzettiği soğuk havasına, son derece sert geçen kışına tahammül edemez ve bir an evvel buradan ayrılmının yollarını arar.⁴⁴ Bu meyanda, “Kenân Beyefendi Hazretlerine” başlıklı mektubunda hem Şumnu'nun havasından şikâyet eder hem de “yine bir sığağa

³⁷ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 265-266; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 17.

³⁸ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 297-298; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 18.

³⁹ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 218, 345; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 18-19.

⁴⁰ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 237-238; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 19-20.

⁴¹ BOA. Sadâret Mektûbî-Mühimme Kalemi. Dosya nr. 257. Gömlek nr. 4.

⁴² M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 20.

⁴³ Osman Nevres (ty.). “Kenân Beyefendi Hazretlerine”. cüz 1. 34-35; BOA. Sadâret Mektûbî-Mühimme Kalemi. Dosya nr. 271. Gömlek nr. 49; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 21.

⁴⁴ *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 21-22; bk. Ktk. 17.

veyâhut mûtedil bir hâle tahvîli” isteğini dile getirir. Nevres, bu isteğinden de olumlu bir sonuç alamaz ve bir süre sonra, vaktiyle kurtulmak için çırpındığı Bağdat’ı özlemeye ve aramaya başlar.⁴⁵

Bu sırada Nâdir Paşa, Şumnu’dan ayrılarak İstanbul’a gider. Yine aynı günlerde, Bağdat’taki ordu muhasebeciliğinde görevli bâzı memurların zimmetlerine para ve mal geçirdikleri iddiâsı üzerine gönderilen teftiş memuru tarafından hazırlanan raporda, Nevres’in de bu işe karıştığı iddiâsında bulunulur ve azil kararının gözden geçirilmesi istenir. Bunun üzerine, rüşvet almakla itham edilen bir kişinin Şumnu’da aynı görevde bulunmasının doğru olmayacağına karar verilir ve Nevres bir yıldan az bir süredir bulunmakta olduğu bu görevinden, muhtemelen 1280/1863-1864 yılının sonuna doğru azledilir.⁴⁶

Art arda gelen bu aziller çerçevesinde yoğunlaşan dedikodular, Nevres’in hayatını hayli derinden etkiler ve şâir için tahammülü zor günler başlar. Apar topar görevden alınması sebebiyle boşta kalan Nevres, hem herhangi bir maaş alamaz hem de tüm mal varlığına el konulduğundan beş parasız bir hâlde sefil bir hayat sürmeye mecbur olur. Şâir sâdece malını, mülkünü, mesleğini ve gelirini kaybetmekle kalmayıp itibârını da kaybeder ve bir nevi nâmusuna hâlel gelir. Nevres’in bir süredir peşini bırakmayan felaketsel bir de bu son azil olayının eklenmesi, şâirin zaten uzun zamandır bozuk olan sınırlarının iyice harabiyetine ve bunalıma girmesine sebep olur. İleri derecede zihnî karışıklık yaşayan Nevres yıkılmış, bitmiş, yarı deli denebilecek bir hâlde ve muhtemelen 1289/1872-1873 yılı sonu ile 1290/1873-1874 yılı başı arasında İstanbul’a gelir ve sıkıntısını çözebileceğine inandığı tek kişi olan Yusuf Kâmil Paşa’nın himâyesine sığınır. Paşaya sunduğu, “Der-Sitâyîş-i Hazret-i Kâmil Paşa” başlıklı “cûd” redifli kasîdesinde (bk. K. 5) şâir, bir yandan paşanın cömertliğini dile getirir bir yandan da neden eskisi gibi cömertliğinden istifade edemediğini sorar. Ayrıca hem suçsuzluğunu ve rüşvete aslâ tenezzül etmeyecek birisi olduğunu hem de yardımcı olmaması durumunda kırk yıllık emek ve hizmetinin boşa gideceğini dile getirir.⁴⁷

Azlinin üzerinden dokuz ay geçmesine rağmen durumunda bir düzelme olmaması ve dedikoduların da bir türlü sona ermemesi üzerine Nevres, paşaya bir de arzuhâl yazar. Kasîde nazım şekliyle kaleme alınmış ve Ziyâ Paşa’nın ilgili şiirin

⁴⁵ Osman Nevres (ty.). “Kenân Beyefendi Hazretlerine”. cüz 1. 35-36; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 22-23; bk. G. 98, G. 115.

⁴⁶ Osman Nevres (ty.). “Bir Zâta”. *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 13; İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1604-1605; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 23; Özgül’ün tespitine göre, Nevres’le ilgili gerek rüşvet suçlamaları, gerekse bunlara bağlı olarak verilen azil kararlarının muhtemel sebebi siyasîdir. Nevres’in önemli hâmilelerinden biri olan Nâdir Paşa’nın, Sultan Abdülazîz’i hall etmek ve yerine Şehzâde Murad Efendi’yi tahta geçirmek düşüncesine sahip olması, onun hayli düşman kazanmasına yol açmış ve ona olan yakınlığı sebebiyle Nevres de kaçınılmaz olarak bu durumdan etkilenmiştir. Zîrâ Nevres’e yöneltilen bir suçlama, itham veya karalama faaliyeti, paşayı da doğrudan zan ve töhmet altında bırakacaktır (M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 25).

⁴⁷ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1605; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 23-24, 26; K. 5/1-73.

baş tarafına ilave ettiği dokunaklı ibârede belirttiği üzere, bir “arz-ı hâl-i sûzişme‘âl” olan bu şiirinde de Nevres, velîmimetim dediği paşaya seslenir ve ömründe devletin yarım akçesini bile zimmetine geçirmediğini, aslâ rüşvet almadığını, müddeî ne söylesen söylesin kendisinin suçsuzluğundan emin ve Allah’ın da kerîm olduğunu, üstelik böyle bir suçu var ise ortaya konması gerektiğini dile getirir ve âdeta mâsum olduğunu haykırır ([A.]/42-45). Arzuhâlinde ayrıca, bu iftirâyı kabullenmesinin mümkün olmadığını ya öleceğini ya da kendisini temize çıkaracağını zîrâ kendisine her şeyden önce nâmus gerektiğini belirten Nevres, daha fazla dayanamaz ve bu şekilde nâmusuna hâlel getirenlere bedduâ eder. İffetli birini lekelemeye çalışanlara Allah’ın da düşman olduğunu bildiren ([A.]/53-55) şâirin arzuhâlinde ayrıca, bağ ve evine el konulduğu dolayısıyla durumunun daha da zorlaştığı anlaşılmaktadır ([A.]/98).⁴⁸ Nevres, arzuhâlin sonuna doğru yer verdiği beyitlerinde ise sahip olduğu her şeyi kaybettiğini vurgulamak istercesine âdeta bir çetele sunar. Buna göre şâirin kaybettikleri arasında tatlı dilli papağanı, av husûsunda son derece tecrübeli olan bir köpeği ve uçarcasına koşan bir atı bulunmaktadır. Şâirin elinde ise kala kala eski, kötü huylu, kaba davranışlı ve hastalıklı bir hizmetçi kalmıştır ([A.]/104-108).

Nevres’in suçsuzluğuna inanan ve durumunun düzelmesi için uğraşan Yusuf Kâmil Paşa, şâirin münâsîp bir memuriyete tâyini husûsuyla ilgili olarak Nâmık Paşa’ya tavsiyede bulunur ancak şâirin sağlığının gitgide bozulması herhangi bir göreve tâyin edilmesini imkânsız kılar.

Son azlinin ardından uzun bir süre boştaki kaldığı anlaşılan, bir ara aklî dengesini de kaybeden Nevres, hastalığının iyice ilerlemesi üzerine Hassa Ordu-yı Hümâyûnu Müşirliği’nden beri kendisini tanımakta olan Şehzâde Yusuf İzzeddin Efendi’nin tâlimatıyla Haydar Paşa Hastahânesi’ne yatırılır. Hastahâneye götürüldüğü gün yağmur yağmakta, şimşekler çakmakta ve gök gürlemektedir. Nevres, böyle bir manzara altında arabadan inip bir an hastahânenin kapısında durur ve dîvânında yer almayan şu beyti söyler:

Sille-i dârü’ş-şifâdır sanmayın gök gürlüyor

Bu yağın yağmur değildir âsumân ağlar bana⁴⁹

Tedavisi esnâsında yazdığı şikâyet-nâmesini ebced hesabıyla felâkete uğradığı 1290/1873-1874 senesini gösteren “mağdûrum” kelimesiyle bitirerek şehzâdeye göndermesi, şâirin yaşadığı o kötü günleri bir türlü unutamadığının bir işareti olsa gerektir. Hasta yatağındaiken doktorun “Siz deli misiniz?” diye sorması üzerine şâir bu kez, Adanalı Ziya’ya da atfedilen ve dîvânında bulunmayan aşağıdaki beyti söyler:

⁴⁸ Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 466; İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1605; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 26-28.

⁴⁹ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1606 (İnal, düştüğü dipnotta bu beytin, “Bu yağın yağmur değildir sanmayın gök gürlüyor / Sille-i dârü’ş-şifâdır âsumân ağlar bana” şeklinde de görüldüğünü belirtmiştir); M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 29.

Tîğ-i ser-tîz-i zekâmız bin yararken bir kılı
Biz de ger mecnûn isek kimdir cihânın âkili⁵⁰

Akıl hastahânesine kapatılmak yerine özenle tedavi edilen Nevres, kısa zamanda sağlığına kavuşur ve akabinde, aynı zamanda yakın dostu da olan Ziyâ Paşa'nın aracılığı ve Yusuf Kâmil Paşa'nın emriyle 1291 yılının Rebîülâhîr ayında (Mayıs-Haziran 1874) son görevi olan Zaptiye Nezâreti Mektupçuluğu'na tâyin edilir.⁵¹ Nevres'in tâyininde, dîvânının neşredilmiş olmasının yanı sıra dokunaklı arzuhâlinin de payı bulunduğu düşünülebilir.⁵² Sebep ne olursa olsun, şâir bu göreve tâyininin, nihayet bir kez daha İstanbul'da bir göreve getirilmekten ötürü hayli sevinir ve sevincini yine dîvânında yer almayan şu beytiyle ifade eder:

Ben dahi dâ'ire-i devlete girdim Nevres
Terelelli terelelli tenediri nâ teneni⁵³

Kısa bir süre sonra hastalığının yeniden nüksetmesi üzerine görevinden tamamen ayrılmak zorunda kalan Nevres, bu kez Toptaşı Bîmârhânesi'ne yatırılır. Bir süre tedavi edildikten sonra taburcu edilir ve artık yeni bir görev almaz. Bu arada yeniden bir parça iyileşen şâir, Üsküdar'da bir evde ikâmete başlar ve bir nevi inzivâya çekilir. O tarihlerde yazdığı düşünülebilecek,

Şimdi 'âkil odur zamânede kim
Ketm-i 'irfân edip deli görünür ([Ktk. 15]/3)

beytinde, bir nevi delilik ardına gizlenmiş irfan sahipliğiyle teselli bulan Nevres'i,

Ben Felâtûn'u beğenmez idim evvel lâkin
Ediyor şimdi baña hande cihânîñ delisi (G. 318/2)

beytinde ise kendisine delilik isnat edilmesine ve içinde bulunduğu duruma üzülen Nevres'i görmek mümkündür.⁵⁴

Nevres, inzivâ günlerinin ardından 10 Muharrem 1293 (6 Şubat 1876 Pazar) tarihinde yaşadığı çileli hayata veda eder ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilir. Son derece içli Kerbelâ mersiyeleri söylemiş olan Nevres'in de Muharrem'in onunda vefat etmesi hayli mânidardır.⁵⁵

⁵⁰ Ödemişli Hoca-zâde M. Muammer (1343). "Osman Nevres Efendi ve Âsârı". *Mahfel*. C. 5. cüz 54. 112; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 29.

⁵¹ *Basîret* (1291). cüz 1245. 1; Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 588; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 30.

⁵² M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 37.

⁵³ İbnülemin M. Kemâl İnal (1940). *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar*. C. I. İstanbul: Maarif Matbaası. 303; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 30.

⁵⁴ M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 31-32; Fatih Artvinli (2010). "Ali Enver'in Toptaşı Bîmârhânesi Gözlemleri". *Toplumsal Tarih*. S. 1290. 66-67.

⁵⁵ Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 588; Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 465; İbnülemin M.

B. ESERLERİ

1. Mersiye[-i Kerbelâ]

Yayın yeri ve tarihi belli olmayan bu eser, yedi sayfalık küçük bir mesnevî olup Nevres'in bilinen basılı ilk eseridir. Mersiyenin, şâirin Şumnu'da İkinci Ordu Muhâsebeciliği görevinde bulunduğu esnâda ve muhtemelen 1289-1290/1872-1874 tarihleri arasında basıldığı düşünülmektedir. Nevres, tarihsiz olan 6 sayfa tutarındaki taşbaskısının dışında, ayrıca dîvânına da aldığı bu mersiyesini (bk. Dîvân. 6-10);

Tîğ-i hâmemle sipihriñ ciğerin pâreleyip

Ben de icrâ edeyim kâ'ide-i Muhteşem'i (Mer. 2/I-2)

beytinde de dile getirdiği üzere, ünlü Acem şâiri Muhteşem-i Kâşânî'nin Kerbelâ Mersiyesi'nden esinlenerek yazar.⁵⁶ Bununla birlikte mersiyesinin,

Nîze üzre ser-i pür-hûn-ı Hüseyin'i göricek

Hayretinden baş açık dağlara çıkdı hurşid (Mer. 2/II-5)

beyti hâriç, tercüme olmayıp tamamen orijinal olduğunu belirtir.⁵⁷

Nevres'in çok beğenilmiş olan bu eserinin çeşitli kütüphanelerde yazma nüshalarının mevcut olduğu bilinmektedir (Mesela bk. Osman Nevres. Mersiye-i Kerbelâ (1972). Millî Ktp. Türkçe Yazmalar Kataloğu, nr. A 628. Ankara; Abdülbâki Gölpinarlı (Hzl.) (1972). Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu. C. 3. Ankara: TTK Yay. 381).

2. Destâr-ı Hayâl

İlk önce müstakil bir şekilde basılmış (1289/1872. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 24 sayfa), ardından dîvâna da alınmış olan Destâr-ı Hayâl (bk. Dîvân. 305-325), 551 beyitlik bir mesnevî olup temelde aynı ana fikir etrafında kurgulanmış altı ayrı hikâyeden (Kıssa-i Emir-zâde, Hikâye-i Kimyâ-ger, Destâr-ı Hayâl, Hikâye-i Rûbah, Hikâye-i Baht u Cehd, Hikâye-i Sühandân) oluşmaktadır.⁵⁸

Geneli itibarıyla öğüt ağırlıklı ahlâkî bir mesnevî olan Destâr-ı Hayâl'in sâdece iki hikâyesinin (Hikâye-i Rûbah, Hikâye-i Baht u Cehd) temsilî-alegorik

Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1605-1606; Fevziye Abdullah Tansel (1964). "Nevres". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: MEB Yay. 232; İsmail Ünver (1988). "Nevres", *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*. C. 8. İstanbul: Ötüken-SöğütYay. 158; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 31-32.

⁵⁶ M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 32.

⁵⁷ Osman Nevres (1290). *Dîvân-ı Osman Nevres*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 332; Ödemişli Hoca-zâde M. Muammer (1343). "Osman Nevres Efendi ve Âsârı", *Mahfel*. 5. cüz 55. 132; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 32-33.

⁵⁸ Fehmi Edhem Karatay (1956). *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Basmalar Alfabe Kataloğu*. C. 1. İstanbul. 591; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 34.

mâhiyette olduğu görülmektedir. Eserde yer verilen hikâyeler büyük oranda genç ve tecrübesiz hükümdar vb. kahramanlar üzerinden kurgulanmıştır. Bunda hikâyelerin anlatıldığı kişinin bir Emîr-zâde olmasının da payı olmalıdır.

Mesnevîyle ilgili bazı tespitlerde bulunulan ve yazarı belirtilmemiş olan Almanca bir makalede yer verilen Destâr-ı Hayâl'in, Andersen'in "Kralın Yeni Elbisesi/Kral Çıplak" adlı hikâyesinin Türkçedeki paraleli olduğu görüşü, tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır zîrâ iki eser arasında bazı ortak yanlar bulunmakla birlikte bazı önemli farklılıklar da söz konusudur.⁵⁹ Örneğin Andersen'in hikâyesinde yer verilen kral tipi, son derece kendini beğenmiş ve ders verilmeyi hak eden biri durumunda iken, Destâr-ı Hayâl'deki hükümdar tipi, cömertlik, fakirlere yardım etmek vb. iyi meziyetleri olan, mala, mülke değer vermeyen ve halkı tarafından da çok sevilen biridir. Onun tek zaafı külahtan sıkılıp destâra merak salması ve tecrübesizliği sebebiyle iyi niyetinin kurbanı olup aldatılmış olmasıdır.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse Destâr-ı Hayâl'in, büyük oranda özgün bir eser olmayıp Doğu edebiyatında mevcut olan bâzı hikâyelerin (örneğin Sâdî'nin Gülistân'ında bulunan Hikâye-i Rûbâh'ın), bâzı değişiklik ve ilavelerle nakledilmesinden ibâret olduğunu söylemek mümkündür.⁶⁰ Bununla birlikte ister bizzat yazmış, isterse bâzı kaynaklardan almış olsun Nevres'in mesnevîsinde yer verdiği hikâyelerin tümü, kanaatimizce esâsen tek bir hikâyeyi anlatmak içindir. Bu büyük ve de asıl hikâye, onun haksızlığa uğrama, rüşvet suçlamasına kurban gitme hikâyesidir. Dolayısıyla Nevres, hikâye içinde hikâyelere yer verdiği mesnevîsini, esâsen tâlihsizliğini anlatmak için, bir yönüyle de tüm yaşadıklarının takdir sebebiyle meydana geldiğini ve kader karşısında elden bir şey gelmeyeceğini vurgulamak için yazmış yâhut bu amaca hizmet edeceğini düşündüğü hikâye örneklerini bir araya getirmiştir, demek mümkündür.

3. Dîvân

İnal'ın, Berberbaşı-zâde Fuad Bey'den naklen bildirdiğine göre şâirin Türk, Fars ve Arap dillerinde söylediği şiirlerini topladığı yazma dîvânı, vüzerâdan İzmirli Emin Muhlis Paşa tarafından alınarak kaybedildiğinden, elinde ancak dağınık hâldeki şiir müsveddeleri kalan Nevres, hastalığı sebebiyle bunları

⁵⁹ Anılan makalede ayrıca, eserdeki hikâyelerin genel olarak Doğu edebiyatı eserlerinde bulunan hikâyelerle ortak yanlar taşıdığı; hattâ "Tilkinin Hikâyesi'nin kaynağının Sâdî'nin *Gülistân* adlı ünlü eseri olduğu dile getirilmiştir. Yine örneğin "Kimyâgerin Hikâyesi'nde yer verilen "tayernek" motifinin kaynağı olarak da K. Caubarî'nin "*El-Hayâl*" adlı eseri gösterilmiştir. Makalede yine "*El-Hayâl*" adlı eserden naklen, ilgili motifin "tabarmak" şekline yer verildiği, esâsen Şam'a seyahat eden Farslı ünlü bir dolandırıcı olan kimyâgerin aldattığı hükümdarın ise gerçekte Sultan el-Âdil Nüreddin b. Zengî olduğu ifade edilmiştir (bk. *Beiträge zur Arabischen Poësie, Übersetzungen, Kritiken, Aufsätze* (ty.). Die Qaçiden von Zohair, en-No'mân b. Beşir, Toğrâi usw. İstanbul: Nazik Kitabevi. 89, 109, 111.

⁶⁰ Ahmet Talât Onay (1992). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. Hzl. Cemal Kurnaz. Ankara: TDV Yay. 347-348, 405-406; Osman Fâik (1307). *Güzîde-i Gülistân-Şerh-i Gülistân, Sâdî-i Şîrâzî*, İstanbul: Dersâdet Kasbar Matbaası. 67; Ayrıca bk. Mirza Habîb Efendi (1309). *Müntahabât-ı Gülistân*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası. 33.

bir araya getirecek gücü kendinde bulamaz. İçinde bulunduğu sıkıntılı durumuna bir çâre bulması için sığındığı Yusuf Kâmil Paşa'dan eserinin neşredilmesi hususunda da yardım isteyen şâir, talebine olumlu bir karşılık alır. Ziyâ Paşa'nın dîvânın neşri vesilesiyle kaleme aldığı takrîzde de belirttiği üzere, Nevres'in şiirlerinin hâli gibi târumâr kalmasına gönlü razı olmayan paşa, şâirin dîvânına âit müsveddelerini ve sağa sola dağılmış şiirlerini toplayıp neşre hazırlaması için Ziyâ Paşa'yı teşvik eder ve ayrıca basım masraflarını üstlenir. Böylece dîvân, Nevres'in hasta yatağında tedavisinin sürdüğü esnâda ve ölümünden yaklaşık iki yıl önce, 1290 yılında Matbaa-i Âmire'de basılır.

Nevres, dîvânın sonuna doğru yer verdiği ve okuyucuyu dîvânın neşri konusunda bilgilendirmeyi, bâzı husûslarda da uyardırmayı amaçlayan mensur "Muhtıra-i Nâzım" başlıklı bölümde, "âsâr-ı perîşân" adını verdiği böyle bir eseri neşretmekteki maksadını açıklar. Buna göre dîvânını neşirden maksat, mârifet ve hüner sergilemek olmayıp, sâdece rahmete vesîle olması beklentisidir. Nevres ayrıca, eseri inceleyen şahıslardan kusurlarının örtülmesini, sağ olduğu müddetçe isminin hayırla anılmasını, âhirete irtihâl ettikten sonra da rahmet okunmak sûretiyle rûhunun şâd kılınmasını niyaz ve istirham eder.⁶¹

Nevres, dîvânını muhtemelen yeni sadrâzam olan Şîrvânî-zâde Mehmed Rüşdü Paşa'ya takdim eder. Sâbık ordu muhâsebecisi ve meşhur devlet adamı Abdurrahman Sâmî Paşa'ya hitâben kaleme aldığı bir tezkirede dîvânını sadrâzama arz edişini anlatır.⁶² Dîvânın neşrinden sonra, Yusuf Kâmil Paşa'ya yazılan "şikâyet-nâme" tarzındaki kasîde ile Ziyâ Paşa'nın Nevres hakkındaki yürek burkan cümlelerini Bağdat'ta okuyan "tedkîk-i hisâb" memurları öfkelenerek sadârete mürâcaatla protestoda bulunur hattâ dîvânın "men'-i intişâr"ını talebe kadar ileri giderler. Nevres büyük zâtlar tarafından himâye olunduğundan, bu teşebbüslerden istenilen bir sonuç elde edilemez.⁶³

4. Eser-i Nâdir / Mecmûatü't-Tarab 'Alâ Lisâni'l-Edeb

Nevres, zamanının en büyük münşîlerinden, nesir üstatlarından biri olarak kabul edilir. Geçimini sâdece kitâbet mesleğinden kazanmış olan şâir, ömrü boyunca âmirleri ve kendisi adına yazdığı arîza ve tezkirelerin müsveddelerini saklamıştır. Bunları yayımlamaya karar verdiğinde velînimeti Abdülkerim Nâdir Paşa ile Ali Rızâ Paşa'nın bâzı mektuplarıyla kendi şahsî mektuplarını ve devlet ricâlinden gelen bir kısım cevapları da eklemeyi uygun görür. İçinde Ali Rızâ Paşa ile kendisine âit (büyük çoğunluğu dîvânında bulunmayan gazel, kıt'a-i kebîre, şarkı vb.) şiirlerin de bulunduğu Eser-i Nâdir, Nevres'in ve yakın çevresinin biyografileri açısından ayrıca önemlidir. Şâirin bir tür münşeât mecmûsı görünümündeki eserinde yer verdiği secîli ve uzun cümlelerden oluşan

⁶¹ Osman Nevres (1290). *Dîvân-ı Osman Nevres*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 332.

⁶² *Revnağ* (1290). cüz 5. İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası. 70; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 36.

⁶³ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1605; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 37.

bu münşiyâne mektupları, Nevres'in gördüğü yerlere âit tasvirler, naklettiği vak'alar, hikâyeler, özel ve rûhî hayatını, ıztıraplarını yansıtan duygusal kısımları ile zevkle okunabilecek bir mâhiyettir.⁶⁴

Nevres'in, ikinci hâmisî olan Abdülkerim Nâdir Paşa'nın adını yaşatmak için "Eser-i Nâdir" ismini verdiği eserin baştaki cüzleri Matbaa-i Âmire'de, sondaki bir cüz'ü ise Şeyh Yahyâ Efendi Matbaası'nda basılmış olup yararlandığımız baskıda bir araya getirilen cüzlerin başlangıç ve bitiş sayfa numaraları 1-113, 114-160, 114-159, 225-352 şeklindedir. İlk cüz'ünün basılma tarihi 1290 olarak tahmin edilen eserin baskısı, Nevres'in hastalığına rastladığı için tanzim ve tashihinde aksaklıklar bulunmaktadır. Eserin ikinci cüz'ünün başına, Sultan Abdülazîz'in tahta çıkışının on üçüncü yıl dönümüne âit bir şiirin eklenmiş ve sonunda rakamla 1291 tarihinin kaydedilmiş olmasından da hareketle, bu cüz'ün 1291/1874-1875 yılında basılmış olma ihtimâli bulunmaktadır.⁶⁵

Kitabına verdiği ismi Abdülkerim Nâdir Paşa'ya bağlayan Nevres, paşaya olan sevgisini, eserde yer verdiği pek çok gazeline de dile getirir ve bir nevi bu şiirlerini ona ithafen yazmış olduğunu düşündürür. Nevres, eserde kendisine âit 48 adet şiirin yanı sıra, Ali Rızâ Paşa'ya âit 15 adet şiire de yer vermiştir.

5. Mersiye[-i Kerbelâ]

Nevres, Muharrem 1291 (Mart 1874)'de, Kerbelâ Vak'ası sebebiyle yeni bir mersiye yazar ve bastırmaya muvaffak olur (Osman Nevres (1291). Mersiye. İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası. 8 sayfa).

Muharrem erdi yine ayş u şâdi oldu harâm

Bu ayda oldu Yezîd-i siyâh-nâma bekâm

beytiyle başlayan ve dîvânda yer verilmeyen bu mersiye, terkîb-i bend şeklinde kaleme alınmış olup on beş bentten ibârettir.⁶⁶

6. Gülistân Tercümesi

Nevres'in böyle bir eserinin olduğundan sâdece Bursalı Mehmed Tâhir'in Osmanlı Müellifleri adlı eserinde bahsedilmektedir. Tâhir'in verdiği bilgiye göre Nevres'in ayrıca, mukaddimesinde Şeyh Sâdî'nin ayrıntılı bir hâl tercümesinin de yer aldığı bir Gülistân Tercümesi bulunmaktadır. Biz de yaptığımız araştırmalar sonucunda bu esere âit herhangi yazma veya matbu bir nüshaya dolayısıyla

⁶⁴ Fevziye Abdullah Tansel (1964). "Nevres". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: MEB Yay. 233; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 37-38.

⁶⁵ Osman Nevres (ty.). *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 113-114; Fevziye Abdullah Tansel (1964). "Nevres". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: MEB Yay. 233; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 38-39.

⁶⁶ M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 39-40.

Tâhir'in verdiği bilgiyi doğrulayabilecek başka bir ipucu yahut kaynağa rastlayamadık.⁶⁷

7. Külbe-i Ahzân

Nevres, “Muhtıra-i Nâzım”da, dîvânının basımı sırasında meydana gelen bâzı gâilelerin eserin basımını geciktirdiğini ve tertibinde bâzı aksaklıklara yol açtığını ancak gerekli mesâiden kaçınılmayarak basımının tamamlandığını, bu çerçevede anılan gâile ve sıkıntılardan bâzılarına “Külbe-i Ahzân” nâm risâlesinde değinildiğinden burada ayrıca ayrıntılı bilgi vermekten sarfınazar edildiğini belirtmiştir.⁶⁸

İlk olarak Nevres'in “Muhtıra-i Nâzım”da verdiği bu bilgiden hareketle, “Külbe-i Ahzân” adlı bir eserin bulunduğu anlaşılmaktadır. İnal, Nevres'in Bağdat'ta bir bahçe tarh ve tanzim edip on sene emek verdiği bilgisini Külbe-i Ahzân nâm risâlesinden naklen verir ve böylece eserin varlığını teyid eder.⁶⁹ Fevziye Abdullah Tansel de İnal'dan naklen, “...M. Kemâl İnal, eski mecmûalardan birinde bir kısmı tefrika edilen kendi sergüzeştinden bâhis Külbe-i Ahzân adlı risâlesinin...” bulunduğu bilgisine yer verir.⁷⁰ Didem Ardalı Büyükarman ise, Külbe-i Ahzân'ın Revnak Mecmûası'nda tefrika edilmeye başlandığını tespit etmiş ve eserin varlığını şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koymuştur. Büyükarman'ın da belirttiği üzere eser, Revnak'ın 1291 tarihli 10. cüz'ünde (149-150) tefrika edilmeye başlanmış, yazının sonundaki “alt tarafı var” kaydına rağmen devamı gelmemiştir.⁷¹

⁶⁷ Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 466; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 40.

⁶⁸ Osman Nevres (1290). *Dîvân-ı Osman Nevres*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 325; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 41-42.

⁶⁹ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hızl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1604; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 41.

⁷⁰ Fevziye Abdullah Tansel (1964). “Nevres”. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: MEB Yay. 232; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 41.

⁷¹ Didem Ardalı Büyükarman (2009). “Edebiyat Tarihimizde Dergiler ve Revnak Mecmûası”. *Turkish Studies*. Volume. 4/8. 781, 782-784; *Revnak* (1291). cüz nr. 10. İstanbul: Zartaryan Fabrikası. 149-150.

8. Perî ile Civân⁷²

Nevres'e âit gösterilebilecek son eser, baş ve son tarafında noksanlıklar bulunmasına rağmen kaybolup gider endişesiyle Ziyâ Paşa tarafından dîvâna alınan mesnevî, daha doğrusu bir mesnevîden elde kalan kısımdır. Nevres'e dâir bilgi veren kaynakların çoğunda adından bile bahsedilmeyen aşk konulu bu mesnevîden ilk olarak, eserin baş tarafında verdiği kısa bilgi ile Ziyâ Paşa bahsetmiştir. Atâ Terzibaşı da Türk Ansiklopedisi'ndeki "Nevres, Osman" maddesinde şâirin bu eserine değinmiş ve eser hakkında, "...dîvânda mesnevî tarzında yazılı olarak geçen bâzı parçalardan adının "Perî ile Cüvân" olduğu anlaşılır ve Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn hikâyesinin âdî bir taklidi sayılan manzum hikâyenin tamamı bugün için meçhûlümüzdür." bilgisine yer vermiştir.⁷³

Mesnevî içinde ayrıca "Sâkiye Hitâb" başlığı ile yer verilmiş olan otuz bir beyitlik bir "sâki-nâme" bulunmaktadır. İlgili kaynaklarda, Nevres'in bir sâki-nâmesinin olduğundan şimdiye değin bahsedilmemiş olması, mesnevînin içinde bulunması ve esas itibarıyla mesnevînin de bilinmeyişinden kaynaklanmış olmalıdır. Eserin dördüncü faslı içinde de sâki-nâme özelliği gösteren beyitler bulunmaktadır (bk. B. 449-B. 486).

Kanaatimizce Osman Nevres, bu mesnevîsiyle dîvân şiiri büyük geleneğinin son demlerinde, bu şiiri yaşatmak uğruna kendi adına bir hamle daha yapmış, örnek verdiği pek çok nazım şekli ve türünün yanında, mesnevî vadisinde de bir şeyler yapmak istemiş ve eserini bu espri içinde kaleme almıştır. Bunun yanında Nevres, sâdece bir aşk hikâyesini anlatmakla yetinmemiş, yer yer kahramanlarının durumları ile kendi hayatı arasında paralellikler de kurmaya çalışmıştır. Gösterdiği gayrete rağmen Nevres mesnevî alanında, geleneğin tükenmekte olduğunu kendisinden çok daha önceden fark eden Şeyh Gâlib düzeyinde başarılı olamamış, genel olarak eskinin vasat örneklerinin bir tekrarından öteye geçememiştir.

C. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Ziyâ Paşa'nın, şâirin dîvânına yazdığı tahrîzde, "Fudalâ-yı cihânın ser-bülendi ve şuarâ-yı zamânın ercümendi, saâdetlü Osman Nevres Efendi ki üç lisânda tanzîm-i eş'âr ve üç zebânda tahkîm-i âsâr etmeğe kâdir bir şâir-i mâhirdir."⁷⁴, şeklinde takdim ettiği; Mehmed Süreyya'nın "şâir-i mâhir" olarak

⁷² Dîvânın Özgül tarafından hazırlanan neşrinde, bu eserin Nevres'e âit olmadığı ileri sürülmüş, eser hakkında verdiğimiz bilgi ile yaptığımız değerlendirmeler ise eleştirilmiştir (M. Kayahan Özgül (2016). *Şiirin Hazanında Gazel Dökenler, Osman Nevres Efendi*. İstanbul: Kitabevi. 28). Nevres'e âit olmadığını ısrarla belirtmesine rağmen anılan eseri neşrine alan Özgül'ün asılsız ve tutarsız iddiâ, tespit ve değerlendirmelerine dâir verdiğimiz kapsamlı cevap ile esere yönelik ayrıntılı değerlendirmemiz için bk. Bayram Ali Kaya (2016). "Sığ Eleştiri'den Seviyeli Tenkide Metânetle, Çin Porselenine Yeni Taç Giydirmek Yâhut M. Kayahan Özgül'ün, Osman Nevres Efendi Adlı Kitabında Dile Getirdiği İtham, İddiâ, Hatâ ve Yanlıslara Dâir". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 17. 387-390.

⁷³ Atâ Terzibaşı (1977). "Nevres, Osman". *Türk Ansiklopedisi*. C. 25. Ankara: MEB Yay. 216.

⁷⁴ Osman Nevres (1290). *Dîvân-ı Osman Nevres*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 326.

tanıttığı; Bursalı Mehmed Tâhir'in "...dîvân-ı kebîrinde elsine-i selâse üzerine eş'ârı vardır." şeklinde bahsettiği; Ödemişli M. Muammer'in "Târih-i edebiyatımızda pek karanlık kalmış yüksek bir şâirimiz..." olarak tanıttığı; Rıza Tevfik'in ise "Son asrın Türk şâirleri arasında makamı yüksek" bir şâir olarak takdim ettiği Nevres, ilk şiirlerini şiir yeteneğini fark eden ve kendisi de şâir olan Ali Rızâ Paşa'nın gözetiminde söylemiş olmalıdır.⁷⁵

Osman Nevres Dîvânı'nda, başta Sultan Abdülmecîd (1839-1861) ve Sultan Abdülazîz (1861-1876) olmak üzere, devrin önde gelen devlet adamları için yazılmış kasîdeler ve çeşitli vesilelerle yazılmış tarih şiirleri vardır. Aralarında hayli güzel örnekler bulunmakla birlikte, gazellerinin çoğu eski şâirlerin tekrarı gibidir. Nevres'in acemîlik devresine âit ilk şiirlerini tespit tam bir kesinlikle pek mümkün değilse de, Ali Rızâ Paşa'ya hitâben yazdığı ve dîvânında yer alan 4 adet kasîde (bk. K. 10, 11, 12, 14) ile 1 adet mütekerrir müsemmenin (bk. Mütekerrir Müsemmen 16) onun ilk uzun şiirleri olduğunu düşünmek mümkündür.⁷⁶

Nevres'in şiir vadisinde yetişmesinde, katıldığı dost meclisleri ile tanıştığı ve bâzıları Encümen-i Şuarâ mensubu olan kimi şahsiyetlerin de katkısı olmuştur. Nevres, devrin klâsik şiir sahasındaki önemli isimlerinden biri olan Süleyman Senih Efendi ile de mektuplaşmış, ayrıca Sırrı Paşa ve Nasûhî-zâde Sâmih Efendi'den şiirin inceliklerini öğrenmiştir.⁷⁷

Nevres'in Türkçe şiirleri, Ziyâ Paşa'dan Muallim Nâci ve arkadaşlarına kadar pek çok şâir tarafından beğenilmiştir. Terzibaşı'nın kaydettiğine göre, özellikle Kerkük Türkleri arasında büyük bir üne sahip olan Nevres'in Türkçe bâzı gazelleri bu havâlide uzun hava tarzında okunmakta, bâzı şiirleri tenzile (ilâhî) formunda bestelenerek Kerkük'te, bilhassa tekke muhitlerinde eskiden beri icrâ edilmektedir. Gazelleri arasında da klâsik şiir zevkini yansıtan güzel örnekler bulunmakla birlikte Nevres'in mersiyeleleri ve şarkıları daha çok tanınmış ve beğenilmiştir.⁷⁸

Tam bir Nevres hayranı olduğu anlaşılan Ödemişli Hoca-zâde M. Muammer, şâirin hayatı ve eserlerine dâir hazırladığı kapsamlı makalesinde, şâirle ilgili şu görüşlere yer verir: "Nevres Efendi, Fuzûlî'den üç asır sonra gelmekle birlikte muhitin de tesiriyle tıpkı Fuzûlî gibi hüznü nâmeler terennüm etmiş ve dîvânını hicranlı göz yaşlarıyla doldurmuştur. Nevres, yüksek hayâllerinin yanı sıra,

⁷⁵ Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 588; Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 465; Ödemişli Hoca-zâde M. Muammer (1343). "Osman Nevres Efendi ve Âsârı", *Mahfel*. 5. cüz 54. 111; Rıza Tevfik (1944). "Şâir Osman Nevres Efendi". *Yeni Sabah*. nr. 2181. 2; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 50.

⁷⁶ M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 50.

⁷⁷ "Hicaz Ordusu Defterdârı esbak şâ'ir-i meşhûr Nevres Efendi'nin şu'arâdan sa'âdetlü Senih Efendi'ye yazdığı tahrîrâtı sûretidir". *Muharrerât-ı Nâdire* (ty.). C. XVI-XVII. İstanbul: 678-682; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 52.

⁷⁸ Atâ Terzibaşı (1977). "Nevres, Osman". *Türk Ansiklopedisi*. C. 25. Ankara: MEB Yay. 216; İsmail Ünver (1988). "Nevres", *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*. C. 8. İstanbul: Ötüken-SöğütYay. 158; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 53-54.

kelime oyunlarını da bırakmamış, mânâ ile lafzı birleştirmiştir, bu ise her şâire nasip olmuş değildir. ‘Vücûd’ redifli şiirinde, ‘adem ü vücûd’ kelimelerini ekser beyitlerinde zıkr ile güzel bir tezat yapmıştır. Osman Nevres Efendi, zamanında edebiyatın mühim bir rengini teşkil eden tarih yazmakta da mâhir idi. O, şarkılarında da bîkr-i mazmûn terennüm etmiştir. Bilhassa ‘Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül’ mısralı şarkısındaki yenilik hemen nazar-ı dikkati celbeder. Şâir bunlarda da Fuzûlî ve muhitinin etkisinde kalmıştır. Gazelleri mersiye, na‘t, kasîde ve şarkılarının yanında nispeten sönük kalır. Muasırları ve bilhassa Fuzûlî ile kıyas edilirse bu ayarda güzel birkaç gazelini görebiliriz. Nevres, zamanında devletin idbârını da gezellerinde terennüm etmiştir. O garâmiyâtçı olmakla beraber vatanperver bir şâirdi. ‘N’oldu bilmem ki kederlendi zülâli vatanın’, ‘Hubb-ı vatandır âyinesi çeşm-i milletin’ beyitleri çok güzel yazılmıştır. Nevres’in fahriyelerinde de samimiyet görünür. Onun, okurken diğer müsecca yazılar gibi insanı sıkmayan murassa nesirleri de vardır. Bu ulvî düşüncedeki şâirin, manzum hikâyeleri ise serâpâ şiirdir. Destâr-ı Hayâl adlı hikâyesi hem ahlâkî hem hayâlî olmakla beraber, Nevres’e mahsus tatlı bir üslupla ifade edilmiştir. Nevres garâmî, manzum ve mufassal bir hikâye yazmış ise de ancak bunun bir kısmı dîvânında tab‘ olunabilmiştir. Bu eserin matbu parçaları, Nevres’in hikâye yazmaktaki ve tasvirlerindeki muvaffakiyetini ispat için kâfidir.”⁷⁹

Nevres Türkçe’nin yanı sıra, Farsça ve Arapça ile de şiirler yazmıştır. Bu durum onun bu dilleri şiir yazabilecek seviyede iyi bildiğini göstermektedir. Lutfî Efendi, tarihinin basılmayan 15. cildinde ve Nevres’in edebî kişiliği sadesinde onun şiir ve inşâda mâhir, üç dilde parlak manzum ve mensur edebî eserleri bulunduğunu kaydeder.⁸⁰ Fatin Efendi ise tezkiresinde, Nevres’in tercüme-i hâlini verdiği altı satırlık bölümde, “Mûmâ ileyhın eş‘âr-ı Fârisiyyesi Türkçe olan nazm u güftârına gâlibdir.” demek sûretiyle, onun Farsça şiirlerinin Türkçe şiirlerinden daha iyi olduğunu belirtir.⁸¹

Nevres’ten, Nâmık Kemâl’in Tahrîb-i Harâbât’ını okuduktan hayli zaman sonra ve Süleyman Nazif’in şâiri yâd etmesiyle haberdâr olduğunu belirten Rıza Tevfik de, Nevres hakkında hayli sitâyîşkâr ifâdelerde bulunur. Rıza Tevfik, şâirin Arapça ve Farsça’yı Türkçe kadar iyi bildiğini, Türkçesinin de çoğu şâirimizden iyi olduğunu, İnal’ın naklettiği bir rubâisini gördüğünü ve bunun “üslûbunun nefâseti ve belâğatı ve mânâca kıymeti itibârı ile Mevlânâ, Abu Saîd ve Baba Efdali Kâşî ve Hayyâm’ın rubâileri mertebesinde...” olduğunu dile getirir.⁸² Tevfik ayrıca, Nevres’in dîvânını temin ederek okuduğunu, beğendiği şiirlerden bâzılarını kopya ettiğini, bunlardan “Gönül o rind-i harâbât-kîşe âşıktır / Ki tab‘ı şîve-i ehl-i dile muvâfıkdır” matla‘lı gazelini (bk. G. 50) çok beğendiğini ve bu şiirin belâğat ve selâset bakımından Abdülhak Hâmid’in en güzel bir eserine denk olduğunu

⁷⁹ Ödemişli Hoca-zâde M. Muammer (1343). “Osman Nevres Efendi ve Âsârı”, *Mahfel*. 5. cüz 54. 111; cüz 55. 148-149, 171.

⁸⁰ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1616.

⁸¹ Fatin Efendi, Dâvud (1271). *Hâtimetü'l-Eş‘âr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 419; İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1617.

⁸² Rıza Tevfik (1944). “Şâir Osman Nevres Efendi”. *Yeni Sabah*. nr. 2181. 2.

kaydeder. Tevfik, Nevres hakkındaki değerlendirmesini, “Bu adamı müstahak olduğu makama oturtmalıdır. Sakız’dan devşirme bir yetim Rum çocuğu için bu ne garip ve ne fevkalâde bir mazhariyettir.” diyerek sonlandırır.⁸³

Atâ Terzibaşı da Nevres’in Arapça şiirlerinin Türk şâirleri içindeki yerini belirtirken isim de verir ve onun şiirlerinin Fuzûlî’ninkilerden üstün olduğunu belirtir.⁸⁴ Nevres ayrıca, Ziyâ Paşa’nın Harâbât’a en fazla Farsça şiirini aldığı birkaç Türk şâirinden de biridir.⁸⁵

İnal, Nevres’in şâirliği ve edebî kişiliği konusunda dikkate değer şu görüşlere yer verir:

“...Gazelleri ile na‘tları, mersiyeleri ve bilhassa kasîdeleri arasında pek çok fark vardır. Gûyâ gazeller başka şâirin, ötekiler de diğer şâirin imiş gibi birbirine yan bakıyor. Gazellerinde de güzel beyitlere tesadüf olunabilirse de,

Târ-ı zülfün uzadıp hatt-ı telegraf gibi

Avrupa ile haberleşmede hâl-i Habeş’i

gibi -Avrupa’yı da, Habeş’i de hayrete düşürecek- garip beyitler de vardır. Arapça’da güzel nazımları vardır. Rum bir kölenin, üç lisanda şiir söyleyebilmesi, şuuruna hâle geldikten sonra da nazımda kudret göstermesi, -ben, zaten o herifi sevmem- diyen Kemâl’in, haksız olarak tevcih ettiği ‘har’ sıfatına gayr-ı lâıyk, kıymetli bir insan olduğunun delilidir. Sevmek yahud sevmemek başka, doğruyu söylemek yine başkadır. İnsan, sevdiği ve sevmediği eşhâs hakkında hakikaten tegâfûl ve sırf hissiyât-ı nefsânîyeye temâyül ederek söz söylerse,

Yerden göğe küp dizeseler

Birbirine berkitseler

Altındakini çekseler

Seyr eyle gümbürtüyü, meâli zâhir olur.”⁸⁶

Fevziye Abdullah Tansel’e göre de Tanzimat devrinde, Avrupaî edebiyattan çok dîvân edebiyatına mütemâyil bir şâir olan Nevres’in ilgi ile okunan sanatlı nesirleri, son derece hissî na‘t ve mersiyeleri, bâzı yeni fikirleri yansıtan vatanî gazelleri ve şarkıları, çağdaşları arasında ihmal edilemeyecek bir şâir olduğunu göstermektedir.⁸⁷

Osman Nevres Dîvânı’nda kullanılan belli başlı nazım türleri arasında münâcât, na‘t, mersiye, methiye ve tarih bulunmakta, bunlar arasında en fazla methiyenin tercih edildiği görülmektedir. Dîvânda kullanılan nazım şekilleri

⁸³ Rıza Tevfik (1944). “Şâir Osman Nevres Efendi”. *Yeni Sabah*. nr. 2181. 3.

⁸⁴ Atâ Terzibaşı (1977). “Nevres, Osman”. *Türk Ansiklopedisi*. C. 25. Ankara: MEB Yay. 216.

⁸⁵ Ziyâ Paşa (1291). *Harâbât*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. C. 1. 210-211, C. 2. 278, 281, 298 vd.; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 53.

⁸⁶ İbnülemin M. Kemâl İnal (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hzl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay. 1618.

⁸⁷ Fevziye Abdullah Tansel (1964). “Nevres”. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: MEB Yay. 232.

arasında ise kasîde, terkîb-i bend, müsemmen, mu‘aşşer, kıt‘a/kıt‘a-i kebîre, tahmîs, muhammes, şarkı, gazel, müstezâd, rubâi ve dü-beytler bulunmakta, şâirin en fazla gazel nazım şeklini tercih ettiği ve gazellerinin genelde âşıkâne olduğu görülmektedir. Nevres, bâzı gazellerinde başlık kullanmak vs. sûretiyle döneminde görülen kimi uygulamalara yer vermiş ancak yine o dönemde hayli yaygın bir uygulama olan müşterek gazel yazma konusunda ise şâire âit bir örnek tespit edilememiştir.

Nevres’in ayrıca, dîvânında yer verdiği toplam 22 adet dü-beyt ile (iki adet de Eser-i Nâdir’de bulunmaktadır) bu nazım şeklinde en fazla örnek vermiş olan 17. yüzyıl şâirlerimizden Prizrenli Tecellî’nin ardından ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Nevres’in Türkçe şiirleri başta olmak üzere bilhassa gazelleri ile mesnevîlerinde kullandığı dil sâde olup konuşma üslubu, başta mesnevîleri olmak üzere, şiirlerinin büyük bir kısmına hâkimdir. Gündelik dilden gelen kelimelerle, mesleğine âit kelimelere yer vermesi yanında, başta Bağdat ve Kerkük olmak üzere, uzun yıllar bulunduğu yerlerin dil özelliklerinin de şiir diline yansıdığı görülmektedir.

Nevres, şiirde büyük oranda klâsik terbiye ve zevkin etkisinde kalmıştır. Bununla birlikte bâzı yeni arayışlar çerçevesinde, az sayıda da olsa şiirlerinde telgraf, vapur vb. bâzı yeni kelimelere yer verdiği görülür.

Kasîdelerinin hacim bakımından genelde orta ebatta olduğu dikkate alınırca, Nevres’te bir üslup özelliği olarak sözü kısa söylemenin önemli bir yer tuttuğu ve eski şâirlerce hayli önem verilen bu husûsa şâirin de azamî derecede uyduğu söylenebilir. Nevres’in bâzı kasîdelerinde görülen gelenekten farklı kimi uygulama ve tasarruflarının ise kısmen dönemindeki bâzı uygulamaların bir yansıması olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Nevres, söz tekrarları içinde geleneğe uygun bir şekilde büyük oranda ikilemelere yer vermiştir. Onun şiirinde söz tekrarlarının, birkaç örnekle sınırlı tesadüfî kullanımlar olmayıp üslup özelliklerinden biri olduğu görülmektedir.

Hasbihâl tarzına da ayrı bir önem vermiş olan Nevres, sonuna gelinen bir edebiyat geleneğinin, halk şiirinin dışında neredeyse unutulmaya yüz tutmuş bâzı söyleyiş tarzlarına da dikkat çekmiş ve bu çerçevede mürâca‘a / dedim-dedi tarzında uygulamalara yer vermiştir. Dil bakımından son derece sâde olan bu tür uygulamalar, şâirin geleneğe bağlılığının yanında, halk şiirine olan âşinâlığını göstermesi bakımından da önemlidir.

Nevres’in, atasözleri ve deyimlere özellikle irsâl-i mesel sanatı çerçevesinde çokça yer verdiği ve bunları genel itibârıyla başarılı bir şekilde kullandığı söylenebilir. Şâir, kelimelerin mecaz anlamları ile dîvân edebiyatı estetiği içinde teşbih, istiâre, cinas, telmih vb. çeşitli edebî sanatlara da çokça yer vermiş ancak bunların büyük çoğunluğunda rutin kullanımların dışına pek çıkamamış ve çok az örnekte orijinal kullanımlara yer verebilmiştir.

Hemen her dîvân şâiri gibi Nevres de şiirlerinde en fazla aşk temasına yer vermiş, bâzı rindâne tavırlarına rağmen tamamen beşerî aşkı işlemiş ve bunu

büyük oranda geleneğe uygun bir şekilde âşık-sevgili-rakip üçlüsü çerçevesinde ele almıştır. Bununla birlikte, zaman zaman gelenekten farklı olarak somut güzellere yer vermek sûretiyle farklı sevgili portreleri de çizmiştir.

Yine bütün dîvân şâirlerinde görülen, gül-bülbül, şem‘-pervâne, rind-zâhid vb. mazmunlar etrafından oluşturulan hayâl dünyası ile belli algılamalara, Osman Nevres Dîvânı’nda da yer verildiği ve genel itibâriyle fevkalâdelik göstermeyen kullanımlardan ibâret oldukları görülmektedir.

Klâsik Türk şiirinde diğer şâirlerce ele alınmış pek çok husûsa şiirlerinde Nevres de yer vermiş olmakla birlikte, zaman zaman bunlara kendine has konu ve temalar eklemiştir. Bunlar arasında vatan ve gurbet temaları ile Bağdat özel bir yere sahiptir.

Hemen her dîvân şâirinde görülen felekten, tâlihten şikâyet vb. geleneksel yaklaşımın yanında, ayrıca şâirin hayatının bir tür şiirine yansması olarak da görülebilecek kimi kişisel ve sosyal şikâyetlerin de onun şiiri içinde önemli bir yere sahip olduğu görülür. Başta yaşadığı uzun gurbet yılları ve karşılaştığı üzücü olaylar, dostlarının vefâsızlığı vb. olmak üzere, çektiği sıkıntıları ferdi şikâyetler olarak şiirine yansıtmış olan Nevres, bunun yanında pek çok sosyal problemi de dile getirmekten kaçınmamıştır. Merkezden uzaklaştıkça yoğunlaşan idari sıkıntılar ile kimi idarecilerin suistimalleri ve halkın çektiği sıkıntılar bunların başlıcalarıdır.

Bâzı Encümen-i Şuarâ mensubu şâirlerde gördüğümüz şiirde yeni temaların kullanılması, Batı dillerinden gelen kimi kelimelere yer verilmesi, dilde sâdelik arayışları vb. kimi teşebbüslere, topluluk mensubu olmamasına rağmen, Nevres’te de rastlarız. Şâir, bu yolda arayış ve girişimleri olduğunu bâzı gazellerine verdiği başlıklarla, bâzı şiirleri için “nazm-ı nev-zemîn” ifadesini kullanmakla, örneğin “Muhtıra-ı Nâzım”da, şiirlerinden bâzılarının “nev-zemîn” yolda olduğunu bizzat belirtmek sûretiyle beyan eder. Keçeci-zâde Fuad Paşa için söylediği gazel formundaki methiye de bu yolda atılan adımlardan biri olarak değerlendirilebilir (bk. G. 113). Bir diğer örnekte şâir yine geleneksel formun dışına çıkar ve “mersiye-güne bir gazel” yazar (bk. G. 178). Nevres’in bu tür girişim ve denemeleri sadece nazım şekillerine has değildir. Şâir, bir gazelini iki vezne birden uyacak şekilde düzenler ve bu uygulamasını “hakîkten nâdir ü nev-zemîn” bulur:

Görünce âteş-i hasretle yandı dil ruh-ı âlin

‘Aceb mi söylese hep yana yana bülbüle hâlin (G. 216/1)

matla‘lı bu gazel hem “Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün” hem de “Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün” kalıbına uymaktadır.⁸⁸

Nevres, bâzen esâsen büyük oranda gelenek etkisinde yazılmış bir gazelinin sâdece bir beytinde gelenekte pek görülmeyen bir unsura yer vermek sûretiyle de “nev-zemîn” bir şiir ortaya koyduğunu dile getirmekte ve bu yeniliği

⁸⁸ Osman Nevres (1290). *Dîvân-ı Osman Nevres*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 325; M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 55.

tüm şiirine teşmil edebilmektedir:

Yanardağlar mıdır bu dâğlar sînemde bilmem kim

Olur peydâ ‘alevler her dem âh-ı âteşînimden (G. 235/4)

Halbuki bu şiirde sâdece dördüncü beyitte yer verilen sînedeki yaraların yanardağlara benzetilmesi dışında bir yenilik göze çarpmamaktadır. Nevres, Nâmık Kemâl ile dost olduğu bir dönemde yazdığı anlaşılan bu gazelin tamamını nev-zemîn bulmakla kalmaz, Kemâl’in de onu beğeneceğini belirtir:

Eğer gûş eyleseydi Nâmık-ı mu‘ciz-beyân Nevres

Olurdu zevk-yâb elbet bu nazm-ı nev-zemînîmden (G. 235/9)

Nevres’te dikkati çeken bir diğer husûs ise şiirlerinde çağının getirdiği bâzı teknolojik unsurlar ile bir yandan dönemine ışık tutan, bir yandan da birşeylerin değişmeye başladığını ele veren kimi unsur ve husûslara yer vermesi, bunlardan hareketle de bir nevi yeni mazmunlar oluşturma teşebbüsünde bulunmuş olmasıdır. Telgraf, vapur, Avrupa bunlardan bâzılarıdır:

Tasavvur etmiş elbet dûd-ı âh u âteş-i sînem

Bu şekl ü vaz‘ ile îcâd eden üstâd vapuru (G. 314/4)

Çarha çıktı dûd-ı âhım cûş-ı dîğ-i sîneden

Âh eğer olmazsa lenger sabr dil vapuruna (G. 266/3)

Hüsn ü ân hâl-i Habeş’le Çîn-i zülfe hâs iken

Şimdi mahsûs oldu fesle Avrupa cumhûruna (G. 266/5)

Nevres’in, bir başka gazelinde “nazm-ı nev-îcâd” şeklinde nitelendirdiği bu tür örneklerinin (bk. G. 142), devrinde kastedildiği anlamda “yeni”ye dönüşmemesi ve küçük çaplı denemelerden ibâret kalmasının ardında kanaatimce öncelikle, döneminin şiir anlayışındaki değişime şâirin pek itibâr etmeyişi hattâ bir beytinde,

Yeñi dünyâ metâ‘ıdır tedâvül eyleyen şimdi

Zarûrî biz de nessâc-ı kumâş-ı nev-zemîn olduk (G. 138/3)

şeklinde belirttiği üzere, bu tür teşebbüsleri biraz da rağbet gördüğü için, bir tür mecburiyetten yapmış olması yatmaktadır. Bunda ayrıca, Nevres’in geleneksel çizgiyi sürdürmeye kararlı olmasının yanında, değişimin yaşandığı merkez olan İstanbul’dan uzakta bulunmasının ve hattâ bu değişimin lokomotif isimlerinden biri olan Nâmık Kemâl ile kavgalı oluşunun da rolü olmalıdır.

Şiiri çok özel bir saha olarak gören ve “Şiir bir atse gibidir...” diyerek onu bir aksırığa benzeten Nevres’e göre, insan nasıl her istediği zaman aksıramıyorsa, her istediği zaman şiir söylemesi de mümkün değildir zîrâ şiir bir hazırlık devresi

yaşanmadan aslâ söylenemez.⁸⁹

Bu ifadelerine rağmen şâirin, tüm şiirlerinde bir hazırlık devresi yaşadığı ve gerekli özeni gösterdiği söylenemez. Aşağıda örnek olarak verdiğimiz beytin ikinci mısraında, böylesi bir hazırlık devresinin pek de bulunmadığı dolayısıyla ortaya şiiriyetten uzak, son derece yavan bir söyleyişin çıktığı görülmektedir:

Şehenşâh sensin ancak adı var Kâvûs u Cemşid'in

Bunu tavzîhe hâcet yok güneş gibi nümâyândır (K. 2/21)

Nevres'te daha önce de değindiğimiz üzere güçlü bir şâirlik damarı bulunmakla ve bu çerçevede hayli güzel rindâne-âşikâne hattâ hikemiyât türünde şiirler yazmış olmakla birlikte, kanaatimizce çok uzun bir süre İstanbul'dan ayrı kalması sebebiyle şiir ve şâir muhitlerinden yeterince istifade edememiş ve bu yeteneğini gerektiği gibi geliştirememiştir. Nevres ayrıca, başına gelen tâlihsizlikler vb. sebebiyle şiiri tamamen estetik bir olgu olarak görüp bu noktada yoğunlaşmak yerine şiirini, ağırlıklı olarak çektiği acıların, yaşadığı sıkıntıların, bilhassa uğradığını düşündüğü haksızlıkların bir şikâyet meydanı hâline getirmiştir. Bu da kaçınılmaz olarak şâiri, asıl önemli olanın anlatmak istediği olduğu, buna karşılık nasıl anlatması gerektiğinin ise daha az önemli olduğu hattâ kimi örneklerde tamamen önemsiz olduğu bir noktaya getirmiştir. Şâirin bu tavrı onun, kimi örneklerde ister istemez yavan, kuru ve garâbet dolu ifadelerle yer vermesine ve İnal'ın da isabetle belirttiği gibi sanki bir başka şâir tarafından yazılmış izlenimini veren şiirler yazmasına yol açmıştır.

Nevres, döneminde herhangi bir edebî oluşum içinde doğrudan bulunmamış ve daha çok klâsik tarzda yazmış mûsikişinâs bir dîvân şâiri olarak karşımızda durmaktadır. O, edebiyat tarihlerinde daha ziyâde Nâmık Kemâl ile olan kavgaları, vatan temalı şiirleri ve bir ara aklî dengesini kaybetmiş olması çerçevesinde anılmakta, günümüzde ise daha çok,

Senden bilirim yok bana bir fâide ey gül

Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

beyitlerinin yer aldığı şarkının şâiri olarak hatırlanmaktadır.⁹⁰

Tüm bu tespit ve görüşlerin yanında, Nevres'in şâirliğiyle ilgili kendi görüşlerini yansıtan pek çok örnek de bulunmaktadır ve bunlar, esâsen salt şâire âit değerlendirmeler olmaları bakımından ayrıca önemlidir. Nevres'in şâirliği hakkındaki kendi tespit ve ifadelerine, büyük oranda kasîdelerinin fahriye ve methiye bölümleri ile bâzı gazellerinin bilhassa makta' beyitlerinde yer verdiği görülmektedir. Bunlar, genel olarak gelenekte örneğini pek çok şâirde gördüğümüz türden olmakla birlikte, yer yer şâire özgü yanlarının bulunduğu, hayatı ile şiiri arasındaki ilişkiye dâir önemli ipuçlarını barındırdıkları da

⁸⁹ M. Kayahan Özgül (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay. 58.

⁹⁰ Şâiri günümüzde hâlâ yaşatan ve hatırlanmasına sebep olan önemli bir örnek olarak İskender Pala hocamızın bu şarkı üzerine kaleme aldığı "Sûz-ı Dilârâ" başlıklı yazısı anılabilir (bk. İskender Pala (2006). *Kitâb-ı Aşk*. İstanbul: Alfa Yay. 139-141).

görülebilmektedir.

Nevres, bir kasîdesinden aldığımız ve Nef'î'yi çağrıştıran aşağıdaki beytinde öncelikle şâirlik yönünü vurgular. Akabinde ise kendisinin, zihin-gönül âyînesi sâf bir şâir olup fikrine gayb âleminde çeşitli anlamlar ilham edilmiş olduğunu belirtir:

Ben o âyînesi sâfım ki olur fikretime
‘Âlem-i gaybdan envâ’-ı ma‘ânî mülhem (K. 14/71)

Nevres bir diğer kasîdesinde onun her bir beytini, kendisinde yüz yalvarma-yakarmanın yansıdığı bir aynaya benzetir:

Bu kasîdemdir ki her bir beyti bir âyînedir
Her birinde rû-nümâ yüz ibtihâlîñ sûreti (K. 1/64)

Şâir, bir gazelinde nazm tertip etmekten, şiir yazmaktan bıkip usandığını, bir nevi şiirlerine rağbet olmasa artık yazmayacağını, ayrıca şiirleri beğenildiği için üzerinde durarak, iyiden iyiye inceleyerek yazmak durumunda kaldığını belirtir:

Geldi kelâl Nevres’e tertîb-i nazmdan
Eş‘ârı kim tetebbu‘ eder rağbet olmasa (G. 271/7)

Şâir, başka bir gazelinde şiirdeki şöhretinin her yanı kaplamasına şaşırılmamak gerektiğini zîrâ kendisinin sıradan bir şâir olmayıp dîvân sahibi bir şâir olduğunu belirtir:

Tutsa n’ola âfâkı benim şöhret-i nazmım
Nevres gibi bir sâhib-i dîvânım efendim (G. 197/5)

Nevres, Sultan Abdülazîz methinde yazdığı kasîdesinin fahriye bölümünde şâirliği sadedinde, yeni bir nazm ortaya koyan tecrübeli, birikimli bir şâir olduğunu, sözünün fesâhât ve belâğâtta son derece ünlü bir isim olan Sahbân-ı Vâil’in eserini bile mahvettiğini dile getirir:

Kulun ol şâ‘ir-i nev-nazm u kühen-dâniş idim
K’eylemişdi sühanım mahv eserin Sahbân’ın (K. 4/49)

Fahriyelerinde doğal olarak şâirliğini ve de şiirini öven Nevres’in, bâzen tevâzu göstererek şiirinin değersizliğinden söz ettiği görülür:

Değeri yok ise de nazmımın ümmîd ederim
Ki olur mazhar-ı lutfu o şeh-i devrânın (K. 4/57)

Nevres, Keçeci-zâde Fuâd Paşa methinde ve hasbihâl tarzında kaleme aldığı 9 numaralı kasîdesinin bâzı beyitlerinde hem şâirliği hem de nâsirliğiyle ilgili

bilgiler verir:

Bu ben miyim ki sözüm hem-bahâ-yı gevher iken
‘Irâk’da kırılıp oldu hem-‘ayâr-ı zugâl (K. 9/12)

Şâir, bir zamanlar sözünün elmas ile aynı ayarda olduğunu ancak bu değerli elmasın Irak’da kırılıp mangal kömürü ile aynı değere indiğini ifade eder. Bir diğer ifadeyle Nevres, Irak’ta bulunduğu yıllarda hem hayatından hem de şâirliğinden çok şey kaybettiğini ve şiirlerine artık itibâr edilmediğini belirtir. Aynı şiirinin bir başka beytinde Nevres, bu kez kendisinin bir zamanlar nazmın, şiirin kaidelerini ortaya koyan biri iken bu özelliğinin de kaybolup gittiğini dile getirir:

Bu ben miyim ki nizâmât-ı nazmı vâzı‘ iken
Vazî‘ kıldı beni vaz‘-ı devr-i cehl-i me’âl (K. 9/18)

Aynı kasîdenin bir diğer beytinde bu kez nâsirliğini öven Nevres, nâsirlik gücünün kulaklara bin türlü inci (küpe) taktığını söyler:

Bu ben miyim ki huzûrunda münşi-i tab‘ım
Eder mesâmi‘a ilkâ hezâr gûne le’âl (K. 9/22)

Bir beytinde Nevres, memdûhu olan şahsın cömertliğini övmeye, “Her belirsizi belirgin kılan düşünce düzeyine” rağmen güç yetiremeyeceğini bildirir:

Vasf-ı cûd u keremiñ hâme değil ben edemem
Ki benim fikrim ile zâhir olur her mübhem (K. 13/52)

Bir diğer beytinde bu kez, fesâhât ve belâğât kaidelerine olanca hâkimiyetine rağmen memdûhunu hakkıyla övmekten âciz kalacağını belirtir:

Bu fesâhât bu belâğât var iken bende yine
Kalırım medhine âğâz kılınca ebkem (K. 13/57)

Nevres’in, Hüseyin Avnî Paşa ile Abdülkerim Nâdir Paşa’yı birlikte övdüğü ve Nef‘î’nin ünlü sözüm redifli na‘tından esinlenerek yazıldığını düşündüğümüz kasîdesinde, ünlü şâiri hatırlatan bir ses tonu hissedilir:

Şehsüvârân-ı ma‘ânî hem-‘inânıdır sözüm
Şöhretim sâlârınıñ kişversitânıdır sözüm (Kasîde-i Sözüm, 2/1)

Yukarıdaki örnekler, Nevres’in şâirliği ve şiir tarzına ilişkin bâzı bilgiler vermesinin yanında, üzerindeki Nef‘î etkisini göstermesi bakımından ayrıca önemlidir zîrâ şâir, memdûhunu hakkıyla övmekten âciz olduğunu ifade eder hattâ bu konuda bir tevâzu hâli sergilerken, esâsen şâirlik gücünün büyüklüğünü dile getirir. Şâirin bu tarzını diğer pek çok örneğin yanı sıra aşağıdaki beytinde de görmek mümkündür:

Doğrusu ben edemem vasfını hak üzre edâ

Gerçi ‘asr içre bu fende benim üstâd-ı ümem (K. 14/69)

Şâirliği üzerindeki etkisine rağmen bâzı beyitlerinde Nef’î’yi hedef alan Nevres, yaratılış / yetenek papağanının, Nef’î’nin şakıyan bülbülünü susturacağını dile getirir dolayısıyla şâirlik gücü bakımından kendisini daha üstün görür:

Tûti-i tab‘ım eğer zemzemeye etse şürû‘

Bülbül-i nâtıka-i Nef’î’yi eyler ebkem (K. 13/55)

Nevres, arzuhâlindeki bâzı beyitlerinde bir yandan şâirliğinin Allah vergisi olduğunu belirtir bir yandan da bu yeteneğini daha fazla geliştirememesinin ardındaki sebeplerden birini açıklar. Şâir, şiir için gerekli unsurlardan biri olarak gördüğü neş’eden mahrum kalmış dolayısıyla vahiy sanılacak etkiye sahip şiirler söyleyememiştir:

Görmedim hacle-i tab‘ımda ‘arûz ile ‘arûs

Dâd-ı Hak’dır baña bu şîve-i makbûl ü vesîm ([A.]/72)

Neş’e yok yoksa eğer neş’e bulup şi’r desem

Sözümü vahy sanır Sa’dî vü Nef’î vü Fehîm ([A.]/73)

Nevres, bir beytinde şiirlerinin her birinin “gevher-i şeh-vâr” olduğunu, ahbâbın elden ele dolaştırmasına şaşmamak gerektiğini dile getirir:

Her biri bir gevher-i şeh-vârdır eş‘ârımıñ

Gezdirirlerse ne var ahbâb Nevres yed-be-yed (G. 31/5)

Bir diğer beytinde şâir, söz ülkesinin hükümdarının artık kendisi olduğunu belirtir ve şâirlik gücünü kıskanan haset ehli kişilerin kalem gibi çatlamlarını ister:

Hüsrev-i mülk-i sühan-dânî benim Nevres bugün

Çatlasın mânend-i hâme reşk ile ehl-i hased (G. 33/7)

Nevres, aşağıdaki beytinde ise söz ülkesinin hükümdarı oluşunun sırlarından birini açıklar:

Feyz-i Rûhü’l-kuds’dür Nevres mu‘îni tab‘ımıñ

Bikr-i fikrimdir ki Cibrîl aña Meryem koymuş ad (G. 35/7)

Nevres, bir diğer beytinde şâir yaratılışı ve yeteneği için şiirin Mûsâ’sı denmesinin uygun olacağını belirtir:

Tab‘ıma Mûsâ desem Nevres sezâdır nazmda

Levh ile kilkim ‘asâ vü Tûr şeklin gösterir (G. 45/10)

Nevres'in şâirliğine dâir tespit ettiğimiz bir diğer örnek de, dîvânındaki son gazelinde aldığımız son beyit olup âdeta şâir tarafından son söz olarak söylenmiş izlenimi vermekte ve Veysel'in "Ben giderim adım kalır" dizesini hatırlatmaktadır:

Nevres füsûn-ı çeşminiñ âsârıdır bu kim
Dillerde kaldı sözlerim efsâneler gibi (G. 324/5)

Ondokuzuncu Yüzyıl Dîvân Edebiyatı İçindeki Yeri

Nevres'e son devir dîvân edebiyatı içinde bir yer bulmak gerekirse, topluluğa mensup bir şâir olmamasına rağmen,⁹¹ bu yerin daha ziyâde Encümen-i Şuarâ şâirlerinin yanı olduğunu söylemek mümkündür. Muhtemelen içinde bulunduğu şartlar gereği, topluluğa bizzat dâhil olmamış veya olamamışsa da⁹² onlara aykırı düşecek ve gelenekten koptuğunu, yeni şiir anlayışı doğrultusunda büyük çapta arayışlara girdiğini ve köklü değişimler geçirdiğini gösterecek düzeyde yeterli malzemeyi şiirlerinde bulmak da mümkün değildir. Esâsen Nevres, sahip olduğu klâsik şiir anlayışı sebebiyle büyük çapta bir yenilik arayışına girmeye de pek ihtiyaç duymamıştır. Benzerini bâzı encümen mensubu şâirlerde de görebildiğimiz kimi teşebbüsleri ise Nâmık Kemâl başta olmak üzere muârizlarının üzerindeki baskısı ve yeni şiir anlayışının her geçen gün artan bir şekilde gördüğü rağbet sebebiyle olmalıdır. Nevres'in yeni şiir anlayışını benimsemek husûsunda isteksiz davranması ve bu yolda ciddi bir teşebbüste bulunmamasında, bu şiir anlayışının en güçlü isimlerinden biri olan Nâmık Kemâl ile aralarındaki sürtüşme ve kavgaların da payının olduğu düşünülebilir.

Nevres ayrıca, ne Nâmık Kemâl'in büyük oranda şahsî garazı çerçevesinde yaptığı aşâğılamalarının ne de Ziyâ Paşa'nın daha ziyâde bir dostu kollama çerçevesinde yaptığı yüceltmelerinin dışında bir değerlendirmeye tâbi tutulmalıdır. Nevres'i bu çerçevede ve aynı zamanda geleneğin son dönemi olan ondokuzuncu yüzyıl dîvân şiiri içinde değerlendirdiğimizde onun, devrinde Avrupaî edebiyattan çok dîvân edebiyatına bağlı olduğu, ilgi ile okunan sanatlı nesirleri, son derece duygusal na't ve mersiyeleleri, hayli güzel âşıkâne, rindâne hattâ bâzı yeni düşünceleri yansıtan vatan temalı gazelleri ve şarkıları olmakla birlikte, Tanpınar'ın ifadesiyle, "devrinin orta hâlli şâirlerinden biri" konumunda bulunduğunu⁹³; dönem şiirini inceleyen birçok uzmanın da belirttiği gibi daha

⁹¹ Nevres, bir makalede sehven ve de muhtemelen Osman Şems Efendi ile karıştırılmak sûretiyle Encümen-i Şuarâ'ya mensup şâirlerden biri olarak gösterilmiştir (bk. Alim Yıldız (2002). "Osman Nevres'in 'Olaydı' Redifli Gazeline Şerh". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 6 (1). 269.

⁹² Nevres, topluluğun faaliyette bulunduğu 1277-1278 (1861 Haziran-1862 Ocak) tarihleri arasında Bağdat'ta bulunmakta ve bir yandan sağlık sorunlarıyla uğraşmakta bir yandan hayli bunaldığı anlaşılan bu şehirden ayrılmak için çırpınmakta bir yandan da hakkında çıkartılan meslekî şâyia ve dedikodularla mücadele etmektedir. Şâir, Bağdat'taki görevinden 1279 (1863) yılında azledilip apar topar İstanbul'a geldiğinde ise topluluk çoktan dağılmış bulunmaktadır.

⁹³ Ahmet Hamdi Tanpınar (1997). *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarih*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi. 422.

ziyâde “eski tarz şiiri sürdüren şâirlerden” biri olduğunu söylememiz mümkündür.⁹⁴

Bir diğer ifadeyle Nevres, döneminin adı önde gelen şâirlerine nispetle ciddi bir üstünlüğe sahip olmamakla birlikte, onların arasında yer verilmeyecek, adı hiç anılmayacak bir şâir konumunda da değildir. Üstelik Rum asıllı olmasına rağmen edebiyatımızda çok az şâirde görebildiğimiz üç dilde şiir yazabilme seviyesine ulaşmış olması, İstanbul’dan dolayısıyla sanat ve edebiyatın merkezinden uzaklarda bulunmasına rağmen edebî faaliyetlerinden geri kalmamak için gösterdiği gayretleri de göz önünde bulundurmak durumundayız.

Bu çerçevede baktığımızda Nevres’in, başta şiirleri olmak üzere bütün edebî eserlerinin, bir yığın imkânsızlıklar içinde ve bir ara aklî dengesini kaybedecek derecede rahatsızlanmasına rağmen tükenmeyen bir şiir aşkıyla ortaya konulmuş ürünler olduğunu da dikkate almak gerektiği kanaatindeyiz.

⁹⁴ M. Fatih Andı (1997). *Servet-i Fünun’a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri*. İstanbul: Kitabevi Yay. 111 vd.

KAYNAKÇA

- Andı, M. Fatih (1997). *Servet-i Fünun'a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Artvinli, Fatih (2010). "Ali Enver'in Toptaşı Bîmârhânesi Gözlemleri". *Toplumsal Tarih* 1290: 66-73.
- Ayverdi, İlhan (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük/Kubbealtı Lugatı*. C. 1-3. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Basîret* (1291). cüz 1245. 1.
- Beiträge zur Arabischen Poësie, Übersetzungen, Kritiken, Aufsätze*, Die Qaçîden von Zohair, en-No'mân b. Beşîr, Toğrâ'î usw. ty. İstanbul: Nazik Kitabevi.
- BOA. İrâde-Dâhiliye. Dosya nr. 411. Gömlek nr. 27184.
- BOA. Muallim Cevdet-Dâhiliye. Dosya nr. 269. Gömlek nr. 13430.
- BOA. Sadâret Mektûbî-Mühimme Kalemi. Dosya nr. 257. Gömlek nr. 4; Dosya nr. 271. Gömlek nr. 49.
- Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Büyükarman, Didem Ardalı (2009). "Edebiyat Tarihimizde Dergiler ve Revnak Mecmûası". *Turkish Studies* 4/8: 777-790.
- Canım, Rıdvan (1998). *Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme*. Ankara: Akçağ Yay.
- Cerîde-i Havâdis* (1293). "Teessüf". cüz 3001.
- Coşkun, Vildan (2007). "Nevres, Osman". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 33. İstanbul: TDV Yay.
- Dağlı Yücel- Cumhure Üçer (Hızl.) (1997). *Tarih Çevirme Klavuzu*. C. 6. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay.
- Dânişmend, İsmail Hâmi (1972). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C. 4. İstanbul: Türkiye Yay.
- Deniz, Sebahat (2006). "Dübeyt (Dübeytî) Hakkında". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 14: 77-100.
- Doğan, D. Mehmet (1989). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Beyan Yay.
- Fatîm Efendi, Dâvud (1271). *Hâtîmetü'l-Eş'âr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- İnal, İbnülemin M. Kemâl (1940). *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar*. C.I. İstanbul: Maarif Matbaası.
- İnal, İbnülemin M. Kemâl (2000). *Son Asır Türk Şâirleri*. Hızl. Hidayet Özcan. C. III. Ankara: AKM Yay.
- İpekten, Haluk (1994). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul:

Dergâh Yay.

Karatay Fehmi Edhem (1956). *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Basmalar Alfabe Kataloğu*. C. 1. İstanbul.

Kaya, Bayram Ali (2013). “Nevres, Osman Nevres”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nevres-osman-nevres> (Erişim Tarihi: 19.6.2020).

Kaya, Bayram Ali (2016). “Sığ Eleştiri’den Seviyeli Tenkide Metânetle, Çin Porselenine Yeni Taç Giydirmek Yâhut M. Kayahan Özgül’ün, Osman Nevres Efendi Adlı Kitabında Dile Getirdiği İtham, İddiâ, Hatâ ve Yanlışlara Dâir”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 17: 349-406.

Kaya, Bayram Ali (2017). *Osman Nevres Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Kontrol Edilmiş ve İlâvelerde Bulunulmuş Üçüncü Baskı. İstanbul: Kesit Yay.

Komisyon (1990). “Osman Nevres-Hasan Tahsin Receb”. *TDEA*. C. 7. İstanbul: Dergâh Yay. 144.

Kozanoğlu, Zeynel (ty.). *Anıt Adam Osman Nevres “Hasan Tahsin”*. İzmir: İzmir Gazeteciler Cemiyeti Yay.

Kuntay, Mithat Cemal (1949). *Nâmık Kemâl, Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında*. C. 2. Kısım: 1 İstanbul: MEB Yay.

Mehmed Süreyya (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Mirza Habîb Efendi (1309). *Müntahabât-ı Gülistân*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.

Muharrerât-ı Nâdire (ty.). C. XVI-XVII. İstanbul: 678-682.

Onay, Ahmet Talât (1992). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. Hzl. Cemal Kurnaz. Ankara: TDV Yay.

Osman Fâik (1307). *Güzîde-i Gülistân (Şerh-i Gülistân, Sâdî-i Şîrâzî)*. İstanbul: Dersâadet Kasbar Matbaası.

Osman Nevres (1290). *Dîvân-ı Osman Nevres*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Osman Nevres (ty.). *Eser-i Nâdir/Mecmû‘atü’t-Tarab ‘Alâ Lisâni’l-Edeb*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Ödemişli Hoca-zâde M. Muammer (1343). “Osman Nevres Efendi ve Âsârı”. *Mahfel* 5 (cüz 54. Rebîülâhir. 111-112; cüz 55. Cemâziyelevvel. 131-132; cüz 56. Cemâziyelâhir. 148-149; cüz 57. Receb. 170-172).

Özgül, M. Kayahan (1999). *Osman Nevres, Hayâtı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yay.

Özgül, M. Kayahan (2016). *Şiirin Hazanında Gazel Dökenler-IV. Osman Nevres Efendi*. İstanbul: Kitabevi Yay.

Redhouse, Sir James W. (1987). *Turkish And English Lexicon*. New Edition. Beirut: Librarie Du Liban.

- Redhouse, Sir James W. (1991). *İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü*. İstanbul: Redhouse Yay.
- Revnağ* (1290). cüz nr. 5. İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası. 71; (1291). cüz nr: 6, İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası. 84; cüz nr. 7-8, (1291). İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası. 104-107; (1291). cüz nr. 10. İstanbul: Zartaryan Fabrikası. 19-150.
- Rıza Tevfik (1944). “Şâir Osman Nevres Efendi”. *Yeni Sabah*. nr. 2181. 2-3.
- Şemseddin Sâmî (1311, 1316). *Kamûsü'l-A'lâm*. C. 4, 6. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey. *Mecmûatü't-Terâcim*. Millet Ktp. Ali Emîrî. Tarih. nr. 789.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1997). *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Tansel, Fevziye Abdullah (1964). “Nevres”. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: MEB Yay. 231.
- Terzibaşı, Atâ (1977). “Nevres, Osman”. *Türk Ansiklopedisi*. C. 25. Ankara: MEB Yay. 216.
- Terzibaşı, Atâ (1988). *Kerkük Şâirleri*. C. 3. Bağdat.
- Ünver, İsmail (1988). “Nevres”. *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri, Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*. C. 8. İstanbul: Ötüken-SöğütYay. 158.
- Ünver, İsmail (1988). “XIX. Yüzyıl Dîvân Şiiri”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. XXXII (1-2): 131-140.
- Vak‘a-nüvîs Ahmed Lutfî. *Târih-i Lutfî*. Cild-i tâsi‘. TTK Ktp. Y. nr. 531.
- Yıldız, Alim (2002). “Osman Nevres’in ‘Olaydı’ Redifli Gazeline Şerh”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 6 (1): 269-277.
- Zeynelâbidin Reşid (1326). *Edebiyat Kumkuması*. Halep: Vilâyet Matbaası.
- Ziyâ Paşa (1291). *Harâbât*. C. 1-2. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

OSMAN NEVRES DÎVÂNI

METİN

1. Rubâ‘iyyât

Bismillâhirrahmânirrahîm

[1]

**ER-RUBÂ‘İYYÂT Fİ’L-MÜNÂCÂT
DİGER**

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fa‘

Ey var eden iki harf ile dünyâyı
Îcâd kılan tabâyî‘-i eşyâyı
İkrâr ederim ki yok şerîkiñ sensin
Yokdan var eden cihân u mâfihâyı

[2]

DİGER

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fa‘

Emriñle sipihr-i nîl-gûn dâ’irdir
Hurşîd ile mâh rûz u şeb sâ’irdir
Bilmem ne deyim ne söyleyim kim ‘âlem
İdrâkde gine zâtıñı hâ’irdir

[3]

ER-RUBÂ‘İYYÂT Fİ’N-NA‘T

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilü Fe‘ül

Ey server-i enbiyâ şehenşâh-ı rüsül
V’ey râh-nümâ-yı halk u hâdi-i sübül

از خلقت کائنات مقصود تویی

یعنی همه کائنات جزء اند و توکل

[4]
DİGER

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Sen pâdişeh-i serîr-i “mâ-evhâ”sın⁹⁵
Mahbûb-ı Hudâ güzîde-i Mevlâ'sın
Düşmez yere sâyen ey ser-efrâz-ı cihân
Kim serv-i riyâz-ı 'âlem-i bâlâsın

[5]
DİGER

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

Ey sürme-i çeşm-i hûr hâk-i kademiñ
Cibrîl nevâle-h^vâr-ı h^vân-ı keremiñ
Ol gün ki saña verildi rahmet 'ilmi
Hat çekdi sahîfe-i 'usâta kalemiñ

⁹⁵ mâ-evhâ: “Fe evhâ ilâ abdihi mâ-evhâ / Böylece Allah, kuluna vahyedeceğini vahyetti.” (Necm-53/10)

**2. Na‘t, Mersiye([-i Kerbelâ]),
Medhiye Kasîde, Medhiye Gazel**

1

NA‘T-I ŞERÎF

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Olur idi deheniñ sırrı rû-nümâ-yı vücûd
‘Ademle mümkün olaydı ger iltikâ-yı vücûd
- 2 Hadîse başlamayaydı dehâniñ olmaz idi
Vücûd ile ‘ademe vâkîf evliyâ-yı vücûd
- 3 Aña vücûd u ‘adem bestedir dilerse olur
Bekâ fenâ-yı vücûd ü fenâ bekâ-yı vücûd
- 4 Kitâb-ı vahyi kütübhâne-i ‘ademde idi
Tekellüm etmeseñ olmazdı âşinâ-yı vücûd
- 5 Ezelde ‘aks-i femüñ çeşm-i bûda düşmüş kim
‘Adem-nümâdır ile’l-yevm mâcerâ-yı vücûd
- 6 Muhâldir deheniñ sırrın âşikâr etmek
Bu mes’ele görünür bence mâverâ-yı vücûd
- 7 Murâd dâne-i hâliñle sayd-ı ‘âdem idi
Değil ki gendüm için döndü âsiyâ-yı vücûd
- 8 Hevâ-yı şevkiñ ile Âdem’e gelinceye dek
Nice mesâmi‘i şâd eyledi sadâ-yı vücûd
- 9 Sen ol haremde ki mahmil-nişîn-i ‘izzet idiñ
Ne kârvân-ı ‘adem vardı ne derâ-yı vücûd
- 10 Ne neş’esin ki safâ-bahş kıldı ervâha
Seniñle gerdiş-i câm-ı cihân-nümâ-yı vücûd
- 11 Mahabbetiñ eseri olmasaydı ger bâdî
Başında esmez idi hilkatîñ hevâ-yı vücûd

- 12 Hakîkat âyinesinden olunca ‘aks-endâz
Cemâliñ oldu temâsîl-i rû-nümâ-yı vücûd
- 13 Vücûduñ olmasa ger Vâcibü’l-vücûd’a delîl
Vücûd-ı vâcibi bilmez ulü’n-nühâ-yı vücûd
- 14 İhâta etmez iken ‘arş rûhunu bilmem
Muhît oldu nasıl cismiñi fezâ-yı vücûd
- 15 Sivâyı terk ile sen Hakk’a ittisâl etdiñ
Ki ittisâl ü tecerrüddür iktizâ-yı vücûd
- 16 Cihân uyandı o neş’eyle kim haber verdi
Peyâm-ı bi’setiñ ervâha mübtedâ-yı vücûd
- 17 Mesîh’e oldu seniñ mu‘cizeñ medâr-ı hayât
Kelîm’e verdi seniñ hikmetiñ ‘asâ-yı vücûd
- 18 Vücûd-ı hükmüñ için muktezâ vücûd-ı sebât
Bekâ-yı şer‘iñ için mültezem bekâ-yı vücûd
- 19 Karîr rûşeni-i tal‘atıñla çeşm-i şuhûd
Bülend mertebe-i kudretiñle pâ-yı vücûd
- 20 Demiñ Mesîh’e yetişirdi feyz-i nefha-i rûh
Kefiñ bağışladı Mûsâ’ya kîmyâ-yı vücûd
- 21 Tekellümüñle güher-rîzdir leb-i i‘câz
Tebessümüñle safâ-hîzdir nemâ-yı vücûd
- 22 Nemek-çeşide lebiñ mâye-i hayât-ı Mesîh
‘Arak-çekîde ruhuñ cevher-i hayâ-yı vücûd
- 23 Ümîd-vâr-ı nevâliñ tûvân-ger ü dervîş
Dahîl-i bâb-ı emâniñ gedây u bâ-yı vücûd

- 24 Kalırdı taht-geh-i mülk-i câvidân hâlî
Sen olmasaydıñ eğer anda pâdşâ-yı vücûd
- 25 Sürûd-gâh-ı dürûduñdur âsumân u zemîn
Bir özge şeyle değil nağme-sâz nây-ı vücûd
- 26 Usûl-i na'tıñı ta'lîm kıldı ervâha
Gelû-yı âdemi taksîm eden nevâ-yı vücûd
- 27 Muhît-i bahr-i kemâlîñ hüviyyet-i mutlak
Şinâver olmaz o deryâda dest ü pâ-yı vücûd
- 28 Gınâ-yı mutlaka nâz eylese n'ola fakrıñ
Ki halka fahr eder ol fakr ile gınâ-yı vücûd
- 29 Mûkevvênâta lüzûm-ı nübüvvetiñ sâbit
Bu bir lüzûm ki andandır ihtidâ-yı vücûd
- 30 Seniñle buldu hayât Âdem-i Safiyyullâh
Cihân fedâ saña yâ Mustafâ safâ-yı vücûd
- 31 Eğerçi vâsıta-i vahy idi saña Cibrîl
Delâlet etmeseñ olmazdı per-güşâ-yı vücûd
- 32 Bakılsa âyine-i pâk-i kalb-i enveriñe
'Ayân olur ki nedir 'arşa istivâ-yı vücûd
- 33 Şüyû'-ı nûr-ı zuhûruñ şebiydi ol şeb kim
Müzeyyen oldu mesâbîh ile semâ-yı vücûd
- 34 Sitâyîş etmedi sen gibi bir hudâvendi
Lisân-ı halk olalı dâsitân-serâ-yı vücûd
- 35 Sen ol hayât-ı cihân cân-ı câvidânsın kim
Seniñ ile mutasavver değil fenâ-yı vücûd
- 36 Muhammedâ sen o dürr-i yetîmsin ki saña
Makâmdır sade-f-i bahr-i ıstıfâ-yı vücûd

- 37 Muhammediyetiñ ile muhâtdır der idim
Olaydı ma‘rifete başka bir vi‘â-yı vücûd
- 38 Muhammediyyet ile Ahmediyyet’i ancak
‘Atâ buyurdu saña Vâhibü’l-‘atâ-yı vücûd
- 39 Nazîr yok saña çün ey vahid-i ‘âlem-i kuds
N’ola desem saña Ahmed ehad-nümâ-yı vücûd
- 40 طلوع نور تواز مشرق فاحبيت
وجود بهر تو شد نی تو از برای وجود
- 41 Edilmeye idi ta‘yîn seniñle nokta-i bed’
Mu‘addel olmaz idi hatt-ı istivâ-yı vücûd
- 42 Sen olmasaydıñ eğer nakş-ı sûret-i îcâd
Musavver olmaz idi kubbe-i binâ-yı vücûd
- 43 Zuhûr-ı şer‘-i celîliñ ger olmasaydı murâd
Müseccel olmaz idi fetvi-i kazâ-yı vücûd
- 44 Medâr-ı sırr-ı Ehad Ahmediyyetiñdeki mîm
Ne mîmdir ki hudûsu kıdem-nümâ-yı vücûd
- 45 Lebiñden aldığı bûy-ı elest neş’esidir
Ki feyz-i rûh ile leb-rîzdir inâ-yı vücûd
- 46 Seniñle buldu mübâhât varlık yoksa
Saña gelinceye dek yokdu mültecâ-yı vücûd
- 47 Kalırdı Hızr serâb-ı ‘ademde şimdiye dek
Sen olmasaydıñ eğer çeşm-âşinâ-yı vücûd
- 48 Şirâ‘-ı şer‘iñ eğer açmayaydı etmez idi
Hudâ seffinesine Nûh’ı nâ-hudâ-yı vücûd

- 49 Ayâ muhâtab-ı nass-ı “Ve inneke le ‘alâ”⁹⁶
‘Alâ-yı kadriñ ile mu‘telî ‘alâ-yı vücûd
- 50 Seni sitâyişe teşvîk eder beni kalemim
Güneş yanında olur zerre hod-nümâ-yı vücûd
- 51 Girer mi ‘akla seniñ gibi bir şeh-i rüsûlü
Senâya kâdir ola ben gibi gedâ-yı vücûd
- 52 Kimim neyim ki seni medhe râh-cû olayım
Olur mu dûd-ı ‘adem şem‘-i rûşenâ-yı vücûd
- 53 Mükerrerrem etdi seni hil‘at-i sitâyiş-i Hak
Giyindi kangı beden öyle bir kabâ-yı vücûd
- 54 Eğer basît ü mürekkeb ‘arazla cevher hem
Lisân-ı vâhid olup etseler senâ-yı vücûd
- 55 Yine sitâyişinî ifâya kâdir olmazlar
Meğer seni ede medh ü senâ Hudâ-yı vücûd
- 56 Ne söyleyim şeb-i mi‘râcdan ki oldu o şeb
Cemâl-i lem-yezelî perde-ber-güşâ-yı vücûd
- 57 O şeb saña harem-i lâ-mekân-ı gaybîde
Tecelli eyledi Vâcib gidip gıtâ-yı vücûd
- 58 Sen ol gice sefer etdin o ‘âleme ki saña
Ne lâ-halâ’ idi hâciz ne lâ-melâ-yı vücûd
- 59 Neşât-ı Sidre-nişînân-ı ‘arşı kıldı füzûn
Firâz-ı Sidre’ye pervâz edip hümâ-yı vücûd
- 60 Donandı taht-ı bekâ zîb-i kün fe-kânile
Göre seniñ gibi bir pâdişeh sarây-ı vücûd

⁹⁶ Ve inneke le ‘alâ: “Ve inneke le ‘alâ hulukın ‘azîm / Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.”
(Kalem-68/4)

- 61 Ede salât u selâm ile Hak seni tebcîl
Ola mürebbi-i ervâh tâ-bekâ-yı vücûd
- 62 Çehâr yâr-ı güzîniñ ki anlar ile bülend
Çehâr taht u çehâr efser-i sarây-ı vücûd
- 63 Biri cenâb-ı Ebûbekr Hazret-i Sıddîk
Çekildi ‘arşa anuñ nâmiña livâ-yı vücûd
- 64 Birisi Hazret-i Fârûk’dur ki buldu temîz
Delîl-i ‘adli ile ‘illet ü şifâ-yı vücûd
- 65 Birisi Hazret-i ‘Osmân cenâb-ı Zi’n-nûreyn
K’ederdi görse hayâ anı kibriyâ-yı vücûd
- 66 Birisi şîr-i Hudâ Murtazâ ‘Aliyy-i velî
Vasîyy ber-Hak u muhtâr u muktedâ-yı vücûd
- 67 Bu çâr rûkn-i mu‘azzamla oldu dîn kâ’im
Bu çâr ten ile buldu şeref ridâ-yı vücûd
- 68 Ayâ habîb-i Hudâ Mustafâ şefî’-i ‘usât
Zuhûr-ı nûruñ ile münteşir ziyâ-yı vücûd
- 69 Muhassas oldu seniñ zâtıña salât u selâm
Teşerrüf eyledi nâmiñ ile salâ-yı vücûd
- 70 Medâr-ı halkda devrâna kâdir olmaz idi
Nevâl-i medhiñ eğer olmasa gızâ-yı vücûd
- 71 Müessir olmaz idi müstecâb düşmez idi
Okunmasaydı ger ismiñ ile du‘â-yı vücûd
- 72 Cemâl-i şâhid-i na’tiñ nezâre etmek için
Çekildi dîde-i ervâha tûtiyâ-yı vücûd
- 73 N’ola olur ise dil-sîr-i ni‘metiñ Cibrîl
Seniñ ki mâ-hazariñ oldu mâ-safâ-yı vücûd

- 74 Şuhûd-ı cilve-ger olmazdı olmasaydı eğer
Cilâ-yı ma‘rifetiñ sürme-i ‘amâ-yı vücûd
- 75 Seniñ ‘inâyet ü lutfuñdur evvel ü âhir
Murâd u maksad-ı mebde’ ü müntehâ-yı vücûd
- 76 Şefâ‘atiñle be-kâm et bu ‘abd-i ‘âsiyi
Be-hakk-ı âl-i abâ mefhar-i ‘abâ-yı vücûd
- 77 ‘Înâyetiñle halâs eyle yâ Resûlallâh
Ki cân-güdâz-ı huzûr oldu ibtilâ-yı vücûd
- 78 Ayırma gönlümü hubb-ı ‘Alî’den oldukça
Anuñla müncele âyîne-i velâ-yı vücûd

2

MERSİYE[-İ KERBELÂ]

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

I

- 1 Demdir ey dil alayım destime levh ü kalemi
Şûr-ı mâtem ile tecdîd edeyim köhne gamı
- 2 Tîğ-i hâmemle sipihriñ ciğerin pâreleyip
Ben de icrâ edeyim kâ’ide-i Muhteşem’i
- 3 Derd ile vây Hüseynim diyü feryâd edeyim
Yakayım âteş-i hasretle kulûb-ı ümemi
- 4 Sînemi yandırayım âteş-i sûzânım ile
Dâğlayıp şu‘le-i şî‘rimle dil-i pür-elemi
- 5 Bir bir ardınca gelir hâdise-i devr-i zamân
Eksik olmaz feleğîñ ‘âleme zulm ü sitemi

- 6 Ben de çarha çıkarıp nâlelerim yandırayım
Âh-ı pey-der-pey ile hâdise-i dem-be-demi
- 7 Gitdi feryâd ederek hasret ile mevsim-i ‘ayş
Ağla ey dîde ki kan ağlamaniñ geldi demi
- 8 Bu Muharrem mehidir mâtem ü şîven demidir
Âh edip derd ile kan ağlamaniñ mevsimidir

II

- 1 İşte bu mâh-ı Muharrem’de Hüseyin oldu şehîd
Her ne kim perdede mahfî idi hep oldu bedîd
- 2 Gark olup halk-ı cihân cümle siyeh câmelere
Girye-i mâtem ile dîdeleri oldu sefid
- 3 Eyleyip zulm ile ol serveri âgaşte-i hûn
Lâyık-ı la’net ü kahr-ı ebedî oldu Yezîd
- 4 O dem az kaldı ki zîr ü zeber olsun ‘âlem
Ki düşüp hâke boyandı kana ol nahl-i ümîd
- 5 Nîze üzre ser-i pür-hûn-ı Hüseyin’i göricek
Hayretinden baş açık dağlara çıkdı hurşîd
- 6 Neve-i Ahmed-i Muhtâr’ı şehîd eylediler
N’etdiler âl-i Resûl’e görüñ ol kavm-i ‘anîd
- 7 Açdılar bâb-ı gam u mâtemi halkıñ yüzüne
Urdular âh der-i merhamet ü ‘afva kilîd
- 8 Zulm ile sîne-i pür-nûrunu çâk eylediler
Sidre-i rahmeti üftâde-i hâk eylediler

III

- 1 Âh kim zulm ile âgaşte-i hûn oldu Hüseyin
‘Alem-i rahmet iken hâke nigûn oldu Hüseyin

- 2 Mevkif-i hâ'il-i teslîmde merdâne durup
Kuvvet-i pençe-i takdîre zebûn oldu Hüseyin
- 3 Kat' edip gerden-i gerdûndan emel zencîrin
Halka sermâye-i sevdâ vü cünûn oldu Hüseyin
- 4 Mest olup câm-ı şehâdetle vefâ zümresine
Bâ'is-i rîş-i dil ü dâğ-ı derûn oldu Hüseyin
- 5 Nakşını dîde-i merdümden edip mahv-ı vedâ'
Sebeb-i cûşîş-i enhâr-ı 'uyûn oldu Hüseyin
- 6 Gün gibi şu'le-ver-i bezm-i zuhûr olmuş iken
Mey-i takdîr ile medhûş-ı bütûn oldu Hüseyin
- 7 Kerbelâ hâdise-gâhında düşüp teşne-ciğer
Hayme-i mâtem-i eflâke sûtûn oldu Hüseyin
- 8 Biz dahi ey dil-i mâtem-zede âh eyleyelim
Âhımız dûdu ile çarhı siyâh eyleyelim

IV

- 1 Kâş ol dem feleğîñ kasrı harâb olsa idi
Dil-i halk âteş-i hasretle kebâb olsa idi
- 2 Yıkılıp lâne-i bülbül kuruyup gülşen-i dehr
Mesken-i hâr u has u bûm u gurâb olsa idi
- 3 Sarsar-ı kahr ile tûfân-ı ecel mevce gelip
Keşti-i 'ömr-i cihân garka-i âb olsa idi
- 4 Kaplayıp ebr-i gazab her tarafın dünyânıñ
Şems-i ümmîd-i felek zîr-i sehâb olsa idi
- 5 Çalkanıp zelzele-i mahşer ile arz u semâ
Ümem-i rûy-ı zemîn cümle türâb olsa idi

- 6 Felek-i hâdiseden sâ'ikalar nâzil olup
Ser-i âb-ı emel-i halk serâb olsa idi
- 7 Gaybdan 'âlemi tûfân-ı kıyâmet bürüyüp
Günbed-i heft-felek anda habâb olsa idi
- 8 Ermeyeydi veled-i Fâtıma'ya tek bu sitem
Olmayaydı ciğer-i halk kebâb-ı mâtem

V

- 1 Bu mürüvvet mi ki ehl-i harem-i hayr-ı beşer
Bî-sebeb ma'rekede teşne-ciğer cân vereler
- 2 Kangı bî-merhamet eyler bu kadar zulmü kabûl
Kim eder cevri ü cefâ âl-i Resûl'e bu kadar
- 3 Hânedân-ı nebevî teşne-leb üftâde-i hâk
Nice çarh olmadı ol hâli görüp zîr ü zeber
- 4 Nâle-i "vâ-'ataşâ vâ-ebetâ vâ-emetâ"⁹⁷
Saçdı eflâke çıkıp har-geh-i hurşîde şerer
- 5 Bir taraf na'ra-i a'dâ vü hücûm-ı düşmen
Bir taraf nâle-i ferzend ü figân-ı mâder
- 6 Mûyken-i mûy iken ol ma'rekede ehl-i Hüseyin
Cümlesi huşk-zebân sûhte-cân teşne-ciğer
- 7 Baş açık yalın ayak cümlesi a'dâya esîr
Sanki ol tâ'ifeniñ başına kopdu mahşer
- 8 Karalar giydi o gün mâtem edip çarh-ı felek
Âh edip derd ile kan ağladılar cümle melek

⁹⁷ vâ-'ataşâ vâ-ebetâ vâ-emetâ: "Susuzluktan yandım, kavruldu; anneciğim, babacığim" (Esef, üzüntü ve pişmanlık bildiren Arapça bir ibâre).

VI

- 1 Benden ol vâkı‘a-i müdhişeyi etme su‘âl
Ki beyân eyleyemez vâkı‘ımı kıl-k-i makâl
- 2 Veled-i Haydar’ı ol Şimr olacak bî-emân
Zebh edip kanı ile eyledi sahrâları al
- 3 Râst geldikçe ciğer-gâh-ı Hüseyin’e peykân
‘Arşda didrer idi rûh-ı Resûl-i müte‘âl
- 4 Pâkdir zât-ı Hudâ böyle sıfatdan yohsa
Dâmen-i ‘izzete konu der idim gerd-i melâl
- 5 Coşdu tûfân-ı belâ çalkalanıp mevc-i bihâr
Kopdu evtâd-ı zemîn pârelenip sulb-i cibâl
- 6 Şehribânû göricek cism-i Hüseyin’i bî-ser
Nâvek-i düşmen ile her yanı gırbâl misâl
- 7 Alıp âğûşuna ol peyker-i hûn-âlûdu
Dedi eyvâh Hüseynim saña n’oldu ne bu hâl
- 8 Ne için hâke düşüp kana boyandıñ böyle
Nedir ey mûnis-i cân sende bu hâlet söyle

VII

- 1 Söylemezsin niçün ey serv-i çemenzâr-ı safâ
Saña n’oldu ciğerim yandı amân söyle baña
- 2 İşte hurşîd doğup etdi cihâmı rûşen
Aç gözüñ h‘âbdan ey nergis-i gülzâr-ı vefâ
- 3 Bu mürüvvet mi ki sen zâde-i Haydar olasın
Pây-mâl-i sitem-i düşmen ola âl-i Velâ
- 4 Dün bekâ meclisiniñ şem‘-i şeb-efrûzu iken
Bugün olduñ mey-i takdîr ile medhûş-ı fenâ

- 5 Nefes-i âfet-i düşmen ile hâmûş oldu
Şem‘-i dîdârîñ iken meclis-i îmâna ziyâ
- 6 Her taraftan yürüyüp geldi sipâh-ı düşmen
Kalk amân gayrı uyan ey halef-i şîr-i Hudâ
- 7 Yazık oldu saña ey seyyid-i âl-i Hâşim
N’edeyim çâre nedir böyle imiş hükm-i kazâ
- 8 ‘Ömrüm oldukça hemân derd ile feryâd edeyim
Hâne-i ‘âlemi feryâd ile berbâd edeyim

VIII

- 1 Sen nihâl-i çemenistân-ı dil-i Haydar iken
Kurre-i bâsıra-i Hazret-i Peygamber iken
- 2 Şem‘-i halvet-gede-i hâne-i râz-ı melekût
Sadeh-i ma‘rifet-i lem-yezele gevher iken
- 3 ‘Âlim ü ‘ârif ü dâna vü emîn ü sâdık
Feyz-i esmâ-yı İlâhîyye’ye hep mazhar iken
- 4 Dîde-i rûha ziyâ âyine-i kalbe cilâ
Beşere râh-nümâ vü meleğe rehber iken
- 5 Bâğbân-ı ceberûta gül-i nev-hîz-i çemen
Pâdişâh-ı melekûta güher-i efser iken
- 6 Nüşa-i hikmet-i ‘ilm ü ‘amele şîrâze
Meclis-i vâsi‘-i hilm ü kereme zîver iken
- 7 Hüsn-i ahlâk ile mülk-i edebe hükm-revâ
Neseb-i pâk ile burc-ı şerefe ahter iken
- 8 Beni bu derd ile encâmı bıraktıñ gitdiñ
Ciğirim âteş-i hasret ile yakdıñ gitdiñ

IX

- 1 Çeşm-i giryânıma şimden girü demdir hem-dem
Dil-i mâtem-zedeme derd ü elemdir mâtem
- 2 Bu musîbet bu belâ 'âleme yüz göstereli
Gözümüñ yaşı gibi çıkdı gözümnden 'âlem
- 3 Devr-i peymâne-i sûr olsa da sensiz görünür
Baña hicrânıñ ile halka-i dâm-ı mâtem
- 4 Umarım memleket-i sînemi senden soñra
Dem-be-dem eyleye pâ-mâl-i fenâ leşker-i gam
- 5 'Ömr-i şîrînimi telh etsin ecel pârelesin
Bî-sütûn-ı emelim tîşe-i Ferhâd-ı elem
- 6 Şu'le-i berk-i fenâ hırmenim etsin berbâd
Mûy-ı âşüfte gibi hâtırım olsun derhem
- 7 Neylerim kişver-i cân-sûz-ı vücûdu sensiz
Baña menzil ola şimden girü sahrâ-yı 'adem
- 8 Nice bir âteş-i âhım ile yansın ciğerim
Eylesin mürdemi gark-âb-ı belâ çeşm-i terim

X

- 1 Bir taraftan dahi feryâd ile Zeyn-i 'Ubbâd
Sarılıp vâlidine etdi figân u feryâd
- 2 K'ey benim vâlidim ey seyyid-i âl-i Hâşim
Ahter-i burc-ı hüdâ kutb-ı medâr-ı irşâd
- 3 Nice âh eylemeyim derd ile kan ağlamayım
Ki erişdi bize a'dâ-yı Hudâ'dan bîdâd
- 4 Zulm edip sîneñi çâk eylediler hançer ile
Nice kıydı saña bilmem bu sipihr-i cellâd

5 Bu mürüvvet mi ki al kana boyansın cismiñ
Âdemiñ kalbi dayanmaz buña olsa pûlâd

6 Hayf kim oldu esip sarsar-ı kîn-i düşmen
Hırmen-i silsile-i âl-i Muhammed berbâd

7 فلمن بعدك اشكو المي يا ابتي
كيف اسمي فرحا نارك تكوي الاكباد

8 Bu revâ mı ki pedersiz kalayım böyle yetîm
Ne musâhib ne muvâfik ne refik ü ne nedîm

XI

1 Kâş kûr olsa idi gözlerim ey mihr-i felek
Görmeseydim seni bu hâlde ey reşk-i melek

2 Kâş ol tîr benim pâreleseydi ciğerim
Ermeseydi bu ziyân ol beden-i nâzike tek

3 Saña a‘dâ-yı Hudâ hayli sitem eylediler
Yazık oldu saña ey zât-ı Muhammed-meslek

4 Zât-ı pâkiñ gibi bir seyyid-i nîgû-gühere
Gör ne bîdâd ü ne zulm etdi ‘adû-yı bed-reg

5 Umarım derd ü elem hançeri senden soñra
Ferahıñ nakşın ede safha-i sînemden hak

6 Beni hasret ile koyduñ bu fenâ dârında
‘Azm-i iklîm-i bekâ eylediñ Allâh ma‘ak

7 Kime şimden girü râzım güherin keşf edeyim
Yalñız bir sen idiñ gevher-i esrâra mihek

8 Sen de ey mâh bugün dîdeden olduñ mehcûr
Girye-i mâtem ile çeşmimi etdiñ bî-nûr

XII

- 1 Gör ne gelmiş başına âl-i ‘abânîñ Nevres
Neler ermiş gülüne bâğ-ı Velâ’nîñ Nevres
- 2 ‘Ayb olunmaz bu musîbete kan ağlar ise
Haşre dek dîdesi erbâb-ı vefânîñ Nevres
- 3 Derd ü âh u gam u mâtem ile târîk olsa
Yeri var âyinesi ehl-i safânîñ Nevres
- 4 Sabrdan gayrı ne tedbîr elimizden ne gelir
N’edelim böyle imiş hükmü Hudâ’nîñ Nevres
- 5 Nice bunca sitem ü zulmü görüp derdinden
Ser-nigûn olmadı eyvânı semânîñ Nevres
- 6 Kim eder tîr ile a‘dâ-yı Hudâ’dan başka
Üstüh‘ânını şikest öyle Hümâ’nîñ Nevres
- 7 Zulm ile zâde-i Zehrâ’yı şehîd etsinler
Hiç mümkün mi vukû‘u bu belânîñ Nevres
- 8 Bunu kim etdi ise rûhuna yüz bin nefrîn
Ede Allâh anı dûzahda mü’ebbed âmîn

[3]

[Medhiye Kasîde]

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

- 1 Bu ne dergâh-ı mu‘allâdır ne ferhunde makâm
Kim döner başına anîñ günbed-i firûze-fâm
- 2 Bu ne meymûn bâr-gehdir ravza-i pür-feyz kim
Hâk-i dergâhın tavâf eyler melâ’ik subh u şâm
- 3 Hâk-i pâyına mukâbil mihr zerr-i kem-‘ayâr
Günbed-i kasrına nisbet çarh cirm-i nâ-tamâm

- 4 Fevc fevc âhû gibi anı tavâf eyler kulûb
Var ise şimdi budur ehl-i dile beytü'l-harâm
- 5 Bu makâm-ı server-i millet Halîlullâh'dır
Menba'-ı esrâr-ı cedd-i hazret-i hayrû'l-enâm
- 6 Şeyh-i erbâb-ı kerem ser-halka-i ehl-i rızâ
Pâdişâh-ı kişver-i teslîm ulû'l-'azm-i hümâm
- 7 Bunda Hallâk-ı cihân teslîm bâbın etdi feth
Bunda menşûr-ı nübüvvet misk ile buldu hitâm
- 8 Bunda zâhir oldu cümle beyyinât-ı lutf u kahr
Bunda hall oldu cemî'-i müşkilât-ı hâss u 'âm
- 9 Ey makâm-ı dil-güşâ ey menzil-i 'arş-âsitân
Ka'be-i 'uşşâk ü reşk-i ravza-i dârü's-selâm
- 10 Sen makâm-ı cedd-i pâk-i Ahmed-i muhtârsın
Âsitânîñdan ümîd-i feyz eder 'âlem müdâm
- 11 Ben saña yüz sürmeğe çokdan berü müştâk idim
Hamdülillâh kim müyesser oldu ber-vefk-i merâm
- 12 Yüz sürüp bu âsitâna sıdk ile buldum şeref
Feyz-mend ol kimse kim bu âsitândan aldı kâm
- 13 Tâ felek pâyendedir şems ü kamer tâbendedir
Tâ ki lutf u kahr-ı Îzed'den kala 'âlemde nâm
- 14 Mevc-i deryâ rîg-i sahrâ sayısınca dem-be-dem
Rûh-ı pür-nûr-ı Halîl ü Ahmed'e olsun selâm

[4]

[Medhiye Gazel]

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Yüz sürer bu âsitâna feyz-i câvîd isteyen
Zerre-vâr eyler vücûdun kurb-1 hurşîd isteyen
- 2 Bu yeri gelsin tavâf etsin hulûs-1 kalbile
Ka'be-i maksûda feth-i bâb-1 ümmîd isteyen
- 3 Hâk-i pây olsun mürîdân-1 der-i 'irfânına
Keşf-i esrâr-1 harîm-i râza te'yîd isteyen
- 4 Sâha-i sahnında deryâ-yı ma'ânî mevc-zen
Gavta-zen olsun bu bahre dürr-i tevhîd isteyen
- 5 Bu makâm-1 cân-fezâ Nevres makâm-1 feyzdir
Yüz sürer bu âsitâna feyz-i câvîd isteyen

3. Kasâ'id

(Terkîb-i bend, Mûtekerrir Muhammes, Mûtekerrir Müsemmen)

1

**DER-SİTÂYİŞ-İ ŞEHENŞÂH-I ZAMÂN
HAZRET-İ ‘ABDÜLAZİZ HÂN**

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

- 1 Saldı ‘aks âyîne-i ruhsâra hâlin sûreti
Resm olundu Ka‘be’ye gûyâ Bilâl’iñ sûreti
- 2 İstedim rûyun tahayyül etmek ancak nâzdan
Sığmadı âyîne-i çeşme hayâliñ sûreti
- 3 Bulamaz mir’ât-ı ruhsârında nâz u şive yüz
Kim hicâbından erir anda delâliñ sûreti
- 4 Neş’e-i gül mevc urur leb-rîz olur reng-i safâ
Düşse ger âyîneye ol rûy-ı âliñ sûreti
- 5 Penbelik kendi kumâşıdır diyâr-ı hüsnünüñ
Hoş düşer âyîne-i Keşmîr’e şâliñ sûreti
- 6 Pertev-i ruhsârdan cünbiş bulur perçemleri
Şu‘le-i âyîneden oynar zılâliñ sûreti
- 7 Mevc urur âyîne-i çeşmimde cûy-ı ihtizâz
Meyl edince hâtıra ol nev-nihâliñ sûreti
- 8 Müşkil ol âyîne-rûdan rûy-ı dil görmek gönül
Düşse de mir’ât-ı ümmîde visâliñ sûreti
- 9 Hüsn ü ânın gör görünsün der iseñ âyîne
Lafzdan ma‘nâya hüsn-i intikâliñ sûreti
- 10 Pîçiş-i gîsû değil bu ‘arızında mû görüp
Reşkden mir’âta düşmüş infi‘âliñ sûreti
- 11 Cebhe-i pâkinde Nevres şekl-i ebrûsun gören
Zann eder âyîneye düşmüş hilâliñ sûreti

- 12 Tab'ım oldukça cemâl-i nazma mir'ât-ı safâ
Görünür şâhenşeh-i ferhunde-fâliñ sûreti
- 13 Ol şeh-i 'âlem k'olur âyîne-i 'âlem-nümâ
Düşse hâk-i bezmine köhne sifâliñ sûreti
- 14 Hazret-i 'Abdülazîz Hân kim nazîrin görmeğe
Olsa gerdûn âyine düşmez mecâliñ sûreti
- 15 Tab'ı mir'âtında mevc urdukça ârâ-yı bülend
Bahre 'aks-endâz olur gûyâ cibâliñ sûreti
- 16 Olsa ger âyîne-i fazlıyla bir dem rû-be-rû
'Âlemi leb-rîz-i feyz eyler kemâliñ sûreti
- 17 'Aks eder mir'ât-ı lutfundan aña vech-i nevâl
Semt-i hâcetden görünmezden su'âliñ sûreti
- 18 Kendi dâ'im hasmına gâlib gelir şâyi' değil
Tîği mir'âtında el-harbü's-sicâliñ sûreti
- 19 Bûs ederken eşîğîñ mir'ât-ı çeşme 'aks eder
Suffe-i Keyvân-nümâ saff-ı ni'âliñ sûreti
- 20 Etme mir'ât-ı tasavvurda nazîrin cüst-cû
Müstahîl olmuşdur anda ihtimâliñ sûreti
- 21 Misli yok âyîne de etse temessül fi'l-mesel
Yine yok şeklin 'ayân eyler misâliñ sûreti
- 22 Añna bir hem-tâ arardım ben de olsaydı eğer
Rû-nümâ mir'ât-ı imkânda muhâliñ sûreti
- 23 Ey şeh-i ferruh-likâ k'âyîne-i ikbâlde
Tal'atıñla buldu hüsn ü ân cemâliñ sûreti

- 24 Sen o Dârâ'sın ki mir'ât-1 medîhiñde seniñ
Nakş-1 sîlî-i hacâletdir mecâliñ sûreti
- 25 'Aks salmışdı yed-i beyzâ-yı lutfuñ 'âleme
Düşmeden mir'ât-1 imkâna nevâliñ sûreti
- 26 Olsa pertev-sûz eğer mir'ât-1 tîğîñ şübhesiz
Vech-i a'dâda olur zâhir zevâliñ sûreti
- 27 Şâmil olsa re'yiñi mir'ât-1 tab'-1 rûşeniñ
Resm eder bahr-i muhîti iştimâliñ sûreti
- 28 Şi'rim oldukça revân mir'ât-1 cûy-1 medhiñe
Çeşme-i Hızır'a akar gûyâ zülâliñ sûreti
- 29 Tab'ıñ ol âyînedir kim tûti-i gûyâ olur
Nakş olunsa levh-i i'câzında lâliñ sûreti
- 30 Mürteçil medhiñde tab'-1 rûşenim ol rütbe kim
Berk olur âyînesinde irticâliñ sûreti
- 31 Bulamaz mir'ât-1 tîğinde zuhûra fitne yüz
Münkatı'dır cevherinde ihtilâliñ sûreti
- 32 Çarha olsaydı eğer mir'ât-1 be'siñ rû-nümâ
Çeng-i Nâhîd'e düşerdi gûşmalıñ sûreti
- 33 Salmasa mir'ât-1 tedbiriñ mizâc-1 dehre tâb
Görünür elbette muhtell i'tidâliñ sûreti
- 34 Ol kadar mu'ciz-beyânsın kim tekellüm etmeden
Nakş olur mir'ât-1 hâtırda me'âliñ sûreti
- 35 Balsa şi'r âyîne-i tab'ıñla ârâyiş olur
Cevher-i mu'ciz-nümâ sihr-i helâliñ sûreti
- 36 Bezm ü rezmi câmi' oldun sanki bir âyînede
İctimâ' etmiş cemâl ile celâliñ sûreti

- 37 Yok seniñçün ihtiyâc âyîne-i İskender'e
Gevher-i zâtında rûşen her misâliñ sûreti
- 38 Desem İskender hemâliñdir olur her-âyine
Münkalib timsâl-i ehmâle hemâliñ sûreti
- 39 Kimdir İskender k'ola câmiñ gibi âyînesi
İşte şekl-i âfitâb işte hilâliñ sûreti
- 40 Görse her kim şu'le-i tîğiñ sanır k'âyîne
Bir yanardağ etdi teşkîl işti'âliñ sûreti
- 41 Lâyih oldukça medîhiñçün ma'ânî tab'ıma
Dizilir âyîneye gûyâ le'âliñ sûreti
- 42 Uçsa bâz-ı satvetiñ âyîne-i endîşede
Gösterir Cibrîl şeklin perr ü bâliñ sûreti
- 43 Kalb-i a'yân cevher-i âyîne-i lutfuñ mudur
Kim hüdâya kalb olur anda delâliñ sûreti
- 44 Dâverâ devr-i felekden kalbe geldi inkisâr
Gitmiyor mir'ât-ı hâtırdan kelâliñ sûreti
- 45 Ben o şâ'irdim ki mir'ât-ı ümîdimde müdâm
Cilve eylerdi dil-ârâm-ı menâliñ sûreti
- 46 Sâf idi ol rütbe âyînem k'olurdu munkalib
Safvetinden kâle hâliñ hâle kâliñ sûreti
- 47 Görmemişdi meşrebim âyînesi nakş-ı riyâ
Aña 'aks-âver değildi ihtiyâliñ sûreti
- 48 Pâk idi sıdk u safâ âyînesiydi sîretim
Rû-nümâ olmazdı anda bed-sigâliñ sûreti

- 49 Şimdi ol deñlü mükedder hâtırım âyînesi
Kim teşâkül etdi ‘aklımla ‘ıkâliñ sûreti
- 50 Neydi cürmüm bilmedim k’âyîne-i ümmîdimi
Etdi bû sûretle muğber infisâliñ sûreti
- 51 Kangı cürmüñ ‘aksi düşmüş tâli’im mir’âtına
Kevkebimden infikâk etmez vebâliñ sûreti
- 52 Ger olaydı servetim düşmezdi mir’ât-ı dile
Şekve-i sûziş-nümâ-yı lâ-muhâliñ sûreti
- 53 Kimi gam kimi safâdan muztarib yok mu ‘aceb
Tîre-mir’ât-ı felekde i’tidâliñ sûreti
- 54 Nakş-ı nevmîdi o rütbe kalbe te’sîr etdi kim
Oldu mir’âtında mevhûn ittikâliñ sûreti
- 55 Ol kadar muğberdir âyînem ki düşse hâmeden
Kalbime ney gibi eyler nâle nâliñ sûreti
- 56 Nâzır-ı vech-i rızâyız her ne kim gösterse yüz
Görünür mir’ât-ı dilde imtisâliñ sûreti
- 57 Hıdmetim çil sâlden efzûndur etsem ger hisâb
Rû-nümâ âyîne-i kâlimde hâliñ sûreti
- 58 Şehriyârâ eyle mir’ât-ı mükâfâta nazar
Tâ görünsün hıdmet-i pencâh sâliñ sûreti
- 59 Neyyir-i ‘irfân iken âyîne-i lutfuñ seniñ
Görüne işkeste lâyık mı kemâliñ sûreti
- 60 Var ümîdim sâye-i lutfuñda k’ey kişver-güşâ
Mahv ola âyîne-i dilden melâliñ sûreti
- 61 Her zamân tab’ımda medhiñdir temessül eyleyen
Düşmez ol âyîneye başka misâliñ sûreti

- 62 Fâriğu'l-bâl et kuluñ tâ per açıp tûtî-i tâb
Oynasın âyîne-i medhiñde bâliñ sûreti
- 63 Encümüñ her biri biñ mir'ât-1 tahsîn 'arz eder
Çarha yazılsa eğer bu 'arz-1 hâliñ sûreti
- 64 Bu kasîdemdir ki her bir beyti bir âyinedir
Her birinde rû-nümâ yüz ibtihâliñ sûreti
- 65 Gayrı mir'ât-1 du'âya yüz çevirsin kalb-i sâf
Tâ ki yüz göstermesin tab'a kelâliñ sûreti
- 66 Nakş-1 mir'ât-1 icâbetdir du'â-yı şevketiñ
Cevherinde rû-nümâ sıdk-1 makâliñ sûreti
- 67 Hürrem ol rûşen-dil ol âyîne-i feyyâzdan
Âşikâr oldukça nûr-1 Lâ-yezâl'in sûreti
- 68 Ede Hak mes'ûd mâh u sâlin oldukça bedîd
Sâl u mâh âyînesinde mâh u sâliñ sûreti

2

**VİYANA'DAN 'AVDET-İ HAZRET-İ ŞEHENŞÂHÎDE
ŞUMNU'YU DAHİ TEŞRÎF-İ 'ÂLÎ ŞÂYÂN BUYURULACAĞI
ŞÂYİ'ASI ÜZERİNETANZÎM OLUNAN KASÎDE**

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Cihân 'îd eylesin kim rûz-1 teşrîf-i cihân-bândır
Nüvîd-i makdemiyle halk-1 'âlem şâd u handândır
- 2 Kudûm-1 mevkib-i mes'ûdunu gûş eylemiş gerdûn
Ki dârâtıyla istikbâline her ân şitâbândır
- 3 Revân olsun rikâbında nesîm-i feth u nusret kim
Bu mevkib mevkib-i mes'ûd-1 sâni-i Süleymân'dır

- 4 Sürûda başlasın midhatle bülbüller gibi diller
Ki teşrîf-i kudûmuyla cihân reşk-i gülistândır
- 5 Erişdi pâdişâhım çok yaşa âvâzı eflâke
Ferahdan Zühre dest-efşân vü Pervîn gevher-efşândır
- 6 Nücûmuyla felek rahşende kılsın reh-güzârîñ kim
Süm-i rahş-ı şükûhu hem-fürûğ-ı mihr-i rahşândır
- 7 Gel istikbâline ey peyk-i nusret rehber-i tevfik
Ki teşrîf eyleyen şevketle şâhenşeh-i devrândır
- 8 Güşâd et ‘ıkdîñ ey Pervîn nisâr et nûruñ ey hurşîd
Ki bu sûr-ı kudûm-ı iftihâr-ı âl-i ‘Osmân’dır
- 9 Ne bahtı yâr imiş ikbâli yâvermişsin ey Şumnu
Ki teşrîfiyle kadriñ hem-firâz-ı çarh-ı gerdândır
- 10 Şereflendi o deñlü makdemiyle gerd-i hâkiñ kim
Çekilse tûtiyâ-veş çeşm-i hürü’l-‘ayna şâyândır
- 11 Ne mukbil şehir imişsin kim kudûmüyle şehensâhıñ
Seniñ her seng-pâren şimdi bir la’l-i Bedahşân’dır
- 12 O şâhenşâh-ı firûz-ahter u ferhunde-tâli’ kim
‘Umûmâ mülk ü millet sâye-i lutfunda şâdândır
- 13 O şâhenşâh-ı taht-ârâ vü tâc-efrûz-ı ‘âlem kim
Zülâl-i feyz-i ‘adliyle cihân şâd-âb u ‘umrândır
- 14 Şehensâh-ı cihân ‘Abdülazîz Hân-ı müeyyed kim
Ne semte ‘azm ederse rehberi tevfik-i Yezdân’dır
- 15 ‘Ulüvv-i şânını ihsâya kâdir olmaz endîşe
Ki ta’yîn-i hudûd-ı şevketi mâ-fevk-i imkândır
- 16 Nice teşbîh edem hurşîde feyz-i nûr-ı ihsânıñ
Ki şems-i lutfunuñ bir zerresi hurşîd-i tâbândır

- 17 Huzûrunda hatâdır güft-gû Çîn ü Hoten'den kim
Kemîne hâdimi hem-şevket-i fağfûr u hâkândır
- 18 Gel eyvânın gör ey bahs eyleyen eyvân-ı Kisrâ'dan
Ki bâbı matla'-ı şems ü kamer der-bân-ı Keyvân'dır
- 19 Şehenşâh kamer-gâhâ felek-câhâ dil-âgâhâ
Ki dest-i himmetiñ bahr-i muhît-i lutf u ihsândır
- 20 Temenni etmesin mi cân u dilden sâyeñi 'âlem
Ki 'âlem cism ü feyz-i cûd-ı lutfuñ 'âleme cândır
- 21 Şehenşâh sensin ancak adı var Kâvûs u Cemşîd'iñ
Bunu tavzîhe hâcet yok güneş gibi nümâyândır
- 22 Nasıl ta'rîf edem sâmânını ben âl-i Sâmân'iñ
O ma'rezde ki hurşîd-i şükûhuñ pertev-efşândır
- 23 Hicâb eyler kalem tahrîr-i cûd-ı Hâtem-i Tâ'î
O yerde kim nevâliñ feyz-bahş-ı ebr-i nîsândır
- 24 Şükûhuñla berâber diyemem dârât-ı Dârâ'yı
Bu rûşendir ki denmez zerreye mihr-i dırahşândır
- 25 Zamânında seniñ Nûşirevân'iñ adı söylenmez
Anın dîvân-ı dâdı şimdi nakş-ı tâk-ı nisyândır
- 26 Kim olsa mazhar-ı lutfuñ hayât-ı nev bulur elbet
Ki sen Hızır-ı 'atâsın feyz-i lutfuñ âb-ı hayvândır
- 27 Veliyy-i ni'met-i 'âlemsin ey şâhenşeh-i 'âlem
Ki sâyeñ olmasa 'âlemde 'âlem cism-i bî-cândır
- 28 Cihân durdukça dur ey nûr-ı çeşm-i mülk ü millet kim
Seniñle 'âlemiñ hurşîd-i ikbâli fûrûzândır

- 29 Kemîne çâkeriñ Nevres ki nazm u nesrde tab‘ı
Tanîn-endâz-ı tâs-ı iştihâr-ı Kuss u Sahbân’dır
- 30 Bunuñla cümle ehl-i nazm u nesre iftihâr eyler
Ki meddâh-ı şehenşâh-ı kader-‘azm ü felek-şândır

3

**DER-SÎTÂYİŞ-İ CENNET-MEKÂN
‘ABDÜLMECÎD HÂN**

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Çıka geldi bu gice meclise ol reşk-i kamer
Berg-i ruhsârı ‘arak-kerde misâl-i gül-i ter
- 2 Geldi hayret baña gördükde o tıfl-ı nâzı
Dedim ey mu‘cize-i hâme-i nakkâş-ı kader
- 3 Gelmediñ yanıma bir hayli zamândır ne ‘aceb
Vermediñ pertev-i ruhsârıñ ile çeşmime fer
- 4 İki üç mâha karîb oldu seni görmeyeli
Bu kadar vahşete bâ‘is nedir ey nûr-ı basar
- 5 Nasıl oldu ki bu şeb meclisi teşrîf etdiñ
Eylediñ ‘âşık-ı dil-sûhteye ‘atf-ı nazar
- 6 Âh bilseñ ki neler çekdim efendim sensiz
Şeb nedîmimdi nedem rûz enîsimdi keder
- 7 Mahremim sâğar-ı zerrîne ‘ivaz köhne sifâl
Hem-demim bâde-i gül-gûna bedel hûn-ı ciğer
- 8 Görmedi h^vâb seni görmeyeli dîdelerim
Ağladı yandı gamıñdan giceler subha kadar
- 9 Görmez oldum ne gice h^vâb ne gündüz râhat
Hâsılı rûz u şebim eyledi mihnetle güzer

- 10 Dedi nâz ile açıp gonçe misâli dehenin
Saña incinmişim ey ‘âşık-ı bîgâne-nazarî
- 11 Dedim ey şûh amân söyle niçün incindiñ
Günahım var ise öldür beni işte hançer
- 12 Dedi lâyük mî ki bunca küberâ-yı dehri
Medh için nazma çekip her gice biñ ‘ıkd-ı güher
- 13 Hîç bir kerre şeh-i ‘âlemi medh etmeyesin
‘Acabâ böyle midir kâ‘ide-i ehl-i hüner
- 14 Dedim öyle şehi haddim mi benim medh etmek
Ki felek dergeh-i iclâline ednâ çâker
- 15 Dedi bilmez miyim ey şöhre-i ‘âlem seni ben
Ki ma‘ânîye nukûş-ı sühanıñdır zîver
- 16 Şîve-i dil-keş-i nesriñde letâ’if mudgam
Cevher-i rişte-i nazmıñda ma‘ârif muzmer
- 17 Dedim Allâh bilir bu dediğîñ ben değilim
Ger murâdıñ beni ta‘zîz ise ta‘zîz yeter
- 18 Dedi Allâh bilir ol şeh-i heft-iklîmi
Medh için destîñe şimdi kalem almazsañ eğer
- 19 Bir dahi devlet-i vaslıma seni şâd etmem
Eylerim gönlüñe gam-hâne-i hicrânı makar
- 20 Yârdan bu sözü gûş etdiğim anda nâ-çâr
Medh için aldım ele şerm ile kilik ü defter
- 21 Cem‘ edip fikrimi aldıkda ele levh ü kalem
Geldi endîşeme bu matla‘-ı ferhunde-eser

- 22 Bârekâllâh zihî şâh-ı hümâyûn-ahter
Mîhr-i eflâk-haşem mâh-ı kevâkib-leşker
- 23 Ol şehenşâh-ı melek-‘azm ü felek-cünbiş kim
Yaraşır başına hurşîd eğer olsa efser
- 24 ‘Azm ü re’yiyle revân kevkebe-i mîhr ü felek
Dest-i cûdunda nihân mâ-hasal-ı ebr ü matar
- 25 Menzil-i haşmetine nüh derece nüh gerdûn
Efser-i şevketine heft güher heft ahter
- 26 Zerredir neyyir-i ihsânına nisbetle sipîhr
Katredir lücce-i in‘âmına nisbetle şemer
- 27 Suffe-i meclis-i ikbâline Şi‘râ kandîl
Keşti-i kulzüm-i iclâline Keyvân lenger
- 28 Sâye-i himmetine şifte zıll-i Tûbâ
Çeşme-i re’fetine câriye mâ’-i Kevser
- 29 Hem-nefes râyet-i mes‘ûdu ile Hırzullâh
Hem-‘inân leşker-i mansûru ile peyk-i zafer
- 30 Rîg-i sahrâ gibi efrâd-ı sipâhı bî-had
Mevc-i deryâ gibi ta‘dâd-ı ‘atâsı bî-mer
- 31 Himmet ü lutfuna muhtâc keremle ihsân
Sıfat u zâtına mecbûr ‘arazla cevher
- 32 Menba‘u’l-feyz-i kefi bahr-i sehâya mîzâb
Matla‘u’s-sa‘d-ı dili mîhr-i ‘atâya hâver
- 33 Münşerih nâmiye-i lutfu ile sadr-ı cihân
Munsadı‘ vâhime-i kahrı ile sulb-i hacir
- 34 Bilirim hürmet-i neslini melekden efdal
Tutarım mesned-i kadrini felekden berter

- 35 Aña Keyhüsrev ü Cem denk olamaz himmetde
Bendegânı var anıñ Hüsrev ü Cem'den eşher
- 36 Birisi Mîr Hamîd ol dili mir'ât-ı safâ
Ki gören görmez anı bir daha 'ömründe keder
- 37 Nâ'il-i mecd ü şeref ser-kurenâ-yı devlet
Ki Hudâ zâtını tevfikine etmiş mazhar
- 38 İhtiyâr etmez idi sadra Nizâmülmülk'ü
Ger olaydı aña 'ahdinde muvaffak Sencer
- 39 Olmada müktesib-i feyz şeh-i 'âlemden
Şemsden kesb-i şu'â' etmede mânend-i kamer
- 40 Doğrusu öyle şehensâha gerek böyle karîn
Hayr-endîş ü pesendîde-şiyem pâk-nazar
- 41 Bir gazel söyleyelim şimdi gel ey tab'-ı revân
Pâk ü ârâste mânend-i cemâl-i dilber
- 42 Halka-i zülfüne ol âfetiñ etdikçe nazar
Sarılır merdümek-i çeşmime gûyâ ejder
- 43 Zîr-i perçemde görenler o cebîn-i pâki
Nîme-i şebde tulû' etdi sanır necm-i seher
- 44 Âh refâtara gelince o kıyâmet-kâmet
Hayretimden sanırım başıma kopdu mahşer
- 45 Ağlarım rûyuna etdikçe nigâh ol şûhuñ
Bu meseldir ki nazar şemse eder dîdeyi ter
- 46 Resm edip çeşmini ebrûsunu çekse ressâm
O kadar sarhoş olur kim yüzüne tığ çeker

- 47 Dehenin vasf edemem Nevres o şûhuñ ammâ
Olsa engüştüne şâyân o şehiñ engüster
- 48 O şehenşâh-ı cihân pâdişeh-i devr-i zamân
Kim ne görmüş ne görür mislini çeşm-i ahter
- 49 Biñ sene dönse felek bir daha gelmez dehre
Öyle ferhunde şehenşâh-ı mürüvvet-güster
- 50 Müşteri-re'y ü 'Utârid-kalem ü şems-şükûh
Dâd-verz ü kerem-endîş ü 'inâyet-perver
- 51 Nâm-ı nâmîsini ol pâdişeh-i âfâkîñ
Fehm eder istese bu beytden erbâb-ı hüner
- 52 Bî-tevakkuf çıkarır şeş ciheti kalbinden
Yem-i cûdu o şehiñ bir kula el verse eğer
- 53 Hele ta'rîf edemem ceş-i nizâmiyyesini
Her biri rezm günü Rüstem-i âteş-peyker
- 54 Karakolluk eder alayına feth u nusret
Ya'ni her fevcine İlyâs u Hızır'dır rehber
- 55 Bezmde sâğar-ı ikbâline Cem'dir sâkî
Rezmde 'askerine lutf-ı Hudâ'dır yâver
- 56 Harbde şîr-i jiyân silmde âhû-yı selîm
Hiç bir şâha nasîb olmadı böyle 'asker
- 57 Saf çekip şenlik için etseler âteş-bâzî
Şu'le-i tûb u tüfekden düşer eflâke şerer
- 58 Hâsılı yok diyecek kendine de ceşine de
Hıfz ede kendini hem ceşini Rabb-i Ekber
- 59 Söz yeter başlayalım gayrı du'âya Nevres
Ki du'â ile müyesser olur emr-i mi'ser

- 60 Tâ mesâf-ı sipeh-i encüm ola çarh-ı berîn
Tâ firâz-ı felek-i çârüm ola mihre makar
- 61 Kıla Hak zâtını âsîb-i felekden me'mûn
'Ömr ü ikbâlin ede rûz-be-rûz efzûnter

4

DER-SİTÂYİŞ-İ HAZRET-İ 'ABDÜLAZİZ HÂN

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Sen kumandânı mısın leşker-i hüsn ü ânıñ
Kim yürütdün kul edip saflarını müjgâniñ
- 2 Âhımî çarhacı kıl maksad eğer her tarafın
Gâret etdirmek ise zülfe Firengistân'ıñ
- 3 Çift kol şekline koyduñ diyü ebrûlarıñı
Hat gelip kal'a nizâmına kodu her yâniñ
- 4 Sabr taburu görüp ric'ate mecbûr oldu
Süngü davrandığını gamze-i hûn-efşâniñ
- 5 Nokta-i hâliñe kıldıñ müterassıd nigehiñ
Hey'et-i harbe koduñ nâz ile hüsn erkânıñ
- 6 Matla'-ı cebhe-i garrâda hilâl-i ebrû
Bir talî'a koludur harbe açar meydâniñ
- 7 Keşf-i hâl-i dile nâzı kılavuz gönderme
Tîz haber ister iseñ yolla hemân peykâniñ
- 8 Vechi var hüsne hatıñ yâver-i harb olduğunıñ
Çekmek ister hat-ı harb üzre saf-ı müjgâniñ
- 9 Meymene meysere hat leşkerini sevk etdiñ
Nice tâb-âver olur kalbi buña insânıñ

- 10 Zülfü devriyye kolu kıl hatı ince karakol
Kalb için sakla hüçûmun nıgeh-i fettânıñ
- 11 Başı bozuk gibi ey zülf niçün dağıldıñ
Topla kendiñ k'ola ejder alayı 'unvânıñ
- 12 'Alem etdiñ anı âhım gibi ser-keşlik ile
Kangı dîvâne livâ verdi seniñ dîvânıñ
- 13 Zülf Tâtârı'nıñ ılgârını görseydi eğer
Târ-mâr olur idi aklı Hülâgû Hân'ıñ
- 14 Nev-esîr etdi dil-i Nevres'i zülfüñ şekli
Tutdu bir dil ki esîriydi gönüller anıñ
- 15 Ey kumandân-ı sufûf-ı müje vü leşker-i nâz
Fırka-i gamla dile geldi hüçûm i'lânıñ
- 16 Râyet-i 'ayş açıp mülk-i Cem'i zabt edelim
Alalım kâm zamânında şeh-i devrânıñ
- 17 O şehensâh ki görseydi revâk-ı 'adlin
Nâmiñ añmazdı daha Nûşirevân evvânıñ
- 18 Rüstem-i kahrı 'ayân etse eğer çîn-i cebîn
Nâf-ı âhû gibi kanın kurudur hâkânıñ
- 19 'Âleme 'arz-ı şükûh etse Hümâ-yı mecdi
Tâcı başından uçar nice nice sultânıñ
- 20 Mevc-hîz olsa eğer fevc-i cünûd-ı mecdi
Şevketi katre makâmında kalır 'ummânıñ
- 21 'Azm ü himmetde nazîrin aramak hâtırasın
Hâricinde görürüm dâ'ire-i imkânıñ

- 22 Bezm-i ikbâline bulsaydı ger imkân-ı duhûl
Âdem etmezdi tama‘ ravzasına Rıdvân’ın
- 23 Pâdişâhâ melikâ dâd-gerâ tâc-verâ
Ey kılan şânını ikmâl benû ‘Osmân’ın
- 24 Âl-i ‘Osmân’ın okutdun adını her yerde
Kim okur şöhretini silsile-i Sâmân’ın
- 25 Rif’atın kasrını görseydi Sinimmâr seniñ
Kasr[1] bahsinde kusûrun der idi Nu‘mân’ın
- 26 Der-i iclâline yüz sürmeğe mümkün ki güneş
Günde biñ bâba düşer görmek için der-bânın
- 27 Düşse havf-ı gazabın ‘âlem-i ‘ulvîye eğer
Kabzasından düşürür hañçerini Keyvân’ın
- 28 Bu ne satvet ne salâbet ne mehâbetdir kim
Çarh dîvâne olur görse eğer dîvânın
- 29 Feleğin haddi midir kimdir o kûtâh-nazar
Ki beyân eyleye hakkıyla ‘ulüvv-i şânın
- 30 Kef-i ihsânını ger görmüş ola idi kerem
Nisbeti olmaz idi Hâtem ile ihsânın
- 31 Tâli’ın bende çeker kâhkeşânıyla anı
Felek icrâda kusûr etse eğer fermânın
- 32 Nice biñ mevkib-i nusretle dolar ‘arsa-i mülk
Der-miyân etseñ eğer kevkebe-i dâmânın
- 33 Görseler Hüsrev ü Dârâ’ya gelirdi halecân
Şevket-i saltanatın debdebe-i dîvânın
- 34 Sen bu mülkün gözünün nûrusun ey neyyir-i merd
Rûşen ikbâlin ile encümeni devrânın

- 35 Rûhusun pâdişehim millet ile memleketiñ
Şevk-i lutfuñ iledir tende kıyâmı cânıñ
- 36 Eyler elbette masûn zâtıñı her hâdiseden
Ki sen ey nahl-i şeref sâyesisin Yezdân'ıñ
- 37 'Arsa-i saltanatıñ şâhsüvârı sensin
Kürre-i mâhı eder gûy seniñ çevgânıñ
- 38 Mütezelzil edemez mecdiniñ eyvânını çarh
Muhkem etmiş yed-i te'yîd-i Hudâ bünyânıñ
- 39 Himmetiñ vezn murâd etse idi dest-i felek
Kırılır yâ ki kopar idi kolu mîzânıñ
- 40 'Adem iklîmine kesdirme yol açdı kılıcıñ
Cevheri gösterir inkâr edene bürhânıñ
- 41 Rüstem-i Zâl ki vasfıyla dolup Şeh-nâme
Mâlik olmuşdu Tehem-tenliğine Îrân'ıñ
- 42 Tevbe eylerdi dahi rahşa süvâr olmaz idi
Esb-i satvetle eğer görse idi cevlânıñ
- 43 Esb-i iclâliñe mümkün mi ki olsun hem-pây
Tutalım çarh ola âvîhte-i dâmânıñ
- 44 Anı kim muhrika-i kahrıñ eder haste-mizâc
Rûh verse dahi hükmü olamaz Lokmân'ıñ
- 45 Terk-i nazm etmiş idi hayli zamândır tab'im
Keselân vermiş idi vaz'ı baña devrânıñ
- 46 Lîk ârâyiş-i manzûme-i evsâfiñ için
Oldu pür-dür deheni kilik-i güher-efşânıñ

- 47 Şimdi sâyeñde gelip tab‘a yine şevk-i cedîd
Söyledim vasfını bir sen gibi ‘âlî-şânıñ
- 48 Şevk ile başladı cevlâna kümeýt-i hâmem
Ki benim fârisi deşt-i hüner ü ‘irfânıñ
- 49 Kuluñ ol şâ‘ir-i nev-nazm u kühen-dâniş idim
K‘eylemişdi sühanım mahv eserin Sahbân’ıñ
- 50 Şi‘r ile yanıma geldikçe gürûh-ı şu‘arâ
Okunurdu meseli zîre ile Kirmân’ıñ
- 51 Şu‘le saldıkça Süreyyâ gibi ‘ıkd-ı nazmım
Hased eylerdi şu‘ûru bozulup şi‘rânıñ
- 52 Ol kadar dil-keş ü dil-cûy idi kim olmuşdu
Matma‘ı şâhid-i nazmım nazar-ı irfânıñ
- 53 Eyleyip vâsıta-i nazm ile neşr-i hikmet
Kalemim rûhunu şâd eyler idi Lokmân’ıñ
- 54 Şöhret-i nazm-ı cihângîrim unutturmuş idi
Halka Hallâk-ı Ma‘ânî’sini Isfahân’ıñ
- 55 Bilirim ‘arza sezâ tuhfe değil eş‘ârım
Naksdır ‘arz-ı hazef hazretine ‘ummânıñ
- 56 Fakat anıñla tesellî bulurum kim zerrât
Mazhar-ı feyz olur mihr-i ziyâ-efşânıñ
- 57 Değeri yok ise de nazmımıñ ümmîd ederim
Ki olur mazhar-ı lutfu o şeh-i devrânıñ
- 58 Söz yeter gayrı zamân geldi ki tertîb edelim
Sıdk u ihlâs ile erkân-ı du‘âsın anıñ
- 59 Tâ sipeh-dâr-ı felek eyleye hükmün icrâ
Rûz u şeb ‘askerine mihr ü meh-i rahşânıñ

60 Ede Hak kendini hem ceşşini mansûr âmîn Merkezi eyleye zâtını şükûh
u şâmîñ

5

DER-SÎTÂYİŞ-İ HAZRET-İ YUSUF KÂMİL PAŞA

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Mübeccel olduğu günden seniñle efsere-i cûd
Tenezzül eylemez olmuşdur efsere ser-i cûd
- 2 Tulû' etmedi sen gibi bir 'atâ güneşi
Olalı matla'-ı şems-i vücûd hâver-i cûd
- 3 Haber verir kerem-i Ma'n u cûd-ı Hâtem'den
N'ola desem kefi-i ihsânına peyem-ber-i cûd
- 4 Kerîmsin kerem ikliminiñ hudâvendi
Müsahhar-ı kefi-i ihsânîñ oldu kişver-i cûd
- 5 Keremle eylediler yâd ol kadar seni kim
Hulâsa-i kerem olduñ sen ey mükerrer-i cûd
- 6 Bir ism bulsa idi hâme cûddan ileri
Eder idi saña isnâd ey sühan-ver-i cûd
- 7 Gözüm önünde seniñ hey'etiñ temessül eder
Tahayyül etsem eğer peyker-i musavver-i cûd
- 8 Sunûf-ı lutf u kerem hâs zât u meşrebiñe
Ki sen eb-i kerem ü meşrebiñ birâder-i cûd
- 9 Cevâd-nâme-i lutfuñ okur hatîb elbet
Sipîhr-i heftüme ger vaz' olunsa minber-i cûd
- 10 Senâya başlayıcak hüsn-i şâhid-i lutfuñ
Olur elimde kalem kâkül-i mu'anber-i cûd

- 11 Te'âkub etdi mevâlîd ü ümmehâta nüvîd
O dem ki hâmile kaldı seniñle mâder-i cûd
- 12 Bir âferîde muvaffak değil bu mevhibeye
'Atiyye-i ezelîdir saña bu cevher-i cûd
- 13 Sen olmasaydıñ eğer ehl-i dûş-ı lutfuñ ile
Müşerref olmaz idi hil'at-i ser-â-ser-i cûd
- 14 Okundu nâmiña her yerde nâme-i ihsân
O gün ki nâmiña teshîr olundu kişver-i cûd
- 15 Hızır mısın nesin ey âsaf-ı Mesîhâ-dem
Ki mevc-zen kefi lutfuñda Bahr-i Ahdar-ı cûd
- 16 Menâbi'-i kerem ü cûd münşa'ib senden
Anıñçün etdi kefiñ herkesi müsahhar-ı cûd
- 17 Kim etse şemm olur elbette Hâtem olsa eğer
Buhûr-sûz seniñ meclisiñde micmer-i cûd
- 18 Seniñ yanıñda kalır muntavî Berâmike'niñ
Cevâd-nâmesi ger yoklanılsa defter-i cûd
- 19 'Atâda kime şebîh eyleyim seni bilmem
Yanıñda Hâtem ile Ca'fer iki çâker-i cûd
- 20 Ayâ yegâne-i devrân hudâyegân-ı zamân
Emîr-i cûd u hudâvend-i cûd u server-i cûd
- 21 Nevâl-i nûkhetini müşkil oldu istişmâm
Sebeb nedir ne için hâm kaldı 'anber-i cûd
- 22 Ne oldu n'etdi zamâne ne rûzgâr esdi
Ki kaldı böyle dil-efsürde verd-i ahmer-i cûd

- 23 Ne mâni‘ oldu niçün dönmez âsiyâb-ı kerem
‘Aceb ne oldu yerinden mi çıkdı mihver-i cûd
- 24 Mey-i keremle değil kimse neş’e-dâr-ı safâ
Sebeb ne oldu ki devr etmez oldu sâğar-ı cûd
- 25 Sevâd-ı tâli‘-i nahsım mı mâni‘ oldu ‘aceb
Ki râh-ı matlabı göstermez oldu rehber-i cûd
- 26 Şikeste bâl ü perim ey Hümâ-yı lutf n’ola
Benim de başıma bir sâye salsa şeh-per-i cûd
- 27 Güşâde herkese bâb-ı bülend-i lutf u kerem
Fakat benim yüzüme şimdi bestedir der-i cûd
- 28 ‘Îlâc yok mu garîkân-ı bahr-i derde ‘aceb
Bizi halâs edecek yok mu bir şinâver-i cûd
- 29 Sühan-verân kime ‘arz-ı metâ‘-ı nazm etsin
Kemâle olmaz ise müşterî tüvân-ger-i cûd
- 30 Hezâr hayf ki sathıyla oldu müşrif-i mevt
Hünerle olmuşiken hâtırım mu‘ammer-i cûd
- 31 Kalır mı hâtır-ı nâ-şâd böyle tîre ‘aceb
Olur mu kûşe-i dil bir dahi münevver-i cûd
- 32 Sen ol melîk-i mürüvvet değil misiñ ki sezâ
Kemîne memleketiñ farz olunsa kişver-i cûd
- 33 Bu ben değil miyim ey âsumân-ı mihr ü vefâ
Ki benden eylemede ihticâb manzar-ı cûd
- 34 Değil miyim bu ben ey sâye-bân-ı çetr-i felek
Ki necmim etmedi rahşende mihr-i enver-i cûd
- 35 Değil misin sen o bâlâ-nişîn-i bezm-i ‘atâ
Ki berter oldu seniñle makâm-ı berter-i cûd

- 36 Değil miyim bu ben ey neyyir-i sipihr-i 'alâ
Ki başım üzre ziyâ salmaz oldu ahter-i cûd
- 37 Değil misin sen o hulku kerîm ü lutfu 'azîm
Ki cân bulur eser-i meşrebiñle peyker-i cûd
- 38 Değil miyim bu ben ey zîb-bahş-ı şâhid-i lutf
Arâ'is-i sühanım görmez oldu zîver-i cûd
- 39 Sen ol zülâl-i mürüvvet değil misin ki seniñ
Kemîne câriyeñ olmağa teşne Kevser-i cûd
- 40 Değil miyim bu ben ey şem'-i cem'-i lutf u kerem
Ki câmım etmedi pür-neş'e-i mukattar-ı cûd
- 41 Değil misin sen o rûh-ı 'atâ k'olur nâ-bûd
Bir ân ger olmasa lutfuñ hayât-perver-i cûd
- 42 Değil misin sen o 'ahd-i kerem müceddidi kim
'Umûm halk eser-i himmetiñle mazhar-ı cûd
- 43 Değil miyim bu ben ey nâzım-ı ma'ânî kim
Muvâzene olunurdu sözümle gevher-i cûd
- 44 Değil miyim bu ben ey gülşen-i 'atâ ki felek
Meşâm-ı matlabımı etmedi mu'attar-ı cûd
- 45 Değil miyim ben o münşî ki nazm-ı dil-keşimiñ
Olur kirişmesine râm nâz-perver-i cûd
- 46 Esîriñ etmişiken 'âlemi sipâh-ı kerem
N'olurdu ben de olaydım esîr-i leşker-i cûd
- 47 Düşer mi şanıña kim Nevres-i sühandânı
Ede sipihr-i denî baht-ı dûn muhakkar-ı cûd

- 48 Niçün felek beni etsin esîr-i züll ü hevân
Nedir cinâyetim ey pâdişâh-ı kişver-i cûd
- 49 Yazık değil mi ki bir iştibâh-ı bâtl için
Olanca ma‘rifetin ede mahv münker-i cûd
- 50 Piâyede kalsa dahi binmez irtikâb atına
Değil zebûn-ı tamâ‘ gönülüm ey muzaffer-i cûd
- 51 Niçün mu‘âkab ola Zeyd fi‘l-i Hâlid için
Nedir bu hâle sebep ey vücûdu masdar-ı cûd
- 52 Bu iştibâh ile sarsıldı nahl-i nâmûsum
Suçum nedir ki ümîdim değil ber-âver-i cûd
- 53 Sebep bu şübhe-i mevhûmenin rekâbetidir
Ki gönülüm almağa meyl etmez oldu dilber-i cûd
- 54 Hatâ ger etmiş isem yâ cezâ gerek yâ ‘afv
‘Atâ cezâ ne ise râzıyım mukadder-i cûd
- 55 Bu çâkeriñ o selîm ü emîn ü siddîkım
Ki istikâmetim etmiş kabûl ma‘şer-i cûd
- 56 O sâdıkım ki benim sıdkıma şehâdet eder
Edîb-i lutf u kemâl-i ‘atâ sühan-ver-i cûd
- 57 Yazık değil mi çihil sâle hidmetim ola mahv
Kabûl eder mi bu bî-dâdı dâd-perver-i cûd
- 58 ‘Aceb telâtuma düşdü sefîne-i emelim
Ne nâ-hudâ-yı ‘atâ mültezem ne lenger-i cûd
- 59 Kime dahîl olayım kime ilticâ edeyim
Ki senden özge yok ey dâd-ı cûdu dâver-i cûd
- 60 Hudâ bilir ki ciğer-hûnum ıztırâbımdan
Murâdım eyle müyesser sen ey müyessir-i cûd

- 61 Bu hayretim bu perîşânlığım göreydi eğer
Te'essüf ile kan ağlardı dîde-i ter-i cûd
- 62 'Aceb benim de sühan-verliğim midir cürmüm
Ki hüsn-i nazmım için olmadım müyesser-i cûd
- 63 Yıkıldı hep eser-i ihtiyâcdan gönlüm
Bu ihtiyâcı yıkar yok mu bir dil-âver-i cûd
- 64 Çevirdi hep zer-i nazmım nuhâsa tâli'-i nahs
Bu kalbı tasfîye etmez mi kîmyâ-ger-i cûd
- 65 Beni irâheye kâdir değil midir lutfuñ
Olur mu k'etmeye celb-i huzûr-ı mahzar-ı cûd
- 66 Ne mültecâ ne sahâbet ne âşinâ gûyâ
Çalındı sûr-ı 'atâ kâ'im oldu mahşer-i cûd
- 67 Saña sığındım amân pençe-i nevâ'ibden
Bu nâ-tüvâmı halâs eyle ey gazanfer-i cûd
- 68 Kader mi yoksa ölünce kadar mı çarh-ı felek
Murâd eder ki beni olmayım muvakkar-ı cûd
- 69 Hezâr hayf ki bir andelîb-i nâ-kâmı
Be-kâm etmediler bunca biñ semen-ber-i cûd
- 70 Du'âya başla söz ey tab'-ı sûz-nâk yeter
Ki kilik-i hüzn olamaz târ-bend-i mıstar-ı cûd
- 71 Kelâm tâ ola memdûh-ı evliyâ-yı kemâl
Bula senâ-yı mekârimle zîb defter-i cûd
- 72 'Înâyetiyle 'atâsıyla münzel-i âyât
Vücûduñ âyetini eyleye müfessir-i cûd
- 73 Sağ ol bağışla ki bahş eyledikçe sen ola şâd
Revân-ı Hâtem ü Yahyâ vü Fazl u Ca'fer-i cûd

6

TERKÎB-İ BEND DER-SİTÂYİŞ-İ SADR-I A'ZAM
MAHMÛD NEDÎM PAŞA

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

I

- 1 Dün gice âlem-i mestîdeki sâkî-i hayâl
Tab'-ı ser-şârim ile neş'eye vermişdi kemâl
- 2 Mutrib-i neş'eye eş'ârım idi zîb-i makâl
Dizilir sanır idim rişte-i ikbâle le'âl
- 3 Meyi leb-rîz-i safâ etmiş idi neş'e-i hâl
Sâğar uçmakda idi sanki çıkarmış idi bâl
- 4 Nazm olunmuş idi bir encümen-i huld-misâl
K'âfitâb olmuş idi mey kadeh olmuşdu hilâl
- 5 Âsitânydı felek belki felekden daha 'âl
Devrine yâver idi baht u musâhib ikbâl
- 6 Bâde oldukça safâdan leb-i câma meyyâl
Neş'eden eyler idi cevher-i rûhu seyyâl
- 7 Meyden olmuşdu du'â-yı kadehe neş'e-me'âl
Dem-be-dem neş'e nevâ idi safâ idi nevâl
- 8 Dedim ey sâki-i ferhunde-dem ü ferruh-fâl
Bezm-i mestîde nedir bu gice bu hüsn ü cemâl
- 9 Dedi etmek için ol sadr-ı felek-kadri senâ
İctimâ' eylediler bir yere esbâb-ı safâ

II

- 1 Dedim âyâ kim ola kimdir o sadr-ı Mahmûd
K'eylediñ nâmı ile gûş-ı kabûlü mes'ûd

- 2 Dedi bilmez misin ol âsafı kim çarh-ı kebûd
Şeref-i kevkeb-i ikbâli ile buldu su'ûd
- 3 O felek-pâye ki devrinde menâhî mefkûd
O melek-sâye ki 'ahdinde müsâvî nâ-bûd
- 4 Öyle Hâtem ki vücûduyla bulur cûd vücûd
Açar eylerse felek bâb-ı 'atâyı mesdûd
- 5 Yok nazîri ki yaratmış anı yektâ ma'bûd
Kendi bihbûd vücûdu ile 'âlem bihbûd
- 6 Hidmet-i bî-garazı devleti etdi pür-sûd
Himmet-i bî-'ivazı milleti kıldı hoşnûd
- 7 Hep bu âheng ile Nâhîd-i felek germ-sürûd
Ki anıñ zâtına şâyestedir envâ'-ı dürûd
- 8 Olsa zâtı ne ola 'âleme şimdi mahsûd
Ki anıñ zâtı ile nazm u nesak buldu şühûd
- 9 Hâsılı medhine evsâfına yok hadd ü hisâb
İşte nazm işte kalem işte sühan işte kitâb

III

- 1 Çün işitdim bu sözü aldım ele levh ü kalem
Eyledim hâmeyi bu matla' ile müşgîn-dem
- 2 K'ey vücûduñ şeref-efzâ-yı vücûd-ı 'âlem
Görmemiş sen gibi 'âlem olalı bir âdem
- 3 Öyle âdem ki vücûdu ile 'âlem hürrem
Öyle hürrem ki yüzün gösteremez bir dahi gam
- 4 Sensin ol menba'-ı ihsân ki zamânında kerem
Râygân oldu unutuldu zamân-ı Hâtem

- 5 Gaybdandır saña envâ‘-ı ma‘ânî mülhem
Uramaz kimse huzûruñda ma‘ânîden dem
- 6 Eylemiş ‘ahdini ikbâl seniñle muhkem
Mübrim olsa da zamân himmetiñ olmaz mübrem
- 7 Müşteri etse cedel hâmeñ ile Keyvân hem
Edemezler seni mülzem sen edersin mülzem
- 8 Müşteri perde-i hükmüñde seniñ nice hakem
Mâ-hazar h^vân-ı nevâliñde seniñ nice ni‘am
- 9 Bir sen ey sadr-ı zamân rûh-ı cihân yektâsın
Sen büyüksün diyemem Âsaf ile hem-tâsın

IV

- 1 Fi‘liñ ismiñ gibi mahmûd nedîmiñ ikbâl
Bulsa yol kadriñi ta‘zîme gelirdi iclâl
- 2 Seni tavsîfe ne nutkumda ne hâmemde mecâl
Ki bu ma‘rezde tekâpû edemez fikr ü hayâl
- 3 Şâ‘irim gerçi medîhiñde velî epsem ü lâl
Mâhirim gerçi sipâsıñda velî beste-makâl
- 4 Nazmım i‘câz-ı medîhiñle olur sihr-i helâl
Nesrim âsâr-ı sipâsıñla olur nazm-ı le‘âl
- 5 Saña timsâl aramak bî-hude ey fahr-i ricâl
Meğer âyîñde bulsun saña endîşe misâl
- 6 Re‘yiñe şems desem rûşen olur farz-ı muhâl
Cûduña bahr desem zâhir olur mevc-i vebâl
- 7 Şâhid-i hüsn-i beyânıñla cemîl oldu kemâl
Sûret-i fazl u hüner buldu kemâliñle cemâl

- 8 Tab'-1 sâfiñ gibi dil-cûy değıldir selsâl
Nazm-1 pâkiñ gibi cân-bahş olamaz âb-1 zülâl
- 9 Bârekâllâh ne memdûh-şiyem âsafsın
Âsaf-1 mihr-haşem dâver-i deryâ-kefsin

V

- 1 Sensin ol bahr-i 'atâ k'etseñ eğer meyl-i kerem
Raks eder lezzet-i bahşñ ile dînâr u direm
- 2 Oldu ma'rûf o kadar fazl u kemâliñ ki kalem
Harf-i ta'rîfi dahi vasfiña etmez mahrem
- 3 Sen eğer tîğîni alsañ ele kimdir Rüstem
Saña olur mu şecâ'atde o Segzî tev'em
- 4 Tab'a basdıkda ayak medhiñ için kilik-i rakam
Şâh-beyt-i leb-i ma'nâ görünür şekl-i kadem
- 5 Saña dâd-1 ezelîdir kerem ey pâk-şiyem
Sende gösterdi hudûs âyinesi vech-i kadem
- 6 Nûkhet-i lutfuñu bir kerre nesîm eylese şem
Nûş-dârû olur enfâsı ile hanzal u sem
- 7 Nehyiñe emriñe münkâd seniñ lâ vü na'am
Lutfuña kahrıña vâ-beste şebâb ile herem
- 8 Bir gezer pâs-1 emânında seniñ gürg ü ganem
Eylemez sâye-i 'adliñde esedden reme rem
- 9 Ey hudâvend-i cihân şâd olasın var olasın
Mazhar-1 lutf-1 şehenşâh-1 cihân-dâr olasın

VI

- 1 Sadr-ı a‘zamlığı kadriñ gibi etdiñ a‘zam
İftihâr eylese aniñla sezâdır Hâtem
- 2 Kim sığındıysa saña dehr edemez anı dijem
Çünkü mahfûzdur âsîbden âhû-yı harem
- 3 Sendedir şimdi dem-i feyz-i Mesîh-i Meryem
Nazar etseñ aña lutfuñla bulur rûh sanem
- 4 Mûy-ı jûlîde gibi hâtırını olsun derhem
Seni ta‘zîm içün olmazsa kimiñ kâmeti ham
- 5 Ne kadar olsa mükedder olur elbet hürrem
Nazar-ı merhametiñ her kime olsa munzam
- 6 N’ola hâk-i der-i lutfuña cihân etse kasem
Ki hakîkatde odur kible-i hâcât-ı ümem
- 7 Etdi efham seni şâhenşeh-i mülk a‘zam hem
Saña ‘unvân olamaz şimdi mükerrerrem ekrem
- 8 Hall-i eşkâl-i ma‘ânî saña Hak’dan mülhem
Hiçbir emr-i mühim re’yiñe gelmez mübhem
- 9 Âferîn ey ufuk-ârâ-yı şümûs-ı ikbâl
Nûr-ı kadriñle ziyâ buldu makâm-ı iclâl

VII

- 1 Oldu nâmiñla şifâ-yâb-ı safâ kalb-i elîm
Etse inşâd bu ebyâtı n’ola tab‘-ı selîm
- 2 بالهوى انتعش العظم وقد كان رميم
قم نديمي أدر المالكأس على حب نديم
- 3 دوش بختم چو پری پیکری امد بحريم
زين الحسن محياه بخاد و نعيم

- 4 چه نشینیم دل خسته دونیم ازغم و بیم
والصباقد رغدالعیش بری و نسیم
- 5 هر چه کو بیم بمدح تو تضید ست و نظیم
که تراشد همه حسن کرم و خلق کریم
- 6 Bir nazîr etse tasavvur saña bir zihn-i sakîm
O tasavvurda mu‘âriz olur imkâna ‘adîm
- 7 هیچ در سلك ثنائی نکشد در یتیم
مادر طبع زمداحی غیر تو عقیم
- 8 Saña mahsûs idiğın feyziñ ederler teslîm
Nefes-i ‘Îsi vü âb-ı Hızır u nutk-ı Kelîm
- 9 غر کن بر همه کامر وزتویی غر رجال
بخت مسعود ترابنده علامت اقبال

VIII

- 1 Tâ şeb ü rûz ola gerdiş ile seyyâre nücûm
Ola eflâke mesâbîh ü şeyâtîne rücûm
- 2 Tâ sular aka ola tâze vü ter merz ile bûm
Tâ ese bâd ola sîr-âb-ı ‘anâkîd-i kûrûm
- 3 Tâ ede neş’e-i mey ceşş-i hümûm üzre hücûm
Tâ perîşân ola sahbâ ile esbâb-ı hümûm
- 4 Tâ ola bâ‘is-i emtâr mecârî-i guyûm
Ola zâ’il reşehâtiyle harârât-ı semûm
- 5 Tâ muvakkar ola memdûh u muhakkar mezmûm
Tâ ola nîk ile bed zişt ile zîbâ ma‘lûm
- 6 Tâ diyârı mütelâyıh ede ıtlâl u rüsûm
Levh-i dilde ola eşkâl ü heyâkil mersûm

- 7 Tâ edîbân-ı sühan-pervere Rûm ola merûm
Tâ merûm ola edîbân-ı sühan-pervere Rûm
- 8 Tâ bekâ ile ola nâme-i imkân mahtûm
Ola encüm ile tâ ‘ıkd-ı Süreyyâ manzûm
- 9 ‘Ömr ü ikbâliñ ede Hazret-i Mevlâ efzûn
Ede her hâdiseden zâtıñı mahfûz u masûn

7

DER-SİTÂYİŞ-İ HAZRET-İ YUSUF KÂMİL PAŞA
[Mütekerrir Muhammes]

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilün Fa‘

I

- 1 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun
2 Teskîn-i harâret edecek bir şey sun
3 Hüşyâr bırakma beni sâkî mey sun
4 Durma dolu ver sâğarı pey-der-pey sun
5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

II

- 1 İ‘lân-ı sürûr etdi müşîr-i kâmil
2 Münşî-i neşât oldu debîr-i kâmil
3 İ‘câzını gösterdi vezîr-i kâmil
4 Mest etdi beni neş‘e-i pîr-i kâmil
5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

III

- 1 Ben de urayım Hazret-i Kâmil‘den dem
2 Kim meclisiniñ sâğarıdır efser-i Cem
3 Hem-bezm olamaz Hüsrev aña Câmî hem
4 Düşmez ele bir böyle zamân-ı hürrem
5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

IV

- 1 Hatm oldu desem Hazret-i Kâmil' de kemâl
- 2 Âyîne-i tasdîke düşer sûret-i hâl
- 3 Leb-rîz-i safâ neş'e-i lutfuyla ricâl
- 4 Medhiyle kalem mest ü senâsıyla makâl
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

V

- 1 Gûş etmeli nûş etmeli şimdi ney ü mey
- 2 Kim cevher-i cân rûh-ı safâdır mey ü ney
- 3 Tâ çend hadîs-i kerem-i Hâtem-i Tay
- 4 Gelsin dile lutfuyla safâ pey-der-pey
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

VI

- 1 Ferhunde sabûhuyla sabâh-ı hurşîd
- 2 Rahşende sebûsuyla külâh-ı Cemşîd
- 3 Cân-bahş dürûduyla sürûd-ı Nâhîd
- 4 Medhiyle bulam ben de sürûr-ı câvîd
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

VII

- 1 Kıl revh kadeh-i la'l-i müzâb-ı lutfun
- 2 Hem-neş'e-i feyz-i Hızır-âb-ı lutfun
- 3 Hem-câm-ı Cem et bâde-i nâb-ı lutfun
- 4 Leb-rîz kılıp câm-ı şarâb-ı lutfun
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

VIII

- 1 Ben sâğarı bezm-i meye mahrem severim
- 2 Bezmi mey ile dil-keş ü hürrem severim
- 3 Meyle neyi hem-meşreb ü hem-dem severim
- 4 Ser-mesti-i sahbâyı dem-â-dem severim
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

IX

- 1 Bezm-i hüneriñ şâ'ir-i sâğar-keşiyim
- 2 Hem neş'esiylim hem de mey-i bî-gaşıyım
- 3 Meddâh-ı safâ-yı dil-i deryâ-veşiyim
- 4 Meysiz duramam meşrebiniñ serhoşuyum
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

X

- 1 Gark-ı 'arakım keşti-i sâğar nerede
- 2 Mîna-yı mutallâ mey-i ahmer nerede
- 3 Yâkût-ı revân la'l-i mukattar nerede
- 4 Ver mey var ise her ne kadar her nerede
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

XI

- 1 Yer yer düşeyim hâke ayağın öpeyim
- 2 Sînemdeki zahmın ile dâğın öpeyim
- 3 Pervâneñ olam dūd-ı çerâğın öpeyim
- 4 Ser-germ-i sabûhîyim ayağın öpeyim
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

XII

- 1 'İd oldu kadeh-nûş-ı meserret herkes
- 2 Giydi kimi dîbâ kimi giydi atlas
- 3 Meyl etdi surâhî vü sabûha Nevres
- 4 Döndür kadehi durma deme sahbâ bes
- 5 Mey sun baña sâkî baña sâkî mey sun

8

DER-HAKK-I MÜŞÂRÜN İLEYH

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Hudâvendâ salarım günde biñ yol tab' şebâzın
- Eğer evc-i sipâsında mecâli olsa pervâzın

- 2 Hudâ efzûn ede ikbâl ü 'ömrüñ kim medîhiñle
Ma'ânî-sencdir evzânı tab'-ı nükte-pervâzın
- 3 Seniñle başladı lutf u kerem hem hatm olur sende
Ki sen cem' etdiñ insâniyyetiñ encâm u âğâzın
- 4 Sühan-verlerce gerçi mültezemdir ihtisâr ammâ
Mahalli yok seniñ mecmû'a-i vasfînda îcâzın
- 5 Bülend etmekde evc-i medhiñi nây-ı kalem her dem
Gelû-gîr olsa da hasîd yine pest etmez âvâzın
- 6 Makâm-ı 'âli-i iclâliñe bakmak murâd etse
Düşer tâcı başından mutlakâ çarh-ı ser-efrâzın
- 7 Eğer insân-ı kâmil varsa sensin şimdi 'âlemde
Bu 'âlî rütbeniñ Mevlâ saña hâs etdi ihrâzın
- 8 Gedâ vü bâyı iknâ' etdi ihsânıñla insâfiñ
Ricâlin lutf ile râm eylediñ muhtâr u mümtâzın
- 9 Mukarrerdir bu kim nesr-i sipihriñ pest olur kaddi
Bülend etse Hümâ-yı himmetiñ ger bâl-i pervâzın
- 10 Ma'âlî-perver eğerçi şikâyet etmeği sevmem
Velî evzâ'ı mecbûr eyledi çarh-ı dağal-bâzın
- 11 Kenâr-ı ârzûya gelmez eyler nâz u istiğnâ
Nedir ser-keşliği bilmem benimle baht-ı nâ-sâzın
- 12 Dil ârâm-ı vefâ râm olmaz ârâm eylemez göñlüm
Usan geldi bunuñ derdin tahammûlden anıñ nâzın
- 13 Nişâna gelmedi tîr-i ümîdim râst bir kerre
Hedef olmakdayım hep tîrine çarh-ı çep-endâzın
- 14 Hezâr efsûna uğratdı beni efsâne-i gurbet
Yed-i beyzâ-yı ihsânıñ efendim göster i'câzın

- 15 Değilsem de sezâ-yı va‘d-i lutfuñ var ümîdim kim
Yine lutfuñ eder hem va‘d hem tebşîr-i incâzın
- 16 Nem-i eşkim gamım söyler figânım fâş eder râzım
Usandım sa‘y u gamzından o gammâmın bu gammâzın
- 17 Sığındım lutfuña devr-i sitemkârıñ sitîzinden
Ki sen hallâlısın her müşkiliñ keşşâfı her râzın
- 18 Yeter sî-sâle gurbet lutfuña muhtâcdır Nevres
Ki gurbet eyledi berbâd anıñ hem berg ü hem sâzın

9

**DER-SÎTÂYİŞ-İ FU’ÂD PAŞA VE HASBİHÂL-İ HOD
GÛYED DER-VAKTÎ Kİ MESNED-ÂRÂ-YI SADÂRET Ü
SER-‘ASKERÎ BÛD**

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Bu sen misin ki su‘ûduñla müftehir ikbâl
Seniñle muğtenem ibcâl ü muhterem iclâl
- 2 Bu ben miyim ki kuyûd-ı hevâna oldum esîr
Ne ıstıbâra tahammül ne iştikâya mecâl
- 3 Bu sen misin ki mübâhî seniñle millet ü mülk
Sipâs u menkabetiñ şeyh ü şâba zîb-i makâl
- 4 Bu ben miyim ki mülâzım benimle hüzn ü elem
Musâhibim gam u hem hem-demim kelâl ü melâl
- 5 Bu sen misin ki seniñ inzimâm-ı re‘yiñle
Temessül etdi nevâzırda vech-i ahsen-i hâl
- 6 Bu ben miyim ki gülistân-ı nazma bülbül iken
Bu hâr-ı zâra düşürdü sipihr-i kîne-sigâl

- 7 Bu sen misin ki mü'eyyed seniñle seyf ü kalem
Riyâseteyn kabûlüñle buldu hüsn ü kemâl
- 8 Bu ben miyim ki semûm-ı hücûm-ı nâ'ibeden
'Irâk ilinde 'arak-rîz-i künc-i vehm ü hayâl
- 9 Bu sen misin ki merâyâ-yı himmetiñde seniñ
Vücûh-ı nazm u nesak cilve-ger yemîn ü şimâl
- 10 Bu ben miyim ki felek necm-i Zû-züâbe gibi
Sitâre-i kalemim eyledi karîn-i vebâl
- 11 Bu sen misin ki menâsıb seniñle buldu şeref
Teveccühüñle erişdi sipihre kadr-i ricâl
- 12 Bu ben miyim ki sözüm hem-bahâ-yı gevher iken
'Irâk'da kırılıp oldu hem-'ayâr-ı zugâl
- 13 Bu sen misin ki benânıñla zâhir etdi kalem
O san'atı ki ma'ârikde tîğ-i Rüstem-i Zâl
- 14 Bu ben miyim ki harâm oldu 'ayş u zevk baña
Ne âb-ı huşk müyesser ne âteş-i seyyâl
- 15 Bu sen misin ki tasavvur eden vezâretde
Nazîrin etmiş olur ihtiyâr farz-ı muhâl
- 16 Bu ben miyim ki gözüm yaşı akdı Dicle gibi
Süyül-i ye's ile göñlüm yıkıldı Basra misâl
- 17 Bu sen misin ki Felâtûn dirilse bi't-takdîr
Eder Sikender'e tercîh zâtıñı fi'l-hâl
- 18 Bu ben miyim ki nizâmât-ı nazmı vâzı' iken
Vazî' kıldı beni vaz'-ı devr-i cehl-i me'âl
- 19 Bu sen misin ki sezâ-vâr denilse hakkıñda
Bunuñla şevket-i İslâm buldu istiklâl

- 20 Bu ben miyim ki nazardan ‘ırâk edip şahsım
‘ırâk kıldı gönülden de tâli‘-i bed-fâl
- 21 Bu sen misin ki ‘ulüvv-i cenâbîñ endîşe
Tasavvur etse değer âsumâna pâ-yı hayâl
- 22 Bu ben miyim ki huzûruñda münşi-i tab‘ım
Eder mesâmi‘a ilkâ hezâr gûne le’âl
- 23 Bu sen misin ki le’âl-i sitâyîşiñle seniñ
Murassa‘ eyledi tâc-ı sipihri kilik-i makâl
- 24 Bu ben miyim ki bugün feyz-i iltifâtîñ ile
Münevver eyledi necm-i ümîdimi ikbâl
- 25 Bu sen misin ki sipâsîñla hâme-i Nevres
Merâtib-i sühanı çarha eyledi îsâl

10

DER-SİTÂYİŞ-İ ‘ALÎ RİZÂ PAŞA VÂLÎ-İ BAĞDÂD

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Çıka geldi bu gice bezme o hurşîd-cemâl
Zülfü sünbül gibi âşüfte ruhu gül gibi âl
- 2 Hiddetinden o kadar kan tere batmış idi kim
Reng vermişdi miyânındaki Keşmîrî şâl
- 3 Yüzü bir mertebe sürh olmuş idi hışm ile kim
Nâra düşmüş Habeşî-zâdeye dönmüş idi hâl
- 4 Oturup hışm ile soñra açıp ağzın dedi kim
Ba‘d-ez-în eyleme benden dahi ümmîd-i visâl
- 5 Başka bir yâr bulup eyle anıñla ülfet
Bir dahi etme benim sohbetimi dilde hayâl

- 6 Döndü beynim işidince bunu ‘aklım gitdi
Dedim ey şûh nedir söyle baña vâkı’ hâl
- 7 Ne işitdin saña n’oldu seni kim incitdi
Bu gice sende nedir söyle efendim bu celâl
- 8 Duymadı gonçe gibi yumdu dehânın susdu
Zülfüne urdu girih hiç ne kıl etdi ne kâl
- 9 Bir dahi zülfü gibi pâyına düşdüm sordum
Ki saña n’oldu gözüm nûru nedir sende bu hâl
- 10 Bir zamân ağladı soñra baña hışm ile bakıp
Dedi ey herze-serâ tûti-i bî-hûde-makâl
- 11 Ben seni ehl-i hünerden biri zann etmiş idim
Sen ise bilmez imişsin ne müfâd ü ne me’âl
- 12 Kanı bir hayli zamân oldu ki medh eylemediñ
Hazret-i âsafı ey bî-hüner-i herze-sigâl
- 13 Âsaf-ı mülk ü ebu’l-feth ‘Alî Paşa kim
Lutf u ihsânda bulunmaz aña ‘âlemde misâl
- 14 Bu sözü gûş edicek bildim anıñ maksûdun
Dedim incinme ‘itâb eyleme ey tâze nihâl
- 15 Öyle bir dürlü anı medh edeyim kim kalasın
Sen dahi gûş edip ol medhi hemân epsem ü lâl
- 16 Bu sözü söyleyip andan ele aldıkda kalem
Geldi endişeme bu matla‘-ı rengîn derhâl
- 17 Ey sevâd-ı nazariñ nokta-i hâl-i ikbâl
V’ey mezîd-i keremiñ kâm-revâ-yı âmâl

- 18 Tâli'îñ kevkebi doldurdu melek bezmini nûr
Himmetiñ tâ'iri bâz etdi felek başına bâl
- 19 Yüz sürer dergehine nüh felek ü heşt behişt
Baş eğer hançerine şeş melik ü heft kıral
- 20 Şimdi sensin bu vücûd u der ü dest ü dil ile
Zıll-i Hak Ka'be-i halk ebr-i 'atâ bahr-i nevâl
- 21 Himmetiñ vezn edemez ger felek olsa mîzân
Keremiñ keyl edemez ger hîred olsa mikyâl
- 22 Eğmeseydi baş eğer hançeriñe şâh-ı 'Acem
Memleket vermez idi aña yed-i istiklâl
- 23 Yaraşır rezm günü saña süvâr olmak için
Âsumân rahş u kamer zeyn ü rikâb olsa hilâl
- 24 Her ne tafsîl ile vasf etse seni endîşem
Yine enzâr-ı sitâyîşde görünür icmâl
- 25 Yaraşır tîğiñe ger kâhkeşân olsa gılâf
Yakışır perçem-i hûr olsa eğer rahşña yâl
- 26 Eylemek ister idim re'yiñe hurşîdi nazîr
Dedi 'akl eyleme bî-hûde yere farz-ı muhâl
- 27 Düşmene h'âbı harâm eyledi tîğ u kilkiñ
Kalem ü seyf saña seyf ü kalem saña helâl
- 28 Cûdda denk olamaz keffiñ ile mevc-i bihâr
Zûrda lâf edemez gürzûñ ile püşt-i cibâl
- 29 Sen eğer 'azm-i şikâr eyler iseñ havfindan
Şîr bî-pençe kalır bâz dahi bî-çengâl
- 30 Tîğiñi vasf edecek olsam olur fikr figâr
Rahşını medh edecek olsam olur 'akl 'ıkâl

- 31 Sen cihânda var iken çarha dahi baş eğmem
Himmetim su gibi alçaklara olmaz meyyâl
- 32 Bezmde micmere-gerdânîñ olur Keyhüsrev
Rezmde gâşiye-ber-dûşuñ olur Rüstem-i Zâl
- 33 Hele ahvâl-i sipâhîñi beyân eyleyemem
Ki şecâ'atlerini şerh edemez 'akl u hayâl
- 34 Her biri bezm günü Nevzer-i zerrîn-efser
Her biri rezm günü Rüstem-i âhen-kûpâl
- 35 Seyl-i âteş kesilir tîğları rûz-ı hücûm
Kûh-ı âhen görünür tenleri hengâm-ı kıtâl
- 36 Tîğ ile sîne-i bed-h'âha açarlar revzen
Tîr ile peyker-i a'dâyı ederler gırbâl
- 37 Sen bu nusret bu cemâ'atle tarîka düşsen
Kûh u sahrâ görünür tahta-i fâl-ı remmâl
- 38 Bu dahi kuvvet-i ikbâliñe bir şâhid kim
Dergeh-i hazret-i şeyhe olacaksın rû-mâl
- 39 Vâris-i 'ilm-i nebî Hazret-i Şeyh-i Ekber
Ki Hızır olmaz aña 'ilm-i hakâyıkda hemâl
- 40 Bildiler anîñ ile huld olacak anîñ için
Bâğ-ı Firdevs'e şebîh eylediler Şâm'ı ricâl
- 41 Naksa yüz tutmuşidi bedr-i velâyet gün gün
Geldi ol şems-i ma'ârif yeñiden verdi kemâl
- 42 Hele hurşîd gibi garbdan oldu tâli'
Bedr-i 'irfâna hemân ermişidi yoksa zevâl
- 43 Oldu dîvân-ı ma'ârifde Fusûs-ı Hikem'i
Nâme-ârâ-yı fütûhât-ı havâtîm-i kemâl

- 44 Feyz-i deryâ-veşi ervâha mefâtîhu'l-gayb
Zikr-i cân-perveri eşbâha mesâbîhü'l-bâl
- 45 Nice yıl 'ömrün edip tayy-ı sıfâta masrûf
'Âkıbet vâsıl-ı zât oldu fi lillâhi ricâl
- 46 Vâridât-ı harem-i 'izzete keşfi vâkıf
Müşkilât-ı nüket-i vahdeti 'ilmi hallâl
- 47 'İlm ü vahdetde eğer olsa idi eşkâli
Andan eylerdi gelip müşkilini Hızır su'âl
- 48 Bir zamân dergeh-i gavs idi saña Ka'be-i vecd
Şimdi hâk-i der-i şeyh olsa gerek kible-i hâl
- 49 Hazret-i gavs-ı cihân tâc-ı ser-i ehlullâh
Mâlik-i gerden-i evtâd ü re'îs-i abdâl
- 50 Nokta-i merkez-i Hak kutb-ı medâr-ı 'irfân
Bir eli kabz-ı celâl u bir eli bast-ı cemâl
- 51 Erdi bir mertebeye feyz-i riyâzet ile kim
Bulamazdı o yere uçmağa Cibrîl mecâl
- 52 Zer-i hâlis kesilir kalb-i cihân ser-tâ-pâ
Bulsa iksîr-i safâ senden eğer bir miskâl
- 53 Eyledi 'acz ile hep 'ömrünü masrûf-ı niyâz
Şâhid-i Hakk'a ne var eyler ise şimdi delâl
- 54 Biri evc-i şeref ü 'izzete bir cilveli bâz
Biri deşt-i harem-i hürmete bir nâzlı gazâl
- 55 Kevkeb-i matla'-ı envâra anıñ kalbi menâr
Mebde'-i nüsha-i esrâra bunuñ 'ilmi me'âl
- 56 Meded-i bahr-i hakâyıkla demi yem-der-yem
Feyz-i envâr-ı ma'ârifle dili mâl-â-mâl

- 57 Dest-gîriñ idi her emrde bâzıñ mededi
O da icrâ-yı füyûzâtda etmez ihmâl
- 58 Buldu irşâdı ile kâle-i tevhîd revâc
Olalı sûk-ı ma‘ârifde vücûdu dellâl
- 59 Âteş-i hasreti gavsın seni yakdı ise şeyh
Saña ‘ayn-ı kereminden içirir mâ’-i zülâl
- 60 Vâkı‘â şerh edemez derdiñi kilik-i dü-zebân
Bilirim oldu teniñ nâle-i hicrân ile nâl
- 61 İnfisâl oldu ise bezm-i huzûrundan eğer
Orada sâki-i tevhîd sunar câm-ı visâl
- 62 Bildi dergâhına müştâk idiğın anıñ için
Seni ol bâr-gehe eylemek ister îsâl
- 63 Âşinâ eyledi ol kulzüm-i ‘irfâna seni
Bilip olduğunu keşf ile talebkâr-ı le’âl
- 64 Orada kâbil-i iksîr-i safâ olmak için
Âteş-i hecr ile kıldı burada kalbini kâl
- 65 Verdi şeyhiñ eline kendi eliyle eliñi
Saña min-ba‘d penâh olsa gerek kehf-i ricâl
- 66 Gidelim bir ayak evvel ne durup bekleyelim
Geçdi şa‘bân u erişdi ramazân ü şevvâl
- 67 Muntazır hayli zamân oldu ki teşrîfine Şâm
Eyle teşrîfde ol muntazır isti‘câl
- 68 Ser-i mû kaldı ki ‘ayş u ferahından vere cân
Şâm’a ol gün ki kudûmüñü haber verdi şimâl
- 69 Hele bir Şâm’a karîb ol ki görüp mevkibini
Seni ervâh-ı çihil-ten edeler istikbâl

- 70 Eriş ey ‘Îsi-i vakt ol beledi eyle halâs
Korkarım fitne doğup Şâm’da olsun Deccâl
- 71 Eylediñ kişver-i Bağdâd’ı vücûduñla şerîf
Eyle Şâm’ı dahi teşrîfiñ ile ferruh-fâl
- 72 Nice şevherlere cüft oldu ‘arûs-ı Bağdâd
Olmadı hiç o vefâsız iki gün kimseye mâl
- 73 Mâcerâ-yı kefi-i ihsânîñ için rûz-ı vedâ‘
Dicle kan ağlamamak hasret ile emr-i muhâl
- 74 Gam basar öyle der ü bâmını hicrânîñ ile
Kim sanırsın gam ahâlîsini etmiş pâ-mâl
- 75 Şems sahbâsına ol rütbe keder el vere kim
Tâ kıyâmet ola bezm-i tarabı beyt-i melâl
- 76 Ne serâ-perde-i bezminde kala ‘ayşa mahal
Ne şebistân-ı safâsında ola zevke mecâl
- 77 İçile bâde-i gül-gûna bedel hûn-ı ciğer
Çekile sâğar-ı zerrîne ‘ivaz köhne sifâl
- 78 Nice bir tûl-ı sühan gayrı sözü kûtâh et
Verme Nevres bu kadar sözle yeter tab‘a melâl
- 79 Bir zamânda edelim sarf-ı du‘â vaktimizi
Yetişir keşmekeş-i mâzi vü müstakbel ü hâl
- 80 Tâ ola fikr-i müneccim ‘aded-i leyl ü nehâr
Tâ ola hâsıl-ı takvîm hisâb-ı meh ü sâl
- 81 Bula teşrîf-i vücûduñla libâs-ı ta‘zîm
Ola ârâste zâtıñla serîr-i iclâl

11

DER-HAKK-I MÜŞÂRÜN İLEYH

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Ey veliyy-i ni‘am ey âsaf-ı ferhunde-neseb
Dâver-i Muhteşem ü pâk-dil ü pâk-haseb
- 2 Zât-ı ikbâliñe eyvân-ı Zühal’dır mesned
Şahs-ı iclâliñe yek-rân-ı felekdir merkeb
- 3 Baş eğer hançer-i bürrânîña fürsân-ı ‘Acem
Secde eyler ser-i tîğîñe sanâdîd-i ‘Arab
- 4 Tab‘-ı insâfîña âyîn-i mürüvvet meslek
Kef-i ihsânîña icrâ-yı keremdir meşreb
- 5 Şu‘le-i tîğîñe hurşîdi müşâbih edemem
Bir olur mu meh-i gerdûn ile mâh-ı Nahşeb
- 6 Bu kuluñ Nevres-i dil-sûhte kim sâyeñde
Tab‘ınıñ şîvesine bendedir erbâb-ı edeb
- 7 Dilberân-ı sühanı şûh-ı ‘Arab’dan emlah
Reşhât-ı kalemi müşg-i Hoten’dan atyeb
- 8 Her taraftan anı pâ-bend-i belâ etdi sipihr
Handeye kangı neşât ile güşâd eyleye leb
- 9 Dürr iken gevher-i nâb-ı sühanı oldu hazef
‘Ûd iken hâme-i ‘anber-şikenî oldu hatab
- 10 Tâk-veş kâmeti ham olmaya mı anıñ kim
Kaldı bir câme-i nâzik ile mânend-i ‘ineb
- 11 Seng-i nekbet dokunup kırdı sebû-yı ‘ayşın
Nice etsin daha ol gam-zede me’mûl-i tarab

- 12 Dôst düşnâm verir eyler ise hande su'âl
Sâki zehr-âb sunar etse eğer bâde taleb
- 13 Her ne dem eyler ise fikri hayâl-i sıhhat
Der-zamân 'ârız olur cism-i elem-nâkine teb
- 14 Fi'l-mesel zülfünü bir dilberin alsa eline
Mâr olur halkalanıp ânide yâhud 'akreb
- 15 Zann eder kâse-i semdir kefi-câdûda eğer
Gelse destinde kadeh sâki-i sîmîn-gabgab
- 16 Tâli'i mezra'a-i 'âleme âteş düşürür
Ayağı basdığı ot yansa eğer etme 'aceb
- 17 Bu meseldir ki olursa kişiniñ ahteri nahs
Tâli'inden mis olur pûteye ger konsa zeheb
- 18 Fahr eder her biri bir sûret ile dâ'ireniñ
Kimi bahs-i neseb eyler kimi da'vâ-yı haseb
- 19 Kangı bir nesne ile ol da mübâhât etsin
Neylesin olmaz aña mûcib-i fahr ümm ile eb
- 20 Çekdiği cümle anıñ sû-i tecellîdendir
Neylesin tâli'-i bî-çâre ne etsin kevkeb
- 21 Böyle yazmış serine kâtib-i dîvân-ı ezel
Ne çeker boş yere şimden girü endûh u ta'ab
- 22 Öyle kevkeb yere batsın ki vebâlinden anıñ
Oldu seyrân-gehimiz gam-gede-i Şâm u Haleb
- 23 Nerede olduğun ol kevkeb-i nahsın bilsem
Yandırırđım anı âhım şereriyle bir şeb
- 24 Kande gitse gider ardınca vebâl ahterimiñ
Aña bilmem nereden geldi yapışdı bu zeneb

- 25 Bir iki mâh dahi böyle geçerse ‘ömrü
Gam olur korkarım encâmı helâkime sebep
- 26 Feyz-yâb olmaz isem cürmü nedir lutfuñuzuñ
Ki baña tâli‘-i nahsımdan erişmiş bu ta‘ab
- 27 Ne günâhı ola hurşîd-i cihân-ârânıñ
Şu‘le-i nûrunu görmezse eğer tâ‘ir-i şeb
- 28 İltizâm eylemedi lutfuñ o deñlü yohsa
Ben de sâyeñde olurdum ni‘ama müstevceb
- 29 Gerçi kahra daha şâyeste benim ef‘âlim
Lîk şimdiki bu hâlimde terahhum enseb
- 30 Bâri lutf eyle gönülden bu giriftâr-ı gama
Kim açılsın yüzüne belki der-i rahmet-i Rab
- 31 Ger murâd eyler ise himmet-i ‘âlî-cezmiñ
Müşkil olmaz baña sâyeñde husûl-i matlab
- 32 Çok benim gibi siyeh-tâli‘ olur kâm-revâ
Var iken sende efendim bu ‘ulüvv-i meşreb
- 33 İncinip kevkebiñe etme şikâyet Nevres
Tâli‘i böyle olurmuş şu‘arânıñ ağleb

12

DER-HAKK-I MÜŞÂRÜN İLEYH

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Kalmamış bezm-i safâda tarab u ‘ayşa mahal
Himmet et sen dahi ey dil çek ayağından el
- 2 Beste-i habl-i riyâdır bütün ebnâ-yı zamân
Açma esrârını ol kavme sakın bağlama bel

- 3 Gerçi zâhirleri ârâste-i sıdk u safâ
Lîk bâtınları pîrâste-i mekr ü hiyel
- 4 Hande-i düşmene aldanma ki su dîvârîñ
Pâyımı bûs ederek verdi esâsına halel
- 5 Tıfl-veş uyma hevâya çek eliñ dünyâdan
Sen dahi meyl-i neces eyleme mânend-i cu‘al
- 6 Terkde rûze-i dünyâda nedir te’hîriñ
‘Ömrü görmez misin âhir ne kadar müsta‘cel
- 7 Benim ahvâlimi seyr et ki hücûm-ı gamdan
Böyle kaldım har-ı bî-çâre gibi pâ-be-vahal
- 8 İctimâ‘-ı gam u cumhûr-ı belâ-yı eyyâm
Hâtırım etdi perîşân ü dimâğım muhtel
- 9 Bir taraf gâ‘ile-i serzeniş-i ehl-i garaz
Bir taraf keşmekeş-i ta‘ne-i erbâb-ı dağal
- 10 Ne felek meclisiniñ bâde-i ‘ayşında safâ
Ne cihân merdümünüñ hâne-i ‘ahdinde temel
- 11 Kalmamış hâsılı âdemde safâ-yı meşreb
Sanki âb-ı kedere meşreb-i ‘âlem münhal
- 12 Biñ kadeh zehr-i helâhil içirir soñra dönüp
Sunsâ sâkî-i felek her kime bir kâse ‘asel
- 13 Çekdiğim köhne sebû sâğar-ı zerrîne ‘ivaz
İçdiğim hûn-ı ciğer bâde-i gül-gûna bedel
- 14 Kan eder sîne-i gam-gînimi her lahza keder
Ham eder hâme-i endîşemi hem-vâre kesel

- 15 Kangı ehl-i dile açdımsa gam-ı ser-bestem
Oldu endûh u gama ‘ayş u sürûru mübdel
- 16 Ne safâ-yı eser-i bâde kılar sînemi sâf
Ne güşâd-ı girih-i ‘âlem eder ‘ukdemi hal
- 17 Lutf ile hazret-i âsaf meğer imdâd etsin
Gitmez efsâne ile yohsa gönülden bu melel
- 18 Âsaf-ı pâk-neseb dâver-i ferhunde-haseb
Hâtem-i Rûm u ‘Arab rîşe-ken-i kîn ü dağal
- 19 O melek-hûy u felek-bezm ‘Alî Paşa kim
Zikr-i ferhundesidir zînet-i dîvân-ı düvel
- 20 Menba‘-ı lutf u safâ menşe‘-i ihsân u ‘atâ
Himmeti şöhre-i ‘âlem keremi darb-ı mesel
- 21 Muntazam hükmü ile kâ‘ide-i ümmet ü şer‘
Müstakil emri ile zâbıta-i mülk ü milel
- 22 Bâr-gâh-ı keremi kible-i ehl-i hâcet
Âsitân-ı himemi Ka‘be-i erbâb-ı emel
- 23 ‘Avn-i tîği ile esbâb-ı siyâset muhkem
Yümn-i re‘yi ile eşkâl-i hükûmet münhal
- 24 Çâk olur duysa eğer na‘rasını kalb-i esed
Ham olur hamlesini görse eğer salb-i cebel
- 25 Hem-nefes menba‘-ı ihsânı ile âb-ı bekâ
Mâh-ı nev halka-i der hâcib-i dergâhı Zühal
- 26 Tîğ-i Behrâm’ı şikest eyler eğer hışma gelip
Eylese rezm günü seyf-i cihângîrini sel
- 27 Zeheb-i hâlis eder lutf ile hâk-i siyehi
Kîmyâ-sâz-ı kef-i cûdu eğer etse ‘amel

- 28 Pek münâsib olur ey hâme eğer tarh etseñ
Rûy-ı cânân gibi ârâste bir tâze gazel
- 29 N'ola 'uşşâk ile âhir bu kadar ceng ü cedel
Böyle bed-hûy deęildiñ sanemâ sen evvel
- 30 İşte bülbül gibi ben 'aşkıñ ile giryânım
Sen de ey gül ne olur lutf ile bir handeye gel
- 31 Kişver-i Çîn ü Hatâ'ya bedel etmez anı
Kangı 'âşık eline girse saçından bir tel
- 32 Vecd vermez mi baña Ka'be-i hüsnüñ şevki
Ki seniñ raksa gelir şevk-i cemâliñle cemel
- 33 Zülf-i zencîr-i şiken-der-şikenîñ görse eğer
Düşer âvâre beyâbânlara Mecnûn gibi yel
- 34 Nice kûtâh edeyim kıssa-i zülfüñ sanemâ
Ki bu efsâne firâkıñ gicesinden atvel
- 35 Kimse keşf eyleyemez sırr-ı dakîk-i dehenîñ
Zihn-i Âsaf meğer etsin yine ol müşkili hal
- 36 Âsafâ dâd-gerâ dâver-i gerdûn-haşemâ
Ey ki tîęiñ ile kânûn-ı sitem müste'sal
- 37 Sen o Cemşîd-haşemsin ki seniñ bezmiñde
Âsumân dâ'iredir mihr-i münevver meş'al
- 38 Re'y-i hurşîd-veşiñ tîğ-i umûra cevher
'Adl-i zulm-efgeniñ âyîne-i mülke saykal
- 39 İntikâm almak eğer istese kahrîñ fi'l-hâl
Kahr eder düşmeni mâzîyi edip müstakbel

- 40 Verdi meşşâta-i tedbîriñ umûra revnak
Yohsa kalmış idi ahvâl-i hükûmet mühmel
- 41 Çemenistân-ı bahâr oldu kudûmüñ ile Şâm
Nitekim makdem-i hurşîd ile eyvân-ı Hamel
- 42 Seni kim Âsaf-ı sâniye müşâbih eyler
Ki mümâsil olabilmez saña ‘akl-ı evvel
- 43 Himmetiñ kâfilesi etse eğer kasd-ı rahîl
Tâli‘iñ çarhı eder nâka vü mihri mihmel
- 44 Kangı bir hısn ki sedd eyler itâ‘at kapusın
Feth edip himmetiñ a‘lâsını eyler esfel
- 45 Kimse sormaz ne edersen ki saña kıldı ‘atâ
Kişveri Hazret-i “Lâ-yüs’elü ‘ammâ yef‘al”⁹⁸
- 46 Yetişir gayrı sühan du‘aya başla Nevres
Ki du‘â yümnü ile feth olur ebvâb-ı emel
- 47 Tâ ola târem-i hadrâ-yı semâ mihre makar
Tâ ola günbed-i müşgîn-i felek mâha mahal
- 48 Yâr ola ceysiñe her ma‘rekede ‘avn-i Hudâ
Hıfz ede zâtıñı her hâdiseden Rabb-i ecel

13

**DER-SİTÂYİŞ-İ MEHMED NECİB PAŞA
VÂLÎ-İ BAĞDÂD**

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Geh nedîm-i nedem etdin beni geh mûnis-i gam
Nedir ey çarh-ı sitem-cû baña kasdıñ bilmem

⁹⁸ Lâ-yüs’elü ‘ammâ yef‘al: “Lâ-yüs’elü ‘ammâ yef‘al ve hüm yüs’elün / O (Allah), yaptığınan dolayı sorgulanamaz fakat onlar (kullar) sorgulanırlar.” (Enbiyâ-21/23)

- 2 Gâh dûçâr-ı ‘anâ gâh giriftâr-ı mihen
Gâh pâ-bend-i belâ gâh esîr-i mâtem
- 3 Nişledim neyledim ey Zâl-i kühen-sâl saña
Yohsa Sührâb mı sandın beni yâhud Rüstem
- 4 Sunmadıñ bir dolu meclisde baña kim âhir
Katre katre kan olup dökmedi anı dîdem
- 5 Budur ey çarh-ı sitem-cû bilirim âyîniñ
Koma sen ehl-i dili kim kıla râhat bir dem
- 6 Sen Süleymân’a vefâ etmediñ ey kîne-sigâl
Kim aña râm idi dâd ü ded ü dîv ü âdem
- 7 Dil-i erbâb-ı sühan kandır eliñden dâ’im
Çeşm-i ashâb-ı hüner cûy-ı belâdır her dem
- 8 Hâtırım nergis-i dilber gibi hem-vâre sakîm
Meşrebim turre-i cânân gibi dâ’im derhem
- 9 Çiğirim lâle gibi âteş-i gamdan pür-dâğ
Gözlerim ebr gibi eşk-i belâdan dolu nem
- 10 Hâsılı cânıma kâr etdi cefâ vü cevriñ
Kalmadı bende daha tâb-ı elem tâkat-i gam
- 11 Ederim hazret-i destûra şikâyet senden
Ba’d-ez-în ey felek etmezsen eğer terk-i sitem
- 12 Hükm-fermâ-yı mehîn ya’ni Necîb Paşa kim
Görmemiş kendi gibi bir dahi çeşm-i ‘âlem
- 13 Nasr-ı Hak mihr-i felek-kevkebe sadrû’l-vüzerâ
Lutfu ta’vîz-i milel sâyesi maksûd-ı ümem
- 14 Öyle bir zât-ı mübârek kim işitmiş ki ola
Re’yi hurşîd-i ma’âlî kefi deryâ-yı kerem

- 15 Sîne-i ‘âşık-ı sâdık gibi re’yi rûşen
Habl-i mîsâk-ı mahabbet gibi ‘ahdî muhkem
- 16 Gökde vassâf u senâ-güsteri enbûh-ı melek
Yerde meddâh u du‘â-gûyu gürûh-ı âdem
- 17 Kanda ‘azm eyler ise rehberidir hıfzullâh
Nerde rezm eyler ise hâfızî İsm-i a‘zam
- 18 Olamaz rezm ü şecâ‘atde aña Sâm nazîr
Olamaz cûd u keremde aña Hâtem tev’em
- 19 ‘Ayn-ı irfânına mecmû‘-ı hafıyyât ‘ayân
Dil-i âgâhına envâ‘-ı ma‘ânî mülhem
- 20 Cân bulur merhameti mürdeye ger etse nazar
Müşg olur himmeti hâk üzre eğer bassa kadem
- 21 Çıkarırlar bir olup anı kevâkib gökden
Ger Zühal tutmasa kadrini felekden ‘akdem
- 22 Dedim endîşeye kim misli cihâna gele mi
Dedi mümkün eğer isbât-ı vücûd etse ‘adem
- 23 İmtihân olsa ger anıñla ‘ukûl-ı ‘aşere
Kuvvet-i dâniş ile cümlesin eyler mülzem
- 24 Kef-i deryâ-kef-i cûd u keremiñ görse idi
Cûd ile şöhretine nâdim olurdu Hâtem
- 25 Bir gazel söyle gel ey hâme-i müşgîn söyle
Kim anı dinleyen âdem kala mebhût u asam
- 26 Şekl-i ebrûsunu levh-i dile etdikçe rakam
Reşkden hâme-i endîşem olur tîğ-i dü-dem

- 27 Çekemez rişte-i tasvîre musavvir dehenin
Ger hayâl-i müje-i mûrdan olmazsa kalem
- 28 Hâl-i ruhsârını Hindû-yı der-âteş der idim
Çeşm-i sayyâdı eğer olmasa âhû-yı Harem
- 29 Düşer âvâre beyâbânlara dîvâne gibi
Nûkhet-i zülfün eğer bâd-ı sabâ eylese şem
- 30 Bâğ-ı Huld'u göreyim dersen eğer rûyuna bak
Tu'm-ı şehdi bileyim dersen eğer leblerin em
- 31 'Ârız üzre per açıp zülf-i piristû-sıfatı
Dûd-ı âhım gibi çekmiş o da hurşîde 'alem
- 32 Hacerü'l-esved'e hâlin ben ederdim teşbîh
Zülf zünnârı ile olmasa dâ'im hem-dem
- 33 Beñzedirdim büt-i sîmîne o serv-i nâzı
Kâdir olsaydı eğer nâz ile reftâra sanem
- 34 Nevres endâmı o şûhuñ o kadar nâzik kim
Yüzüne düşse verir sâye-i müjgânı elem
- 35 Dehenin vâsf edemem doğrusu lâkin yaraşır
Hazret-i âsafın engüştüne olsa hâtem
- 36 O kerem-hûy u sehâ-pîşe ki dest-i 'adli
Yed-i Beyzâ gibi hiç koymadı dillerde zulem
- 37 Öyle bir hükm-revâ kim yaraşır leşkerine
Mâh u hurşîd ü felek kevkebe vü hayl ü haşem
- 38 Perveriş etse eğer terbiye-i insâfi
Lezzet-i şehd verir kâmda tu'm-ı 'alkam
- 39 Hâme şerh eylese bir nebze dil-âverliğini
Yâd olunmaz dahi efsâne-i Sâm ü Rüstem

- 40 Dergehi merci‘-i erbâb-1 safâdır dâ’im
Hâkine çeşm-i temennâ n’olur eylerse kasem
- 41 Öyle neşr etdi cihân mülküne insâfını kim
Kebg ü şâhîn bir olup gürg ile üns etdi ganem
- 42 Ey hudâvend-i cihân fahr-i mülûk-1 efham
Âsaf-1 Cem-haşem ü dâver-i hurşîd-himem
- 43 Bir yaratmış seni Hallâk-1 cihân hiç gelmez
Bir dahi sen gibi destûr-1 pesendîde-şiyem
- 44 Yakışır başıña bu haşmet ile efser-i key
Yaraşır zâtıña bu şevket ile mesned-i Cem
- 45 Verdi sâyende kulûba elini ülfet ü üns
Çekdi devriñde cihândan ayağın vahşet ü rem
- 46 Hiç kalır kahr ile ceng etsen eğer Rüstem-i Zâl
Mât olur hışm ile at sürsen eğer şâh-1 ‘Acem
- 47 Gûsfend oldu sinânıñ görelî gürg-i dilîr
Gürbeye döndü adıñ gûş edeli şîr-i ücem
- 48 Pîç ü tâbı dahi ‘ömründe hayâl etmez idi
Rezmde görse idi tâb-1 kemendiñ Erkam
- 49 Sıyt-1 kahrıñ işidip peşşeye döndü ‘Ankâ
Zûr-1 destîñ görüp âhûya sığındı zaygam
- 50 Sürmek ister baş eğip rûyunu hâk-i deriñe
Yohsa bî-hûde değıldir feleğîñ kâmeti ham
- 51 Hâsılı vasf edemez kilik-i hüner-pîşe seni
Gerçi oldu bu kadar medhiñ ile müşğîn-dem

- 52 Vâsf-ı cûd u keremiñ hâme değil ben edemem
Ki benim fikrim ile zâhir olur her mübhem
- 53 Şâhid-i tab‘-ı dil-ârâmım eğer görse idi
Biñ dil ü cân ile üftâde olurdu Meryem
- 54 Olsa da‘vâları bir bahsde fikr ü hırediñ
Zihn-i vakkâdımı eylerler ara yerde hakem
- 55 Tûti-i tab‘ım eğer zemzemeye etse şürû‘
Bûlbül-i nâtıka-i Nef‘i’yi eyler ebkem
- 56 Ben kimim kim edeyim medhiñi şi‘rimle beyân
Vâsf-ı hurşîd-i cihângîre ne kâdir şebnem
- 57 Bu fesâhat bu belâğat var iken bende yine
Kalırım medhine âğâz kılınca ebkem
- 58 Nevres artık yetişir kıssa du‘â eyleyelim
Farzdır lâzımı terk etme dururken elzem
- 59 Tâ ola lâzıme-i şi‘r ü gazel vezn ile sec‘
Tâ ola râbıta-i kavlı ü sühan lâ vü na‘am
- 60 Olasın ‘ayş ile ‘âlemde dem-â-dem mesrûr
Kalasın zevk ile dünyâda hemîşe hürrem

14

DER-SÎTÂYİŞ-İ ‘ALÎ RIZÂ PAŞA VÂLÎ-İ BAĞDÂD

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Ey ki hem-vâre vücûduñ ile hürrem ‘âlem
Ola gönlüñ dahi ‘âlem gibi dâ’im hürrem
- 2 Ey Hızır-meşreb ü ‘Îsâ-nefes ü Mûsâ-kef
Ey kazâ-rezm ü kader-‘azm ü Sikender-tev’em

- 3 Kilk-i ‘adliñ yazalı emn ü emân menşûrun
Safha-i dehrde tîğiñ komadı nakş-ı sitem
- 4 Secde eyler ser-i tîğiñe sanâdîd-i ‘Arab
Baş eğer hançer-i bürrâniña fûrsân-ı ‘Acem
- 5 Olalı himmetiñ ârâyış-i iklîm-i vücûd
Oldu âşûb u fiten menzili iklîm-i ‘adem
- 6 Lutf u cûduña iki câriye Ceyhûn ile Nîl
Bast u kabzıña iki bende vücûd ile ‘adem
- 7 Yazmadı sen gibi bir âsaf-ı ‘âdil nâmın
Zîb-i dîvân-ı semâvât olalı levh ü kalem
- 8 Dehen-i hâme-i lutfuñda letâ’if muzmer
Perçem-i râyet-i kahriñda mesâ’ib müdgam
- 9 Hep seniñ re’yiñe merbûtdur ahkâm-ı felek
Nice emriñe hilâf ede kazâ-yı mübrem
- 10 Yandırırılar anı âteş ile ecrâm-ı felek
Kangı bir kevkeb-i nahs ursa hilâfiñdan dem
- 11 ‘Âleme sen gibi bir zât-ı memâlik-ârâ
Gelmedi ‘arsa-i imkâna gelelden âdem
- 12 Sen o Dârâ-hadem ü Cem-haşem âsafsın kim
Yaraşır leşkeriñe tabl-ı felek mihr-i ‘alem
- 13 Öyle bu mülkü sen etdiñ ki harâbe bir yer
Kalmadı sâye-i ‘adliñde meğer bâğ-ı İrem
- 14 Saykal-ı cevheriniñ ‘âlem içinde görünür
Var mı tîğiñe hatâsı desem âyîne-i Cem
- 15 Resmdir cem‘-i mühimmât-ı mülûke yohsa
Saña eflâk ü kevâkib yetişir hayl ü haşem

- 16 Yeri var meclisiñe âb-ı hayât etse yemîn
Cevher-i tîğîñe de eylese Mirrîh kase
- 17 Yümn-i cûduñla hele geldi vücûda yeñiden
Yohsa birden bire ma'dûm idi 'âlemde kerem
- 18 El verir meclisiñe kâse-i hurşîd ayağ
Yaraşır râyetiñe hûşe-i Pervîn perçem
- 19 Rûz-ı rezm öyle şecâ'atle seni görse idi
Tâ-ebed gâşiye-ber-dûşuñ olurdu Rüstem
- 20 Sensin ol âsaf-ı Cem-câh ki lâyıkdır eğer
Mûze-keş olsa sipâhîñe mülûk-i Deylem
- 21 Eksik olmazdı arasında kazâ vü kaderiñ
Fitne ger olmasa şemşîriñ ara yerde hakem
- 22 Zehr-i kâtil kesilir şâh u beri ney-şekeriñ
Nûkhet-i sarsar-ı kahrîñi eğer eylese şem
- 23 Sanma ter dökdüğünü ebr-i bahârîñ bî-câ
Bahr-i cûduñu görüp reşk ile olmuş pür-nem
- 24 Tîğ-i 'adliñ edeli memleketi ok gibi râst
Hasedinden feleğîñ kaldı kemân kâmeti ham
- 25 Tutarım mesned-i kadriñi felekden evvel
Bilirim hürmet-i nesliñi melekden 'akdem
- 26 Sen bu haşmetle Süleymân-ı zamânsın şimdi
Saña Belkıs ola şimden girü bânû-yı harem
- 27 İ'tirâf eyler idi buhline 'özüñ dileyip
Bu sehâvetle seni görmüş olaydı Hâtem

- 28 Kılıcın öyle düzen verdi cihân mülküne kim
Her yaña geşt ü güzâr etmede gürg ile ganem
- 29 Darb-ı tîğîñle diyâr-ı ‘Acem’i teshîr et
Eyle ol mülkü dahi kişver-i Rûm’a munzam
- 30 Kim saña karşu durur sende bu savlet var iken
Fi’l-mesel rezm günü düşmeniñ ola zaygam
- 31 Veremez tîğ-i cihângîriñe rahne elmâs
Olamaz tâb-ı kemendiñe mukâbil erkam
- 32 Kime kim râst gelir sarsar-ı kahrîñ eseri
Çarh anîñçün giyer ol demde libâs-ı mâtem
- 33 Harb meydânına ol dem ki sen âheng edesin
Kaçmadan başka yok a’dâya tarîk-i eslem
- 34 Rezm için hasm ile mânend-i Siyâvûş bir gün
Olsañ ey şîr-i zırîh-pûş süvâr-ı edhem
- 35 Hançeriñ seyr edene ‘ârız olur dayk-ı nefes
Hem kemendiñ görene ‘â’id olur pîç-i şikem
- 36 O kadar söylediler halk-ı cihân nâmın kim
Oldu dillerde hemân nakş-ı nigîn-i hâtem
- 37 Dâne-i üns ile râm etdi vuhûşu ‘adliñ
Şimdi âhûlara vahşî geliyor şîve-i rem
- 38 Korkulur kim telef olsun maraz-ı zulm ile mülk
Ger tabîb-i nazariñ vermese ol hasteye em
- 39 ‘Âfiyet nice müyesser ola bed-h’âhiña kim
Nûş-dârû dokunur kâmına tu‘m-ı ‘alkam
- 40 Şerbet-i merg anîñ çâresin etsin yohsa
Sûd vermez ebedâ merd-i hasûda merhem

- 41 Mekri ehl-i garazîñ vermez umûruña halel
Âsumân olsa da hasmîñ sen edersin mülzem
- 42 Saña gâlib olamaz hîle vü efsûn ile dîv
Âteşi söndüremez dem ile mâr-ı pür-sem
- 43 Bildiğın işler umûrunda Cenâb-ı Samedî
Nutka kâdir olamaz hîle-i dîv ile sanem
- 44 Bir gazel tarh edeyim şöyle gam-âgîn kim anı
Dola gûş eyleyenîñ kalbi kederle mâtem
- 45 Ne belâdır bu nedir kasdı sipihriñ bilmem
Halka n'oldu n'ola 'âlemde bu endîşe-i vehm
- 46 Yandı mı yohsa Sabâ şehri ki hayli demdir
Bizi şâd eylemedi Hüdhüd-i ferhunde-kadem
- 47 Seyr içün gitmiş idim bâğa seher-geh gördüm
Serv-i hoş-kâmeti ham nergis-i şehlâyı dijem
- 48 Ne dem-i bâd-ı seher-geh ne sadâ-yı bülbül
Şöyle murgân-ı çemen cümlesi mebhût u 'asam
- 49 Gülsitân yaslı gül âteşli semen pejmürde
Çeşm-i nergis nigerân zülf-i benefşe derhem
- 50 Ne ferahdan dil-i âşüfte-i sünbülde eser
Ne safâdan varak-ı çehre-i sûsende rakam
- 51 Lâleniñ sîne-i pür-tâbı esefden pür-dâğ
Nergisiñ dîde-i hayrânı elemden dolu nem
- 52 Size n'oldu diyü sordum dediler 'ahd etdik
Hakk'a kim hiçbirimiz handeye fekk etmeye fem

- 53 Meğer ol gün ki gele hayr u beşâret haberi
Şâd u hürrem ola ol âsaf-ı ferhunde-şiyem
- 54 Bunu gûş eylediğim anda baña geldi bükâ
Eyledim hasret ile gözlerimin yaşını yem
- 55 Yüzümü hâke sürüp ‘acz ü mezelletle hemân
Dedim ey Bâr-ı Hudâ Rabb-i ecell ü erham
- 56 Kendi lutfuñla beşâret kapusın feth eyle
Koyma halkıñ gözü hasret ile cârî ede dem
- 57 Öyle bu ‘acz ü tahassürle niyâz eyler iken
Nâgehân ağlayarak uykuya vardı dîdem
- 58 ‘Âlem-i h^vâbda gördüm okunur sûre-i Feth
Muhbir-i ‘âlem-i gayb urdu beşâretten dem
- 59 Bu neşât ile uyandım dolu gönlümde sürûr
Etdim âvâz-ı beşâret ile Keyvân’ı ‘asam
- 60 Bu beşâretle olur düşmeniñiñ kalbi dü-nîm
Elemi zâ’id ü efzûn ferahı nâkıs u kem
- 61 Dilerim düşmeniñiñ kan ola bağı gam ile
Sûruna şehr-be-şehr olmaya râhat bir dem
- 62 Düre Hak defter-i ‘ömrünü zebân-ı emeli
Lâl ola olmaya kâdir demeğe lâ vü na’am
- 63 Ver rızâ gelse kazâ kim vere gelmiş dâ’im
Hak kazâsına rızâ merd-i pesendîde-şiyem
- 64 Sabrdan gayrı ne tedbîr ki çekmiş böyle
Kâtib-i rûz-ı ezel safha-i takdîre kalem
- 65 Başladı mekre yine gerçi bugünlerde felek
‘Ayš u zevkiñde müdâm ol ne keder çek ne elem

- 66 Kim seniñ ‘azm-i kavî tâli’iñ âhir bir gün
Gûşmâlin verir ol süst-nihâdın muhkem
- 67 Vakt erişdi ki gele mülk-i Süleymânî’den
Âsaf’a müjde ile Hüdhüd-i ferruh-makdem
- 68 Açıla zevk ü safâ kapusu halkıñ yüzüne
Ne kedûret kala dillerde ne endûh u ne gam
- 69 Doğrusu ben edemem vasfıñı Hak üzre edâ
Gerçi ‘asr içre bu fende benim üstâd-ı ümem
- 70 Ben o hoş-tab‘-ı Mesîhâ-nefes-i vaktim kim
Mât olur hâmemiñ i‘câzını görse Meryem
- 71 Ben o âyînesi sâfim ki olur fikretime
‘Âlem-i gaybdan envâ‘-ı ma‘ânî mülhem
- 72 Saçılır sanma mürekkebe kalem-i sürhümden
Ebr-i tab‘ım akıdır altın olukdan zemzem
- 73 Tığ-i hâmemle dü-nîm oldu hele cevher-i ferd
Yohsa bu nükte-i ser-beste kalırdı mübhem
- 74 Lîk evsâfiña âğâz edicek meclisde
Kalırım bunca fesâhat ile lâl ü epsem
- 75 Saña eş‘ârını âdem nice takdîm etsin
Kim gider hazret-i hurşîde elinde şebnem
- 76 Şâh u hâkân mı gelir ‘aynıma memdûhum iken
Zât-ı pâkiñ gibi bir dâver-i Bercîs-hadem
- 77 Söz yeter gayrı hemân başla du‘âya Nevres
Ki aniñ hayr du‘âsı bize evlâ vü ehem

- 78 Tâ ola zînet-i kilik-i üdebâ nazm ile nesr
Tâ ola mâye-i tab'-1 şu'arâ medh ile zem
- 79 Kevkeb-i bahtîñ ola burc-1 sa'âdetle karîn
Dil-i âgâhîñ ola zevk ü tarabla hem-dem

15

**DER-SİTÂYİŞ-İ İNCE BAYRAKDAR-ZÂDE
MEHMED PAŞA VÂLÎ-İ MUSUL**

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Bârekâllâh ne mahaldir bu ne hürrem kişver
Ki sevâdıyla füzûn olmadadır nûr-1 basar
- 2 Hased eyler der ü dîvârına eyvân-1 behişt
Reşk eder âb-1 revân-bahşına mâ'-i Kevser
- 3 Bâğ u bostânı riyâz-1 İrem'e vermiş reng
Burc u bârûsu mûmâss-1 feleğe çekmiş ser
- 4 İ'tirâf eyler idi kendi kusûruna behişt
Böyle bu zîb ile görseydi kusûrunu eğer
- 5 Hele bâd-1 ferah-efzâsına yokdur diyecek
Şemm eden zann eder enfâsını bûy-1 'anber
- 6 Bir nazar nakş-1 dil-ârâsını görse Mânî
Tâ ebed nâdim olur olduğuna sûret-ger
- 7 Âb-1 pâki o kadar sâf ki ger katresini
Teşne nûş eylese görmez dahi 'ömründe keder
- 8 Eylemiş hâsılı ârâste mânend-i 'arûs
Anı envâ'-1 sanâyi' ile nakkâş-1 kader
- 9 Nâmı ol kişver-i Firdevs-nihâdîñ Musul
Ya'ni der-mândeleri maksada vâsıl eyler

- 10 Nice pür-zînet ü zîb olmaya ol kişver kim
Ola vâlîsi anıñ âsaf-ı ferhunde-siyer
- 11 Âsaf-ı kal'a-güşâ ya'ni Mehemed Paşa
Ki hükûmetde nazîr olmaz aña İskender
- 12 Öyle bir merd-i zeber-dest ü sipeh-ârâ kim
Çâk eder sîne-i Behrâm'ı çekerse hançer
- 13 Hazret-i âsaf-ı Cem-kevkebe kim bezminde
Zühre rakkâs u felek sâki vü mehdîr sâğar
- 14 Dehen-i hâle-i lutfunda letâ'if müdgam
Perçem-i râyet-i kahrında mesâ'ib muzmer
- 15 Harem-i devletine nüh derece nüh gerdûn
Rişte-i şevketine heft güher heft ahter
- 16 Dergeh-i a'zamınıñ oldu Zühal der-bânı
Yaraşır çenber-i çarh olsa aña halka-i der
- 17 Bir dahi biñ sene devr etse eğer çarh-ı felek
O şecâ'at ile ferzend getirmez mâder
- 18 Âteş-i kahrı eğer eylese deryâya nüzûl
Nükhet-i lutfu eğer eylese sahrâya güzer
- 19 Huş olur âb u yanar âteşe ka'rında neheng
Sebz olur deşt ü biter seng-i siyehden gül-i ter
- 20 Yalınız başına bir hamlede a'dâ sipehin
Târ-mâr eyler eğer dolsa cihân hep leşker
- 21 Bî-sipeh 'azm-i neberd etse eğer düşmen ile
Vüs'at-ı çarh aña meydân olur encüm 'asker

- 22 Tîğ-i elmâs-veşin görse eğer kân-ı Bedahş
Kesilir reşk ile yâkûtu bütün hûn-ı ciğer
- 23 Nice havf eylemesin ceş-i 'adû tîğinden
Ki şu'â'ından anıñ gökde kevâkib ditrer
- 24 İki tîğîñ olalı mülke hükûmet-güster
Meded-i 'adliñ ile döndü behişte kişver
- 25 Himmetiñ küngüre-i çarha kılıç asdı ne var
Olsa şemşîriñe münkâd cihân ser-tâ-ser
- 26 Kabza-i hançeriñe oldu musahhar Sencâr
Şimdi Hak üzre cihân mülküne sensin Sencer
- 27 Tîğ-i hûn-rîziñ eğer eylese kasd-ı peykâr
Çok 'adûnuñ başı meydânda kalır bî-peyker
- 28 Rahş-ı ikbâliñe ser-rişte-i ikbâl efsâr
Ser-i iclâliñe iklîl-i sa'âdet efser
- 29 Olsa ser-pençe-i bâzû-şikenîñ nîze-sipâr
Olamaz mâni' eğer etse 'adû kûhu siper
- 30 Düşmeniñ mergi için şîven eder h'îş ü tebâr
Eliñe alsañ eğer rezm günü tîğ u teber
- 31 Edebilmez 'aded-i lutfuñu endîşe şümâr
Hiç mümkün mi ki ta'dâda gele mevc-i şemer
- 32 Cengde olsa kemân-ı gazabıñ tîr-güzâr
Âsumân olsa da eyler zırırh-ı hasmı güzer
- 33 Hep sipâhiñ müje-i yâr gibi hançer-dâr
Pehlevân u yel ü yek-tâz u dilîr ü saff-der
- 34 Dîde-i hasm dem-i kahriñ ile tîre vü târ
Sîne-i dôst nem-i lutfuñ ile tâze vü ter

- 35 Ne işi tutsan olur yâveriñ İlyâs u Hızır
Ne yaña gitsen olur hem-rehiñ ikbâl u zafer
- 36 Bu dahi kuvvet-i ikbâliñe bir şâhid kim
Saña mihmân-ı ‘azîz oldu semiyy-i Haydar
- 37 Âsaf-ı mülk-i ebu’n-nasr ‘Alî Paşa kim
Olamaz rif‘at-i kadri ile Keyvân hem-ser
- 38 Hamdülillâh meded-i tâ‘li-i ferhunde ile
Şâdumân bir yere geldi yine ferzend ü peder
- 39 İttifâk eyledi bir bezmde Kâvûs u Kubâd
İktirân eyledi bir burcda Mirrîh ü Kamer
- 40 Biriñiz mesned-i iclâle emîr-i a‘zam
Biriñiz kişver-i ikbâle vezîr-i ekber
- 41 Sen ‘adâletle cihân mülkünü etdiñ ma‘mûr
O mürüvvetle bütün ‘âleme verdi zîver
- 42 O ‘adâlet ile ‘asrında ‘adîl-i Fârûk
Sen şecâ‘at ile vaktiñde nazîr-i Haydar
- 43 Harb vaktinde saña Rüstem-i Zâl oldu gulâm
Cûd resminde aña Hâtem-i Tâ‘î çâker
- 44 Sen hükûmet ile cümle vüzerâya gâlib
O mürüvvet ile küllî ümerâya server
- 45 Aña lâyıkdır eğer etse du‘â hayl-i melek
Saña şâyeste eğer olsa rehî nev‘-i beşer
- 46 Ne şecâ‘atde gelir saña mukâbil bir merd
Ne sehâvetde olur aña müşâbih bir er

- 47 Şimdi bir tâze gazel söyle gel ey tab‘-1 revân
Lîk ruhsâre-i mahbûb gibi tâze vü ter
- 48 Sühana başlasa ger hande edip ol dilber
Eylemez tûti-i dil bir dahi meyl-i şekker
- 49 İncidir şekkere âlûde dehânında sühan
Nâzdır sanki kıla bağlı miyânında kemer
- 50 Çâk olur perde-i hurşîd-i felek şerminden
Rûy-1 âlinden o gül ref‘-i nikâb etse eğer
- 51 Eğer etmezse tekellüm o sanem etme ‘aceb
Deheni tengdir ol mertebe kim yok söze yer
- 52 Gerçi Nevres edemez vâf-1 gubâr-1 hattın
Lîk hâk-i der-i destûra be-gâyet beñzer
- 53 Hâsılı eyleyemez vâfîñızı hâme tamâm
Şerze şîrânı ne ta‘rîf ede mûr-1 lâğar
- 54 Kilk-i müşgîn-rakam evsâfîñızı sığdıramaz
Eğer olsa varak-1 âbi-i gerdûn defter
- 55 Sıdk ile başlayalım hayr du‘âya Nevres
Kıssayı muhtasar et tûl-1 sühan gayrı yeter
- 56 Tâ ola dehrde mi‘mâr-1 kazâ bâni-i mülk
Tâ kala kişver-i ‘âlemde ‘imâretten eser
- 57 Ede Hak meclisiñi bezm-i cinândan atyeb
Eyleye mesnediñi çarh-1 berînden berter

16

**DER-SİTÂYİŞ-İ ‘ALÎ RIZÂ PAŞA
DER-ZAMÂNÎ Kİ VÂLÎ-İ ŞÂM BÛD**

[Mütekerrir Müsemmen]

Mef’ûlü Fâ ‘ilâtün Mef’ûlü Fâ ‘ilâtün

I

- 1 Salsın Hümâ-yı ‘adliñ sâye bütün cihâna
- 2 Ersin safîr-i şâdî devriñde âsumâna
- 3 Gezsın berîd-i müjde Şâm içre hâne hâne
- 4 Sâkî elinde dönsün câm-ı mey-i şebâne
- 5 Rindânı hoş-dil etsin âvâze-i çegâne
- 6 Ehl-i safâya şimdi bu beytdir terâne
- 7 ‘İdiñ mübârek olsun ey âsaf-ı yegâne
- 8 Dâ’im murâdñ üzre devr eylesin zamâne

II

- 1 ‘Adliñle ey melek-fer döndü behište kişver
- 2 Buldu ‘arûs-ı devlet yümnüñle zîb ü zîver
- 3 Şimdi saña sezâdır ey ber-güzîde dâver
- 4 Taht-ı key olsa mesned tâc-ı Cem olsa efser
- 5 Etdiñ kulûb-ı halkı ihsân ile musahhar
- 6 Vird-i zebân-ı ‘âlem bu şi’rdir ser-â-ser
- 7 ‘İdiñ mübârek olsun ey âsaf-ı yegâne
- 8 Dâ’im murâdñ üzre devr eylesin zamâne

III

- 1 Bezmiñde vakt-i ‘işret Zühre nevâ-ger olsun
- 2 Devr-i sipihr sâkî hurşîd sâğar olsun
- 3 Sâyeñde bezm-i gîtî pür-zîb ü zîver olsun
- 4 Her işde tâli’iñ yâr ikbâl yâver olsun
- 5 Yüz tutsa her ne yana ceysiñ muzaffer olsun
- 6 Her nâzıma bu şi’rim fihrist-i defter olsun
- 7 ‘İdiñ mübârek olsun ey âsaf-ı yegâne
- 8 Dâ’im murâdñ üzre devr eylesin zamâne

IV

- 1 Sensin cihânda şimdi ‘adl ü keremle meşhûr
- 2 Her bir varakda nâmiñ cûd u keremle menşûr
- 3 Tîğiñ rikâba mâlik ceyşiñ ‘adûya mansûr
- 4 Kahriñla hasm gam-gîn lutfuñla dôst mesrûr
- 5 El-kıssa nâme-i medh olmuş adîñla memhûr
- 6 Her safhasında zîrâ gördüm bu şi‘ri mestûr
- 7 ‘Îdiñ mübârek olsun ey âsaf-ı yegâne
- 8 Dâ’im murâdiñ üzre devr eylesin zamâne

V

- 1 Teşriñ ile ikbâl yüz tutdu ehl-i Şâm’a
- 2 Oldu sevâd-ı ceyşiñ ruhsâr-ı Şâm’a şâme
- 3 Sâyeñde ehl-i kişver hep giydi tâze câme
- 4 Rindân-ı bâde-peymâ hem-meşreb oldu câma
- 5 Buldu gönül murâdın nâ-kâm erişdi kâma
- 6 Âheng-i meclis oldu bu beyt hâs u ‘âma
- 7 ‘Îdiñ mübârek olsun ey âsaf-ı yegâne
- 8 Dâ’im murâdiñ üzre devr eylesin zamâne

VI

- 1 Ne kimse der kim olsun Nevres bu medhe kâdir
- 2 Mümkin mi peşşe olmak Ankâ ile münâzır
- 3 Medhiñi câmi‘ olmaz hergiz hayâl-i şâ‘ir
- 4 ‘Aciz kalır tabî‘at her çend olursa mâhir
- 5 Kalmak niçün bu yerde endîşe leng [ü] kâsır
- 6 Evlâsı bu kim olsun tab‘ım bu beyti zâkir
- 7 ‘Îdiñ mübârek olsun ey âsaf-ı yegâne
- 8 Dâ’im murâdiñ üzre devr eylesin zamâne

17

**DER-SÎTÂYIŞ-İ FÂ'İK EFENDİ
DEFTER-DÂR-I ŞÂM**

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Defter-i hattıñ yazan müstevfi-i nâzik-rakam
Sâye-i müjgân-ı mûru var ise etmiş kalem
- 2 Kimse hall etmez miyânıñla dehânıñ müşkilin
Kim biri mahz-ı tahayyüldür biri 'ayn-ı 'adem
- 3 Halka halka dūd-ı âhım 'aklı der-zencîr eder
Hâtıra geldikde şeb sevdâ-yı zülf-i ham-be-ham
- 4 Şahne-i gayret lisânın kat' eder mıkırâz ile
Şem' eğer meclisde hüsnüñ pertevinden ursa dem
- 5 Bir nazar görseydi ger ebrûlarıñ mihrâbını
Şevk ile hâke düşüp biñ secde eylerdi sanem
- 6 Kendim urdum şu'leye pervâneye döndüm bu şeb
Şem'-i hüsnüñ şevkine devr eyledim tâ subh-dem
- 7 Neylerim sensiz hayâtı kim firâkıñla baña
Nağme gamdır nûş nîş ü dürd derd ü bâde sem
- 8 Şaşmışım bilmem gam-ı hecre ne tevbîr eylesem
Korkarım âhir helâk eyler beni bir gün bu gam
- 9 Bir nefes râhat olup âsûde kalmam gussadan
Artar eksilmez gamım sâ'at-be-sâ'at dem-be-dem
- 10 İntikâmım kimse almaz zulm-i hecriñden meğer
Kilk-i 'adl u fâzıl-ı devrân edîb-i muhteşem
- 11 Pîr-i erbâb-ı sühan Fâ'ik Efendi kim aña
Gaybdan mülhem olur keşf-i ma'ânî dem-be-dem

- 12 Rişte-i 'ikd-1 Süreyyâ nazmına eyler yemîn
Hâme-i fikr-i 'Utârid kilnine eyler kasem
- 13 Hall olur 'akd-i ma'ârif fikri der-beste-'inân
Feth olur hısn-1 ma'ânî kilki nasb etse 'alem
- 14 Nûr-1 bâhir 'ârız-1 vafında hurşîd-i hudûs
Sırr-1 mahfî cevher-i zâtında bürhân-1 kadem
- 15 Tab'ı mirkât-1 ma'âlî kalbi mir'ât-1 safâ
Sînesi kûh-1 tahammül desti deryâ-yı kerem
- 16 Nefy-i misl-i zât-1 Hak'dan gayrı yerde lâ demez
Ol kadar etmiş keremde tab'ı mu'tâd-1 na'am
- 17 Ol kadar olmuş ma'ânî şâhid-i tab'ıyla râm
Kim cihânı vahşet alsa eylemez hulyâ-yı rem
- 18 Ol kadar bahtı kavîdir kim olursa hasmı Sâm
Öldürür Zâl-i felek anı katıp câmına sem
- 19 'Ayş için meclis kurup eylerse tab'ı meyl-i câm
Hürmet eyler meclise sâkî olur bezminde Cem
- 20 Mest-i bûy-1 'itr-1 ma'nâdır meşâmm-1 şehri Şâm
Tîb-i kilki-i müşg-bîzin etmiş ol günden ki şem
- 21 Safha-i endîşeyi 'aksiyle eyler lâle-fâm
Gonçe-i ra'nâ-yı tab'ı nazm için fekk etse fem
- 22 Olsa mihrâb-1 fesâhatda eğer tab'ı imâm
Niyet-i kesb-i edeble iktidâ eyler ümem
- 23 Hâne-i manzûm-1 tab'ın zann eder Beytü'l-harâm
Vâridât-1 gayb-1 nazmın görse âhû-yı Harem
- 24 Herkes erdî feyz-i lutfundan murâda aldı kâm
Bir murâda ermemiş kâm almamış 'ahdinde kem

- 25 Mâh-bezmâ Müşterî-kadrâ 'Utârid-menzilâ
Ey edîb-i nükte-senc ü fâdıl-ı ferruh-şiyem
- 26 Reşk eder oldu riyâz-ı nazma gülzâr-ı İrem
'Âlem-i ma'nâya ol günden ki sen basdıñ kadem
- 27 Rişte-i 'ilmiñledir mecmû'-ı eczâ-yı kemâl
Hâme-i 'adliñledir mensûh-ı ahkâm-ı sitem
- 28 Ger sarîr-i nây-ı kıl-k-i kahrını gûş eylese
Neysitândan baş çıkarmaz bir dahi şîr-i ücem
- 29 H'âce-i tab'ıñ kemâl-i 'ilm ile darbü'l-mesel
Hâme-i endîşeñ aksâm-ı ma'ârifle 'alem
- 30 Nesrde olmaz 'adliñ nükte-sencân-ı 'Arab
Nazmda olmaz nazîriñ hurde-gîrân-ı 'Acem
- 31 Sâdık-ı devlet emîn-i hall ü 'akd-i memleket
'Âleme gelmiş değil zâtıñ gibi bir Muhteşem
- 32 'Akl-ı evvelsin saña sâni bulunmaz sıdkda
Doğrusu sâdık değil 'ahdiñ gibi subh-ı dü dem
- 33 Bir nazar görseydi hikmet-hâne-i endîşeñi
'Akl-ı Eflâtûn kalırdı hayretinden beste-dem
- 34 Sen o sultân-ı edebsin kim midâd u hâmeñe
Yaraşır olsa 'Utâridle Zühal hayl ü hadem
- 35 Ol kadar meşşâta-i tab'ıñ aña ân verdi kim
Sûret-i nazmıñ gören göz bir dahi olmaz dijem
- 36 Hâdim ü hâcib ne hâcet bâr-gâh-ı nazmıña
Şöhret-i 'ilm ü edeb besdir saña hayl ü haşem

- 37 Yümn-i tedbîriñle münsed rahne-i şerr ü fesâd
Feyz-i endîşeñle münhall 'ukde-i cezr ü asam
- 38 Dalga dalga ter dökerdi hacletinden tâ-be-haşr
Feyz-i mevvâc-ı kef-i cûduñ eğer görseydi yem
- 39 İstese nakd-i revânıñ sâ'il etmezsın dirîğ
Doğrusu Ca'fer değıl Hâtem'de yok böyle kerem
- 40 Bu sehâvet bu 'atâ böyle giderse bir zamân
Sanırım ebr-i kef-i cûduñ komaz deryâda nem
- 41 Hâsılı yokdur saña şimdi bu 'âlemde nazîr
Yok 'inâdım ger nazîriñ farz ederlerse 'adem
- 42 Doğrusu şerh eylemek evsâfiñi haddim değıl
Pençe-i Sîmurg'dan mümkün mi urmak peşşe dem
- 43 Başlasın Nevres du'âya sıdk-ı niyyetle hemân
Kim du'â-yı hayrıdır şimdi baña emr-i ehem
- 44 Tâ sipihriñ defterin müstevfi-i leyl ü nehâr
Şekl-i sıfır-ı mâh u hurşîd ile eyler pür-rakam
- 45 Muhkem olsun rişte-i nazmıñla peymân-ı hüner
Nâm bulsun şöhret-i nesriñle dîvân-ı kalem
- 46 Tâ ki 'akd-i encümen encümden eyler âsumân
Tâ gelir Nâhîd'e çenginden nevâ-yı zîr ü bem
- 47 Jeng-i mihnetden ırâğ olsun safâ kesb eylesin
Görmesin bir vechile mir'ât-ı kalbiñ rûy-ı gam

18

DER-HAKK-I MÜŞÂRÜN İLEYH

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Ey fûrûğ-1 sühanıñ şem‘-i şebistân-1 kalem
Vey benân-1 hüneriñ fâris-i meydân-1 kalem
- 2 Nûr-1 fazlıñ şeb-i endîşeye mehtâb olalı
Matla‘-1 subh-1 kemâl oldu girîbân-1 kalem
- 3 Olsa ger turre-güşâ zülf-i ‘arûs-1 fikriñ
Pür olur ‘anber-i sârâ ile dâmân-1 kalem⁹⁹
- 4 Ref‘ için ‘adl ile Fir‘avn-1 sitem şu‘bedesin
Eyledi ‘âleme Mûsâ seni su‘bân-1 kalem
- 5 Her kimiñ defterini yoklasa kahriñ fi‘l-hâl
Hakk eder nâmın anıñ gezlik-i bürrân-1 kalem
- 6 Nokta-i nazmıñ ile tutsa berâber kendin
Hat çeker dâ‘ire-i sünbüle reyhân-1 kalem ‘Akla sevdâ getirir ma‘ni‘yi
dîvâne eder
Olsa engüştüñ eğer silsile-cünbân-1 kalem
- 8 Sûret-ârâ-yı ma‘ânî olalı endîşeñ
Hep füzûn olmadadır rûz-be-rûzân-1 kalem
- 9 ‘İlm ile doğrusu ehl-i hünere fâ‘iksin
Saña mânend olamaz nâdire-sencân-1 kalem
- 10 Müncelî cevher-i endîşeñ ile tîğ-i sühan
Mürtefi‘ şevket-i engüştüñ ile şân-1 kalem
- 11 Lenger-endâz eğer olmazsa benân-1 hilmiñ
Gark eder keşti-i endîşeyi tûfân-1 kalem

⁹⁹ Bu mısra, 177 numaralı gazelin altıncı beytinin de ikinci mısradır.

- 12 Vâdi-i nazmda te'yîd-i hayâliñle seniñ
Kıpdı gûy-ı hüneri fazl ile çevgân-ı kalem
- 13 Halel ermiş iken ahkâmına te'yîdiñ ile
Oldu 'ahdiñ gibi muhkem yine peymân-ı kalem
- 14 Tıfl-ı tab'ıñ olalı mehd-nişini dâniş
Doldu şîr-i hüner-i mahz ile pistân-ı kalem
- 15 Kâtib-i kilik-i kazâ kilik ü benâniñ göricek
Yazdı levh-i kadere nâmını sultân-ı kalem
- 16 O kadar müy-şikâf oldu hayâliñ ile kim
Cevher-i ferdi dü-nîm eyledi peykân-ı kalem
- 17 Bir bir ardınca gelir ceş-i ma'ânî saf saf
Gelse destinde eğer cünbişe müjgân-ı kalem
- 18 Yazmadı fazl ile nâmını gibi bir nâm dahi
Vaz'-ı târih edeli 'âleme dîvân-ı kalem
- 19 Levhini atdı şikest etdi 'Utârid kilkin
Nazm u nesriñ olalı zînet-i 'unvân-ı kalem
- 20 Pertev-endâz olalı 'âleme şems-i tab'ıñ
Oldu meşhûn güher-i ma'ni ile kân-ı kalem
- 21 Şeref-i kurb-ı benâniñla ser-efrâz olmuş
N'ola mâh olsa eğer micmere-gerdân-ı kalem
- 22 Verse meşşâta-i tab'ıñ eğer ârâyiş aña
'Akli dîvâne eder zülf-i perîşân-ı kalem
- 23 Encümen 'akd edeli encüm ile tâk-ı sipih
Ermedi sen gibi bir 'âdile eyvân-ı kalem
- 24 Cû gibi oldu midâdiñ medediyle câri
Hızr-ı endîşeñ için çeşme-i hayvân-ı kalem

- 25 Hâl gelmiş aña nazmıñla değil bî-hûde
Mevlevîler gibi biñ şevk ile devrân-ı kalem
- 26 Nazm-ı Belkîs kenîz-i kalemiñdir şimdi
Sensin iklîm-i belâğatda Süleymân-ı kalem
- 27 Kaldı gayrı tek ü pû eylemeden eşheb-i tab‘
Yok bu vâdîde dahi tâkat-ı cevân-ı kalem
- 28 Başlasın gayrı hulûs ile du‘âya Nevres
Ki du‘â ile müşeyyed olur erkân-ı kalem
- 29 Tâ edeb mülküne revnak vere üstâd-ı kemâl
Tâ kilîd-i der-i esrâr ola dendân-ı kalem
- 30 Cevher-i nazmıñ ile rûşen ola çeşm-i sühan
Feyz-i endîşen ile hürrem ola cân-ı kalem

4. El-Mukatta'ât

(Kit'a/Kit'a-i Kebîre, Gazel)

1

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Su üzre görmediñse eğer kal'a âhenîn
Deryâ yüzünde işte zırhlı sefineler
- 2 Gel bak ki yanlarında felek sandal olamaz
K'anlara nisbet ile cibâl âb-gîneler
- 3 'Abdülazîz Hân-ı muzaffer kim anları
Techîz için deñizlere dökdü hazîneler
- 4 A'dâsınıñ sefâ'inin ihrâka sarf için
Hep içlerinde sâ'ikalardan defîneler
- 5 Nevres 'aceb mi bahr-i senâsında dem-be-dem
Mevc-âver olsa şevk ile cûş etse sîneler

2

Mefâ'ilün Mefâ'lün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Zihî rahş-ı tekâver bâd-pây [ü] berk-sür'at kim
Hayâli beste-i fitrâk-i hayret eyler âhûyu
- 2 Rikâbında yürür bâd-ı revân vakt-i tekâpûda
Sanır açmış görenler bâddan bir bâl her mûyu
- 3 Anıñ tahkîk edip bâd olduğun ebnâ-yı cinsinden
Zimâm-ı hükmüne tefvîz kılmışdır tekâpûyu
- 4 Nişân-ı şöhreti Gül-gûn'a dâğ-ı haclet olmuşken
Kümeyt-i hâme vasf eyler mi Şeb-dîz-i siyeh-rûyu

[3]

VİLÂDET-İ HÜMÂYÛN ŞENLİĞİ GİCESİ HAKKINDA

[Medhiye Gazel]¹⁰⁰*Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

- 1 Bu şeb ki bir şeb-i ferhunde-fâl ü hürremdir
Şeb-i vilâdet-i şâhenşeh-i mu'azzamdır
- 2 O pâdişâh-ı felek-dest-gâh u mihr-şükûh
Ki zâtı mazhar-ı âsâr-ı İsm-i a'zam'dır
- 3 O pâdişeh ki bu şeb sâye-i emânında
'Umûm halk sürûr u ferahla tev'emdir
- 4 'Alel-husûs bu meclis ki vaz'-ı matbû'u
Safâ vü neş'ede Rûhü'l-kudüs'le hem-demdir
- 5 Sa'âdetiyle müheyyâ olup behişt gibi
Donandı her yeri gûyâ ki meclis-i Cem'dir
- 6 Sürüldü nâmına destûr-ı nâdiriñ demler
Ne dem bu dem ki sürûr u tarab dem-â-demdir
- 7 Bağışlasın anı Allâh pâdişâhımıza
Ki himmetiyle binâ-yı nizâm muhkemdir
- 8 Hemân du'â edelim sıdk ile o pâdişeh
Ki cümle 'âleme hayr-ı du'âsı elzemdir
- 9 Mu'ammer eyleye Hakk şân u şevketiyle anı
Ki ferr-i saltanatı rûh-ı cism-i 'âlemdir

¹⁰⁰ Mahlassız bu şiirin, aaxa şeklinde kafiyelenebilen bir kıt'a-i kebîre olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

4

BERÂY-I TEBRÎK-İ RÛZ-İ CÛLÛS-İ HÛMÂYÛN*Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün*

- 1 İşte bu rûz-ı hümâyûndur ki şâhenşâhımız
Eyledi iclâl ile ikbâl ile tahta cülûs
- 2 Ol şehenşâh-ı mu'azzam kim cülûsundan berü
Giydi cism-i mülk ü millet kadr ü kudretten lübûs
- 3 Hazret-i 'Abdülazîz Hân kim senâ vü mecdine
Münhasır olmuş 'umûmiyyetle enfâs ü nüfûs
- 4 Sâye-i lutfunda herkes pür-neşât [ü] ibtihâc
Erdi fark-ı Ferkadân'a iftihâr ile rü'ûs
- 5 Devr-i ihsânında devrân oldu leb-rîz-i sürûr
Kıldı hurşîdîn felek hem-gerdiş-i devr-i kü'ûs
- 6 Biz dahi lâyıık bu kim tebşîr edip yek-dîğeri
Tâs-ı çarhı pür-tanîn etsin sadâ-yı tabl u kûs
- 7 'Ömrünü ikbâlini Allâh müzdâd eylesin
Behre-mend-i lutfuyuz hep kalmamış kimse yü'ûs
- 8 Bence yeğrekdir diyâr-ı Çîn'e mâlik olmadan
Nevres olmak âsitân-ı devletinde hâk-bûs

5

TAKDÎM OLUNAN BİR HARÎTA HAKKINDA*Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün*

- 1 Ey şehenşâh-ı cihân-dâr u felek-yâver kim
Kanda 'azm etse cünûduñ zafere nâ'il olur
- 2 Kangı dağdır ki nüfûzuñ aña te'sîr etmez
Ceyşîniñ 'azmine kangı 'akabe hâ'il olur

- 3 Sûret-i harb ü şecâ'atlerini resm etmek
Kangı rengîn kalem-i şâ'ir ile hâsıl olur
- 4 Olamaz savlet-i ceyšine Sikender bile sed
Fitne Ye'cûc-nümâ olsa dahi zâ'il olur
- 5 Sensin ol dâver-i dâna vü Felâtûn-çâker
Ki hıred perveriş-i feyziñ ile kâmil olur
- 6 Sen gibi bir şeh-i iklîm-i hüner hazretine
Böyle nâçîz eseriñ 'arzı nasıl kâbil olur
- 7 Çok yaşa pâdişehim sen ki kemâliñle seniñ
Nâm-cûyân-ı hüner maksadına vâsıl olur

6

BU DAHI

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Şehenşehâ sen o nazm-âver-i cihânsın kim
Le'âl-i menkabetin nâzım-ı hüner dizemez
- 2 Vasî'dir o kadar hükmünüñ kalem-revi kim
'Utârid olsa mühendis harîtasın çizemez

7

DER-SİTÂYİŞ-İ SADR-I A'ZAM 'ÂLÎ PAŞA

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hudâvendâ sözü medhiñ için tanzîm eder tab'ım
Ki söz kadrin bilirsin sen harîdâr-ı le'âlisin
- 2 'Aceb mi Bâb-ı 'Âlî rûz u şeb pertev-feşân olsa
Ki hem şems-i ma'ârif hem dahi bedr-i ma'âlisin

- 3 Cihâmı eylesin leb-rîz-i feyz ihsân u lutfuñ kim
Dem-â-dem mazhar-ı ihsân u feyz-i Lâ-yezâlî'sin
- 4 'Ulüvv-i kadr ü himmet zâtına mahsûsdur ancak
Ki 'Âlî'dir hem ismiñ hem makâmıñ hem de 'âlîsin
- 5 Değil hâlî beyân u mantıkıñ âsâr-ı hikmetden
Felâtûn-ı zamânsın neş'e-i hikmetle mâlîsin
- 6 Dilersen hall edersin müşkilât-ı dehri re'yiñle
Kerâmet yâ velâyetden saña kim der ki hâlîsin
- 7 Bunuñla fahr eder lutfuñla teshîr etdiğîñ diller
Ki senden başka sâhib yok bize sen bize vâlîsin

8

**DER-SİTÂYİŞ-İ MİDHAT PAŞA
VÂLÎ-İ BAĞDÂD VE HASB-İ HÂL-İ HOD**

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Yâd-ı 'âlîye gelir mi o şeb-i ferruh kim
Eylemişdi bizi ferhunde likâ-yı lutfuñ
- 2 Meclis-efrûz olarak şem'-i zebân-ı neş'e
Zâ'il etmiş idi ekdârı safâ-yı lutfuñ
- 3 Kaldı Nevres bulut altında hitâbıyla beni
Evc-i ikbâle çıkarmışdı nevâ-yı lutfuñ
- 4 Ol hitâb ile ben oldukça zebân-germ-i sipâs
Pertev-efzâ idi farkımda ziyâ-yı lutfuñ
- 5 Va'd buyrulmuş idi lutfuñ o şeb hakkımda
Başıma salmış idi sâye Hümâ-yı lutfuñ
- 6 İntizârındayım ol va'd-i celîliñ hâlâ
Eyler incâz anı elbette vefâ-yı lutfuñ

- 7 İlticâ eyler isem n'ola der-i himmetiñe
Ben gibi niceler olmakda sezâ-yı lutfuñ
- 8 Günde biñ kerre ayakdan salar endûh beni
Dest-gîr olmasa ümmîd-i bekâ-yı lutfuñ
- 9 Rûzgârım eder elbette merâretle mürûr
Bir dem esmez ise başımda hevâ-yı lutfuñ
- 10 Öyle ümmîd ederim kim beni kılmaz me'yûs
Kâm-bahş-ı keremiñ kâm-revâ-yı lutfuñ
- 11 Râzıyım etme revâ hâcetim ey kân-ı kerem
Kâ'il olursa eğer 'ayn-ı rızâ-yı lutfuñ

[9]

[Noksan Gazel]¹⁰¹

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Nevres ikidir biri efendi biri Paşa
Var bir dahi derlerse derim ben dahi hâşâ
- 2 Birisi o âsaf ki dem-i mu'cize-sâzı
Mahv olsa ma'ârif yeñi başdan eder inşâ
- 3 Birisi o şâ'ir ki gül-endâm-ı kemâli
Salınsa eğer hîre kalır çeşm-i temâşâ

¹⁰¹ Bu şiirin, aaxa şeklinde kafiyelenebilen bir kıt'a-i kebîre olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

10

**SADR-I A'ZAM REŞİD PAŞA HAKKINDA
Bİ'T-TANZÎM BAĞDÂD'DAN TAKDİM KILINMIŞDIR**

Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Âsafâ dâverâ felek-haşemâ
Ey ki lutfuñ melâz-ı ehl-i ümîd
- 2 Muntavî defteri Berâmike'niñ
Ol zamândan ki nâmıñ oldu Reşîd
- 3 Eylese himmetiñ mukaddimesin
Fi'l-mesel hâme-i zebân temhîd
- 4 Mahv olur dâsitân-ı İskender
Kalır efsâne kıssa-i Cemşîd
- 5 Görmedim kimseyi ki lutfuñdan
Behre-yâb olmaya karîb ü ba'îd
- 6 Kim yaratmış Cenâb-ı ferd ü samed
Seni ihsân u 'âtıfede ferîd
- 7 Şimdi sensin imâm-ı ehl-i kerem
Edemez kimse hiç seni taklîd
- 8 Halk mesrûrdur vücûduñla
Eyleye Hak vücûduñu câvîd
- 9 Lutfuñu vasfa hiç hâcet yok
Gün gibi herkesiñ yanında bedîd
- 10 Hayli demdir ki Nevres-i bî-kes
Zâr kalmış 'Irâk'da nev-mîd
- 11 Ne temâşâ-yı gül ne seyr-i çemen
Ne temennâ-yı mül ne sâye-i bîd

- 12 Sâye-mend-i na‘îm-i lutfuñ iken
Olmuş üftâde-i ‘azâb-1 şedîd
- 13 Mübtelâ olduğum gam u elemi
Âdem etmez tahammül olsa hadîd
- 14 Ahter-i tîre bahtım etdi siyâh
Komadı levh-i dilde nakş-1 sefid
- 15 Kılma benden dirîğ lutfuñu kim
Etmez i‘râz zerreden hurşîd
- 16 Hırka-pûş-1 gam oldum eyleyeli
Göñlümü pîr-i derd-i dehre mürîd
- 17 Münhedim seyl-i gamla hâne-i dil
Münkâtı‘ ye’s-i hemle habl-i verîd
- 18 Ne ten-i hastede nişân-1 şifâ
Ne dil-i zârda ümîd-i nüvîd
- 19 Âh eğer Hıızr-1 lutfuñ etmez ise
Nevres’i nâ’il-i hayât-1 cedîd

[11]

**DER-HAKK-I MUHLİS PAŞA
DER-ZAMÂNÎ Kİ DEFTER-DÂR-I BAĞDÂD BÛD**

[Gazel]

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

- 1 Tâ key hasîmim olsun baht-1 siyâh Muhlis
Baht-1 siyâh elinden yetmez mi âh Muhlis
- 2 Hasm oldu baht-1 kâfir idbârın etdi zâhir
Çıkdı gözümdeñ âhir ikbâl ü câh Muhlis

- 3 Dil muztarib sitemle endûh-ı dem-be-demle
Olsun mu böyle gamla ‘ömrüm tebâh Muhlis
- 4 Âvâre-i ‘Irâk’ım dil-haste-i firâkım
Ref’ eylemez merâkım evc ü segâh Muhlis
- 5 Derd etdi kâmetim ham katdı nevâleme sem
Kalbe hücûm için gam çekdi sipâh Muhlis
- 6 Yok bende sabra tâkat ben kanda kanda mihnet
Etmey kabûl nisbet kûh ile kâh Muhlis
- 7 Yokdur riyâ sözümde görmem hilâf özümde
Yek-sân benim gözümde câh ile çâh Muhlis
- 8 Düşmem hayâl-i hâma sevdâ-yı neng ü nâma
Etmem şarâb u câma ‘atf-ı nigâh Muhlis
- 9 Dil kaldı ârzû-mend lutfuñla eyle hursend
Kalsın belâda tâ-çend bu bî-günâh Muhlis
- 10 Ne âşinâ ne mahrem ne hem-zebân ne hem-dem
Zindân imiş bu ‘âlem bî-iştibâh Muhlis
- 11 Hasm-ı gayûr der-pey eyler hıyel yolun tay
Durmak bu yerde tâ-key bî-intibâh Muhlis
- 12 Dil verme bed-nihâda hasm-ı dağal-nijâda
Ser-menzil-i murâda çıkmaz bu râh Muhlis
- 13 Kalmış eğerçi Nevres bî-dest-gîr ü bî-kes
Kılsın aña nazar bes sen gâh gâh Muhlis

[12]

[Medhiye Gazel]

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Sînode nakş olalı nâm-1 be-nâm-1 Sıddîk
Dil-i ihlâs-1 mekîn oldu makâm-1 Sıddîk
- 2 İktidâ etmiş aña kâfile-i sıdk u safâ
Sâdıkım dersem odur şimdi imâm-1 Sıddîk
- 3 Sözleriñ kâmilidir ekmelidir bu ne kemâl
Ki her âyîne kemâl oldu kelâm-1 Sıddîk
- 4 Neş’e-i sohbet-i cân-perveri verdi baña rûh
Doludur bâde-i ‘irfân ile câm-1 Sıddîk
- 5 Bûy-1 Firdevs gelir sohbet-i ‘irfânından
Rûhdur zann ederim gelse selâm-1 Sıddîk
- 6 Kıldı leb-rîz-i ma‘ârif beni olsun yâ Rab
Bûy-1 ‘irfân ile leb-rîz meşâmm-1 Sıddîk
- 7 Asdıkâ-perver imiş doğrusu hem bende-nevâz
Nevres oldum ben o Sıddîk’a gulâm-1 sıddîk

5. Et-Tevârîh

(Kit‘a, Gazel, Kasîde, Beyit, Mısra‘)

1

HER MISRA'İ TÂRÎH OLMAK ÜZRE
TANZÎM OLUNMUŞDUR

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Zihî sultân-ı 'âlî-himmet ü şâh-ı hümâyûn-fâl
Ki pertev saldı mihr-i mecdi bezm-i mâh-ı Keyvân'a
- 2 'Aceb mi himmet-i memdûdu dür-bâr olsa dünyâya
Ki keff-i cûd u ihsânı mûmessel ebr-i nîsâna
- 3 Felek peymâne-i lutfuñ görüncü ol şeh-i dehrîñ
Kodu Nûşîrevân'ın keyl-i 'adlin tâk-ı nisyâna
- 4 Yazılsa fi'l-mesel ism-i selâtîn safha-i câha
Yazar ism-i sa'îdin kâtib-i ikbâl 'unvâna
- 5 Müşâbihdir 'ulüvv-i kehf-i kadri bezm-i eflâke
Mûmesseldir zülâl-i 'ayn-ı lutfu mâ' -i hayvâna
- 6 O Cemşîd-i zamân fermân-revâ-yı cümle dünyâ kim
Revâ bezm-i hümâyûnuna ger şems ola peymâne
- 7 Hisâb-ı sâl ü meh takvîm-i dehre tab' olundukça
Yazılın imtidâd-ı 'ömrü levh-i zîb-i devrâna
- 8 Hisâb-ı sâli her mısra'da âheng eyledim Nevres
Tarab da olsa şâyândır edâsı kalb-i insâna
- 9 Basıldı bu gice takvîm-i zîc-i sâle bu mısra'
Hulûl-ı sâl-i nev mes'ûd ola 'Abdûlmecîd Hân'a (1263)

2

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Nakz-ı 'ahde saldı çün Rûsiyye'yi câm-ı gurûr
Sürdü at cevlân-geh-i ısrâra keyf-i harble

- 2 İngilizliyle Fıransızlı dahi ‘Osmânlı’ya
Söz verip kat‘ etdiler da‘vâ-yı seyf-i harble
- 3 İbtidâ Sivastopol teshîrine reh-yâb olup
Kıldılar h^vân-ı hisârın feth zayf-ı harble
- 4 Top-ı kal‘a-kûbu âteş-hîz edip lâ-yenkati‘
Etdiler meştâsını temmûz sayf-ı harble
- 5 Bende Nevres söyledim sâl-i zafer târîhini
Kal‘a-i Sivastopol alındı seyf-i harble (1271)

[3]

[Târîh Kasîde]

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 El-‘ayş ki bâz eyledi şebbâz-ı tarab bâl
Cân verdi cihân-ı kühene makdem-i nev sâl
- 2 Bâm-ı feleğe deĝdi ferah râyet-i ‘ayş
Hayl-i kederi ceşş-i safâ eyledi pâ-mâl
- 3 Doldu bütün âvâze-i el-‘ayş ile ‘âlem
Âfâka olup çehre-nümâ şâhid-i ikbâl
- 4 Nev rûh verip kıldı civân ‘âlem-i pîri
Cebr eyledi hep koymadı bir münkesirü’l-bâl
- 5 Ol rütbe kudûmüyle safâ geldi baña kim
فی الوجد غدى قلبی من حال الى حال
- 6 Sad şükr ki ‘ahdinde şehenşâh-ı zamânıñ
Kıldı bu neşât-ı ebedî ‘âlemi hoş-hâl
- 7 Şâhenşeh-i Cem-kevkebe Dârâ-yı zamân kim
Ebsâra gubâr-ı deridir sürme-i âmâl

- 8 Dest-i keremi mâşıta-i şâhid-i ervâh
Tîğ-i gazabı nâ'ibe-i âteş-i âcâl
- 9 Şemşîri açar sîne-i bed-h^vâhına revzen
Peykânı eder peyker-i a'dâsını gırbâl
- 10 Münsed meded-i dâdı ile rahne-i bîdâd
Münhal güher-i re'yi ile 'ukde-i eşkâl
- 11 'Ûd-ı tarab-ı bezmine Nâhîd-i felek târ
Rahş-ı sipeh-i rezmine gîsû-yı zafer yâl
- 12 Ahbâba zülâl-i keremi çeşme-i hayvân
A'dâya şerâr-ı sahatı âteş-i cevval
- 13 Muhkem eser-i nâmı ile hutbe-i ta'zîm
Rûşen güher-i tâcı ile mesned-i iclâl
- 14 Fi'l-hâl eder âfâkı murâd eylese teshîr
Teshîr eder âfâkı murâd eylese fi'l-hâl
- 15 Vezn etse eğer himmetini vâhime eyler
Cürm-i feleği keffe-i mîzânına miskâl
- 16 Avcundaki bahr-i kerem ü ebr-i 'atâdır
Şemşîr-i bürehne görünür sâ'ika timsâl
- 17 ای آنکه کف و تیغ تو درجود و سیاست
هم آب روان باشد و هم آتش سیال
- 18 دررزم زمرخ سست دست تو جوشن
درزم بناهید دهد لطف تو خلخال
- 19 از مخلب شاهین قضا طعمه رباید
بر صید اگر تیز کند باز تو چنگال

- 20 خون درك مریخ ببندد چو کشاید
از دست عدو نیشتر تیغ تو قیفال
- 21 Öyle şeh-i ‘âdil ne gelir dehre ne gelmiş
Mecmû‘a-i hüsn-i ‘amel ü ahsen-i ef‘âl
- 22 Allâh anı her düşmenine eyleye mansûr
Hem rehberi tevfik ola hem yâveri ikbâl
- 23 Her sâl ü meh ü hefte vü sâlin ede Bârî
Ferhunde vü meymûn ü hümâyûn ü nigû-fâl
- 24 Ey kilik-i du‘â gayrı yeter mebhas-ı tafsîl
Âmîn ile kıl hâtîme-i medhini icmâl
- 25 Hâtifden işitdim dedi târîhini Nevres
Nev çeşn ola yâ Rab şeh-i İslâm’a bu nev sâl (1261)

[4]

[Târîh Musammat Gazel]

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

- 1 Bûşrâ lenâ kim mecd ile şâhenşeh-i ‘âlî-nejâd
Evreng-zîb-i ‘adl olup oldu cihân pür-‘adl ü dâd
- 2 Memnûn cülûsuyla cihân hürrem su‘ûduyla zamân
Etdi zuhûr emn ü emân oldu ‘ayân rüşd ü reşâd
- 3 Bu müjdeden mesrûr ümem ferruh-pey ü ferhunde-dem
Sâ‘at-be-sâ‘at dem-be-dem millet mübâhî mülk şâd
- 4 Hak ‘ömrünü müzdâd ede lutfuyla gönîlün şâd ede
Fermânına münkâd ede hep ‘âlemi Rabbü’l-ibâd
- 5 Yazdı kulu Nevres dahi târîh-i tâm ü pâkini
Buldu su‘ûduyla cülûs ‘Abdülazîz Hân’ın sedâd (1277)

5

[Târîh Gazel]¹⁰²

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Fe ‘ûlün

- 1 Beşâretle ki mes‘ûd oldu devrân
Sa‘âdetle cülûs etdi cihân-bân
- 2 Şehensâh-ı hümâyûn-fer ki şânı
Selâtîn-i cihâna bahş eder şân
- 3 Gül-i gülşen-sarây-ı pâdişâhî
Çerâğ-ı dûdmân-ı Âl-i ‘Osmân
- 4 Budur me’ mülûmüz kim mülk ü millet
Ola ‘adliyle âbâdân u şâdân
- 5 Dedim târîh-i mes‘ûd-ı cülûsun
Hümâyûn pâdişâh ‘Abdülazîz Hân (1277)

6

DİGER

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

Duyunca taht-ı ‘âliye cülûsun bendesi Nevres
Dedi ‘Abdülazîz Hân-ı mü’eyyed pâdişâh oldu (1277)

7

DİGER

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün

Oldu evreng-i celîle zîb Hân ‘Abdülazîz (1277)

¹⁰² Mahlassız bu şiirin, aaxa şeklinde kafiyelenebilen bir kıt‘a-i kebîre olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

8

DİGER

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Cülûsuyla mübeyyen oldu hak 'Abdülazîz Hân' ın (1277)

9

DİGER

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Cülûsu oldu Hân 'Abdülazîz'in münci-i 'âlem (1277)

[10]

[Târîh Gazel]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sâl-i nev kim ol şehenşâhın hümâyûn sâlidir
Matla'-ı 'izzîñ fûrûğ-ı neyyir-i iclâlidir
- 2 Menba'-ı ihsân hudâvend-i cihân 'Abdülazîz
Kim kılan dünyâyı irvâ' lutfunuñ selsâlidir
- 3 Ede Mevlâ 'ömrünü efzûn mü'eyyed cündünü
Kim felek sâye-nişîn-i Sidre-i ikbâlidir
- 4 Medhini tekrâr edip târîhin inşâd eyle kim
Şehd-i medhi herkesiñ Nevres gıdâ-yı bâlidir
- 5 Eyleye mes'ûd şâhenşâh-ı cünd-ârâya Hak
Hicretiñ biñ iki yüz seksen yedinci sâlidir (1287)

11

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

Yazdı Nevres kilik-i nev nev yolda nev târîhini
 Buldu 'izz nâmıyla Hân 'Abdülazîz'îñ sâl-i nev (1284)

[12]

[Târîh Gazel]

TÂRÎH BERÂ-Y-I SADÂRET-İ REŞÎD PAŞA

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Erdi hürrem peyk-i rûh-efzâ yine
 Oldu pür-nûr [u] ferah dünyâ yine
- 2 Müjde verdi kim o rûh cism-i melik
 Oldu ikbâl ile sadr-ârâ yine
- 3 Bâb-ı 'Âlî yümn-i teşrîfi ile
 Fer bulup oldu behişt-âsâ yine
- 4 Şâh-ı berr ü bahr Hân 'Abdülmecîd
 Etdi cûy-ı lutfunu icrâ yine
- 5 Mührün ihsân eyleyüp ol âsafa
 Nâm buldu mesned-i vâlâ yine
- 6 Ben de Nevres mühmel ü menkûtdan
 İki târîh eyledim imlâ yine
- 7 Verdi 'izz ü cedd ile ferr ü şeref (*menkût*)
 Sadr-ı ikbâle Reşîd Paşa yine (*mühmel*) (1274)

13

ŞUMNU'DA İNŞÂ KILINAN BÂB-I MÜŞİRİ'YE TÂRİHDİR

Müsef'ilün Müsef'ilün Müsef'ilün Müsef'ilün

- 1 Şâhenşeh-i Mehdî-nişân 'Abdülazîz Hân kim cihân
Lutfuyla buldu tâze cân geldi kulûba inşirâh
- 2 Tahta cülûsundan berü nazm u nesak gösterdi rû
Olmakda zâhir sû-be-sû 'adli ile fevz ü felâh
- 3 Te'kîd-i nazm-ı mülk için her yana sevk-i 'azm edip
'Azmiyle oldu rû-nümâ her yerde âsâr-ı salâh
- 4 Ez-cümle kıldı Şumnu'yu merkez İkinci Ordu'ya
Tâ sâye-i 'adlinde ol kişver ola dârü'n-necâh
- 5 Fermân edip inşâsını Bâb-ı Müşîrî'niñ hemân
Bâb-ı esâsın yüsr ile açdı kilîd-i iftitâh
- 6 Az vaktde buldu hitâm oldu rasânetle be-nâm
Dense aña dârü's-selâm Nevres sezâdır bî-semâh
- 7 İkmâline yazdı kalem târîh-i tâm ü muntazam
Bâb-ı Müşîrî Şumnu'ya lutf ile açdı nev cenâh (1281)

14

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Pâdişâh-ı bahr ü ber sultân-ı İskender-siyer
Çekdi 'adli pîş-gâh-ı zulme biñ sedd-i sedîd
- 2 Öyle şâhenşâh-ı 'âdil kim binâ-yı 'adline
Olsa der şâyeste dârü'l-'adl-i Hârûnü'r-Reşîd
- 3 Kim bu dürlü bir mahall inşâ edip zabtiyyede
Devr-i 'adlinde ola âsâyiş-i âlem mezîd

- 4 Maksud-1 şâhânesi bu câyı bünyâd etmeden
Habs edip müzîyi bâb-1 cevre urmaktır kilîd
- 5 İntizâmı kıldı der-zencîr şûr u fitneyi
Urdu pây-1 ihtilâle himmeti bend-i hadîd
- 6 Râhat-1 ‘âlem olan zabt-1 umûr-1 mülk için
Doğdu kalb-i pâkine Hak’dan bu ilhâm-1 cedîd
- 7 Pâyidâr etsin Hudâ tahtında ferr ü mecd ile
Sâyesinde eylesin halk-1 cihân ‘îd üzre ‘îd
- 8 Taşa yazdı hâme-i Nevres dahi târîhini
Bu binâyı kıldı muhkem ‘adl-i Hân ‘Abdülmeccîd (1262)

15

TÂRÎH-İ SER-‘ASKERÎ-İ HAZRET-İ HÜSEYİN ‘AVNÎ PAŞA

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

- 1 Ey âsaf-1 muzaffer düstûr-1 lutf-perver
Nazm-âferîn-i leşker müşkil-güşâ-yı ârâ
- 2 Verdiñ makâma revnak Allâh ede muvaffak
Şimdi sen olduñ el-hak düstûr-1 leşker-ârâ
- 3 Sûr u ferahla doldum dünyâyâ sığmaz oldum
Olsa ‘aceb mi hürrem bu müjde ile dünyâ
- 4 Bu müjde çün duyuldu ‘âlem ferahla doldu
Mesrûr u hürrem oldu halk-1 cihân ser-â-pâ
- 5 Oldu seniñle nâmî bu mesned-i kirâmî
Etsin seniñ de sâmî nâmını lutf-1 Mevlâ
- 6 ‘Îd eyledi zamâne sâyeñde ey yegâne
Erişdi âsumâna gül-bâng-1 müjde bâdâ

- 7 Yazdı sipihre Nevres târîh-i nâmdârın
Ser-‘asker oldu müjde ‘Avnî Hüseyin Paşa (1286)

16

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Sipeh-dârâ sen ol nâdir bahâdırsın ki ‘askerlik
Seniñle rûh buldu oldu hem nâmıñla nâm-âver
- 2 Bütün silk-i celîl-i ‘askerîde bir nefer yokdur
Ki etmiş olmaya kânûn-ı sît u şöhretiñ ezber
- 3 Bilip her vechile ehl olduğuñ şâhenseh-i ‘âlem
Seni ser-‘asker etdi ‘askerin şâd eyledi yek-ser
- 4 Dedi Nevres dahi nakş-ı riyâdan sâde târîhin
Gelir bu silke nâdir ‘Abdi Paşa gibi ser-‘asker (1288)

17

**SER-KÂTİBÎ MUSTAFA PAŞA’NIN
BAĞDÂD VÂLİLİĞİ HAKKINDA**

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Beşâretler size ey kişver-i Bağdâd’ın a‘yânı
Ki oldu âfitâb-ı devlet ü ikbâl nûr-efzâ
- 2 Ziyâ-efşân olup Bağdâd’a nûru neyyir-i mecdiñ
Pür oldu cânibeyni pertev-i feyz ile ser-tâ-pâ
- 3 Fırat u Dicle-veş nehreyn-i feyz ü lutf olup cârî
Bütün leb-teşnegân-ı ye’s ü be’si eyledi irvâ’
- 4 Su geldi Nehrevân-ı ârzûya cûy-ı re’fetden
Medâyin oldu gûyâ ‘adl-i Nûşirvân ile ihyâ

- 5 Biliñ kadrin ediñ şükrün ki Bağdâd olduğu günden
‘Irâk’iñ görmemiş sükkânı böyle ni‘met-i ‘uzmâ
- 6 Bu şehre sâye-bahş-ı re’fet oldu öyle bir âsaf
Ki olmuş lutf u ‘adl ü himmetinde müttefik ârâ
- 7 O âsaf kim denilse zât-ı ‘âlisine lâyıkdır
نظام الملك و الملك معز الدين و الدنيا
- 8 O âsaf kim sıfât-ı cûd u fevz ü feyzine dâ’im
Mukârindir kef-i Hâtem dem-i ‘Îsâ yed-i Mûsâ
- 9 Duyup teşrîfını Kerh ü Rasâfe peyk-i hâtifden
Zuhûr-ı ‘ahd-i Hârûnü’r-Reşîd’i etdiler îmâ
- 10 Verildi kendine kadr-i vezâret ‘izz ü şevketle
‘Utârid yazdı menşûrunu çekdi Müşterî tuğrâ
- 11 Ne deñlü hâme tafsîl etse medhin yine mücmeldir
Ki kemter katre emvâc-ı bihârı edemez ihsâ
- 12 Tabî‘at hayli müddetden berü etmişdi terk-i nazm
Ferâmûş eylemişdi kilik ü nazmı şi‘r ile inşâ
- 13 O rütbe feyz-bahşâ oldu teşrîfî ki zevkinden
Şürû‘ etdi nevâyâ hâme-i hâmûş ney-âsâ
- 14 Görüp Nevres dahi bu zevk ü vicdânı neşâtından
Sarîr-i kilik-i nazm ile semâ‘a geldi bî-pervâ
- 15 Verip meşşâta-i tab‘ıyla bîkr-i fikre ârâyîş
Nigâristân-ı nazm u nesrde oldu sühan-ârâ
- 16 Anıñ feyz-i kudûmudur veren tab‘a tarab yoksa
Yarım söz eylemezdi safha-i nazma kalem inşâ

- 17 Felek nazm eyledi teşrîfine bu mısra'ı târîh
 'Irâk'a oldu vâlî 'avn-i Hakla Mustafâ Paşa (1276)

18

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Âsaf-ı dâd-meniş dâver-i ferhunde-şiyem
 Ki zamânında aña muhtas idi medh ü senâ
- 2 Çok zamân devletine milletine hıdmet edip
 Kadem-i sıdk ile olmuş idi şeyhü'l-vüzerâ
- 3 Soñra şeyhü'l-haremî-i nebevî hıdmetine
 Sıdk ile kâ'im olup eyledi hakkın îfâ
- 4 Eyleyüp âhiri bu menzil-i fânîyi vedâ'
 Eyledi kurb-ı celîl-i nebevîde me'vâ
- 5 Aradım cevher-i târîh-i vefâtın Nevres
 Kilk-i münşî-i kaderden dedi Hâfız Paşa (1282)

19

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Müşîr ü Vâlî-i Ordû vü Bağdâd iken ol âsaf
 Fenâsın añlayıp dünyânıñ oldu 'âzim-i 'ukbâ
- 2 Sarây-ı müste'ârından geçip terk eyleyip mülkün
 Ferâğat-hâne-i dâr-ı bekâyı eyledi me'vâ
- 3 Gözün aç 'ibret al bu mâcerâdan ey dil-i gâfil
 Ki dün var idi oldu yok bugün ol âsaf-ı yektâ
- 4 Budur gerdûn-ı dûnuñ 'âdeti mu'tâdı eyyâmıñ
 Ki olmaz kimseye pâyende câh u mansıbı aslâ

- 5 Dedim târîh ben de sâl-i hüzn-i fevtine Nevres
Cihân-ı lâ-bekâ mülkünden el çekdi Reşîd Paşa (1273)

20

DİGER

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

Düşdü bu mısra' hem târîh sâl-i fevtine
Ke'sini sundu Reşîd Paşa'ya encâmı ecel (1273)

21

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Münşi-i devrân edîb-i nüktedân mîr-i cenâb
Kim senâsı oldu ehl-i nazm u nesre farz-ı 'ayn
- 2 Sâhib-i hulk-ı hasen mecmû'a-i fazl u hüner
Görmesin yâ Rab kemâl-i 'izz ü kadri naks u şeyn
- 3 Hak aña hayrû'l-halef olmakçün ihsân eyledi
Bir güher kim pertevinden geldi mehd-i kadre zeyn
- 4 Feyz-i rûhâniyyet-i 'âlî-i Muhyiddîn ile
Ola necm-i sa'd-ı rüşdü hem'alâ-yı Ferkadeyn
- 5 Muhlisi Nevres dedi tebrîk edip târîhini
Oldu Muhyiddîn ile hürrem fu'âd-ı vâlideyn (1283)

22

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Olunca nâmzed ol mîr-i nâmî şâhid-i nâza
Okundu nâme-i sûr ü ferah 'âlemde nâm oldu

- 2 Görünce ‘ayş u nûşun sad-hezârân meyl-i h^vâhişle
Sipih-r-i bezmine hurşîd sâkî mâh câm oldu
- 3 Olup âmâde sâz u tîb-i gûn-â-gûn zifâfiyçün
Cihân pür-gulgule bâd-ı sabâ müşgîn-meşam oldu
- 4 Meserretle olup âhir müsahhar şâhid-i maksûd
Hüsâm-ı ârzû şevk ü ferahla der-niyâm oldu
- 5 Cebîn-i Zühre’ye Nevres dahi nakş etdi târihin
‘Arûs-ı mâh-ârâ Mîr ‘Abdullâh’a râm oldu (1274)

23

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Merd-i meydân-ı şecâ‘at ‘alem-efrâz-ı zafer
K’eylemişdi anı mümtâz şecâ‘atde Hudâ
- 2 Kâm-yâb olmuşiken mîr-livâlıkla henûz
Terk edip dehri bekâ mevki‘ine çekdi livâ
- 3 ‘Âkıbet rûtbe-i fânîden edip isti‘fâ
Oldu ser-hayl-i tekâ‘üd-geh-i iklîm-i bekâ
- 4 Yazdı târih-i ciğer-sûzunu kilik-i Nevres
Bezm-gâh etdi cinân mülkünü Tâhir Paşa (1273)

24

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 ‘Askerî içre livâ rütbesini hâ’iz olup
Mevki‘-i şöhrete erlik ile çekmişdi livâ
- 2 Nâm bulmuş idi Ordû-yı ‘Irâk anıñ ile
Merkez olmuş idi erkân-ı nizâma gûyâ

- 3 Emr-i takdîr kumandasını gûş eyleyicek
Oldu ser-dâde-i fermân-ı sipeh-dâr-ı kazâ
- 4 Ya‘ni dehrîñ edip ahvâl-i zevâliñ idrâk
Eyledi meyl-i tekâ‘üd-geh-i ordû-yı bekâ
- 5 Yazdı Nevres dahi târîhin edip âh u bükâ’
Dehr-i fânîyi vedâ’ etdi Mehemmed Paşa (1272)

6. Gazel

[GAZEL]¹⁰³

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Yok meşîyyet 'âleminde başka hâdî vü muzil
Kâdir-i mutlak "tu'izzu men teşâ'u tuzil"¹⁰⁴
- 2 Kime isterse verir mülkün mu'âriz yok aña
Hikmetin bilmekte kâsırdır bu sırrıñ müstedil
- 3 Dâhilî 'illet kuvâ-yı devleti tevân eder
Çâre yok bir cismi istilâ ederse dâ'-i sil
- 4 İttifâk-ı bî-garaz te'sîs eder âsâyîşi
Ma'nevî teşât olur esbâb-ı islâhı muhil
- 5 Oldu muhtel ihtilâf ile binâ-yı şevketi
Bir şedîdü'l-be's-i devletken Fıransa müstakil
- 6 Kendini de sâyeye muhtâc kıldı inkılâb
Zıll-i ikbâliyle olmuşken zamâne müstazil
- 7 Tutsa yüz idbâra ikbâli eğer bir devletiñ
Kendi dest-i kuvvetiyle kendin eyler muzmahil
- 8 Bu ne hikmet kim Fıransayla Purusya Devleti
Yek-diğerle hasm olup oldu muhârib iki hil
- 9 Perde-keş Pismark Jülfavriñ hayâl-i sulhuna
'Âleme gör ne hayâl oynadı zâ'il iki zil
- 10 Biri şân için bilir izhâr-ı sulhu müstahîl
Biri nâm için olur sefk-i dimâyı müstahil
- 11 Neş'e-i ikbâline değmez humârı Nevresâ
Bezm-i câhıñ olsa da meyl etme sâkîsi mu'il

¹⁰³ Dîvânda "Kit'a" başlığı ile yer alan ve tarafımızdan gazel olarak değerlendirilen bu şiirin, aaxa şeklinde kafiyelebilen bir kıt'a-i kebîre olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

¹⁰⁴ Tu'izzu men teşâ'u tuzil: "Tu'izzu men teşâ'u tuzillu men teşâ'u / Dilediğini aziz edersin; dilediğini zelil edersin." (Âl-i İmrân-3/26)

7. Tahmîsler

1

TAHMÎS-İ GAZEL-İ CENÂB-I ZİYÂ BEĞ EFENDİ

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

I

- 1 Göñül âyînesiñ zann etme gamdan sâde gelmişdir
- 2 Keder hem sîneye hem hâtır-ı nâ-şâda gelmişdir
- 3 Kimi gördümse kayd-ı mihnete üftâde gelmişdir
- 4 'Acebdir herkes evzâ'-ı felekden dâda gelmişdir
- 5 Gelen gûyâ bu mihnet-gâha hep feryâda gelmişdir

II

- 1 Bütün esbâb-ı nâz u şîvedendir dâne vü dâmiñ
- 2 Anıñçün sayd edersin dillerin 'uşşâk-ı nâ-kâmiñ
- 3 Hele gelmez seniñ sûret-geh-i âğûşa endâmiñ
- 4 'Aceb bir hüsne mâliksiñ ki endâm-ı dil-ârâmiñ
- 5 Ne fikr-i Mâni'ye ne hâtır-ı Bihzâd'a gelmişdir

III

- 1 Haber verdi nesîm-i subh zülf-i müşg-fâmiñdan
- 2 Hezâr-ı dil nevâya başladı şevk-i hırâmiñdan
- 3 Şaşırđı bilmez oldu n'etdiğın zevk-i peyâmiñdan
- 4 Dil-i bî-çâre gûyâ tâze cân buldu selâmiñdan
- 5 Bu ihsâniñ baña doğrusu fevkalâde gelmişdir

IV

- 1 Tekâpû eylemez ehl-i nazar vuslat hayâlinde
- 2 Nedâmet olduğı meşhûrdur vaslıñ me'âlinde
- 3 Anıñçün eyleyip îcâz-ı hüsnüñ kıl ü kâlinde
- 4 Kanâ'at eyledim şemm ile zülfüñ neş'e hâlinde
- 5 Sarılmak da eğerçi hâtır-ı nâ-şâda gelmişdir

V

- 1 Göñül tâ varasın yoklukla mel'ûf ol ki fırsattır
- 2 'Alâyık riştesin kat' eyle kim fırsat ganîmetdir
- 3 Erişmez kûy-ı maksûda o kim meşgûl-i gafletdir
- 4 Güzergâh-ı cihân bender-geh-i şehri hakîkatdir
- 5 Gidenler ol diyâra bu harâb-âbâda gelmiştir

VI

- 1 'Aceb mi olsa yüz biñ gevher-i îcâz nazmında
- 2 Ki olduñ Nevres-i sâhir gibi mümtâz nazmında
- 3 Sipîhr-i gayba Pervîn'dir le'âl-i râz nazmında
- 4 Nedir bilmem Ziyâ bu şîve-i i'câz nazmında
- 5 Meğer Rûhü'l-kudüs endîşene imdâda gelmiştir

2

TAHMÎS-İ GAZEL-İ HOD¹⁰⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

- 1 Puhte merdim gûş vermem her hadîs-i hâma ben
- 2 Rind-i yek-rengim kapılmam her büt-i hod-kâma ben
- 3 Dâ'im istiğnâdayım rindân-ı dürd-âşâma ben
- 4 Devr-i la'liñde baş eğmem bâde-i gül-fâma ben
- 5 Sâye-i pîr-i mugânda minnet etmem câma ben

II

- 1 Gezdiren 'aşkıñ değil midir baña sahrâları
- 2 Üstüme her dem üşüntü etdiren gavgâları
- 3 Hiç hayâl etmez iken 'ömrümde bu hulyâları
- 4 'Anber-i zülfüñ getirdi başıma sevdâları
- 5 Yoksa nerden tuş olurdum bu hayâl-i hâma ben

¹⁰⁵ İşbu tahmîs olunan gazel, eğerçi merhûm 'Ali Rızâ Paşa'nın cümle-i gazeliyyâtından olduğu meşhûr ise de merhûm-ı müşârün ileyiñ 'ulüvv-i tab'ı bu yolda gazel inşâdına tenezzül etmeyeceği âsârı delâletiyle sâbitdir.

III

- 1 Eyleyip isnâd-ı sevdâ müstemend-i zülfüñe
- 2 Der idim bend-i müselsel derd-mend-i zülfüñe
- 3 ‘Âkıbet bir gün bakarken ben de bend-i zülfüñe
- 4 Hâlini gördüm esîr oldum kemend-i zülfüñe
- 5 Dâne için kendimi saldım düşürdüm dâma ben

IV

- 1 Ne esîr-i ‘aşk olup bir târ-ı zülfe bend olur
- 2 Ne kabûl-i ‘uzlet eyler ne mutî‘-i pend olur
- 3 Ne elemle şâd olur ne ‘ayş ile hursend olur
- 4 Ne firâka tâb eder ne vasla tâkat-mend olur
- 5 Şaşmışım bilmem ne yapsam bu dil-i nâ-kâma ben

V

- 1 Çarha çekdim tîğim etdim sâfter âyîneden
- 2 Mührünü kazdım dönüp halkıñ dil-i bî-kîneden
- 3 Hâsılı zahmet çekip hayli nev ü dîrîneden
- 4 Olmadım hâlî nigîn-âsâ hırâş-ı sîneden
- 5 Bir dem ol günden ki düşdüm ârzû-yı nâma ben

VI

- 1 Her zamân bed-kâra olmaz bed mükâfât eylemek
- 2 Lutf ile ferzânelikdir düşmeni mât eylemek
- 3 Hasma hep mümkün değildir kîne isbât eylemek
- 4 Halk ile lâzımdır oldukça mümâşât eylemek
- 5 Ger baña uymazsa eyyâm uyarım eyyâma ben

VII

- 1 Her zamân bir başka mihnetle eder tev’em beni
- 2 Nerde varsa bir belâ eyler aña hem-dem beni
- 3 Derdden derde salar râhat komaz bir dem beni
- 4 Geh esîr-i gurbet eyler geh enîs-i gam beni
- 5 Neyleyim bilmem ne etsem baht-ı nâ-fercâma ben

VIII

- 1 Yalınız başıma kaldım kûşe-i mihnetde h^vâr
- 2 Sîne gam-gîn dil pür-âteş ben perîşân dîde zâr
- 3 Kime bilmem eyleyim râz-ı derûnum âşikâr
- 4 Kûy-ı gurbetde ne bir bildik ne bir gam-h^vâr var
- 5 Kim götürsün ger yazarsam yâre bilmem nâme ben

IX

- 1 Neylerim bezm-i şarâbı sensiz ey gül-pîrehen
- 2 Bir de kim olmuş riyâz-ı huld-ı câvîd-encümen
- 3 Her ne deñlü 'ayş-ı pey-der-pey ile olsam da şen
- 4 Eyerim dârü's-selâmı kendime beytü'l-hazen
- 5 Hasret-i hâl-i siyâhıñla gidersem Şâm'a ben

X

- 1 Taş atıp göñlüm şikest etsen dahi mânend-i câm
- 2 Zulm kılsan acı sözle bağrımı ezsen müdâm
- 3 Göñlüm incinmez yine senden bilirlere hâs u 'âm
- 4 Nevres'i etmez seniñ şîrîn kelâmıñ telh-kâm
- 5 Sen hemân eyle tekellüm râzıyım düşnâma ben

8. Muhammesler

1

MUHAMMES

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

I

- 1 Öyle bir sahrâya düşdüm kim ne iz peydâ ne râh
- 2 Kârbân hasret ceres feryâd meş'al berk-i âh
- 3 Teşne leb dil sûhte haste ciğer hîre nigâh
- 4 Her yanım gam leşkeri almış ne melce' ne penâh
- 5 Bak neler görmekdeyim 'aşkıñdan ey çeşmi siyâh

II

- 1 Yine biñ hasretle bend oldum saçıñ sevdâsına
- 2 Boynuma zencîr atıp düşdüm cünûn sahrâsına
- 3 'Ömrümüñ keştîsin indirdim belâ deryâsına
- 4 Bindim endûh atına geldim elem gavgâsına
- 5 Bak neler görmekdeyim 'aşkıñdan ey çeşmi siyâh

III

- 1 Yâd edip ruhsârıñı hasretle efgân eylerim
- 2 Her gece zülfüñ añıp kendim perîşân eylerim
- 3 Bağrımı sâğar gibi kan ağlayıp kan eylerim
- 4 Derdime derd artırıp derdimle dermân eylerim
- 5 Bak neler görmekdeyim 'aşkıñdan ey çeşmi siyâh

IV

- 1 Âh u feryâd eylerim bağı yanık bülbül gibi
- 2 Çâk çâk etdim girîbânım gamından gül gibi
- 3 Eyledim gömgök dögünmekden tenim sünbül gibi
- 4 Geh ham-ı ebrû gibi ber-geşte geh kâkül gibi
- 5 Bak neler görmekdeyim 'aşkıñdan ey çeşmi siyâh

V

- 1 Nişlesem n'etsem ki bilmem derd-i 'aşkıñ çâresin
- 2 Ağladıkça tâzeler şevkiñ mahabbet yâresin
- 3 Bir müjen çekdi kopardı gönlümüñ her pâresin
- 4 Gâ'ib etmiş gibi iñler ağlarım gam-h^vâresin
- 5 Bak neler görmekdeyim 'aşkıñdan ey çeşmi siyâh

VI

- 1 Eyledi dil mülkünü ceş-i elem zîr ü zeber
- 2 Tîğ-i gamdan pârelendi sîne gam oldu ciğer
- 3 Tîr-i âh-ı hasretim etdi feleklerden güzer
- 4 Ne söner sînemde âteş ne gam u hasret biter
- 5 Bak neler görmekdeyim 'aşkıñdan ey çeşmi siyâh

VII

- 1 Hayli demdir Nevres-i dil-teşne mey nûş eylemez
- 2 Meyl-i bâğ etmez sadâ-yı bülbülü gûş eylemez
- 3 Bu ne âteşdir ki deryâ anı hâmûş eylemez
- 4 Bir gice yok kim beni zülfüñ siyeh-pûş eylemez
- 5 Bak neler görmekdeyim 'aşkıñdan ey çeşmi siyâh

2

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

I

- 1 Çekdi zebâna âteş pür-dûd olup zebânıñ
- 2 Bilmem neden bu rütbe pür-şu'ledir dehânıñ
- 3 Söyle nedir bu hâlet yandırma hânumânıñ
- 4 Ey dil kimiñ içündür her gice bu figânıñ
- 5 Yetmez mi halkı yakdı âh-ı şerer-feşânıñ

II

- 1 Gâhî tavâf edersin tersâ ile künişti
- 2 Geh halvete alırsın ağyâr-ı bed-sirişti
- 3 Gûş eyle bâri benden bu beyt-i hoş-nüvişti
- 4 Her âşiyâna konma ey tâ'ir-i behiştî
- 5 Cândır seniñ makâmıñ göñlümdür âşiyânıñ

III

- 1 'Uşşâkdan 'acebdir ma'şûk gâfil olsun
- 2 Şimdi seniñ mekâmıñ dâ'im gerek dil olsun
- 3 Niçün karâr-gâhıñ kâşâne-i gül olsun
- 4 Lâyık mıdır saña kim her kûşe menzil olsun
- 5 Ey nûr-ı çeşm her dem gözdür seniñ mekânın

IV

- 1 Bezm-i harîm-i râza her delk-pîş girmez
- 2 Gülzâr-ı âşinâdan bîgâne gonçe dermez
- 3 Bilmez ne etsin âdem dâmânıña el ermez
- 4 Her kimseden ki sordum senden nişâne vermez
- 5 Ya halk bî-haberdir ya yok seniñ nişânıñ

V

- 1 Göstermemişdi zülfün bâğ-ı ezelde sünbül
- 2 K'etmişdi târ-ı gamla göñlüm esîr o kâkül
- 3 Bâğ-ı mahabbetiñde pek eskidir bu bülbül
- 4 Cârî bugün değildir hûn-âb-ı çeşmim ey gül
- 5 Bilmiş bu mâcerâyı demlerdir âsitânıñ

VI

- 1 Cem'iyetim dağıtdı ol turre-i perîşân
- 2 Açıldı göz göz oldu sînemde zahm-ı peykân
- 3 Hep sehl bunlar illâ olmaz bu müşkil âsân
- 4 Gülmez görüp sirişkim olsam ne deñlü giryân
- 5 Şebnem ile açılmaz pek gonçedir dehânıñ

VII

- 1 Bađlardı dūd-ı âhım devr-i hilâle hâle
- 2 Pür-hûn olurdu çeşmim mânende-i piyâle
- 3 Sînem iniltisinden Zühre gelirdi hâle
- 4 Hâmem ederdi nâle cis[m]im dönerdi nâle
- 5 Geldikde şeb hayâle tahrîr-i mû miyânîñ

VIII

- 1 Hurşîd-i tal‘atıñdır bezm-i felek ziyâsı
- 2 Hâk-i güzergehiñdir çeşm-i melek cilâsı
- 3 Halkıñ budur hemîşe ihlâs ile du‘âsı
- 4 Sensin bu gülsitânîñ sermâye-i safâsı
- 5 Allâh ey bahârım göstermesin hazânîñ

IX

- 1 Bir şûh-ı serv-kaddir her mısra‘ -ı metîniñ
- 2 Gûş eyleyen bulur cân nazm-ı safâ-karîniñ
- 3 Bezm-i rızâya lâyıık bu gevher-i semîniñ
- 4 Nevres gıdâ-yı cândır güftâr-ı dil-nişîniñ
- 5 Sermâye-i tarabdır şi‘r-i ferah-nişânîñ

9. Şarkılar

1

ŞARKI

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

I

- 1 Senden bilirim yok baña bir fâ'ide ey gül
- 2 Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül
- 3 Etsem de 'abesdir sitem-i hâra tahammül
- 4 Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

II

- 1 Ellerle o zevk etdi ben âteşlere yandım
- 2 Çekdim o kadar cevr ü cefâsın ki usandım
- 3 Derlerdi kabûl etmez idim şimdi inandım
- 4 Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

III

- 1 Senden güzelim çâre baña kat'-ı emeldir
- 2 Etsen dahi ülfet demem ellerle haleldir
- 3 Ağyâr ile gezseñ de gücenmem ki meseldir
- 4 Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

IV

- 1 Gördüm açılırken bu seher gonçeyi hâra
- 2 Sordum n'ola bu cevr ü cefâ bülbül-i zâra
- 3 Bir âh çekip hasret ile dedi ne çâre
- 4 Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

V

- 1 Bîgâne-edâdır bilir ol âfeti herkes
- 2 Ümmîd-i visâl eyleme andan emelin kes
- 3 Bî-hûde yere âh u figân eyleme Nevres
- 4 Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül

2

DİGER

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

I

- 1 Eyle şevk-engîz-i hasret sîne-i sûzânımı
- 2 Ney gibi sûrâh sûrâh et dil-i nâlânımı
- 3 Nâlemi sûz-ı dil eyle sûz-nâk efgânımı
- 4 Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı

II

- 1 Ney o şeh-nâzîñ değilmiş emrine beste-miyân
- 2 Öpmez olmuş bâde-i gül-gûn ayağın her zamân
- 3 Sen olup bârî figânım bülbülüyle hem-zebân
- 4 Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı

III

- 1 Nağme-i nâ-sâz-ı gerdûn gûş-ı yâre gitmesin
- 2 Perde-i sâz-ı muhâlif hâtırın incitmesin
- 3 Hem-demim yok diyü mahzûn olmasın âh etmesin
- 4 Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı

IV

- 1 Eylemiş kânûn-ı hasret bezmini beytü'l-hazen
- 2 Bir sabâ kalmış fakat 'uşşâkdan yâre giden
- 3 Bir nevâ-yı şûr ile bârî ferah-nâk eylesen
- 4 Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı

V

- 1 Eğlemezmiş bülbül âh etdikçe gül-ruhsârımı
- 2 Bir hazîn âvâz ile şâd eylemezmiş yârımı
- 3 Al berâber kalb-i mahzûnumla çeşm-i zârımı
- 4 Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı

VI

- 1 Rûz u şeb kan ağlarım âh eylerim ol mâh için
- 2 Yaradıldım sanki feryâd u figân u âh için
- 3 Kalmadı sabrım harâb oldum amân Allâh için
- 4 Git bu şeb eğlendir ey âh-1 seher cânânımı

VII

- 1 Nâz ederken herkese nâzın çekermiş herkesiñ
- 2 Âh eder iñler imiş ‘aşkı ile bir nev-resiñ
- 3 Âh-1 germin çeşm-i giryânın seversen Nevres’iñ
- 4 Git bu şeb eğlendir ey âh-1 seher cânânımı

3**DİGER**

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

I

- 1 Gördüğüm senden cefâdır hep cefâ
- 2 Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ
- 3 Sürmedim bir gün seniñle bir safâ
- 4 Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ

II

- 1 Dil-şikenmişsiñ yazık peymân-şiken
- 2 Nâfile oldum saña üftâde ben
- 3 Uyduñ âhir sohbet-i ağıyâra sen
- 4 Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ

III

- 1 Hañçeriñden kangı dildir yarasız
- 2 Cevriñi çekmekte herkes çâresiz
- 3 Terk edip gitdiñ beni gam-h^vâresiz
- 4 Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ

IV

- 1 Neydi cürmüm kim harâb etdiñ beni
- 2 Âteşe yakdıñ kebâb etdiñ beni
- 3 Sen esîr-i pîç ü tâb etdiñ beni
- 4 Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ

V

- 1 Fitne mi âfet misiñ bilmem nesiñ
- 2 Bir nigeñle ‘aklın aldıñ herkesiñ
- 3 Başımı sevdâya saldıñ Nevres’iñ
- 4 Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ

4

DİGER

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

I

- 1 Yandı ciğerim çıkdı göge âh u figânım
- 2 Saldı beni tûfân-ı gama eşk-i revânım
- 3 Söylendi belâ-keşlik ile nâm u nişânım
- 4 Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım

II

- 1 Çâk etdi girîbânımı hâr-ı sitem ey gül
- 2 Kan ağladı hasretle görüp hâlîmi bülbül
- 3 Açmadı benim gönlümü ne lâle ne sünbül
- 4 Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım

III

- 1 Geh âteş-i hasret ciğere saldı harâret
- 2 Geh telhi-i gurbetle dile geldi merâret
- 3 Gaddâr felek koymadı bir gün beni râhat
- 4 Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım

IV

- 1 Bir yâr severdim o dahi nâfile çıkdı
- 2 Her kime ne etdim ne dedimse geleçikdi
- 3 Pür-gâliye perçemleri pür-gâ' ile çıkdı
- 4 Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım

5

DİGER

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

I

- 1 Zahm-dâr-ı hayretim dâğımla yaram bağlarım
- 2 Seyl-i sahrâ-yı cünûnum hem akar hem çağlarım
- 3 Yanarım âteşlere hasretle sînem dâğlarım
- 4 Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım

II

- 1 N'etdiğim bilmem hemân ağlar gezer âh eylerim
- 2 Bezm-i gamda meylerim eşkim enînim neylerim
- 3 Sînemi çâk eylerim hasretle bilmem neylerim
- 4 Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım

III

- 1 Bilmezim sâkî midir sâğar mıdır sahbâ mıdır
- 2 Âhımı bâlâ eden ol kâmet-i bâlâ mıdır
- 3 Bu cünûn mudur benim başımda ya sevdâ mıdır
- 4 Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım

IV

- 1 Kalmamış eyvâh hurşîd-i mahabbetde ziyâ
- 2 Sâğar-ı bezm-i vefâda neş'e-i zevk ü safâ
- 3 Ağlarım dîvâneler gibi gönül subh u mesâ
- 4 Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım

V

- 1 Hayretimden yaramı dâğımla bağlar ağlarım
- 2 Çalınıp taşdan taşa su gibi çağlar ağlarım
- 3 Sîne-i mahzûnumu hasretle dâğlar ağlarım
- 4 Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım

VI

- 1 Hiç karârım yok gezer âh eylerim mecnûn gibi
- 2 Dâğlarım dağlar kadar eşkim revân Ceyhûn gibi
- 3 Kan döker çeşmim dem-â-dem Nevres-i dil-hûn gibi
- 4 Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım

6

DİGER

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

I

- 1 Teshîr edegör şevket-i hüsnüñle cihânı
- 2 'Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâñî
- 3 'Âşıklarınñ şimdi budur vird-i zebânı
- 4 'Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâñî

II

- 1 Sende bu edâ var iken ey rûh-ı musavver
- 2 Reftârına iklîm-i dil olmaz mı musahhar
- 3 Teshîr için âfâkı ne lâzım saña leşker
- 4 'Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâñî

III

- 1 Gülşende kül olmuş seniñ evsâfına bülbül
- 2 Çıkmış hele şevkiñle yedi kat göge sünbül
- 3 Olsa n'ola hasret-keş-i yâkût-ı lebiñ mül
- 4 'Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâñî

IV

- 1 Açdı ruhuñu gül diyerek gonçe dehânın
- 2 Sûsen dahi nesrîn diyü ter kıldı zebânın
- 3 Kimdir ki fedâ eylemeye yoluña cânın
- 4 ‘Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâñî

V

- 1 Hurşîd-i dırahşân seniñ efgende-i hüsnüñ
- 2 Gülzârda güller dahi şermende-i hüsnüñ
- 3 Nevres mi fakat oldu seniñ bende-i hüsnüñ
- 4 ‘Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâñî

7

DİGER

Müstef‘ilâtün Müstef‘ilâtün

I

- 1 Kâr etmez âhım sen gül-‘izâra
- 2 Onulmaz işler dilde bu yara
- 3 Olsam da geçmem ben pâre pâre
- 4 Sevmiş bulundum gayrı ne çâre

II

- 1 Pek bî-vefâsın ey çeşmi şehlâ
- 2 Bî-hûde oldum ‘aşkıñla rüsvâ
- 3 Böyle bileydım sevmezdim ammâ
- 4 Sevmiş bulundum gayrı ne çâre

III

- 1 Âvâre göñlüm mânend-i bülbül
- 2 İñler seniñçün rûz u şeb ey gül
- 3 N’etdiñse nâ-çâr etdim tahammül
- 4 Sevmiş bulundum gayrı ne çâre

IV

- 1 Koy aksın eşkim billâh silmem
- 2 Mecbûruñ oldum terk edebilmem
- 3 Kesseñ de başım senden kesilmem
- 4 Sevmiş bulundum gayrı ne çâre

V

- 1 Çekmez efendim bu derdi herkes
- 2 İster kabûl et ister dilim kes
- 3 Çekmezdim ammâ ey şûh-ı nev-res
- 4 Sevmiş bulundum gayrı ne çâre

10. Gazeliyyât

1

İBTİDÂ-İ GAZELİYYÂT
HARFÜ'L-ELİF*Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün*

- 1 Ey varlığıñla sûret-i îcâd rû-nümâ
Sensin o var ki varlığıña varlığıñ güvâ
- 2 Yok varlığıñdan özge eğer varsa sensin ol
Bir bilmeyen bu varlığı şirk eder saña
- 3 Mahkûmdur meşiyetiñe var yok seniñ
انت القدير تفعل فى الخلق ماتشا
- 4 Mülk-i gınâ-yı mutlakasın pâdişâhsın
Birsın bu kibriyâ saña mahsûs mutlakâ
- 5 Lâ-yüs'el olduğıñ eder isbât kâ'inât
Bulmaz tarîk kudretiñe çûn ile çirâ
- 6 Birliğiñ i'tirâfda kevneyn müttahid
لا خالقا سواك بدا منك مايدا
- 7 Vâbestedir dalâl u hidâyet irâdeñe
El vermese hidâyetiñ el vermez ihtidâ
- 8 Var etdi cümle var u yoğı varlığıñ seniñ
Yok başka var varlık ancak saña sezâ¹⁰⁶
- 9 Kâdir değil sitâyîşe hiç kimse zâtıñı
Lâyık odur ki eylesin sen seni senâ
- 10 Bilmekde enbiyâ mütehayyir hakîkatiñ
Hiç yok bilen hakîkat-ı zâtıñ kemâ-hiyâ

¹⁰⁶ Bu mısraın vezninde problem olduğı düşünölmektedir.

- 11 Cürmün bağışla lutfla bî-çâre Nevres'îñ
 يامن له الهدايه والعفو والعطا
- 12 Kalmış esîr-i nefis ü hevâ vâ-nedâmetâ
 Olmazsa fazl u lutfuñ eğer dest-gîr añâ

2

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ahmed ki andan oldu ehad sırrı rû-nümâ
 Envâr-ı âferînişe nûrudur ibtidâ
- 2 Vasf edemem 'ulüvv ile rif'atle şânını
 İki gulâmıdır deriniñ rif'at u 'alâ
- 3 'Âlîdir ol kadar ki erişmek muhâldir
 Çıksa da 'arşa dergehini bûs içün semâ
- 4 Nây-ı gelû-yı Âdem'e ol dem ki geldi rûh
 Nâm-ı Muhammed idi çıkan evvelîn sadâ
- 5 Mühr-i nübüvveti mütelâmi'di ol zamân
 Kim halk olunmamış idi hurşîd ile ziyâ
- 6 Hurşîde zerrem ol dese nûr-ı nübüvveti
 Eyler şu'â'ı meş'ale-i 'arşı i'tilâ
- 7 Derdim sipihri hâcib-i dergâh-ı kadridir
 Nisbet kabûl edeydi Süreyyâ ile serâ
- 8 Olduğuçün midâd-ı Hatâ ile rû-siyâh
 İnşâyâ nazm-ı medhini eyler kalem hayâ
- 9 Bir hazretiñ ki hâdimi Rûhü'l-emîn ola
 Mümkin mi Nevres eylemek ol hazreti senâ

3

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Nâm-1 'aşk ile kitâb-1 'aşka etdim ibtidâ
Pey-rev oldum 'aşka ya'ni 'aşka etdim iktidâ
- 2 Başladım âheng-i 'aşka 'âşıkâne âhla
'Aşk ile nüh künbed-i eflâki kıldı pür-sadâ
- 3 Bezm-i 'aşka girmesin lâf-1 mahabbet etmesin
Etmeyen cânâna râh-1 'aşkda cânın fedâ
- 4 Eyleyen cândan cüdâyîdir cüdâ 'aşk ehlini
Olmasın 'âlemde yâ Rab kimse cânândan cüdâ
- 5 Eyle Nevres sa'y kesb-i aşka kim sultân olur
Devlet-i câvîd-i 'aşka mâlik olsa bir gedâ

4

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Etdi hübüb-1 semt-i Sebâ'dan yine sabâ
هبت و زكرتني ماعا هداالصبا
- 2 Var mebde' ü nihâyeti her derdiñ ey gönül
الا الهوى تعذر بدا و منتهى
- 3 Çeşmimden akdı seyl gibi eşk-i iştiyâk
في حبهه على جرى كل ماجرى
- 4 Ölsem de 'aşk-1 yârdan el çekmem ey 'azûl
لا اترك الحبيب ولومت في الهوى
- 5 ابغى الشباب بعد مشي صبايه
هل يبتغى الصباوة والعمر قد مضى

- 6 Sensiz nice olur dil-i âvâre münselî
كيف السلو من الم الحب في النوى
- 7 Muhtâr olaydım etmez idim girye ‘aşk ile
لكن هواك اجير عيني على البكا
- 8 Nevres yeter bu sûz u tahassür ki gussadan
كل السكون واحترق الصبر في الحشا

5

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Sâye-i zülfünde ‘âlem hıtta-ı Çîn’dir baña
Bilmezim bir başka âyîn ‘aşkıñ âyîndir baña
- 2 Eylemem dikkat hatâ-yı hatta lâkin âh kim
Günde biñ efsûn eden gîsû-yı pür-çindir baña
- 3 Sensiz ey ârâm-ı cân râhat baña mümkün mi kim
Hâne âteş hâk pister seng bâlindir baña
- 4 Ger cefâ ger cûd senden her ne gelse râzıyım
Her ne deñlü olsa kahrıñ telh şîrindir baña
- 5 Çekmem el ölsem de Nevres dâmen-i ma‘şûkdan
‘Aşk mezheb ‘aşk-bâzî dîn ü âyîndir baña

6

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Lâle-i gülzâr sensiz dâğ-ı hasretdir baña
‘Ukde-i dil gonçe nergis çeşm-i hayretdir baña
- 2 Hikmetü’l-‘ayn ile hâsılken şifâ hikmet bu kim
Çeşm-i bîmârîñla ‘illet ‘ayn-ı hikmetdir baña

- 3 Her ne ile ülfet etdimse bekâsın görmedim
Anıñ için şimdi ‘âdet terk-i ‘âdetdir baña
- 4 Kâmetiñ şevkiyle meyl etmekde serv-i dil-keşe
Halka-i çeşm-i hayâ kayd-ı hacâletdir baña
- 5 Korkarım gamzeñ kabûl etmez tenezzül eylemez
Yohsa cân vermek yoluñda câna minnetdir baña
- 6 Korkudur vâ‘iz kıyâmetle beni bilmez mi kim
Kâmetiñ şevkiyle her sâ‘at kıyâmetdir baña
- 7 ‘Âşıkım Nevres melûl etmez beni ahvâl-i ‘aşk
Ağlamak yanmak sitem çekmek tabî‘atdır baña

7

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Hayli demdir almadım meyden safâ neyden nevâ
يتنى ما ذقها او ما تعا تبت الهوى
- 2 Ney nevâ-yı ‘aşkdan lutf-ı hevâdan bahs eder
فى الهوى مالمتنى لو كنت تدرى ماروا
- 3 Haste sanmaz mı beni ol gözleri bîmâr kim
Nûş-dârû-yı lebinden derdime kılmaz devâ
- 4 Feyz-i kurb-ı âsitânın ben özüm terk etmedim
Şâh kûyunda gedâ olmaklığım görmez revâ
- 5 Ey ki terk-i mâsivâ teklîfin eylersin baña
Mâsivâ çün olmaya mümkün mi terk-i mâsivâ
- 6 Niyet etmiş kim dele müjgân okuyla sînemi
ليته واف و باق عزمه فيها نوى

- 7 Saht dâmen-gîr imiş Nevres hevâ-yı zülf-i yâr
انطوى كل الهوا الا هوا ما انطوى

NEV-ZEMÎN

8

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Etmek istermiş o meh 'ahde vefâ etmez mi ya
'Âşika etmem demiş cevır ü cefâ etmez mi ya
- 2 Yâd edip kan ağlamakdan kâkülün ter sünbülün
Çeşm-i 'âşıkda biter gice safâ bitmez mi ya
- 3 Çeşmiñiñ bîmârı kalmaz çâresiz gam-hâresiz
Müşg hâliñden gider habb-ı şifâ gitmez mi ya
- 4 Gelmez oldu bezme ol 'işve-perest âhû-yı mest
Gitdi zevki meclisiñ bitti safâ bitmez mi ya
- 5 Rûz u şeb kârım figân eşkim revân hâlim yaman
Gayrı Nevres cânıma yetdi cefâ yetmez mi ya

9

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Ol ne hoş gündü ki zülfünden erip bâd-ı sabâ
Mâye-i neş'e-i her meclis idi yâd-ı sabâ
- 2 Nev-be-nev rûh bağışlar idi etdikçe hübûb
Dem-be-dem nefha-i müşgîn-i seher zâd-ı sabâ
- 3 Ne nevâlar işidilirdi 'Irâk'a mahsûs
Hem-dem oldukça dem-i neyle dem-i şâd-ı sabâ
- 4 Karşular idi kudûmun dem-i ney esdikçe
Hep hevâdan verilirdi yine mu'tâd-ı sabâ

- 5 Lîk bir hayli zamândır ki hûbûb eylemedi
Kılmadı neşr-i hevâ kâsid-i berbâd-ı sabâ
- 6 Her zamân eyleyen âvâre anı zülfüñdür
Âh zülfüñden alınmazsa eğer dâd-ı sabâ
- 7 İ'timâdım yine Nevres var anıñ hazretine
Kurulup gerçi hevâ üstüne bünyâd-ı sabâ

HARFÜ'L-BÂ

10

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Kan ağlamakdan gözlerim peymâne-i hûndur bu şeb
Hiç kalb-i bî-rahmîñ baña yanmaz nedir bilmem sebeb
- 2 Bezme cemâliñdir ziyâ bezm ehline sensin safâ
Sensiz harâm olsun baña peymâne-i 'ayş u tarab
- 3 Saçdı bu şeb âhım şerer yandı kebâb oldu ciğer
Yâ Rab açılmaz mı seher doğmaz mı hurşîdim 'aceb
- 4 Göster lebiñ ey gonçe-fem tâ reşkle ser-tâ-kadem
Yansın yakılsın dem-be-dem âteşlere bintü'l-'ineb
- 5 Nevres kalır mı bî-elem kim 'aşkıñ ile dem-be-dem
Kalb-i şerer-pâşında gam cism-i elem-nâkinde teb

11

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hilâli tîşe-i gam kehkeşânı cûy-ı hûndur hep
Yıkan Ferhâd bünyâdın bu çarh-ı Bî-sütûn'dur hep

- 2 O deñlü cây-gîr olmuş gönülde nakş-ı ‘aşkıñ kim
Der ü dîvâra tasvîr etdiğim şekl-i cünûndur hep
- 3 Perîşân etdiğiyçün hâtır-ı mecmû‘-ı ‘uşşâkı
Siyeh bahtım gibi âşüfte zülfüñ ser-nigûndur hep
- 4 Cığerde sûz-ı hasret dilde dûd u sîne de âteş
Vefâdan hâsılım ey lâle-rû dâğ-ı derûndur hep
- 5 O rütbe çeşm-i mestiñ Nevres’e sihr ü füsûn etmiş
Ki levh-i nazma tahrîr etdiğı sihr ü füsûndur hep

12

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Sebeb ne oldu niçün cûşa geldi sîne ‘aceb
‘Aceb bu cûşişe çeşm-i terim mi oldu sebeb
- 2 Sebeb nedir beni ezdi eritdi kand-i lebiñ
Anıñ da bir şeker-âbı mı var benimle ‘aceb
- 3 Biri hayât biri rûhdur ‘aceb ne doğar
Tezevvüc etse eğer muğ-beçeyle bint-i ‘ineb
- 4 El ursañ ey lebi mül gerden-i surâhîye
Kalır piyâle-i mey hasretiñle cân-ber-leb
- 5 Sabâ açar yüzün o perçemiñ döküp kapatır
Belâya bak o şebim rûz eder bu rûzumu şeb

13

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Tâb saldıqça ruhuñ derler ki ditrer âfitâb
Hep hatâ derler ki gün doğmaz ruhuñ saldıqda tâb

- 2 Sırf münkirdir değil bir dinde câ'iz hürmeti
Kim ki yâd-ı çeşm-i mey-gûnuñla nûş etmez şarâb
- 3 Cezb-i vird etdikçe göz merdümleri 'aks-i ruhuñ
Etmemek mümkün mi cezr ü med gözünde mevc-i âb
- 4 Giceler yatmam o endişeyle kim şâyed görüp
Târ-ı zülfüñ bir belâ teşkîl eder çeşmimde h'âb
- 5 Hiç fırsat hâsıl olmaz vasl için mâdâm kim
'Âşıkâ hayret olur ma'sûka istiğnâ hicâb
- 6 Durmayıp geçdiñ beni gördükde sen 'ömrüm gibi
'Ömrsüñ elbetde kim geçmekde eylersin şitâb
- 7 Hem yıkar gönlümü hem zulm etmedim dersiñ baña
Hiç 'âdîl pâdişâh öz mülkün eyler mi harâb
- 8 Kanda var yâkûtda la'l-i lebiñ hâsiyyeti
Mahz-ı mecnûndur aña kim derse yâkût-ı müzâb
- 9 Bir civân sevsem n'ola Nevres yine pîrâne-ser
Nev-civânlar mübtelâsıyım bilirlir şeyh ü şâb

14

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Sensiz mukayyed-i gam idi kalb-i nâ-şekîb
Gözlerdi makdem-i gülü mânend-i 'andelîb
- 2 Mahzûn idi firâkıñ ile rûz u şeb seniñ
Âh eylese n'ola vataniñ yâd edip garîb
- 3 Biñ şükr kim kudümüñ ile oldu munkalîb
Birden bire sürûr u firâza gam u nişîb

- 4 Merhem-zen oldu sîne-i mecrûha makdemiñ
Hoş geldiñ ey habîb safâ geldiñ ey tabîb
- 5 Nevres nisâr kılsa sezâ nakd-i cânını
Bu müjdeye ki oldu gönül vâsıl-ı habîb

15

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Zâr gönülüm kim belâ-yı 'aşkla olmuş musâb
Bir tutuşmuş oddur andan vâcib etmek ictinâb
- 2 Hasret-i la'1-i lebiñle çeşm-i mestiñdir sebep
Kim döne döne yanar her dem şarâb ağlar kebâb
- 3 Mest-i sahbâ-yı elestim istemem hüşyârlık
Olmaz âbâd ol ki bünyâdı temeldendir harâb
- 4 'Aks-i rûyuñ dîdede sevdâ-yı zülfüñ sînedede
N'ola olsa dûd-ı âhım müşg-i nâb eşkim gül-âb
- 5 Dûd-ı âhımdan göge çıkdıkça odlar saçılır
Varsa görsün görmeyen yağdırdığın âteş sehâb
- 6 Oklarıñ dilde sirişk-i dîdeden artık değil
Her oka bir katre düşdü eşkimi etdim hisâb
- 7 Var yok kimden alam bilmem sürâğın ey 'aceb
Sorsalar ger Nevres ağzından nişân yokdur cevâb

16

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Neydi o şeb ki neş'eñ ile mest olup şarâb
Etmişdi bezm ü sâğarı çeşmiñ gibi harâb

- 2 Eyledi havf belki hayâlim düşer diyü
Çeşm-i siyâhıñ olmaz idi nîm-mest-i h^vâb
- 3 Leb-rîz-i keyf idi o kadar câm-ı bâde kim
Bir kubbe-i neşât idi mevcinde her habâb
- 4 Hâlâ o neş'eniñ eseridir ki bâdeniñ
Her katresi kadehde görünür bir âfitâb
- 5 Zülfüñ düşer ayağıña geh başıña döner
Besbelli mû miyânıñ içündür bu pîç ü tâb
- 6 Nevres latîfdir o gül-endâm o rütbe kim
Ruhsârına ziyâ bile düşse olur hicâb
- 7 Kuyruklu yıldızıñ sözüdür hep tulû' eden
Bir meh-likâ lakırdısı yok bu ne inkılâb

17

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Gamdan şikestedir dil-i mahzûn u bî-şekîb
Yok mu bu haste-i gama bir çâre ey tabîb
- 2 Bir âşinâya yol mu bulur 'arza hâlini
Zindân-ı gamda âh çeken 'âşık-ı garîb
- 3 Kendi mahabbetidir anı saklayan yine
Yoksa yakar bir âhla gülzârı 'andelîb
- 4 Dâğ-ı firâk ber-dil ü nakd-i cünûn be-kef
Düşdüm hevâ-yı vaslına yâ hazz u yâ nasîb
- 5 Nevres güç aňlamak gül için hâl-i bülbülü
Bilmez ke'îb n'olduğunu olmayan ke'îb

18

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Gel git ey âh gör ol mâh-ı fûrûzânı bu şeb
Rûşen et dâğım ile külbe-i ahzânı bu şeb
- 2 Nazmını veznini bezm-i tarabıñ bozdu felek
Yakayım ben dahi Pervîn ile Mîzân'ı bu şeb
- 3 Birbir ardınca katar olmuş akar katre-i eşk
Zabt düşvâr sirişk-i ter ü rîzânı bu şeb
- 4 Yak çerâğımı gamıñ tâzele dâğıñ ciğeriñ
Döndür âteş-gedeye sîne-i sûzânı bu şeb
- 5 Oldu lertzân dil o gîsûyu añınca Nevres
Neylesem neyle avutsam dil-i lertzânı bu şeb

HARFÜ'T-TÂ

19

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Ey serv-i revânım var iken sende bu kâmet
Kopmaz mı benim başıma her lahza kıyâmet
- 2 ‘Aşk ehlini men‘ eyleyemez ta‘ne-i merdüm
Dîvâneye zencîr olamaz seng-i melâmet
- 3 Bî-nâm ü nişân bâdiye-i ‘aşkda kaldım
Yâ Hû saña şimden girü ey kûy-ı selâmet
- 4 Ağyâra uyup dâmeniñi saldım elimden
Bî-fâ’idedir şimdi baña âh-ı nedâmet
- 5 Feyz-i mededi zâhir iken pîr-i mugânıñ
Nevres veremem doğrusu ben şeyhe kerâmet

20

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 'Asker yürüdüp şehr-i dile mîr-i mahabbet
Dikdi 'alemin kalbe cihângîr-i mahabbet
- 2 Kâl eyleyerek pûte-i mihnetde vücûdum
Sâfî zer-i nâb eyledi iksîr-i mahabbet
- 3 Tutmaz rakamı safha-i dilde hat-ı 'aşkıñ
İmdâd eğer etmezse tebâşîr-i mahabbet
- 4 Meyl eyleyip ebrû-yı bütâna dil-i miskîn
Etdi yine kendin hedef-i tîr-i mahabbet
- 5 Nevres edegör şevkle tahsîl-ı rızâ sen
Bir pîr eder elbet seni de pîr-i mahabbet

21

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Saña ey zülf-i müşgîn kim dedi rûyun siyeh-pûş et
Salıp sevdâya kendin târ-mâr et hâne-ber-dûş et
- 2 Yeter dillendiğîñ çün şâne ser-keşlikden el kaldır
Çıkarma göñlüm elden anı bârî halka-der-gûş et
- 3 Terahhum eylemezdiñ kan ederdiñ her zamân bağrım
Misâl-i nâfe şimdi sen de kâfir hûn-ı dil nûş et
- 4 Kalırsıñ işte böyle rû-siyeh bahtım gibi kâfir
Saña kim dedi sar ol gerden-i sîmi der-âğûş et
- 5 Perîşân kıldı tutdu Nevres'îñ âhı seni âhir
Hemîşe böyle kal cem'iyet eyyâmıñ ferâmûş et

22

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 'Arz-ı meyl etmem perîye hûra etmem iltifât
Devr-i ruhsârında nâra nûra etmem iltifât
- 2 Hâ'il olmaz ta'ne-i ağyâr sormakdan lebiñ
Şehd-cûyum şûriş-i zünbûra etmem iltifât
- 3 H^vâh sunsun bâde sâkî h^vâh emdirsin lebin
Bezm-i yek-rengîde telh ü şûra etmem iltifât
- 4 Tâc-ı hâkâna müreccahdır sifâl-i mey-gede
Çın çın ölse kâse-i fağfûra etmem iltifât
- 5 Maşrık-ı humda döner hurşîde yoksa olsa da
'İkd-ı Pervîn hûşe-i engûra etmem iltifât
- 6 Germdir Nevres dem-i nây ile o deñlü demim
Kim kıyâmet kopsa nefh-i sûra etmem iltifât
- 7 Sırrı vü Sâmiñ'den oldum vâkıf-ı esrâr-ı nazm
Gayrı hiçbir şâ'ir-i meşhûra etmem iltifât

HARFÜ'S-SÂ

23

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Bu deşt-i huşkde sa'y etme vasl-ı âba 'abes
Bu gamla teşne ciğer lücce-i serâba 'abes
- 2 Cemâl-i dilbere nezzâre dîdeterlikdir
Niçün nigâh edeyim kurs-ı âfitâba 'abes

- 3 Güşâdelik girih-i zülf-i yârdan ummam
Niçün esîr olayım kayd u pîç ü tâba ‘abes
- 4 Hezâr renge girer günde çarh-ı sîm-âbî
Firîbine güvenip düşme ıztırâba ‘abes
- 5 Bürûz-ı mâyedir insânı eyleyen bed-mest
Ne töhmet eyleyelim neş’e-i şarâba ‘abes
- 6 Tarîk-i ‘aşkı sühûletle kat‘ mümkündür
Düşürme cân u teni zahmet-i şitâba ‘abes
- 7 Su üzre bir nefes-i bâda bestedir Nevres
Ne i‘timâd edelim hâne-i habâba ‘abes

HARFÜ’L-CÎM

24

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Gel ey dil terk-i rindî eyle bu deyr-i kühenden geç
Ayağ-ı meyden el çek ârzû-yı encümenden geç
- 2 Şeb-i târik-i şâm-ı gurbeti rûz etmek isterseñ
Sevâd-ı şâm ile üns eyle sevdâ-yı vatandan geç
- 3 Nedir ey eşk-i dîde ülfetiñ tâ böyle merdümle
Ciğer kûşemsin âhir sen benim gel pîrehenden geç
- 4 Düşürdüñ âhir ol hâl-i siyeh sevdâsına kendiñ
Hele ben geçdim ey dil gayrı senden sen de benden geç
- 5 Erişmez turre-i cânâna cândan geçmeyen Nevres
Ya cândan geç ya cânândan ya zülf-i pür-şikenden geç

25

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Rûyuñda eyledikçe hatîñ âşikâr mevc
Gûyâ urur riyâz-1 safâdan bahâr mevc
- 2 'Aksin düşürme dîdeme mir'ât-1 çeşmiñiñ
Havf eylerim o 'aksi de eyler şikâr mevc
- 3 'Aks eyledikçe zâhir olur cûş-1 sîneden
Her katresinde gözyaşımıñ biñ katâr mevc
- 4 Bahr-i Siyâh'a düşse eğer 'aksi zülfünüñ
Kalır sabâh-1 haşre değın müşg-bâr mevc
- 5 Sâhil-sarây-1 çeşme alınca hayâliñi
Saldı kenâra kendini bî-ihiyâr mevc
- 6 Yelken açar mı keşti-i gam sînemizde kim
Deryâ-keşiz urur serimizde humâr mevc
- 7 Tûfân-1 Nûh'u şerh murâd etse bahr eğer
Çeşmimden isti'âre eder sad hezâr mevc
- 8 Leb-rîz olunca câm-1 bilûrînde mey derim
Bir nûrdan sefîneye olmuş süvâr mevc
- 9 Kaydın bulup su mâlikidir diyü çeşmimiñ
Hep mâcerâ-yı eşkim eder der-kenâr mevc
- 10 Etmez gözüm telâtum-1 deryâdan ihtirâz
Eşkimden istemekde benim zînhâr mevc
- 11 'Aks-i ruhuñla perçemiñi cezb ü redd için
Oynar kenâr-1 dîdede leyl ü nehâr mevc
- 12 Nâmin işitdi Râtib-i deryâ-diliñ meğer
K'atdı kenâra Nevres özün şerm-sâr mevc

26

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Zülf ü hâl ü hatını yâd ederiz bir iki üç
Girye vü nâle vü feryâd ederiz bir iki üç
- 2 Dehen ü çeşm ü lebin sorma değil maksadımız
İçilen bâdeyi ta‘dâd ederiz bir iki üç
- 3 Yok bilen gonçe midir yoksa sadef yoksa dehen
Yok yere biz sühan îrâd ederiz bir iki üç
- 4 Hâmeyi tîşe gamı kûh kılıp dîdeyi cû
Şerh-i nâ-kâmi-i Ferhâd ederiz bir iki üç
- 5 Mısra‘-ı kaddini hattıyla kalem kaşlarını
Yâd edince gazel inşâd ederiz bir iki üç
- 6 Olmayız şekvede bir nâleye kâni‘ Nevres
Ağlarız yalvarırız dâd ederiz bir iki üç

27

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Gün yüzün görmekse matlab perde-i ruhsârın aç
Çîn ilin seyr ise maksad turre-i tarrârın aç
- 2 Tâ-be-key hasretle dil dem-beste kalsın gonçe-veş
Gel gel ey gül bülbül-i zârîñ leb-i güftârın aç
- 3 Gülleri solmuş vefâ gülzârınıñ ey çeşm-i ter
Sünbülün eşkiñle ter kıl nergis-i bîmârın aç
- 4 Sâde fesle lâle tezyîn etdi sahn-ı gülşeni
Gonçe-i bâğîñ külâhın al gülüñ destârın aç

- 5 Bahş eder bir demde biñ ân ol büt-i ‘Îsâ-nefes
Bağla dil Nevres salîb-i zülfüne zünnârın aç

HARFÜ’L-HÂ

28

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Çekilip zulmet-i şeb doğdu gün açıldı sabâh
قَمِ نَدِيحِي اِدْر الكَلَسِ وَزَدَلِي فِي الرَّاحِ
- 2 Taleb-i resm-i salâh eyleme bizden sûfî
Neylesin ehl-i harâbâtda âyîn-i salâh
- 3 Hâme şerh etse eğer hâl-i dil-i sûhteyi
تَمْتَلِي مِنْ حَسْرَاتِي صَفْحَاتِ الْاَلْوَاغِ
- 4 Her ne etsem ben anı kurtaramam mehlikeden
لَيْسَ يَا صَاحِبَ الْقَلْبِ مِنَ الْعَشِيقِ نَجَاحِ
- 5 Öldürürse n’ola Nevres beni ol gamzesi tîğ
‘Âşîkânîñ ola gelmiş kanı ma‘şûka mübâh

HARFÜ’L-HÂ

29

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Sakın ey h^vâce harâbâta buyurma küstâh
Teng-çeşmâna yer olmaz o nazar-gâh ferâh
- 2 Añlamak ister iseñ ke’s-i dehânîñ sırrın
Bezme gel eyle du‘â-yı kadehi istinsâh
- 3 Çeşm-i pest ile nazar eyleme meyhâneye kim
Mâhdır küngüre-i çarhdır ol hâneye kâh

- 4 Günde tesbîhe çeker biñlerini zâhid-i şeh
Riştēniñ kalmadı hiç girmediği bir sūrâh
- 5 Ham eder bâr-ı hüner kâmet-i şahsı Nevres
Bu meseldir semerinden ham olur kâmet-i şâh

HARFÜ'D-DÂL

30

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Mebhas-ı evsâfiñi tahrîr eden ehl-i hıred
Târ u mârı hüsnüñe farz eylemişler zülf ü had
- 2 Lâle reşk-i 'ârızıñla dâğ-ber-dil ez-ezel
Serv şerm-i kâmetiñle pây-der-gil tâ-ebed
- 3 Dil kemend-i turrenden düşdü şikenc-i zülfüñe
Eyledi tahvîl kalb-i 'akrebe kalb-i esed
- 4 Âteş-i hicrânı söndür âb-ı vaslıñla amân
Kim tutuşdu dil kebâb oldu ciğer yandı kebed
- 5 Bend-i müjgân hâ'il olmaz seyl-i eşk-i çeşmime
Eylemem mümkün değil hâşâk ile tûfâmı sed
- 6 Artar eksilmez dem-â-dem âb-ı cûy-ı dîdede
Medd-i seyl-i eşkime hûn-ı ciğerdendir meded
- 7 Her ne dem tutdumsa dest-i bahtı gördüm püşt-i pâ
Ben de Nevres sîne-i ikbâle urdum dest-i red

31

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Ey hatıñ nakş-ı elest ü kâmetiñ medd-i ebed
Çekmemiş bir levhe kilik-i sun' böyle nakş u med
- 2 Mâh u hurşide şebîh etmek hatâdır rûyuñu
Ben ne anda böyle hat gördüm ne bunda böyle had
- 3 Gönlümü bir reng ile çeşmiñ şikâr etmiş fakat
Kim işitmiş yoksa kim âhûya sayd olmuş esed
- 4 Sînesi çâk oldu şimşâdıñ hasedden şâne-veş
Tâ seniñ ey zülfü sünbül serv-i nâzıñ çekdi kad
- 5 Her biri bir gevher-i şeh-vârdır eş'ârımıñ
Gezdirelirse ne var ahbâb Nevres yed-be-yed

32

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Zinde kalmazdı hayât-ı nev-be-nevle tâ-ebed
Ermese Hızır'a dem-â-dem feyz-i sahbâdan meded
- 2 Ehl-i meclis cân bulur câma revân oldukça mey
Sanki sahbâ rûhdur sahbâyâ mînâ kâlbed
- 3 Biñ sebû hûn-ı ciğer sâkîye verdim mey-bahâ
Tâ bu şeb duht-ı rezi mînâyâ etdim nâmzed
- 4 Telh u şîrne tahammül kıl sıkılma 'âlemiñ
Nûş u nişinden ki âdemdir memerr-i nîk ü bed
- 5 Aslı Nevres bir harîf-i mey-keşiñ hâki imiş
Döndüren hâlâ o hürmetdir sebûyu yed-be-yed

33

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Bir nazar görseydi çeşmiñ h^vâbda ey lâle-had
H^vâb-ı hayretten gözün açmazdı nergis tâ-ebed
- 2 Etmemiş hürmet meye bî-had sebû kırmış bu şeb
Pîr-i mey âyîni üzre şeyhe lâzım geldi had
- 3 Âteş-i ruhsârîna hâl-i siyâh olmuş sipend
Ermesin tâ hüsnüñe devr-i kamerden çeşm-i bed
- 4 Kilk müşgîn hattıñı 'âciz kalır tahrîrde
Ermese her ân midâd-ı dûd-ı âhımdan meded
- 5 Tutma menzil sînede kim âşiyân olmak saña
Hayfdır ey tâ'ir-i kudsî bu hâkî kâlbed
- 6 Matla'-ı hurşîd burc-ı 'aşkı teşhîs eylemez
Olsa ger kevkeb-şinâs ahkâm-ı bend-i sad-rasad
- 7 Hüsrev-i mülk-i sühandânî benim Nevres bugün
Çatlasın mânend-i hâme reşk ile ehl-i hased
- 8 Ol kadar şîrîn-zebânım kim hayât-ı nev bulur
Ger sarîr-i hâmemi gûş etse rûh-ı Bârbed

34

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Çevirmiş yine Dicle sûr-ı sûr-âbâdıñ ey Bağdâd
Harâb etmek dilermiş seyl ile bünyâdıñ ey Bağdâd
- 2 Murâdı Dicle'niñ bundan nedir endîşe kılmaz mı
Ki bir gün eyleye berbâd anı feryâdıñ ey Bağdâd

- 3 Vefâsız Bî-sütûn Ferhâd'ı dağda seng-sâr etdi
Seniñ seyl içre kaldı gavta-zen Ferhâd'ıñ ey Bağdâd
- 4 Su üzre sâbit olmaz nakş cârî bir meseldir bu
Niçün âb üzre nakş etmiş seni Bihzâd'ıñ ey Bağdâd
- 5 Hülâgû mu kesildi Dicle yohsa sed çekip takdîr
Kesildi mi ricâl-i gaybdan imdâd'ıñ ey Bağdâd
- 6 Dirîğâ hayl-i seyl-i hâdisâta pây-mâl olduñ
Belâ-keşlikle meşhûr oldu gitdi adıñ ey Bağdâd
- 7 Cihâna sayd olunmaz bir Hümâ-pervâz iken hayfâ
Neheng-i Dicle oldu 'âkıbet sayyâd'ıñ ey Bağdâd
- 8 Suyumca devr eder mi bir dahi dolâbı gerdûnuñ
Olur mu yine ebnâ-yı vatan dil-şâd'ıñ ey Bağdâd
- 9 Telâfî bir dahi mümkün midir “yâ leyte mâ-fâte”¹⁰⁷
Olur mu tûtiyâ hâkiñ eser mi bâd'ıñ ey Bağdâd
- 10 Çeker zencîr sedd-i hükmüne elbet bir İskender
Felekdir alır ol bî-dâd-gerden dâd'ıñ ey Bağdâd
- 11 Sirişk-i dîde-i Nevres'den ayrı düşdüğüçündür
Musâb-ı seyl-i mihnet tarh-ı tûfân-zâd'ıñ ey Bağdâd

35

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Cem' edip mûr ile mârı hatt u perçem koymuş ad
Serve kad berg-i güle leb gonçeye fem koymuş ad
- 2 'Ârız-ı hoy-kerdesin gördükde eşk-i bülbülü
Bâğbân taktîr edip gül üzre şebnem koymuş ad

¹⁰⁷ Yâ leyte mâ-fâte: “Keşke kaybolmasaydı.” (Kaybedilen şeylerin ardından dile getirilen, üzüntü ve hayıflanma bildiren Arapça bir ibâre).

- 3 Zerredir gün rûyuña nisbetle sehv etmiş o kim
Bilmeden mâhiyyetin hurşîd-i ‘âlem koymuş ad
- 4 Görmemişdir giryemi gûyâ o serv-i nâz kim
Bahre nisbet eylemiş eşkim yeme nem koymuş ad
- 5 Halka-i zencîr ü dûd-1 âh u vaz’-1 fitneden
Bir belâ teşkîl edip gîsû-yı pür-ham koymuş ad
- 6 Çok çalışmış halle dâna sırr-1 mevhûm-1 femin
Çünkü bilmiş fehm olunmaz bahs-i mübhem koymuş ad
- 7 Feyz-i Rûhü’l-kuds’dür Nevres mu‘îni tab‘ımıñ
Bikr-i fikrimdir ki Cibrîl aña Meryem koymuş ad

36

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

- 1 Meydir ol neş’e ki pîr-i mey aña dem koymuş ad
Hem-dem etmiş nây ile feyz-i dem-â-dem koymuş ad
- 2 Sâğarı ol gün ki tenvîr eylemiş sahbâ ile
Câma maşrık bâdeye hurşîd-i ‘âlem koymuş ad
- 3 Kîmyâ isterseñ öp hâk-i der-i meyhâneyi
Kim aña ehl-i nazar iksîr-i a‘zam koymuş ad
- 4 Mey o cevherdir ki pîr-i mey hayât u neş’eden
Mâyesin tahmîr edip rûh-1 mücessem koymuş ad
- 5 ‘Âlemi başdan başa rindâna göstermek için
Câmi îcâd eyleyip âyîne-i Cem koymuş ad
- 6 ‘Aksi mevc-endâz-1 nûr-1 feyz olur nezzâreye
Bâ‘is oldur kim meye pîr-i mugân yem koymuş ad

- 7 Nâmi Nevres bâdeniñ Cemşîd'den kalma değil
Aña kût-ı cân diyü cennetde Âdem koymuş ad

HARFÜ'R-RÂ

37

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Tâ haşr dîdesi kalır eşk-i emelle ter
Bir kerre mihr-i rûyuna germ eyleyen nazar
- 2 Şerh etmek isterim saña göñlüm gamın velîk
Sen meclis-i mahabbete geldikde gam gider
- 3 Çeşmin süzüp kirişme ile öyle bakdı kim
Tîr-i nigâhı sîneye sancıldı tâ-be-per
- 4 Ta'lık kıl kıyâmete ser-bahs-i zülfünü
Ger maksadıñ bu kıssayı etmekse muhtasar
- 5 Nevres ne gûne vasf edebilsin dehânını
Ol rütbe tengdir ki bulunmaz kelâma yer

38

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Yok 'ilâc ol hasteye kim zulm ile rencûrdur
Zulme mecbûr olsa ger bî-dâd ger ma'zûrdur
- 2 Bâ'is-i nekbet olur merd-i harîse 'izz ü câh
Nitekim bâl ü per esbâb-ı helâk-i mûrdur
- 3 Muhtelifdir vaz'-ı âlem bir siyâk üzre değil
Kimine şîven-serâ kimine bezm-i sûrdur

- 4 Sûd vermez merhem-i kâfûr zahm-ı sîneye
Neylesin sa‘y-ı tabîb ol zahma kim nâsûrdur
- 5 Nevresâ bundan kıyâs etdim sipih-r-i kec-reviñ
‘Aksine devrin ki zengîniñ adı kâfûrdur

39

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Çün olmaz ey dil ol meh-i bî-mihre kâr-ger
Tâ-key bu girye-i ‘abes ü âh-ı bî-eser
- 2 Etmîş o rütbe mihr-i ruhuñ çeşmime eser
Hurşîd olur edersen eğer zerreye nazar
- 3 Ruhsâr-ı yâre dil uzadır yohsa her gice
Vermezdi şem‘ bezm-i mahabbetde tîğa ser
- 4 Verd-i ruhuñla sünbül-i zülfüñ misâlidir
Eyler nikâb sünbülü derlerse verd-i ter
- 5 Bilmem o mest-i nâzı Hülâgû mudur nedir
Kırdı geçirdi gamzesi ‘uşşâkı ser-te-ser
- 6 Nâm-ı nebâtı ağzına almazdı bir dahi
La‘l-i lebiñ mezâkımlı bilseydi ney-şeker
- 7 Zülfüñ çekerse mâha ‘alem müşg-i nâbdan
Âhım benim de her gice mâha ‘alem çeker
- 8 Nevres çeker mi çille-i saht-ı kemânıñı
Eyler seniñ hadeng-i müjeñ kûhdan güzer

40

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Kâkülüñ endîşe çün levh-i dile tasvîr eder
Fikr-i pîç-â-pîç-i sevdâ 'aklı der-zencîr eder
- 2 Her dil-i âşüfte kim zülfüñ anı nahcîr eder
Bir nefes gamzeñ emân vermez nişân-ı tîr eder
- 3 Eylesem nûş-ı 'arak meclisde sensiz hasretiñ
Kan edip inbik-i dîdemden anı taktîr eder
- 4 İncidirseñ de dili çarha çıkarma nâlesin
Korkarım ey meh saña âh-ı seher te'sîr eder
- 5 Kimse tağyîr edemez sînemde reng-i 'aşkıñı
Nakş-ı kudretdir Hudâ ancak anı tağyîr eder
- 6 Sanki bir peykân olur her mûy-ı cismim her ne dem
Hâme-i elmâs-dem tîr-i müjeñ tahrîr eder
- 7 Mîr 'Âtîf'dır zebân-ı tab'ı Nevres bend eden
Yoksa tab'im şî'ri Hassân'ı bile tanzîr eder

41

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Del de gör bağrımı tâ kim bilesin yara nedir
Dil-i mecrûh nedir sîne-i sad-pâre nedir
- 2 Etmedikçe dil-i şeydâ gibi terk-i Bağdâd
Bilemezsiñ elem-i 'âşık-ı âvâre nedir
- 3 Turalım çeşme-i hayvân imiş âb-ı Dicle
'İllet-i tehlike-i kûsecine çâre nedir

- 4 Biliriz teşneye cân bahş kılar mâ' -i Fırât
Meyli mecrâsınıñ ol çeşme-i hûn-bâra nedir
- 5 Bilmek isterseñ eğer Nevres-i âvâreyi gör
Dil-i mecrûh nedir sîne-i sad-pâre nedir

‘ACEMÂNE

42

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Ne sabr kalıp mende ne tâkat ne tûvân var
Bes kûyuna nezr eylediğim bir kuru cân var
- 2 Kasd etdim öpem gerden-i sîmînini yârîñ
Zülfün dolayıp dedi mene gelme ilan var
- 3 Yaklaşma sakın kûşe-i çeşmine o şûhuñ
K'anda kaş u kirpik yerine tîr ü kemân var
- 4 Kayd etme eğer salsa ayağa seni sâkî
K'andan ileri mey-gedede pîr-i mugân var
- 5 Kaygı mı çeker hâdiseden 'âşık-ı bî-bâk
Mâdâm ki meyhâne gibi dâr-ı emân var
- 6 Kan tutmaya mı yazdığım eş'ârı benim kim
Hem hâmede hem dîdede hem sînede kan var
- 7 Dil pâslı ciğer dâğlı yürek yaralı Nevres
'Âşıklığıma sînede biñ dürlü nişân var

43

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Zülfüñ büyük hatâsı budur kim şikenlidir
Çınli gibi görünse de aslı Hotenli'dir
- 2 'Âşıklara 'izâr-ı hat-âver de hoş gelir
Dil-cû düşer hezâra o yer kim çemenlidir
- 3 Tâze yetişdi sebze-i hat basdı 'ârızın
Gel encümen çemenli çemen encümenlidir
- 4 Hattın görünce rûyunu bûs etmek istedim
Güldü dedi ki koklama güldür dikenlidir
- 5 Kandan diyü 'akîk-i lebin sordum ol mehiñ
Gevher-feşân olup dedi Nevres Yemenli'dir

44

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dil kim şikenc-i zülf-i siyeh-kâr esîridir
Beñzer o murg-ı hasteye kim mâr esîridir
- 2 Tenhâ değil ben ol sanemiñ sayd-ı çeşmiyim
'Âlem tamâm o nergis-i bîmâr esîridir
- 3 Sînem hemîşe nâvek-i müjgân nişânesi
Göñlüm hemâre turre-i tarrâr esîridir
- 4 Sahbâ-yı 'aşkı içdiği günden berü göñül
Câm u şarâb u sâki vü hammâr esîridir
- 5 Kâfir bugün değil göñül üftâde zülfüne
Bir 'ömrdür ki Nevres o zünnâr esîridir

45

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Zülf ü hattıñ halka mâr u mûr şeklin gösterir
Şem'-i hüsnüñ şevki nâr u nûr şeklin gösterir
- 2 Tal'atıñ 'uşşâka subh-ı 'îd zevkin bahş eder
Kâkülüñ gerçi şeb-i deycûr şeklin gösterir
- 3 Gerdeniñ berrâkdır ol rütbe kim içdikçe mey
Tavk-ı sîm-i gabgabıñ billûr şeklin gösterir
- 4 Sînemi mızrâb-ı târ-ı zülfüñ etmiş çâk çâk
Şöyle kim etseñ nazar santûr şeklin gösterir
- 5 Çeşm-i Hak-bîn yok cihânda yohsa şâh u mîvesi
Her dırahtıñ dâr ile Mansûr şeklin gösterir
- 6 Ol kadar duht-ı reziñ mecbûruyum kim çeşmime
'İkd-ı Pervîn hûşe-i engûr şeklin gösterir
- 7 Cüft kul olmuş nizâm-ı hüsn için ebrûlarıñ
'Arş edip saf saf müjen tabur şeklin gösterir
- 8 Gerden-i sîmîniñ üzre 'anberîn gîsûlarıñ
Mümtezic kâkûm ile semmûr şeklin gösterir
- 9 Nevha etsem derd ile kaynar gözümde eşk-i germ
Ya'ni çeşmim çeşmesi tennûr şeklin gösterir
- 10 Tab'ıma Mûsâ desem Nevres sezâdır nazmda
Levh ile kilkim 'asâ vü Tûr şeklin gösterir

46

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Yanmasın mı şem'-i ruhsârîñ gören pervâneler
Şaşmasın mı zülf-i zencîrîñ gören dîvâneler
- 2 Ben görüp hâlîñ ne var düşdümse zülfüñ dâmına
Âdemi dâma düşürmez mi o müşgîn dâneler
- 3 Biñ dil-i sevdâ-zede her bir şikencinden düşer
Her kaçan bâd-ı sabâ zülf-i siyâhîñ şâneler
- 4 Öyle halkıñ yıkmadı göñlün hücûm-ı 'aşk kim
Bir dahi ta'mîre kâbil olsun ol vîrâneler
- 5 Biz ki el çekdik ayağından bu bezmiñ bî-murâd
Koy harâb olsun hemân şimden girü meyhâneler
- 6 Gitdi berbâd oldu bezm-i bâde varsın ba'd-ez-în
Neyler efgân eylesin kan ağlasın peymâneler
- 7 Şerh edeydim ben de kendi kıssa-i endûhumu
Bir dahi Nevres okunmazdı geçen efsâneler

47

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Kanı 'aşkıñ ile benden beter olmuş kimdir
Gam çekip derd ile hûnîn-ciğer olmuş kimdir
- 2 Pâ kodum merhale-i 'aşkda başdan geçdim
Ben gibi derd ile bî-pâ vü ser olmuş kimdir
- 3 Benden özge güzelim söyle ser-i kûyuñ için
Terk kılmış vataniñ der-be-der olmuş kimdir

- 4 Dil reh-i ‘aşkda bir feyze yetişsin yohsa
Rište-i ‘akl ile rûşen-güher olmuş kimdir
- 5 Yok bu ‘âlemde kemâl ehline rağbet Nevres
Kanı ‘irfân ile bir mu‘teber olmuş kimdir

48

Mefâ ‘ilün Fe ‘ilâtün Mefâ ‘ilün Fe ‘ilün

- 1 Gam ölse ‘âşika elbette gussa vârisdir
Her-âyine eser-i ‘aşk hüznü bâ‘isdir
- 2 Der ise asma kulak içmem âb-ı engûru
Yemîn ederse dahi şeyh efendi hânisdir
- 3 Niyâz-ı tohmu gerek celb-i âb u dâne için
Eke ki mezra‘a-i ârzûda hârisdir
- 4 Şikence gâ’ilesinden halâs olur mu gönül
Şikenc-i perçem ile rûz u şeb mübâhisdir
- 5 Tahammül etmeli Nevres hücûm-ı hâdiseye
Ki kâr-gâh-ı cihân menşe’-i havâdisdir

49

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Hayâl-i fitne-i gamzeñ dil-i nâ-şâda gelmiştir
Sanırsıñ leşker-i Tâtâr der-i Bağdâd’a gelmiştir
- 2 İştmiş gonçeniñ lâf etdiğın ol şûhuñ ağzından
Bu gayretle anı båd-ı sabâ berbâda gelmiştir
- 3 Bu şeb pîr-i mugân mestâne teşrîf eyleyip bezmi
Harâbât ehlini ol feyz ile irşâda gelmiştir

- 4 Cihânda pîşe-i sihr ü füsûn ma‘dûm idi lâkin
Seniñ çeşmiñ yine ol pîşeyi îcâda gelmişdir
- 5 Göñül âşûb-ı ceyş-i gamzeye tâkât getirmezken
Sipâh-ı fitne-i zülfüñ dahi imdâda gelmişdir
- 6 Benim bir vechile olmaz gubâr-âlûde âyînem
Ezelden böyle gönlüm gıll u gışşdan sâde gelmişdir
- 7 Hatîñ devrinde diller nâleler etmekde pey-der-pey
Bahâr eyyâmıdır bülbüllerîñ feryâda gelmişdir
- 8 Sakın ey dil ki îmân mülkünü târâc için ol şûh
Silâh-ı çeşm-i hûn-h^vârın edip âmâde gelmişdir
- 9 Selâmet şehrine gitmişdi ‘aşkı terk için Nevres
Yine bir başka derde dûş olup üftâde gelmişdir

50

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Göñül o rind-i harâbât-kîşe ‘âşıkdır
Ki tab‘ı şîve-i ehl-i dile muvâfıkdır
- 2 Gamım ne şerh edeyim kim bizim hikâyetimiz
Nazîr-i kıssa-i ‘Azrâ vü bahs-i Vâmık’dır
- 3 Tecerrüd ile müyesser olur şühûd ancak
Hicâb-ı dîde-i dil perde-i ‘alâ’ikdir
- 4 Belâ-yı ‘aşkıñ ile gam değil helâk olsam
Beni helâk eden âlâyiş-i halâ’ikdir
- 5 ‘Alîl isen yürü var bir zamân da ‘âşık ol
Ki ehl-i derde mahabbet hekîm-i hâzıkdır

- 6 Salâh ile görünür gerçi sûretâ sûfi
Velîk mezheb-i ‘uşşâkda münâfıkdır
- 7 Cihânı gez yürü bir âşinâ-yı sâdık bul
Temelluk eyleyen ahabâbı sanma sâdıkdır
- 8 Zamâne eylese Nevres bu şî‘r-i rengînim
Nisâr bezm-i edîb-i zamâna lâyıkdır
- 9 Edîb-i nâdire-perver cenâb-ı Fâ’ik kim
Hünerde cümle-i ehl-i kemâle fâi’kdr

51

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Takıldıkça o sîmîn-sâka dîğêr-gûn olur zencîr
Tayanmaz halka-i ârâmdan bîrûn olur zencîr
- 2 Süreldim pâyına iki gözüm ammâ budur havfım
Ki eşk-i dîde-i hûn-bârdan gül-gûn olur zencîr
- 3 O rûtbe perçemiñ şevkiyle ser-germ-i cünûnum kim
Erir hûn-âb-ı germim görse ger dîl-hûn olur zencîr
- 4 Rızâ vermez kazâ-yı ‘aşk yoksa câdu-yı çeşmiñ
Füsûn-sâz olsa pâre pâre-i efsûn olur zencîr
- 5 Der-âğûş eyleyüp bûs eylesin koy sâk-ı sîmîniñ
Görür elbette bir gün perçemiñ mecnûn olur zencîr
- 6 Cünûnum ol kadar ‘aks etmiş ol şeh-nâza kim Nevres
Salınsa her ne dem hem-nâle-i kânûn olur zencîr

52

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Her sînede her dîdede ey 'aşk eseriñ var
Kim der saña yokdur yeri her yerde yeriñ var
- 2 Etdikleriñiñ kangı birin nakl edeyim ben
Ey 'aşk seniñ âh denilmez neleriñ var
- 3 Etdiñ yine âmâde cünûn leşkerin ey 'aşk
Var ise bu şeb kişver-i kalbe seferiñ var
- 4 Âvâre-dil oldumsa hayâliñle 'aceb mi
Âvâre benim gibi nice der-be-deriñ var
- 5 Kangı göñül eyler saña isnâd-ı tegâfûl
Her gûne perîşâni-i dilden haberiñ var
- 6 Her şîveñe biñ 'âşık-ı sevdâ-zede meftûn
Yâ Rab ne musîbet ne belâ şîveleriñ var
- 7 Hasr eyleme üftâdeliği Nevres'e ey 'aşk
K'andan dahi âvâreter üftâdeteriñ var

53

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 O tıfl-ı dil-şiken dâ'im şikest-i 'ahde mâ'ildir
Göñül vermek vefâsız dilbere yâ Rab ne müşkildir
- 2 Harâret yokdu çendân nâle-i Ferhâd'da yoksa
Yıkar derlerse biñ dağı bir âh-ı germ kâbildir
- 3 Tenezzül etmez istiğnâ-yı hüsnüñ ey sanem yoksa
Her ân kurbânıñ olmak ârzûsu bizce hâsıldır

- 4 Kulak tutmam hadîs-i ‘aşkdan özge hikâyâta
O söz kim ‘aşkdan hâlî ola yanımda bătıldır
- 5 Riyâz-ı cennete girsem de cânânsız karâr etmem
O sahrâ hoş gelir Mecnûn’a kim Leylâ’ya menzildir
- 6 Alınca dilberi âğûşa Nevres câme-çâk ol kim
Şeb-i vuslatda pîrâhen bile ‘uşşâka hâ’ildir

54

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Uyup sevdâya zülfünden dil-i nâ-kâm kâm ister
Meğer dîvânedir kim başına sevdâ-yı hâm ister
- 2 Göñül sâkî vü meyle birleşip bezm-i mahabbetde
Murâdınca humâr-ı gamdan ahz-ı intikâm ister
- 3 Kolaylıkla göñül peymâne-i maksûd ele girmez
Şeb ü rûz âsitân-ı pîr-i sahbâya devâm ister
- 4 Tabîb-i âşinâdan çâre-i derd-i dili sordum
Dedi bu derd-i gamdır def’ine şürb-i müdâm ister
- 5 Oyuncak etdiler ‘aşkı zamânîñ ‘aşk-bâzânı
Usûl-i devlet-i ‘aşka müceddid bir nizâm ister
- 6 Hevâ-yı zülf ile uçmaz hayâl-i hâle meyl etmez
Dil-i âgâhı sayda başka dâne başka dâm ister
- 7 Bu sahbâlarla Nevres neş’e-i maksûd ele girmez
Seni mest-i mey-i ‘aşk etmeğe bir pîr-i câm ister

55

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Giryeyi ol dem ki ehl-i 'aşka âyîn etdiler
Dîde-i giryânımı ser-çeşme ta'yîn etdiler
- 2 Cân verip hasretle Ferhâd olduğu gün telh-kâm
Mâtemiyle meclis-i Pervîz'i şîrîn etdiler
- 3 Tutuşup ol şeb ki Mecnûn çıkdı dûdu göklere
Hayme-i Leylâ'yı ol dûd ile müşğîn etdiler
- 4 Kays-ı şeydâdan füzûn tahmîn ederdim derdimi
Keşf edenler hâlimi hem öyle tahmîn etdiler
- 5 Sâde-dillerdir ki her yüzden o tıfl-ı sâdeye
Câm-ı istiğnâ sunup sermest-i temkîn etdiler
- 6 Sûret-i âyîneye meyl etdirip ruhsârını
'Âkîbet ol hod-nümâ-yı hüsnü hod-bîn etdiler
- 7 Başka bir zahm açdılar sînemde müjgân okları
Gerçi eşk-i dîde-i giryânı teskîn etdiler
- 8 Ben miyim rüsvâ-yı 'aşkı Nevres ol şûhuñ fakat
Niceler rüsvâ olup terk-i dil ü dîn etdiler

56

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Gitmez olduñ o mehiñ kûyuna her gâh-ı seher
Kesdim ümmîdimi senden dahi ey âh-ı seher
- 2 Bir gün elbette olur biz dahi bir gün görürüz
Şeb-i hirmânda komaz bendesini şâh-ı seher

- 3 Bir seher dil anı âğûşuna almak ister
‘Aceb eyler mi dili şâd bu dil-h’âh-1 seher
- 4 Maksudıñ kûyuna ermekse yolun tut seheriñ
Kim gider Ka‘be-i maksûda kadar râh-1 seher
- 5 H’âb-1 gafletde komaz lutf eder elbet Nevres
Eyler âgeh bizi de pîr-i dil-âgâh-1 seher

57

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Zülfüñ oldukça perîşân fitne cem‘iyyetlenir
Herkesiñ ‘aklın alır mülk-i cünûn vüs‘atlenir
- 2 İstemem yol bulduğun hiç âh-1 germiñ göñlüne
Tîğdir havf eylerim fûlâddan hiddetlenir
- 3 Sevke hâcet yok sipâh-1 fitneyi yağmâ için
Zülfüñü görmekle dîn ü dil seniñ gâretlenir
- 4 Sebze-i hat başlamış tezyîne rûy-1 âlini
Ka‘be’dir ammâ yeşil atlas ile kisvetlenir
- 5 Kâdir olmaz şerh ü tavzîhe kemâhî hüsnüñü
Mâh bî-hûde ruhuñ vasfıyla mâhiyyetlenir
- 6 Safvet-i hâtırsa maksad kûşe-gîr ol halkdan
Hum-nişîn oldukça zîrâ bâde hâsiyyetlenir
- 7 Nevres etmez pest kadr-i ‘âşıkı üftâdelik
Bâde düşdükçe ayağ-1 meclise hürmetlenir

58

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ser-geşte eyleyen beni zülfüñ hevâsıdır
Bâdî bu inkılâba mahabbet belâsıdır
- 2 Verdikçe pend perçemine bend olurdu dil
Çeksin belâ-yı kaydını şimdi cezâsıdır
- 3 Düşmezdik ol gülüñ heves-i reng ü bûyuna
Hâra ilişdiren bizi bûy-ı vefâsıdır
- 4 Kan ağladık o mertebe gamdan ki söylenen
Halkıñ dilinde eşkimiziñ mâcerâsıdır
- 5 Eşk-i dem-â-dem ile yıkılmaz sarây-ı dil
Kâr etmez aña seyl ki 'aşkıñ binâsıdır
- 6 Bîgânelikten özge gönül gördüğüñ nedir
Göster o bî-vefâyı kimiñ âşinâsıdır
- 7 Nevres beni düşürdü dile ârzû-yı dil
Hep çekdiğim cihânda benim dil belâsıdır

59

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Nedir ey tıfl-ı dil-cû sende bu müjgân u ebrûlar
Şikenli çınli perçemler zırıklı halkalı mûlar
- 2 Seniñ ey mest-i nâzım çeşm-i fettânıñ ne sâhirmiş
Ki hayrân kaldılar ta'yîn-i efsûnunda câdûlar
- 3 Öürsem derd-i çeşmiñle beni çöllerde defn etdir
Ki gelsin hâk-i kabrim üzre mesken tutsun âhûlar

- 4 Sevâd-ı perçemiñ ey serv-i dil-cû câna kâr etmiş
‘Aceb mi aksa câ câ dîdeden cû cû kara sular
- 5 Gelirken çîn-i zülf-i yâre yüz sürmüş sabâ gûyâ
Ki neşr oldu cihâna nûkhetinden ‘anberîn bûlar
- 6 Şikest olmaz mı Nevres pençe-i ârâmı ‘uşşâkıñ
Çıkınca âstînden nâz ile ol sîm bâzûlar

60

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Çekenler sûret-i müjgân-ı yâri tîre çeksinler
Kemân ebrûsunuñ nakşın dahi şemşîre çeksinler
- 2 Kılıp müjgânımı hâme sevâd-ı dûd-ı âhımla
Misâl-i hatt u hâlin safha-i tasvîre çeksinler
- 3 Değil efsûn ile teshîri mümkün ol perî-zâdıñ
Meğer sabr ile anı şîşe-i teshîre çeksinler
- 4 Harâbât ehliyim sûfî ile monlâ nedir bilmem
Beni ger var ise cürmüm huzûr-ı pîre çeksinler
- 5 Kemend-i zülfüne bend eylesinler gönlümü Nevres
Bu mecnûn-ı melâmet-dîdeyi zencîre çeksinler

61

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Gam her ân sînede bir âteş-i pür-tâb yakar
Sâkiyâ sun ki bu endûhu mey-i nâb yakar
- 2 Has u hâşâk-i fesâdı yakamaz tîğ-i ‘inâd
Anı ancak eser-i hâme-i küttâb yakar

- 3 Saldı âteş dil-i mecrûha sirişk-i germim
Halkı âteş yakar ey dil beni de âb yakar
- 4 Şimdi âdâb imiş ehl-i hüneri incitmek
İşte fazl ehlini bu ‘aksine âdâb yakar
- 5 Gerçi Bağdâd’dan ayrıldığıma çekmem elem
Lîk Nevres ciğerim firkat-i ahbâb yakar

62

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

- 1 Cevher-i sahbâ ki eyler câm-ı mînâdan zuhûr
Rûhdur gûyâ eder ceyb-i Mesîhâ’dan zuhûr
- 2 Zülf zünnârında gör ruhsârını zâhid inan
Deseler nûr-ı safâ eyler kilîsâdan zuhûr
- 3 Neş’e-i sahbâya kandım gerçi ammâ bilmedim
Etdi sahbâ neş’eden yâ neş’e sahbâdan zuhûr
- 4 Zîr-i mûrdan ‘arızîñ göster yed-i beyzâ gibi
Tâ ede berk-i tecellî rûy-ı Mûsâ’dan zuhûr
- 5 Sâr-bân ağlar ceres feryâd eder Mecnûn diyü
Mahmil-i Leylâ ederse kangı sahrâdan zuhûr
- 6 ‘Aşk birleştirmiş esbâb-ı cünûnu şöyle kim
Düşse âteş Kays’a eyler dûd Leylâ’dan zuhûr
- 7 Dîde-i terde temevvüc edicek ‘aks-i ruhuñ
Su tutuşdu sandım âteş etdi deryâdan zuhûr
- 8 Bakmamak ruhsâr-ı yâre mümkün olmaz etse de
Her nazarda biñ belâ çeşm-i temâşâdan zuhûr

- 9 Olmasaydı ‘aşkı mâder-zâd Nevres Vâmık’ın
Bu hevâ-yı ‘özri eyler miydi ‘Azrâ’dan zuhûr
- 10 Eylesem ben de n’ola tanzîr şî‘r-i Kâzım’ı
Gevher eyleser ‘aceb mi seng-i hârâdan zuhûr

63

Mef’ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Gam görmez ol gönül ki seniñ tek habîbi var
Olmaz ‘alîl o ten ki seniñ tek tabîbi var
- 2 Etmem ta‘accüb ülfetiñe gayrılarla ben
Meşhûrdur ki her güzeliñ bir rakîbi var
- 3 Oldumsa mübtelâ saña hoş kâfir olmadım
Her gülşeniñ hezâr gül ü ‘andefîbi var
- 4 Mümkün mi sevmemek seni kim bâğ-ı hüsnüñüñ
Hem sebze-zârı hem gülü hem tâze sîbi var
- 5 Gönüm değil piyâle-keş-i bezm-i gam fakat
Her ‘âşıkıñ nevâle-i gamdan nasîbi var
- 6 İncitme bülbülü güvenip hatt-ı sebziñe
Kim her firâzıñ ey gül-i ter bir nişîbi var
- 7 Kâfirlîğini kim eder inkâr zülfüñüñ
Kim her hamında silsileden biñ salîbi var
- 8 Kangı birin beyân edeyim ben ki çeşminiñ
Nevres hezâr ‘işve-i merdüm-firîbi var

64

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Olsaydı nerm lutf ile ger merd-i saht-kâr
Olmak gerekdi nükhet-i gülden harîr hâr
- 2 Gerden-keş olma üştür-i ser-keş misâl kim
Etmîş seniñ gibi çoğun eyyâm der-mehâr
- 3 İsrâk u felsefeyle bilinmez rumûz-ı 'aşk
Ma'zûrdur bu fenne Felâtûn-ı hûş-yâr
- 4 Meslûbdur irâde meşiyetde ey hakîm
Sûret-nümâ değıl bize mir'ât-ı ihtiyâr
- 5 Bir mâr-ı zehr-nâk-i münakkaşdır âsumân
Nakş-ı firîb ü mekrine aldanma zînhâr
- 6 Gezdik tamâm kâr-geh-i imtihânı biz
Bir merd görmedik ki ola hâlisü'l-'ayâr
- 7 Bir gün nasîb olur bize de sâhil-i necât
Nevres eğer müsâ'ade eylerse rûzgâr

65

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gülzâr-ı hüsnüñ etdi hat-ı sebz nev-bahâr
Hoş nev-bahârdır felek eylerse pâyidâr
- 2 Kıldı şükûh-ı hüsnünü berbâd mûr-ı hat
Olmadı pâyidâr Süleymân'a rûzgâr
- 3 Hat geldi çıkdı ipliğı pâzâra hüsnüñüñ
Fâş oldu râzı etdiğıçün râzım âşikâr

- 4 Etdirdi kat'-ı rişte baña perçemiñle hat
Yoksa bu kıl u kâli ben etmezdim ihtiyâr
- 5 Yakdın nasıl ki Nevres'i ey serv-i nâz-cûy
Hâliñ gibi yanıp olasın sen de dâğ-dâr

66

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Menzil mahûf u tîre şeb ü râh pür-hatar
Zînhâr ey gönül ki hatar-nâkdir sefer
- 2 Kılmaz dili ta'addüd-i ekdâr münkalib
Âyîne birdir olsa dahi muhtelif suver
- 3 Hüküm-i kazâda hiç hatâ muhtemel değil
Lâ-büd nişâna râst gelir nâvek-i kader
- 4 Köhne ribât-ı 'âleme biz gelmedik fakat
Çok kârbânı gördü geçirdi bu reh-güzer
- 5 Her kangı gözle ister iseñ bak sen ey hakîm
Tebdîl-i sûret eylemez âyîne-i kader
- 6 Yok kurtuluş sitîze-i Zâl-i sipihreden
Etmiş ihâta 'âlemi bu mâr-ı heft-ser
- 7 Nevres rızâdan özge kazâya tarîk yok
Olmaz hicâb sûret-i takdîre zûr u zer

67

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sâf-meşreb iltifât-ı sâdeden hoşnûd olur
Dil-nişîn olmaz o sohbet kim garaz-âlûd olur

- 2 Hâli bir bed-aslıñ ikbâle tahavvül etmesin
Çünkü müstakbelde yâ Fir'avn yâ Nemrûd olur
- 3 Zann eder hod-bîn ki re'y-i nahsı munzam olmasa
Her işiñ âğâz ile encâmı nâ-mes'ûd olur
- 4 Görmedim mir'ât-ı devletde selâmet sûreti
Nâ'il-i câh olmayan mahrûm olan mahsûd olur
- 5 Vaktidir nîk ü bede tahvîl eden her sûreti
Vakt olur kim akbeh-i şey ahsen-i mevcûd olur
- 6 Yolları sıdkıñ necâta muntehîdir mutlakâ
Fi'l-i memdûhu felek kalb etse de mahmûd olur
- 7 İstemez şâhid riyâkârıñ füsûn u mekrine
Mekr ü efsûndur mürâyîde ne kim meşhûd olur
- 8 'Aybın örter şa'sa'a ser-keşleriñ kim âteşiñ
Görünür hâkisteri çün şu'lesi mefkûd olur
- 9 Hiddetinden ok gibi girü döner yâ saplanır
Gerçi merd-i tünd ü tîz vâsıl-ı maksûd olur
- 10 Hâtem'iñ hâlâ açık cûd ile bâb-ı şöhreti
Sanma kim ey bü't-tama' bâb-ı kerem mesdûd olur
- 11 Çekdi evc-i râstîye serv-i dil-cû gibi ser
Sâyesi elbette Nevres hâmemiñ memdûd olur
- 12 Kâmil-i devrâna 'arz etseñ bu nazm-ı dil-keşi
Feyz-i enzârıyla pür-dür deste-i manzûd olur

68

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 'Âşık âzürde-derûn sûhte-cân olmalıdır
Mahv olup 'aşkla bî-nâm ü nişân olmalıdır
- 2 Hâlet-i 'aşkı kolay sanma ki 'âşık olanıñ
Bağrı kan gönlü yanık eşki revân olmalıdır
- 3 Hâline müşg-i Hoten'dir demiş ol lu'bet-i Çîn
Bence bu lafz-ı hatâ sehv-i lisân olmalıdır
- 4 Emrini diñlemeli tutmalıdır her ne ise
Kâfir ol derse dahi yâr hemân olmalıdır
- 5 Pâyına düşmelidir gâh ser-i zülfü gibi
Bükülüp kaşı gibi gâh kemân olmalıdır
- 6 Sevdı derlerse Huzâ'il güzelin hakkımda
Anı inkâr edemem anda da ân olmalıdır
- 7 Mû miyâniñ kuçmak isteyen ol gonçe-lebiñ
Hançer-i gamzesine beste-miyân olmalıdır
- 8 Şevket-i 'aşk zemîn ile zamâna sığmaz
'Aşk için başka zemîn başka zamân olmalıdır
- 9 Kayd-ı teşvîşden endîşe 'abesdir Nevres
Bağlanıp zülfüne rüsvâ-yı cihân olmalıdır
- 10 Ben kimim kim gazel-i Râşid'i tanzîr edeyim
Anı tanzîr eden üstâd-ı cihân olmalıdır

69

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Eylesem ağlayarak âh eğer eflâk yanar
Su yanar nâr yanar bâd yanar hâk yanar
- 2 Kılma lev'm etmedi âsârımı idrâk diyü
Ben bir âteşdeyim ey 'aşk ki idrâk yanar
- 3 Dil-i zârımda olan sûzişi 'arz etsem eğer
Dağdaki taş ile deryâdaki hâşâk yanar
- 4 Mihriñi saklayacak yer bulamam k'âhımdan
Hem dil-i sũhte hem sîne-i sad-çâk yanar
- 5 Söyleyin Nevres'i lev'm eylesesin vâ'iz-i şeh'r
Yoksa başındaki destâr ile misvâk yanar

70

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Salan keşâkeşe 'uşşâkı zülfünüñ telidir
Göñül yanaşma o sevdâ-mizâca kim delidir
- 2 Vefâ karantinasın görmeyen muhibb-i 'alîl
Beyân-ı 'aşk edemez sıhhat üzre şübhelidir
- 3 Şikâyet eyler isem haklıyım miyânından
Belî büküp belimi mûya döndüren belidir
- 4 Dil istemez yüzüne zülfünüñ dokunduğunu
Makâm-ı 'aşkda pervâne şem'îñ engeldir
- 5 Esîr-i silsile-i 'aşk eden beni Nevres
Hevâ-yı zülfle başındaki cünûn yelidir

71

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Verdiler yağmâya Hindû beñler âhû gamzeler
Dîn ü î mân mülkün âh o beñler âh o gamzeler
- 2 Zülfüñ efsûn-ger gözüñ sâhir nigâhıñ çeşm-bend
Şehr-i hüsnüñ Bâbil'e döndürdü câdû gamzeler
- 3 Yalınız bir hâl-i Hindû ile yakdın 'âlemi
Olsa neylersin mu'ayyen hâl-i Hindû gamzeler
- 4 Ol ne hürrem şebdi kim meclisde sâğarlar dönüp
Neş'eden hâmûş idi lebler sühan-gû gamzeler
- 5 Katl-i 'âm etmek midir maksad ki sunmuş çeşmiñe
Tığlar ebrûña hançerler Hülâgû gamzeler
- 6 Çekmez el hûn-rîzlikden çeşmiñ oldukça saña
Nîze müjgânlar nigeşler tığ u süngü gamzeler
- 7 Her biri bir başka yara açdı Nevres sîneme
Âh o kirpikler siyeh gözler sitem-cû gamzeler

72

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 'Aceb mi olsa derhem çehre-i zerd-i vatan-perver
Ki ebnâ-yı vatandandır füzûn derd-i vatan-perver
- 2 Vatan nâmûsunu ikmâl için i'lâ içündür hep
Livâ-efrâzi-i 'azm-i felek-gerd-i vatan-perver
- 3 Bunu şöhret vefâ-yı 'ahde sevk etmiş anı gayret
Samuel olmaz o yolda hem-âverd-i vatan-perver

- 4 Kimi rütbe kimi mesned için gavgâ eder ancak
Vatançündür bütün perhaş ü nâverd-i vatan-perver
- 5 Olur hubb-ı vatançün bilse ger cân vermeniñ zevkin
Felâtûn-ı Sikender-seyr şâkird-i vatan-perver
- 6 Vatançün halk olunmuş i'tikâd eyler ser ü mâlı
Ölür vermez halel nâmûsuna merd-i vatan-perver
- 7 Yine her zerresi bir mihr-i 'âlem-tâb olur Nevres
Vatan yolunda berbâd olsa da gerd-i vatan-perver

73

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Dil ser-i kûy-ı harâbâtı nazar-gâh bilir
Terk-i peymâne kılan 'âşıkı güm-râh bilir
- 2 Ne bilir zâhid-i güm-râh du'â-yı kadehi
Anı pîr-i meye mensûb olan âğâh bilir
- 3 Âteş-i 'aşkla yandıklarımı söyleyemem
Orasın sîne-i sad-çâki yakan âh bilir
- 4 Çekdiğim derd ü gamı dökdüğüm eşk-i elemi
Girye-i nîm-şeb ü âh-ı seher-gâh bilir
- 5 Terk-i maksûd edeli hayli zamân oldu gönül
Halk bî-hûde bizi nâ'il-i dil-h'âh bilir
- 6 Çokdan eylerdi mukayyed aña kendin Nevres
Lîk dest-i emelin zülfüne kûtâh bilir
- 7 Pey-rev oldumsa n'ola Hilmi'ye kim ehl-i sühan
Anı iklîm-i belâğatda şehensâh bilir

74

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Şumnu'da evzâ'-ı Kokand u Hocend'i gel de gör
Âb-ı Âmûy ü hevâ-yı Taşkend'i gel de gör
- 2 Rûm ilin Tâtâr ili etmiş Kırım dilberleri
Şumnu'da tarz-ı Buhârâ'yı efendi gel de gör
- 3 Görmek isterseñ nişân ger fitne-i Cengîz'den
Ol siyeh müjgânı ol gîsû kemendi gel de gör
- 4 Serv-i Keşmîr'i ögerdik nâfile biz câ-be-câ
Cûy-bâr-ı Rûm'da serv-i bülendi gel de gör
- 5 Almak isterseñ eğer Ferhâd u Mecnûn'dan haber
Nevres-i ber-geşte-rûz u derd-mendi gel de gör

75

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Gamiñla râz-ı nihân âşikâr olur da n'olur
Göñülde dâğ-ı elem ber-karâr olur da n'olur
- 2 İhâfe kılma beni mâr-ı târ-ı zülfünle
Dil-i şikeste gibi târ-mâr olur da n'olur
- 3 Ümîd-i fasl-ı bahâr eylemem hezâr gibi
Göñül esîr-i kafesken bahâr olur da n'olur
- 4 Niçün rakîbe husûmetle kîne bağlayayım
O tıfl-ı 'ahd-şiken gayra yâr olur da n'olur
- 5 Bekâ ümîdine düşmek 'abesdir âdem için
Cihânda nev'-i beşer pâyidâr olur da n'olur

76

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Şeb oldu münkazî hâlâ seherden bir eser yokdur
Şeb-i hicrân için 'âlemde var ise seher yokdur
- 2 Ağardı intizâr eşkiyle çeşmi bülbül-i zârîñ
Güşâd-ı gonçe-i maksûddan hâlâ haber yokdur
- 3 Nesîm-i subhdan bâd-ı sabâdan kesdim ümîdim
Bu yolda kâsid-i hasretten özge muntazar yokdur
- 4 Vefâ kasdıyla kime hem-reh oldumsa cefâ gördüm
'Aceb k'ol râha beñzer şimdi râh-ı pür-hatar yokdur
- 5 Deler taşı dilerse âhene te'sîr eder ancak
Saña geldikde ey sengîn-dil âhımdan eser yokdur
- 6 Sirişkimle benim seyl-i revân hem-mâcerâ olmaz
Ne rütbe seylîñ olsa cûşîşi eşkim kadar yokdur
- 7 Vefâdan yok eser hiç kimsede müşkil bu kim Nevres
Vefâdan özge kûy-ı âşinâyâ reh-güzer yokdur
- 8 Gazel hem-reng gazel ü şî'r hem-kadr-i şa'îr olmuş
Dirîğâ 'asrımızda kıl kadar kadr-i hüner yokdur
- 9 Tabî'at tab'ına meyl eylemez âsârımıñ yoksa
Cihânda nazm u inşâ gibi bir rengîn eser yokdur

77

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Göñül el çekdi rûy u mûydan hatt u 'izâr ister
Hezârîñ cûşa geldi seyl-i meyli nev-bahâr ister

- 2 Felek bir güft-i müfte fülk ü mülkün verse de almaz
Dil-i bî-hânumân 'aşkıyla kendin hâk-sâr ister
- 3 Gedâ-yı kûy-ı 'aşkıñ şâh u mâha ser-fürû etmez
Ne meyl-i mansıb eyler ne nişân-ı iftihâr ister
- 4 Ne ta'rîf eyleyim yay kaşların Bihzâd u mih-zâda
Çekemez anı Mânî başka bir sûret-nigâr ister
- 5 Gören göz medd-i kaddiñ serve Merv'e meylin akıtmaz
Ne evc-i mevci yâd eyler ne seyr-i cûy-bâr ister
- 6 Dile ney mey gerekmez gül mül olmaz kâr-ger Nevres
O târ u mâra zülf-i yârdan bir târ-mâr ister

78

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâilü Fe'ûlün

- 1 Anlar ki müjen safha-i tasvîre çekerler
Geh hançere geh nîzeye geh tîre çekerler
- 2 Bilmem ne hatâ eyledi zülfüñ ki çekenler
Tasvîrini bahtım gibi hep tîre çekerler
- 3 Levn etme perîlerle görüp sohbetim ey dil
Bir gün seni de şîşe-i teshîre çekerler
- 4 Ol göz ki var anlarda değil âhu-yı Çîn'i
Şîrânı bile halka-i nahcîre çekerler
- 5 Yaklaşma gönül turre-i tarrâra dolaşma
Ol yerde ki dîvâneyi zencîre çekerler
- 6 Nevres görünür rûh-ı musavver gibi nazmım
Her yerde ki âyîne-i ta'bîre çekerler

- 7 'Arz etsem eğer gevheriyân-ı melekûta
Bu nazmımı hep rişte-i tanzîre çekerler

79

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Mufassal şerh-i hüsnüñ mebhas-ı zülfüñ mutavveldir
Cemâliñden ne bahs etse zebân-ı hâme mücmeldir
- 2 Ne hançer ne kemândır kaşlarıñ ne tâk u ne mihrâb
Kalem şeklinde 'anberden iki masnû' heykeldir
- 3 Siyeh çeşmiñ Hatâ âhûlarıyla perveriş bulmuş
Değildir sürmeye muhtâc kudretten mukehhaldir
- 4 Gönül geh zülfüne geh hâliñe geh çeşmiñe meftûn
Ne yapsın 'aşkıñ ile hâlden hâle muhavveldir
- 5 Bütün katl etdiñ ey mahbûb Necd'i hayl-i 'uşşâkı
Hilâl ebrûlarıñ gûyâ seniñ seyf-i mühelheldir
- 6 Hat u hâl-i siyehden söyle söz bahs etme perçemden
Ki şerhi hem mufassal hem mutavvel hem müselseldir
- 7 Hatâ-yı sırf imiş mezc eylemek sahbâ-yı gül-gûnu
Bu nassı ben işitdim pîr-i sahbâdan müsecceldir
- 8 Hatâdır ben dururken Kays'a isnâd-ı cünûn etmek
Ki Mecnûn Nevres-i dîvâneye nisbetle a'kaldır

80

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Kim seniñ perçemiñe pür-şiken ü çîn söyler
Müşg yâ gâliye yâ nâfe-i müşgîn söyler

- 2 Müşg yâ nâfe diyen perçemiñe mecnûndur
Bu perîşân sözü mecnûn-ı hatâ-bîn söyler
- 3 ‘Ârızın beñzedemem yâsemene nesrîne
Kim o hüsnüñ gül-i zîbâsına nesrîn söyler
- 4 Bir teli bile değıl hıtta-i Çîn perçeminiñ
Kangı mâder-be-hatâdır kim aña çîn söyler
- 5 Gazel inşâsına meyl etmez o deñlü Nevres
Söylemez söylese pek tâze vü rengîn söyler
- 6 Yûsuf-ı Kâmil’iñ evsâfına geldikde fakat
Şeyh Sa’dî gibi hep dil-keş ü şîrîn söyler

81

GAZEL-İ NÂ-TAMÂM

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Humâr-ı minnet-i ikbâli şimdi añlamadık
Tecerru‘ eylemişiz zehrini kerâr merâr
- 2 Reh-i vefâda fakat Kays düşmedi hâke
Ziyâret eyledim anıñ gibi hezâr mezâr
- 3 Gelir ferahla halî‘ü’l-‘izâr bâğa yine
Şimâliñ eşhebine ursa da bahâr mehâr
- 4 Korur hevâmm-ı hatâdan dili ihâta-i ‘ilm
Olur muhâfaza-i hâneye cidâr midâr

82

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Meyliñ ey dil kime ağyâra mıdır yâre midir
Hatta ruhsâra çemenzâra mıdır nâra mıdır
- 2 Gâh yâr ile geh ağyâr ile hem-sohbetsiñ
Bilmezim meylini gülzâra mıdır hâra mıdır
- 3 İşledi sînede ol mertebe zahm-ı müje kim
Kimse fark eyleyemez pâre midir yara mıdır
- 4 Halka-i kâkülüne döndü keşâkeşle gönül
Niyyeti bilmem anıñ dâra mıdır mâra mıdır
- 5 Ey ki Ka‘be diyerek muktefi-i kâfilesiñ
Şedd-i rahliñ kime dîdâra mıdır dâra mıdır
- 6 Mevkıf-ı haşre ne yüzle gideceksin zâhid
İ‘timâdiñ neye mizmâra mıdır târa mıdır
- 7 Geh ham-ı kâküle geh zülfe mukayyed Nevres
Bahtı bî-çâreniñ âvâre midir kara mıdır

83

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Kim güneş der saña gün sen gibi tâbende midir
Ya ruhuñ tek dil-i ‘uşşâkı rubâyende midir
- 2 Kimi gördümse lebiñ mebhasıñ özler gördüm
Hep meğer meyl-i harîfân-ı hevâ kanda mıdır
- 3 Ben demem çekdiğimi hâl-i siyeh-kârıña sor
Gör günehkâr o mudur yoksa hatâ bende midir

- 4 Gördü göz dil dahi sevdi seni bilmem ki güneh
Dilde mi gözde midir bende mi yâ sende midir
- 5 İñlerim ney gibi her demde bu şûriş bilmem
Dilde mi sînedede mi cânda mı yâ tende midir
- 6 Ne revâ herkese hâl-i siyehiñ göstermek
Herkes ey şûh benim gibi saña bende midir
- 7 Nevres'e emdireceksin diyü duydum deheniñ
Aslı var mı bu sözüñ yoksa baña hande midir

84

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Nedir a reşk-i perî sende bu tegâfüller
Garîb edâlar ile 'ârife tecâhüller
- 2 Görünce hattıñı feryâda gelse dil n'ola kim
Gelir bahârda ey gül figâna bülbüller
- 3 Hadîs-i silsile-i zülfüñe nihâyet yok
Kalır kıyâmete dillerde bu teselsüller
- 4 Dırâz-desti-i zülfüñ dağıtdı efkârım
Nedir a kalbi siyeh sende bu tetâvüller
- 5 Dağıtdı dilleri perçemleriñ çıkıp yüzden
Ne çâre etmeli başdan çıkarsa kâküller
- 6 Hevâ-yı halka-i zülfüñle pençe-i âhım
Sipihre asdı bu şeb deste deste sünbüller
- 7 Niyâz-ı Nevres'e ip takmadı saçıñ sanemâ
Hevâya gitdi aña etdiğim tevessüller

85

Mef'ûlü Fâilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

- 1 Zevk-i ferahdan ehl-i edeb bî-nasîbdir
Her nerde derd varsa nasîb-i edîbdir
- 2 Merd-i dakîk añlamadan rûzgârını
Bir yel değirmeniyle ögünmek garîbdir
- 3 Berg ü nevâsı hâra müyesser olur gülüñ
Feryâd u nâle mâ-hasal-ı 'andelîbdir
- 4 Tâli' dönünce düşmen olur döst âdeme
İkbâl düşkünü vatanında garîbdir
- 5 Saht olmaz ehl-i dil olan ebnâ-yı cinsine
Sahtî hilâf-ı meşreb-i merd-i lebîbdir
- 6 Aldanma zînhâr murâd üzre dönse de
Nevres ki âsiyâb-ı felek pür-firîbdir
- 7 Bir bil Hudâ'yı sen ki hilâfı bu mesleğiñ
Müstelzim-i 'ibâdet-i şekl-i salîbdir
- 8 Fikr-i ba'îd eder mütecebbir umûrda
Bilmez ki intikâm-ı İlâhî karîbdir

86

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Perçemiñ ey gonçe-gül sünbül müdür şeb-bû mudur
Yoksa 'âşıklar günün kara eden şeb bu mudur
- 2 Oynayan âyîne-i rûyunda esmerlik midir
Ân mıdır yâ zıll-i hat yâ sâye-i gîsû mudur

- 3 Çekdim ebrûsun dil-i mecrûha hançerdir diyü
Bilmem ammâ çekdiğim hançer midir ebrû mudur
- 4 Zülfüne bağlandı fitne çeşmine sihr oldu râm
Eyleyen âvâre gönlüm o mu bilmem bu mudur
- 5 Bezmi Huld'a sâğarı hurşîde döndürdü ruhuñ
Añlaşılmaz berk uran mînâ midir mînû mudur
- 6 Gönlünü arar tarar hep Nevres'îñ sormak hatâ
Ol hevâyî kâkülüñ dil-keş midir dil-cû mudur

87

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Ne reng-i delk-i sûfiden ne nakş-ı bûriyâdandır
Tağayyür neş'e-i irfânda hep bûy-ı riyâdandır
- 2 Eder rüsvâ tenük-zarfânı zûr-ı neş'e-i ikbâl
Derîde-pîrehenlik gonçeye feyz-i nümâdandır
- 3 Sipihriñ 'aksine devrinde de maksûd hâsıldır
Hakîkatde zuhûru âteşiñ kalb-i şitâdandır
- 4 Eder her sâliñi ta'rîz mahmûr-ı zühûl âhir
Siyeh-mestî-i gaflet neş'e-i çûn ü çirâdandır
- 5 Hat-ı nev-hîzdir gül-gûn eden ruhsâre-i şermi
Kef-i 'ismetde humret sebzi-i berg-i hınâdandır
- 6 Gülü bülbül yakar şem'i dahi pervâne zâr eyler
Kimi gördükse şâkî iştikâsı âşinâdandır
- 7 Revândır bahs-i âb u tâb-ı ruhsârîñla gözyaşı
Selâset eşk-i gül-gûnumda hüsn-i mâcerâdandır

- 8 Te'akküs etmese şevk-i tecellî inlemez diller
Hurûşu hep cibâliñ 'aks-i te'sîr-i sadâdandır
- 9 'Alâ'ikdir bizi mahrûm eden hep feyz-i 'ulvîden
Hübûtu rûh-ı pâkiñ sevb-i cismi iktisâdandır
- 10 Sıfât u zât yek-dîğerden olmaz bir zamân münfek
Ziyâniñ inkişâfı şemsden şemsiñ ziyâdandır
- 11 Hevâ-yı cîfedir kadr-i 'ukâbı pest eden Nevres
Şikest-i perr-i 'iffet irtikâba ilticâdandır

88

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Tîr-i müjen hayâli ile dîde kanlanır
Peyveste kaşlarıñ gibi kaddim kemânlanır
- 2 Bî-câ değil tevessu'a sa'yı o mâh için
Sığsın diyü hayâli gönül âsumânlanır
- 3 Yahşılarıñ vefâsına bel bağlarım velîk
Havf eylerim ki âhiri hâlim yamanlanır
- 4 Oldukça neş'e-yâb hayâl-i lebiñle dil
Gûyâ dem-i Mesîh ile bir mürde cânlanır
- 5 Teşnî'-i halk bâ'is olur iştihârıma
'Âşıklarıñ melâmete düşdükçe şânlanır
- 6 Pek i'timâd etme gülüm hüsn ü âbîña
Çok geçmez aradan ki bahârıñ hazânlanır
- 7 Şehd-i talâvet-i lebiñ âb-ı hayâtdır
Dil-teşneler gözünden anıñçün nihânlanır

- 8 ‘Ahdinde pâydâr demişsin o dilbere
Nevres yalan değil sözüñ ammâ yalanlanır

89

Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün

- 1 Sun bâde-i sâfi baña sâkî kederim var
Tedbîr-i kebâb eyleme biryân çiğirim var
- 2 Dil-germ-i gamım berk-i kederden şererim var
Pervâneyim âteşde uçar iki perim var
- 3 Hep tâze civânlarla hevâ-dârlık eyler
Yâ Rab ne hevâdan dolu pîrâne serim var
- 4 Deryâ gibi kol kol yürüdüp eşk-i revânım
Ey âh yine kûy-ı firâka seferim var
- 5 Mîn-ba‘d kebûterle saña nâme uçurmam
Göndermek için kûyuña âh-ı seherim var
- 6 Bî-mâye miyim sâye-i eşkimde nem eksik
Târ-ı müjeye bunca dizilmiş güherim var
- 7 Zülfüñle niçün girmeyeyim sohbeta nem yok
Müşg-i teriñe ey gül-i ter eşk-i terim var
- 8 Geçdikçe nigâh eylesin koy o dil-ârâm
Besdir o şeref baña ki kûyunda yerim var
- 9 Nevres okunan beste fakat sûz-ı dilim mi
Dîvân-ı vefâda nice rengîn eserim var

90

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Eden âvâre rüsvâ gön̄lümü âvâre bahtımdır
Perişân eyleyen zülfün̄ değıldir kara bahtımdır
- 2 Kemend-i kâkülünden kıl kadar incinmemiş gön̄lüm
Girîbân-ı ümîdim çâk eden sad pâre bahtımdır
- 3 Serâsîme gezer miydım kalaydı kendime böyle
Cihânı ser-te-ser geşt etdiren seyyâre bahtımdır
- 4 Ziyâsız istemem gün gördüğüm lâkin nedir çâre
'Arûs-ı matlabı mestûr eden petyâre bahtımdır
- 5 Şikâyet eylemem bî-hûde Nevres çâresizlikden
Pezîrâ-yı müdâvât olmayan bî-çâre bahtımdır

91

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Gül istese hezâr felek hâr u has verir
Devrân inanma mültemise mültemes verir
- 2 Vaktiñ mükeyyifâtı dimâğı ter eylemez
Te'sîr ederse belki kuru bir heves verir
- 3 Ehl-i tarîki germ-rev etmez nevâ-yı ney
Bu şevki kârvâna sadâ-yı ceres verir
- 4 Fırsat düşerse bûy-ı güle muhtemel mi sabr
Bu ihtimâli bülbüle ancak kafes verir
- 5 'Arz-ı hakîre lâzım icâbet büyüklere
Bir kuş dahi çağırsa eğer dağ ses verir

- 6 Her bî-vefâdan eyleme Nevres ümîd-i vasl
Cân verse baña ol büt-i 'Îsâ-nefes verir

92

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Kanı yâd-ı lebiñle hûn-ı dil nûş etdiğim demler
Hezârân bülbülü nâlemler hâmûş etdiğim demler
- 2 Salıp sevdâya kendim halka halka dût-ı âhımla
Mübârizler gibi zülfüñ zırh-pûş etdiğim demler
- 3 Henûz hâtırdadır şevk-i 'izâr u gûş-vârıñla
Ezel bezminde mehtâbı binâgûş etdiğim demler
- 4 Gelir mi yâdiña sahbâ sunup peymâne peymâne
Seni bezm-i vefâda mest ü medhûş etdiğim demler
- 5 Yanar âteşlere ârâm u sabrım yâda geldikçe
Seni mest eyleyip ey gül der-âğûş etdiğim demler
- 6 Unutduñ Nevres-i zârı 'aceb çıkdı mı hâtırdan
Seniñçün h'âb u ârâmı ferâmûş etdiğim demler

93

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Yansın ol bâğ ki gül gonçesi peykân görünür
Lâlesi dâğ gülü âteş-i sûzân görünür
- 2 Semeni yâsemeni bâğ-ı ümîdiñ min-ba'd
Perniyân olsa da çeşmimde mugaylân görünür
- 3 Bülbül eyler mi 'aceb hande o gülzârda kim
Sünbülü su gözede nergisi giryân görünür

- 4 Neyleyim hacle-gehin gülşen-i ikbâliñ kim
Gözüme zülf-i ‘arûs ejder-i pîçân görünür
- 5 Olma meyyâl o kadar Nevres emel bâğına kim
Ağladır âdemi gerçi gülü handân görünür

94

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Kanı bezm-i mahabbetde kadeh-nûş olduğum günler
Uyup keyf-i şarâba mest ü medhûş olduğum günler
- 2 Kalır mı yerde âhım tîre-rûz eyler seni elbet
Hayâl-i târ-ı zülfünle siyeh-pûş olduğum günler
- 3 Beni bir târ-ı zülfe takmadıñ hep ber-hevâ oldu
Saña mânend-i gîsû halka-der-gûş olduğum günler
- 4 İnanmam ba‘d-ez-în peymâneñe hâtır-nişânımdır
Nazardan düşdüğüm demler ferâmûş olduğum günler
- 5 Yıkarsın gönlümü gelmez mi âyâ yâdıña zâlim
Seniñçün hâk-ber-ser hâne-ber-dûş olduğum günler
- 6 Olur mânend-i ney pür-dâğ sînem şerh olundukça
Seniñle bezm-i meyde dûş-ber-dûş olduğum günler
- 7 Baña kânûn-ı yek-rûze değil bî-hûşluk Nevres
Benim pek çokdur öyle meyle bî-hûş olduğum günler

95

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Saklarım mührünü sînemdeki cânım gibidir
Kimseye fâş edemem râz-ı nihânım gibidir‘

- 2 Söyleyip hâlimi ol şûha cevâb almayıcak
Añladım ağzını yoklukda gümânım gibidir
- 3 Olmasa ‘âdet-i cârî aña noksan u ziyâd
Der idim Dicle’ye kim eşk-i revânım gibidir
- 4 ‘Aşkđır söyleden ey gül beni bülbül gibi hep
‘Aşksız söz diyemem ‘aşk zebânım gibidir
- 5 ‘Aşkda rütbe-i bâlâyâ erişdim Nevres
Sînede dâğ-ı gam-ı ‘aşk nişânım gibidir

96

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Dâğım ki süz-ı sîneden efgân olur çıkar
Elbette bir gice seni süzân olur yakar
- 2 Gözden sirişk-i âl değıldir revân olan
Sînemde dâğlarıñdır erir kan olur akar
- 3 Yetmez mi intizâr dem-i vasla korkarım
Bir gün bu ârzû eseri cân olur çıkar
- 4 Ey kaşı yâ hayâl-i müjeñ girse sîneye
Çıkmaz kalır çıkar ise peykân olur çıkar
- 5 Nevres tenûra döndü gözüm eylerim hazer
K’eşkim binâ-yı sabrımı tûfân olur yıkar

97

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Tab‘ım inşâyı ne resmî ne makâlî ister
‘Aşkıña dâ‘ir olan mebbas-ı hâli ister

- 2 Fahr-i Râzî ne bilir sırr-ı dakîk-i dehenîñ
Aña biñ mahfaza mefhûm-ı hayâlî ister
- 3 Bir hayâli bile koymaz ki gire dil evine
'Aşk ağyârdan öz mülkünü hâlî ister
- 4 Bende tâkat komadı âha firâkıñ eleme
'Aşk ise nâle vü âhı mütevâlî ister
- 5 İki mısra'la kalem bast-ı merâm eyleyemez
Kaşlarıñ şerhine dîvân-ı Hilâlî ister
- 6 Her sipeh-dâr 'Irâk-ı dile mâlik olamaz
Aña 'aşkıñ gibi bir tafralı vâlî ister
- 7 Bâd-ı şarkî-i 'Irâk ile uyuşmuş gûyâ
Dil-i berbâd ne garbî ne şimâlî ister
- 8 'Asrımızda ne kadar bulsa da har-mühre revâc
Yine sultân-ı hüner nazm-ı le'âlî ister
- 9 Dil füyûzât-ı fu'âdiyyeyi özler lâkin
İktisâb-ı şerefe himmet-i 'âlî ister
- 10 Leb-i şîrîniñi vasf etmeğe besdir Nevres
Ne nebâtı ne hayâtı ne zülâlî ister

HARFÜ'Z-ZÂ

98

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Hâlim ey hâme-i hasret-zede cânânıma yaz
Derd-mendî-i dil-hasteyi dermânıma yaz
- 2 Nâmeğe sığmaz o efsâne mutavveldir pek
Mebhas-ı perçemin evrâk-ı perîşânıma yaz

- 3 Eylediñ herkesi şâd-âb n'olur ey gül-i ter
Bir sudan nâme dahi dîde-i giryânıma yaz
- 4 Safha-i nâmeye dâğ-ı dili mahrem etme
'Aşka dâ'irdir o söz sîne-i sûzânıma yaz
- 5 Pek beğendim bu dil-ârâ gazel-i rengîni
Kilk-i zerrîn ile Nevres anı dîvânıma yaz
- 6 Pek güzel doğrusu pek tâze bu beş beyt-i selîs
Bir güzel beyt dahi hazret-i İrfân'ıma yaz
- 7 Sığmaz evsâfı anıñ nâme-i Firdevsî'ye
Hırz-ı cândır anı Şeh-nâme-i vicdânıma yaz

99

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Her kaçan zülf-i perîşânıñ tahayyül eyleriz
Dûd-ı âhı halka-i devr ü teselsül eyleriz
- 2 Sâde-rûyân-ı zamânıñ bî-vefâ oldukların
Bilmişiz çokdan berü lâkin tecâhül eyleriz
- 3 'Akla ip takmazken evvel şimdi fikr-i zülf ile
Olmuşuz dîvâne zencîre tevessül eyleriz
- 4 Yâr 'ahdin bozdu çokdan ülfet etdi vahşete
Sû'-i nakz-ı 'ahdi biz hâlâ te'emmül eyleriz
- 5 Gâh hursend-i visâliz gâh gam-gîn-i firâk
Bî-karârız geh terakkî geh tenezzül eyleriz
- 6 Sâlik-i râh-ı rızâyız uğradıkça mihnete
Bâr-ı sabrı beste-i dûş-ı tevekkül eyleriz

- 7 Sa'y ile mümkün değil kurtulma dâm-ı 'aşkdan
Çün tutulduk çâresiz Nevres tahammül eyleriz

100

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yanar ol derd ile gönlüm ki yanar âh edemez
Kendi derdinden ölür kimseyi âgâh edemez
- 2 Yâri-i tâli' ile mümkün olur kesb-i emel
Âdemi cehd-i 'abes mükteseb-i câh edemez
- 3 Kendi kec-revliğidir sâliki yoldan çıkaran
Dîv bu bâdiyede kimseyi güm-râh edemez
- 4 Eylesin derdime bir çâre ecel yohsa tabîb
Sa'y ile çâre-i derd-i gam-ı cân-gâh edemez
- 5 Ko temenni-i dili mahşere kalsın Nevres
Kimse dünyâda bizi nâ'il-i dil-h'âh edemez

101

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Zülfünde kaldı gitdi dil-i bî-karârımız
Mecbûr-ı 'aşkız elde değil ihtiyârımız
- 2 Âyîne-i cemâl-i Mesîh-i tecerrüdüz
Vech-i 'alâkadır sebep-i iğbirârımız
- 3 Kerkes misâli cîfe-i dünyâyâ konmayız
'Ankâlarız hemîşe Hümâ'dır şikârımız
- 4 Biz bir katâr-ı üstür-i deşt-i tahammülüz
Teslîm bâr u rişte-i hayret mehârımız

- 5 Eyley ziyâde vahşetimiz halkıñ ülfeti
Nevres bizim de cebr iledir inkisârımız

102

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 O şeb ki biz gam-ı 'aşkıñ ile atar tutarız
Sipihri bir eser-i âhla yakar yıkarız
- 2 O rütbe h^vâhişimiz var şikârıñ olmağa kim
Hemîşe lezzet-i zahmıñla per açar uçarız
- 3 Hemân safâ ile sen eyle meclisi teşrîf
Rakîbi biz ne yaparsak yapar koğar savarız
- 4 Bozar mahabbete dâ'ir ne yazsam ol saneme
Bu hâl ile daha çok mâcerâ yazar bozarız
- 5 Değil mahal-be-mahâl gezmemiz tehî Nevres
Dil-i garîbi yitirdik gezer sorar ararız

103

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Müteyakkız eğer olmazsa dil-i gâfilimiz
Korkarım âhiri derd-i ser olur hâsılıımız
- 2 Özleriz Ka'be-i ikbâle vusûlü ammâ
Bir alay fazl u hüner reh-zenidir hâ'ilimiz
- 3 Geçdi hadden elem-i minneti nev-câhların
'Âkıbet havf ederim gayret olur kâtilimiz
- 4 Bize mümkün değil izhâr-ı tarab 'âlemde
Ki dem-â-dem hedef-i tîr-i cefâdır dilimiz

- 5 Gerçi ahmak gibiyiz sûret-i zâhirde velîk
Hikmet-âmûz-ı Felâtûn olur eñ câhilimiz
- 6 Kalmadı kudretimiz râh-ı talebde meşye
N'edelim dâmen-i ikbâle erişmez elimiz
- 7 Kesb-i kerr ü fer içün düşmeyelim külfete kim
'Âkıbet hâk-i siyâh olsa gerek menziliz
- 8 Ta'n u teşnî'de hep nusrete nusret ederiz
Döne mâdâm belâgatla dehende dilimiz
- 9 Dôst sandıklarımız çıkdı bütün bîgâne
Âh Nevres ki biñ oldu bir iken müşkilimiz

104

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Görmedik nakş-ı vefâ tâli'-i meş'ûmda biz
Ararız anıñ içün meymeneti bûmda biz
- 2 Deşt-peymâ-yı 'Irâk etdi bizi çarh-ı felek
Câm u sahbâ ile hem-sohbet iken Rûm'da biz
- 3 Yok vefâ künc-i dehânıñdaki hâliñde bile
Şekk anıñçün ederiz nokta-i mevhûmda biz
- 4 Sâde-rûlarda vefâ olmadığın hep biliriz
Düşmeyiz keşmekeş-i şübheye ma'lûmda biz
- 5 Nevres âyîne kılıp çeşm-i hayâli bakdık
Görmedik sûret-i şâdî dil-i mağmûmda biz

105

Mef'ûlü Fâ 'ilâtün Mef'ûlü Fâ 'ilâtün

- 1 Nice karâr kılsın dil ey nigâr sensiz
Sensiz karâr müşkil müşkil karâr sensiz
- 2 Sensiz n'edem cihânı gülzâr u bostânı
Yansın çemensitânı ey gül-'izâr sensiz
- 3 Etmez hayâl-i sünbül sensiz hezâr bülbül
Fasl-ı hazândır ey gül fasl-ı bahâr sensiz
- 4 Bir sor dil-i hezârı kim kalmadı karârı
Çeşminden oldu cârî biñ cûy-bâr sensiz
- 5 Sensiz dil-i mükedder etmez hayâl-i sâğar
Gül gülmez ey gül-i ter ötmez hezâr sensiz
- 6 Âh eylemekte mâhım yokdur benim günâhım
Yakdı sipihri âhım bî-ihdiyâr sensiz
- 7 Nevres gamıñla ağlar seylâb-ı eşki çağlar
Hasretle sîne dâğlar leyl ü nehâr sensiz

106

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Dil-i me'yûs sahbâ-yı emelden neş'e-yâb olmaz
Çerâğ-ı bahta pertev çeşme-i ikbâle âb olmaz
- 2 Şuyû'u zerre-perverlikledir mihr-i cihân-tâbîñ
Mu'în-i zîr-destân olmayan 'âlî-cenâb olmaz
- 3 Bekâ-yı nâmdır üftâdegâna dest-gîr olmak
Göñül yapmıklığı mu'tâd eden mün'im harâb olmaz

- 4 Safâ-yı kâbiliyyet katreyi deryâ-nihâd eyler
Hevâ-yı lutf-ı tab'a olmayan kâbil habâb olmaz
- 5 Cevâb ister zebân-ı 'arz-ı hâcet kilik-i himmetden
Ki temhîd-i tegâfûl sâile redd-i cevâb olmaz
- 6 Belâ görmez şikeste-hâtırânı eyleyen mecbûr
Mu'in-i halk olan vakt-i musîbetde musâb olmaz
- 7 Kemâl-i lutf olur esbâb-ı hüsnü 'âkıbet Nevres
Mürüvvet gibi ehl-i himmete hüsn-i me'âb olmaz

107

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Nây-ı gelûda sûz-ı dil olmakda nâle-sûz
Olsa 'aceb midir dem-i germim piyâle-sûz
- 2 Ey bâğbân ne çâre bu müşkil hevâya kim
Olmakda savt-ı bülbül-i şûrîde lâle-sûz
- 3 Olsun mu reng ü bûy-ı güşâyışle gonçe ter
Oldukça âb u tâb-ı çemenzârı jâle-sûz
- 4 Hûn-ı ciğerdi merdüm-i çeşmim nevâlesi
Âhım dahi 'alevlenip oldu nevâle-sûz
- 5 'Aks-i ruhuyla halka-i zülf oldu tâb-dâr
Nevres işitmedim ki ola mâh hâlesiz

108

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Hat geldi tutdu hâci-i hüsnüñ rahîle yüz
Döndürdü bahs-i hâl ü hatîñ kâl u kîle yüz

- 2 Sevk etme meyl-i sürmeye çeşm-i kebûduñu
Şâyed göze girer güzelim verme mîle yüz
- 3 Ser-keş görüp alışmadı pervâne şu'leye
Rûşen bunuñla verdiği şem 'iñ fitîle yüz
- 4 Bîmâr-1 dil çevirdi yüzün âsitâniña
N'olur tabîb sen de çevirseñ 'alîle yüz
- 5 Sen Mısr-1 hüsn Yûsuf'usuñ salmasın ruhuñ
Çeşmime 'aks vermiş olur belki Nîl'e yüz
- 6 Menzil mi şaşdı iz mi değışdi bilen mi yok
Nevres yolun şaşdı tutanlar delîle yüz

109

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Göz eşk-bâr sensiz dil dâğ-dâr sensiz
Dil dâğ-dâr sensiz göz eşk-bâr sensiz
- 2 Dâr u diyâr sensiz mâtem-sarây-1 gamdır
Mâtem-sarây-1 gamdır dâr u diyâr sensiz
- 3 Ey meh-'izâr sensiz erdi sipihre âhım
Erdi sipihre âhım ey meh-'izâr sensiz
- 4 Nakş u nigâr sensiz çeşmimde hâr u hasdır
Çeşmimde hâr u hasdır nakş u nigâr sensiz
- 5 Tutmaz karâr sensiz cennetde bile Nevres
Cennetde bile Nevres tutmaz karâr sensiz

110

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Mecnûn-ı hevâ bend-i belâdan hazer etmez
'Âşık olan endîşe-i havf u hatar etmez
- 2 Kılmaz dil-i müştâkı melûl eşk-i dem-â-dem
Bahr olsa dahi dâmen-i 'uşşâkı ter etmez
- 3 Sığmaz kütüb-i hikmete ahvâl-i mahabbet
Kânûn-ı Şifâ çâre-i zahm-ı ciğer etmez
- 4 Zahm-ı niğehiñ hiç ferâmûş olunur mu
Gün yok ki hadeng-i müje dilden güzer etmez
- 5 Germ olsa eğer dağı deler nâle-i Nevres
Zann etme ki âh-ı dil-i müştâk eser etmez

111

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

- 1 Âh ey gönül ki düşdü yine Rûm'a râhımız
Sevk etdi gurbete bizi baht-ı siyâhımız
- 2 Düşdük mazîk-i gadrine bir bî-mürüvvetiñ
Mescûn-ı mihnet oldu dil-i bî-günâhımız
- 3 Kalmaz şikeste gönlümüzün yerde nâlişi
Eyler siyâh-rû anı elbette âhımız
- 4 Anı şikâyet eylemeyiz Hak'dan özgeye
Kâfidir intikâm-ı Hudâ dâd-h'âhımız
- 5 Yokdur hücûm-ı nâ'ibeden gayrı bâkimiz
Mâdâm bâb-ı ma'delet oldu penâhımız

- 6 Ol bâb-ı ma‘delet ki behişt olmasında hiç
Yok şübhemiz tereddüdümüz iştibâhımız
- 7 Gam çekme hiç ki ehl-i ma‘ârif melâzıdır
Nevres veliyy-i ni‘metimiz pâdişâhımız

112

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Biziz ki rû-be-reh-i iştiyâk olur gideriz
Delîl-i râh-revân-ı firâk olur gideriz
- 2 Yetirmez ise bizi baht semt-i maksûda
Berîd-i bâd ile de hem-visâk olur gideriz
- 3 Kabûl etmez ise ger ricâl-i Rûm bizi
Ricâl-i gayb ile hem-ittifâk olur gideriz
- 4 Pesend olunmaz ise nazm u nesr-i nâzikimiz
Matıyye-rân-ı reh-i tumturâk olur gideriz
- 5 Olursa himmet-i ‘âlî mu‘înimiz Nevres
Yine revâne-i semt-i ‘Irâk olur gideriz

113

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Cism-i ricâl-i devlete cândır Fu‘âd’ımız
Ya‘nî hayât-bahş-ı cihândır Fu‘âd’ımız
- 2 Balsa ‘aceb mi anî ile cism ü cân şeref
Kim sadr-ı iftihâra nişândır Fu‘âd’ımız
- 3 Zâtıyla geldi şâhid-i ikbâle zîb ü fer
Hüsn ü cemâl-i şevkete ândır Fu‘âd’ımız

- 4 Mâ-fi'z-zamîre vâkîf olur re'y-i kâşifi
Ahvâl-dân-ı râz-ı nihândır Fu'âd'ımız
- 5 Nevres tevessül eyle cenâb-ı Fu'âd'a kim
Âvâregâna kehf-i emândır Fu'âd'ımız

HARFÜ'S-SÎN

114

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Var iken meyhâne seyr-i cenneti etmem heves
Mülk-i 'âlemden baña sâkî vü câm ü bâde bes
- 2 Bend-i zülfünde gül-i ruhsârîña karşı gönül
Âh u feryâd etmede mânend-i bülbül der-kafes
- 3 Rûyuña mağrûr olup ehl-i dili incitme kim
Mûm eder âyîneyi bir âhla sâhib-nefes
- 4 Kârvândan bir eser yok gelmez âvâz-ı ceres
Tîh-i deşt-i gamda kaldım yok mu bir feryâd-res
- 5 Kesb-i 'ilm ü ma'rifet ehl-i dile hıdmetledir
Etmedikçe hıdmet olmaz bir kese bir kimse kes
- 6 Nâle-i şeb-gîrini nerde güle gûş etdirir
Olmasa her şeb figânım bülbüle feryâd-res
- 7 Nerde kim bahs-i leb-i la'liñ geçer dil andadır
Bu meseldir dôtum kanda 'asel anda meges
- 8 'Aks-i rûy u zülfden çeşmimde gûn-â-gûn sirişk
Darb-ı âh u nâleden sînemde dürlü dürlü ses
- 9 Vardı kendin hançer-i ebrûya verdi 'âkîbet
Gayrı ey Nevres-i dil-i hûn-geşteden ümmîdi kes

115

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 'Aşk bir oddur ki hüsn-i dilden olmuş muktebes
Kim ki ol oddan tutuşmuş andan ümmîdini kes
- 2 Bâr-1 'aşka nice tâb-âver olur hayretdeyim
Bir deriyle bir sadâ var defde neyde bir nefes
- 3 Bülbülüm gerçi velî minkârım âteş-hîzdir
Şu'le-i âhım yakar âhenden olmazsa kafes
- 4 Nâle kılmazdı ceres gibi cünûnundan 'abes
'Aks ederdî Kays'a Leylâ kârbânından bu ses
- 5 Kârbân-1 'aşka yüz tut maksadıñ almak ise
Âşinâdan ses ki vermez dôstdan ses her ceres
- 6 Ta'n eder giryân görüp çeşmim melâmet-ger benim
Zann eder 'aşıklığı bir kâr-ı âsân bü'l-heves
- 7 Hûylu bir Yûsuf esîriyim anıñçün çeşmimiñ
Biri Nîl ırmağıdır Nevres biri rûd-ı Eres

116

Mefâ'îlün Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün

- 1 Nice bu derd ile cânımdan olmayım me'yûs
Ki etdi kul beni dûnâna tâli'-i menhûs
- 2 Düşer mezellete âdem himâye etmese baht
Söner muhâfaza etmezse şem'i ger fânûs
- 3 Diyâr-ı bekr'de bir derde mübtelâ oldum
Ki çâresin ne Felâtûn bilir ne Câlînûs

- 4 Nice şikeste-derûn olmayım ki gurbetde
Kırıldı seng-i mezelletle şîşe-i nâmûs
- 5 Husûmet etdi muhib dôt düşmen oldu baña
Hezâr hayf bu ahvâle sad hezâr efsûs
- 6 Yazık ki mahrem-i esrâr sandığım ahbâb
Makâm-ı tecrübede çıkdılar bütûn câsûs
- 7 Tahammül et gama Nevres ki bir zamân elbet
Hudâ eder seni ‘ayş u sürûr ile me’nûs

HARFÜ’Ş-ŞÎN

117

Mef’ûlü Fâ ‘ilâtü Mefâ ‘ilü Fâ ‘ilün

- 1 Râz-ı nihân-ı ‘aşkı gözüm yaşı kıldı fâş
Rüsvâ-yı ‘âlem etdi beni çeşm-i eşk-pâş
- 2 Zûr ile ‘aşkı eyleyemem sîneden birûn
Olmaz kazâ-yı mübrem ile eylemek savaş
- 3 Mânend-i şem‘ biñ erisem yansam ağlasam
Bir kerre hâl-i zârımı sormaz o kalbi taş
- 4 Etmış o rütbe câna eser zahm-ı tîği kim
Nâlem bile o derd ile olmuş gelû-hırâş
- 5 Nevres hemân kazâyâ rızâ ver ki bildiğin
İcrâ eder kader ne kadar eyleseñ telâş

118

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Dâ'im açılırsın kime ey gül bu nümâyîş
Hep bülbül-i dil-beste içün mi bu güşâyîş
- 2 Biñ hâr-ı cefâ olmuşiken mâni'-i vaslîñ
Gelmekde yine şevk-i hezârâna fezâyîş
- 3 Olmakdasıñız yek-diğeri câzib ü meczûb
Bülbülde midir sende mi ey gül bu rübâyîş
- 4 Pervâne-i şem'-i çemenim hayli zamândır
Etmez mi 'aceb bülbülün ey gonçe becâyîş
- 5 Bir şemmesini şükrüñün ifâ edebilmez
Bülbül ne kadar etse saña 'arz-ı sitâyîş

119

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bilmedik yâri ki bizden bu kadar gâfil imiş
Cân hayâl eylediğim la'l-i lebi kâtil imiş
- 2 Ben anı mihr ü vefâ sâhibi zann eyler idim
Meğer ifrât ile zâlim siteme mâ'il imiş
- 3 Çekdiğim cevr ü cefâlar yoluna bî-hûde
Etdiğim sa'y u emekler aña bî-hâsıl imiş
- 4 Sâde-rûlarda vefâ görmedim el-hak Mecnûn
Terk-i Leylâ-yı mecâzîde katı 'âkil imiş
- 5 Ta'n-ı düşmendi vatan terkine bâ'is lâkin
Kalmak ağıâr ile gurbetde daha müşkil imiş

- 6 Hayf kim bunca zamân yâre kapıldık kaldık
Mihri zâ'il sözü de 'ahdi gibi bâtil imiş
- 7 Şimdi tahkîk ile bildim ki güzel yüzlüler
Ülfet ü mihr [ü] vefâ kısmına nâ-kâbil imiş
- 8 Dem-i ülfet göz açıp yummadan oldu zâ'il
Âh kim müddet-i sohbet katı müsta'cil imiş
- 9 Şimdi isbât-ı vefâ mahz-ı hatâdır Nevres
İstikâmetle zamânın geçiren câhil imiş

HARFÜ'S-SÂD

120

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Aşk oduyla gıll u gışdan eyleyen kalbin halâs
Zer olur kılma nazar iksîr-i feyzinden rasâs
- 2 Hûn-ı çeşmiyçün çekişdik duht-ı rezle dün gice
O benim kanım akıtdı ben anıñ ni'me'l-kısâs
- 3 Zâhid-i sâlûs-kârîñ yok yeri meyhânedede
Hâsdır yek-reng olan sahbâ-keşe bu bezm-i hâs
- 4 Hıdmet eyle git du'âsın al harâbât ehliniñ
Pîr-i câma bulmak isterseñ tarîk-i ihtisâs
- 5 Hall-i müşkil def'-i gam hırz-ı hıred ta'vîz-i rûh
Neş'e-i sahbâda Nevres cümle mevcûd ol havâs

HARFÜ'D-DÂD

121

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Def'-i gamdır ehl-i 'aşka nûş-ı sahbâdan garaz
Yâd-ı bâd-ı 'ahd-i Cem'dir devr-i mînâdan garaz
- 2 Şem'le pervâneniñ gör mâcerâsın kim saña
Rûşen olsun tâ nedir Mecnûn u Leylâ'dan garaz
- 3 Zinde eyler etse bir hande lebiñ biñ mürdeyi
Sensin âb-ı Hızr u i'câz-ı Mesîhâ'dan garaz
- 4 Derd-i 'aşkıñla benim üftâde-i gamdan murâd
Kâmet-i mehzûnla sensin serv-i bâlâdan garaz
- 5 Kilk-i ser-tîzimle Nevres nazm-ı şi'rimdir benim
Hançer-i Mirrîh ile 'ıkd-ı Süreyyâ'dan garaz

HARFÜ'T-TÂ

122

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Aldı etrâf-ı ruhuñ neşr-i zalâm eyledi hat
Baht-ı 'uşşâk gibi subhumu şâm eyledi hat
- 2 Rûy-ı mehpâresini[n] Rûm u 'Acem kulu iken
Bir siyeh-çerde 'Arab-zâde gulâm eyledi hat
- 3 Devr-i la'liñ çevirip câm-ı zümürüd-fâmı
Sîne-sâfân-ı mey-âşâma harâm eyledi hat
- 4 Âb-ı hayvân-ı lebiñ hıfzı içün Hızr gibi
'Ömr-i câvîd ile tertîb-i zalâm eyledi hat

- 5 Vahşetinden suy-ı ‘uşşâka nigâh etmez iken
Bitirip mihr-giyâsın anı râm eyledi hat
- 6 İçirir Nevres’e şimdi lebi dâ’im mey-i nâb
Devr-i la‘lindeki ‘ayşımı müdâm eyledi hat

123

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Mushaf-ı hüsne yazarlar resm-i reyhân üzre hat
Beñleriñ ol mushafa farz etdiler müşgîn nukat
- 2 Müşg-i Çîn’e zülfünü beñzetdiler lîkin hatâ
Hattıñı reyhâna teşbîh etdiler ammâ galat
- 3 Çıkma perçem-veş başa düşme ayağa zülf-veş
Ara ol şûhu gönül sevmekde bir hadd-i vasat
- 4 Kirpiğîñ kaşîñ gözün yek-reng nâz u şivede
Kûşe-ârâ-yı teferrüd bir beñîñ kalmış fakat
- 5 Ben dahi Nevres n’ola olsam ‘arak-rîz-i ‘Irâk
Sîne Bağdâd oldu dil Basra iki göz iki şat

124

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 ‘Aşkdan geçmem eşkim olsa da şat
Ağlamakdır tarîk-i ‘aşka nomat
- 2 Biz ne muğlim ne zen-perest oluruz
‘Âşıkız nev-hat-ı ‘izâra fakat
- 3 Sararız dilberi miyânından
Ki budur hubb-ı mahza hadd-i vasat

- 4 Edemem zülfü ben hata tercih
Mârdır târ-ı zülf mûr ise hat
- 5 Ruh-ı zîbâda zülf mugallatadır
Kıl dolaşdırma zihne etme galat
- 6 Mushaf-ı hüsne hatt u hâl gerek
Zîb-i evrâkdır hutût u nukat
- 7 Herkes öz ‘âlemin öger Nevres
Çemeni ‘andelîb öger şatı bat

HARFÜ’L-‘AYN

125

Mefâ ‘ilün Fe ‘ilâtün Mefâ ‘ilün Fe ‘ilün

- 1 Hücûm-ı ‘aşka değil çünkü pend hısn-ı menî‘
Kelâm-ı nâsihi bî-hûde olma sen de semî‘
- 2 Sen ey ferîşte-şemâ’ il perî misiñ bilmem
Ki yok netîce-i âdemde böyle nakş-ı bedî‘
- 3 Döküldü ‘ârız-ı rengîniñ üzre zülf-i siyâh
Tesâdüf eyledi kalb-i şitâyâ kalb-i rebî‘
- 4 Nasıl şebîh edeyim hânkâha mey-gedeyi
Aña şebîh edilir mi bu bâr-gâh-ı refî‘
- 5 Sığın hum-ı meye Nevres hurûş-ı gamdan kim
Odur gürûh-ı harâbâtiyâna hısn-ı menî‘

HARFÜ'L-GAYN

126

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Erdi dey gülzâr soldu reng ü bûdan kaldı bâğ
Gül yerin hâr aldı bülbül âşiyânın tutdu zâğ
- 2 Dürd-i âb-ı huşkû ancak âteş-i ter def' eder
Bâde ver sâkî amân kim bâde çâğdır bu çâğ
- 3 Sebze-i hatt artırır şevk-i dili ruhsârına
Âteş-i pervâneyi efzûn eder dûd-ı çerâğ
- 4 Şevk-i rûyuñla ser-â-pâ âteş ü hûn[dur]¹⁰⁸ dilim
Lâle-veş eksik değil çeşmimde kan sînemde dâğ
- 5 Çal sebûyu başına sâkî ayağın kır anıñ
Muhtesib kimdir ki etsin rinde sahbâyı yasağ
- 6 Rinde sahbâyı helâl etmiş cenâb-ı pîr-i mey
Ben añna buldum kitâb-ı 'aşkda kat'î mesâğ
- 7 Kaldırır sahbâ düşürse gam eğer Nevres beni
Hâsılı meydîr mu'înim dest-gîrimdir ayağ

HARFÜ'L-FÂ

127

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Olmasaydı tabl-veş herze-derâ her bâr def
Devr elinden dem-be-dem olmazdı sîlî-hâr def

¹⁰⁸ Metinde "hûn" şeklinde kayıtlı olan kelime, vezin ve anlamdan hareketle "hündür" şeklinde okunmuştur.

- 2 Böyle yana yana âh u nâlesi bî-câ değil
Devr elinden çekdiği cevri eder izhâr def
- 3 Halkalanmış tâb-ı hasretten bükülmüş mâr-veş
Var ise olmuş esîr-i pîç-i zülf-i yâr def
- 4 Dâ'ire çekmiş 'azîmet-h^vân olup teshîr için
Fevc fevc ervâh-ı 'uşşâkı eder ihzâr def
- 5 Bükmeseydi kâmetin Zünnûn gibi mızrâb-ı 'aşk
Neyle meclisde olurdu Mâlik-i Dînâr def
- 6 Hasret-i âğûşla durmaz çeker hamyâzeler
Neylesin kalmış belâ-yı 'aşk ile nâ-çâr def
- 7 Dûd-ı âhım perde bağlar reşk ile devr-i mehe
Her ne dem olsa hicâb-ı çehre-i dil-dâr def
- 8 Bî-tekellûf devr-i şem'-i hüsnüne pervânedir
Kanda 'azm etse o şûh-ı âteşîn-ruhsâr def
- 9 Bir deriyle bir sadâ kalmış fakat bî-çârede
Hasret-i çeşmiñle olmuş ol kadar bîmâr def
- 10 Mutribe baş eğdi ehl-i meclisi şâhid tutup
Eyledi halka-be-gûşu olduğun ikrâr def
- 11 Tab'-ı Nevres eylemez tahmîse rağbet bir dahi
Çâr-pâre şi'rlerle eylese güftâr def

HARFÜ'L-KAF

128

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Müjde ey dil ki yine 'âzim-i Bağdâd olduk
Kayd-ı gurbet denilen vartadan âzâd olduk
- 2 Hamravâtı bizi yakmışdı Diyâr-ı Bekr'iñ
Hele düşdük heves-i Dicle'ye dil-şâd olduk
- 3 Dâr-ı gurbetde mezellele harâb olmuşiken
Yine semt-i vatana yüz tutup âbâd olduk
- 4 Bâd-ı garbî bizi sevk etdi diyâr-ı şarka
Eyleyip meyl-i hevâ pîş-rev-i bâd olduk
- 5 Ey sabâ müjde ver ahbâba ki biz Nevres ile
Yine şat gibi akıp 'âzim-i Bağdâd olduk

129

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Habîb ara eğer ister iseñ rakîb aramak
Ki asrımızda rakîb aramak habîb aramak
- 2 Dil-i garîbi arardım sevâd-ı zülfünde
Dedi bu şehrde 'âdet değil garîb aramak
- 3 Nasîbim oldu hezâr âh bir isâbet için
Meğer musîbete düşmek imiş musîb aramak
- 4 Beniñ yeter beni de benden alma kim düşmez
Nisâba mâlik olanlar için nasîb aramak
- 5 Ta'allül etmesi yetmez mi çeşminiñ Nevres
'Alîl-i 'aşka ne hâcet gidip tabîb aramak

130

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Biñ dâğ açdı sînemize sûz-ı iştiyâk
Yakdı binâ-yı sabrımızı tîşe-i firâk
- 2 Birleşdi gam firâk ile yağmâya sabrımı
Nâ-çâr ben de bâde ile etdim ittifâk
- 3 'Ahd eyledim ki ölmeden elden çıkarmayım
Bir de düşerse destime dâmânıñ ey 'Irâk
- 4 Kıldı kebâb sînemi sûz-ı müfârekat
Ermez mi hiç nihâyete yâ Rab bu iftirâk
- 5 Ey hem-demân-ı 'aşk yetişmez mi ayrılık
ذاب الحشا مفارقة والفؤاد ضاق
- 6 لما شممت طيب هوا كم من الصبا
قلبي به تهيج والصبر منه شاق
- 7 اقسمت كى اجاور طول الحيات فيه
انى لواهدت يت سبيلا الى العراق
- 8 Nevres tahammül et ki tahammüldedür ferec
Bir gün gelir ki vasla mübeddel olur firâk

131

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dilber demem o şûha kim çeşm-i siyâhı yok
'Uşşâka câ-be-câ nazar-ı gâh gâhı yok
- 2 Gördüm gezip çemen-be-çemen hıtta-i hatın
Nezzâre bûy-ı neş'e verir bir giyâhı yok

- 3 Düşmez şikence sâye-i zülfünde her gönül
Her ‘âşıkıñ benim gibi baht-ı siyâhı yok
- 4 Ol sîneyi ki hâli ola ‘aşkdan n’edem
Olmaz emân o şehride kim pâdişâhı yok
- 5 Kat‘â tereddüd eyleme katline ‘âşıkıñ
Ey tîğ-i gamze boynuma öldür günâhı yok
- 6 Diller gönüllü ‘askeridir hep livâsınıñ
Kimdir diyen vilâyet-i ‘aşkıñ sipâhı yok
- 7 Nevres düşenler âteşe feryâd eder velîk
N’etsin dil-i şikeste ki feryâda âhı yok

132

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Bu gice duht-ı rezi âl ile bezme atdık
Keyf-i sahbâ ile la‘l-i lebin emdik yatdık
- 2 Dil-i sevdâ-zedeyi kâkülüne kapdırdık
Âh bilsek ki ne püsküllü belâya çatdık
- 3 N’olduğun bilmez idik zevk-i visâlin evvel
Añladık şimdi ki zehr-âb-ı firâkın tatdık
- 4 Zevk-i meyhâneye etdik vera‘ u zühdü bedel
Hâsıl-ı tevbeyi bir gerdiş-i câma satdık
- 5 Saht idi seng sıfat kalbi o şûhuñ ammâ
Bâde-i nerm ile Nevres biz anı yumşatdık

133

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Seyl-i eşki bu gice subha kadar çağlatdık
Ağladık halkı dahi hâlimize âğlatdık
- 2 Ba‘d-ez-în savma‘a-i huşk-i riyâyı n’ederiz
Biz ki âb-ı mey ile kendimizi ıslatdık
- 3 Çeşm-i mahmûr-ı mey-âlûduna ta‘n etdiğiçün
Nergisiñ bezm-i çemende gözünü patlatdık
- 4 Kadri var nâvek-i müjgânınıñ ol mertebe kim
Cânımız gibi anı dîdemize saklatdık
- 5 Gerçi ser-menzil-i maksûda erişdik ammâ
Erişinceye değın hayli belâ atlatdık
- 6 Öleyazmışken ol âfetden alıp hatt-ı emân
Nevres ehl-i hasedi hâme gibi çatlatdık

134

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Söz çok velî tekellüme nutkuñ mecâli yok
Derd-i derûnu söylemeniñ ihtimâli yok
- 2 Ser-menzil-i kemâle erişmekse maksadıñ
Var ‘âşık ol ki devlet-i ‘aşkıñ zevâli yok
- 3 Zevk-i mahabbeti ne bilir kalb-i gâfili
Anıñ ki fikr-i zülfüñ ile iştigâli yok
- 4 Ol sîneniñ harâb ola yâ Rab sarâyı kim
Fermân-ı pâdişâh-ı dile imtisâli yok

- 5 Nevres ne gûne şerh edeyim nâme-i gamı
Kim ittîlâ'-ı 'akla muvâfık me'âli yok

135

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Âh kim yakdı beni berk-i cihân-sûz-ı firâk
Sînemi yaraladı tîr-i ciğer-dûz-ı firâk
- 2 Rişte-i derd ü belâyı nice kûtâh edeyim
Ki baña rûz-ı kıyâmet gibidir rûz-ı firâk
- 3 Çekdi ser dûd-ı şerer-hîz-i felâket feleğe
Berk-i âhım olalı meş'ale-efrûz-ı firâk
- 4 Yandırırđım şerer-i âhla levh ü kalemin
Elime girse idi mes'ele-âmûz-ı firâk
- 5 Şebnem-i eşk müfid olmadı Nevres aslâ
Yakdı hem mezra'a-i sîneyi temmûz-ı firâk

136

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Tutuşsun ol çemen kim lâlesinde dâğ-ı hasret yok
Gülünde bûy-ı ülfet nergisinde çeşm-i 'ibret yok
- 2 Mey içmem sensiz ey reşk-i perî mînâya meyl etmem
Ki sensiz sâğar-ı sahbâda safvet meyde lezzet yok
- 3 Dil-i dîvâneyi ey şûh sayd etmekse maksûduñ
Havâle kıl kemend-i kâküle zencîre hâcet yok
- 4 Ele girmez seniñ yalvarmak ile dâmen-i vaslîñ
Seni âh ile teshîr eylemekden başka sûret yok

- 5 Kesilsin ol ser-i bî-kayd kim bir zülfe bağlanmaz
Yer etsin taşlar ol dilde kim nakş-ı mahabbet yok
- 6 Salın ey serv-i nâzım tâ görüp kadd-i hırâmânîñ
Utansılar o münkirler ki söylerler kıyâmet yok
- 7 Gedâsı kûy-ı ‘aşkıñ şâh u mâha ser-fürû etmez
Esîr olmak gibi Nevres kemend-i ‘aşka devlet yok

137

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Görüp müjgânın ey dil tâ-be-key ber-geşte-hâl olmak
Hevâ-yı zülf ile ser-der-hevâ-yı kîl ü kâl olmak
- 2 Dehânın kâle alma hiç söz açma mû miyânından
‘Abesdir ‘âşika pâ-beste-i vehm ü hayâl olmak
- 3 Der-âğûş etmeği etmem tasavvur ol perî-zâdı
‘Azâb-ı rûhdur müstetbi‘-i fikr-i muhâl olmak
- 4 Cemâliñ görmeğe çün yok mecâli çeşm-i giryânîñ
Niçün vehm eyleyüp ‘aks-i cemâlin bî-mecâl olmak
- 5 Hazer etmek de lâzım zıll-i ta‘n-ı hasmdan Nevres
Şerefdir gerçi râh-ı döstîde pây-mâl olmak

138

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Uyup sevdâ-yı ‘aşka ‘âkıbet sahrâ-güzîn olduk
Cünûn tâcın giyindik Kays-ı zâra câ-nişîn olduk
- 2 Civânım ba‘d-ez-în çeşm-âşinâlık dûrdan hoşdur
Yakından görmeyiz biz şimdi pîr-i dûr-bîn olduk

- 3 Yeñi dünyâ metâ'idır tedâvül eyleyen şimdi
Zarûrî biz de nessâc-ı kumâş-ı nev-zemîn olduk
- 4 Hayâl-i hâl ile biz hûşe saymazken Süreyyâ'yı
Dirîğâ hırmen-i hulyâda şimdi dâne-çîn olduk
- 5 Tahayyül ede ede dâm-ı zülf ü dâne-i hâlin
Habeş iklimin ihlâl eyledik âşûb-ı Çîn olduk
- 6 Temessül etdi 'aks-i şahsımız ol deñlü kim âhir
Yer etdik kalb-i sengîninde biz nakş-ı nigîn olduk
- 7 Leb ü çeşmin hayâl etmekden ol meh-peykeriñ Nevres
Harâb-ı neş'e-i bâdâm u mest-i engübîn olduk

139

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Dil mahabbetden eder bahs harâb olmuşa bak
Câm u meyden dem urur sîne kebâb olmuşa bak
- 2 Bir iki katre yaş akıtmağıla dîde-i ter
Mâcerâlar eder îrâd-ı serâb olmuşa bak
- 3 'Aks-i ruhsârı bubik gibi gelip çeşm-i tere
Göksu mehtâbın eder nakş ber-âb olmuşa bak
- 4 Tıfl-ı eşkim boyayıp hûn-ı ciğerle kendin
Ta'n eder neş'e-i yâkûta şarâb olmuşa bak
- 5 Tutmak ister dehen-i şem'î zebân-ı hâmem
Nevres ol şu'le gibi germ-hitâb olmuşa bak

HARFÜ'L-KÂF

140

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Ger eserse böyle başlarda hevâ-yı perçemiñ
Çîn'e varınca bulur şöhret Hatâ-yı perçemiñ
- 2 Bîd-i Mecnûn gibi kaldı çok zamân salkım saçak
Olmadı dîvâne gönlüm âşinâ-yı perçemiñ
- 3 Bende mi zencîre mi çekmek murâd eyler dili
Söyle tahsîl eyleyim neyse rızâ-yı perçemiñ
- 4 Serv-i bâlâ olduğun göstermek ister 'âleme
Çıkdı tâ bâlâya âhım tek belâ-yı perçemiñ
- 5 Bir telin vermem bütün Tâtâr ilin 'arz etseler
Kangı mecnûn söylemiş Çîn'dir bahâ-yı perçemiñ
- 6 Kanda bir dîvâne varsa başına cem' eylemiş
Bir deli bayrağı açmışdır livâ-yı perçemiñ
- 7 Durmaz oldu fes dahi başında ey âfet seniñ
Anı da başdan çıkarmışdır hevâ-yı perçemiñ
- 8 Sığmaz oldu dîdeye gitsin hayâli Çîn'e dek
Mâverâ-i nehri geçsin mâcerâ-yı perçemiñ
- 9 Kendi dîvâneñ değil mi Nevres-i şeydâ seniñ
Başına salmaz niçün sâye Hümâ-yı perçemiñ
- 10 Var ise manzûru olmuşsun cenâb-ı Kâmil'iñ
K'olmada diller hevâ-cûy-ı hevâ-yı perçemiñ

141

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Çıkardı başıma dil zülfü müşg-i ter diyerek
Ağardı mûy-ı serim âh derd-i ser diyerek
- 2 Gelince bâle seniñ şeh-per-i hadeng-i müjeñ
Uçar gönül kuşu şevk ile bâl ü per diyerek
- 3 Bileydi dil ki bulur bûy-ı zülfün âhûda
Giderdi Çîn'e kadar bu imiş kader diyerek
- 4 Ne sözlerim var anıñ mâcerâsı hakkında
Hadîs-i eşkimi Türkçeme muhtasar diyerek
- 5 Olursa kûyuna ruhsat yüzüm sürer giderim
O hâke basmam ayak hâk-i reh-güzer diyerek
- 6 Görünce geçdim özümden hadeng-i müjgânın
Hevesle sînemi gerdim o da geçer diyerek
- 7 Sunaydı Nevres'e meclisde yâr bir dolu câm
Ederdi nûş anı zehr olsa da şeker diyerek

142

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Ney misin ey kilik-i âteş-dem ki inşâdın seniñ
Deldi sînem neydiñ evvel neydi mu'tâdın seniñ
- 2 Dün figân eylerdi ney meclisde inlerdi kemân
Diñledim anlara gâlib geldi feryâdın seniñ
- 3 San'at-ı Rûhü'l-kudüs mü yâ dem-i 'Îsâ mısın
Cân bağışlar 'âleme âsâr-ı nev-zâdın seniñ
- 4 Gerçi sen sâhir değilsin yokdur efsûnuñ velîk
Sihirden kalmaz girü nazm-ı nev-îcâdın seniñ

- 5 Nevres-i mu‘ciz-beyânı nazmıñ i‘câb eyledi
Kimden öğrendin bu sihri kimdir üstâdıñ seniñ

143

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Çok âdemiñ öğüdü unun bî-vefâ felek
Döndürdü çokların başına âsiyâ felek
- 2 Durmaz hemân döner öğütür âsiyâ gibi
Kendi tekallübünden eder iştikâ felek
- 3 Etmez temîz hurd ü dürüşti ‘aceb değil
Eylerse kubbe habbeyi gendüm-nümâ felek
- 4 Çok dil-rübânıñ etdi rübûde hayâtını
Bâzîçe-i füsûn ile merdüm-rübâ felek
- 5 Gül-gûn edip şafak ile cûy-ı Mecerre’yi
Ahvâl-i Kûhken’den eder mâcerâ felek

144

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Teşne la‘l-i lebiñe bâde-i gül-fâm seniñ
Ârzû-keş deheniñ sohbetine câm seniñ
- 2 Murg-ı dil hâliñ ile zülfüñe sayd olsa ne var
Ben seniñ sayd seniñ dâne seniñ dâm seniñ
- 3 Yalıñız ben değilim haste-i tîr-i nigehiñ
Vermiş âşûb ile çeşm-i siyehiñ nâm seniñ
- 4 Kime teşbîh edeyim ben seni kim ‘âlemde
Görmedim misliñi ey tıfl-ı dil-ârâm seniñ

- 5 Kandan ey meh bu halâvet saña gûyâ lebiñi
Beslemiş şekker ile dâye-i eyyâm seniñ
- 6 Bir nefes görmemeğe sabr edebilmem seni ben
'Âşıkım çeşmiñe ey serv-i gül-endâm seniñ
- 7 Nevres'e nâz ile göz süzdüğünü gûş edeli
Çatladı piste gibi çeşmiñe bâdâm seniñ

145

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yüz çevirdik yine Şumnu'ya vatandır diyerek
Özledik köhne bahârını çemendir diyerek
- 2 Çekeriz nâzını her vechile duht-ı reziniñ
Ayağın bûs ederiz berg-i semendir diyerek
- 3 Kangı ser-çeşmesine râst gelirsek min-ba'd
Dikeriz çeşmimizi çâh-ı zekandır diyerek
- 4 Yâd-ı Bağdâd ile ağlar gezeriz geşt ederiz
Yüce balkanlarını reb' ü dimendir diyerek
- 5 Nâ-güvâr olsa dahi âb-ı revâmı Nevres
Ederiz nûş anı sahbâ-yı kühendir diyerek

146

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Baña ol silsile-i turre-i tarrâr gerek
Zülfünüñ kâfiriyim kâfire zünnâr gerek
- 2 Zendir ol kes ki mahabbetden eder endîşe
Merd olan silsile-i 'aşka giriftâr gerek

- 3 Zâhid-i huşk-‘amel ‘aşkı ne bilsin ki nedir
Har-ı bî-çâreye pâlân ile efsâr gerek
- 4 Zâhid-i kûşe-nişîn ‘âşık ile bir olmaz
Zâhide huld-ı berîn ‘âşıkâ dîdâr gerek
- 5 Çekdiğim derd ü elem levh-i makâle sığmaz
Şerh-i endûh-ı dil-i zârıma tûmâr gerek
- 6 Tarz-ı güftârda erdi seriñ eflâke velîk
Yok sözüñ fâ’idesi âdeme girdâr gerek
- 7 İki sâğarla harâb olmağa gelmez Nevres
Rind olan her ne kadar içse de hüşyâr gerek

147

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Revâc-ı cehli görelden kemâli terk etdik
Tarîk-i nazmı unutduk me’âli terk etdik
- 2 O deñlü halk-ı cihân buhle mâ’il olmuşlar
Ki biz cihân-ı keremde su’âli terk etdik
- 3 Vahîd Efendi’ye uğrarsañ ey sabâ söyle
Hayâl-i hecr ile fikr-i visâli terk etdik
- 4 Kimiñ hevâsına bilmem cihânda meyl edelim
Ki biz cenûb u debûr u şimâli terk etdik
- 5 Hayâl-i şî’r edelim kangı fikr ile Nevres
Ki fart-ı mihnet ü gamdan makâli terk etdik

148

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 İlâhî râst gelsin tîğ-i 'aşka çeşm-i hûn-h'ârîñ
Nişân olsun hadeng-i âha ebrû-yı kemân-dârîñ
- 2 Çıkıp yüzden diyâr-ı hüsnü tutsun ser-te-ser hattîñ
Harâb olsun hücûm-ı leşker-i hâr ile gülzârîñ
- 3 Tutuşsun lâle-veş hasretle sîneñ dâğ dâğ olsun
Dolaşsın pîç ü tâb-ı dûd-ı âha pâ-y-ı refîârîñ
- 4 Yok olsun ağzîñ ey büt nâra yansın ben gibi hâlîñ
Miyânîñ mûya dönsün görmesin gün mâh-ı ruhsârîñ
- 5 Dil-i dîvânemi çün halka-bend-i iltifât etmez
Esîr olsun belâ zencîrine zülf-i siyeh-kârîñ
- 6 Nazar etmem perî olsañ dahi ruhsârîña kâfîr
Yıkıl git taşa çal şimden girü mir'ât-ı dîdârîñ
- 7 Nasıl kim derde saldıñ Nevres-i dil-hasteyi zâlim
İfâkât bulmasın hergiz seniñ de çeşm-i bîmârîñ

149

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Kim ki müjgânîñ görüp nahcîriñ olmuşdur seniñ
Göñlü elbet zahm-dâr-ı tîriñ olmuşdur seniñ
- 2 Gerdeniñde ben değil tîğ-i müjeñle bî-günâh
Dökdüğüñ kandır ki gerden-gîriñ olmuşdur seniñ
- 3 Olmamak âşüfte nakş-ı hüsnüñe mümkün mi kim
Rûh-ı Mânî vâlih-i tasvîriñ olmuşdur seniñ

- 4 Meyl edersin inkisâr-ı kalbe gûyâ ey perî
Kalb-i ‘âşık şîşe-i teshîriñ olmuşdur seniñ
- 5 Yalınız Nevres değıldir perçemiñ dîvânesi
Halk-ı ‘âlem beste-i zencîriñ olmuşdur seniñ

150

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Melek tâkât getirmez görse sihr-i çeşm-i fettânıñ
Nice pes ey perî etsin tahammül ‘aklı insânıñ
- 2 Dağıtdıñ zülf-i Tâtârıñ bütün İslâm ilin aldıñ
Harâb etdiñ meğer kâfir seniñ hiç yok mu îmânıñ
- 3 Kalır mı âdemiñ gönlünde cem‘iyyet sen insâf et
Sabâ başlarsa ger tahrîke gîsû-yı perîşânıñ
- 4 Seni kim Yûsuf’a beñzetsin ey Mısır-ı melâhat kim
Düşürmüş çâha yüz bin Yûsuf’u çâh-ı zenahdânıñ
- 5 Çemende servler hep secdeye baş indirirlerdi
Seniñ ey lâle-had görseydiler kadd-i hırâmânıñ
- 6 Gözüm nûru bu hûn-âlûdeyi kirpik kıyâs etme
Ciğerden geçdi baş gösterdi gözden kanlı peykânıñ
- 7 Değıl sînemdeki sûrâhlar ok yarası Nevres
Göñül gözler açıp gözler ki gelsin tîr-i müjgânıñ

151

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Bezm-i meyde devrine me'lûf olan peymâneniñ
Tâc-1 Cemşîd'e değişmez câmını meyhâneniñ
- 2 Kıl kadar pervâsı yok biñ dilli bir tarrârdır
Zülfe mahrem olması bilmem nedendir şâneniñ
- 3 Şerh olundukça uzandı mâcerâ-yı kâkülün
Tûl-i bahse oldu müncer şerhi bu efsâneniñ
- 4 Şem'a 'âşıkdır o da yoksa hevâ-yı 'aşk ile
Boş değil yanmakda bî-pervâlığı pervâneniñ
- 5 Artırır Nevres sevâd-1 zülfü sevdâ-yı dili
Şûrişi efzûn olur zencîrden dîvâneniñ

152

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Kan ağlamaz mı dîdesi şûrîde bülbülün
Kim hâra kaldı encümeni gonçeniñ gülün
- 2 Âb-1 kederle dîdesi nem-nâk nergisiñ
Tâb-1 elemle turreşi pîçîde sünbülün
- 3 Şakk-1 şefe eder mi şakâ'ik tebessüme
Gördükçe ey hezâr-1 gam-engîz gulgulün
- 4 Bâğ-1 ümîd lâlesi dâğ açdı sîneme
Yok hazzı gayrı bâğ-1 emelden te'emmülün
- 5 Mümkin mi Nevres âteş-i mihnetle yanmamak
Kim hâricindedir bu felâket tahammülün

153

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Düşdüm yine sevdâsına bir tâze civânîñ
Gelmez gözüme servet ü sâ mânâ cihânîñ
- 2 Gitdi 'adem-âbâda varınca yine ammâ
Yol bulmadı bûs etmeğe endîşe dehânîñ
- 3 Hayr olmaya mı 'âkıbeti muğ-beçeniñ kim
Tutdu elin öpdü ayağın pîr-i mugânîñ
- 4 Döndürdü beni yaya o kirpikler o kaşlar
Çekmek çilesin pek güç imiş tîr ü kemânîñ
- 5 Reşk etmededir halka-i zülfe dahi Nevres
Şâyed çeker âğûşa diyü mûy miyânîñ

154

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Hasret açıyor gül yerine bâğ-1 firâkîñ
Gidikçe cünûn-hîz oluyor râğ-1 firâkîñ
- 2 Her gice şerer-efgen olur külbe-i sabra
Sînemde kara dağlı gibi dâğ-1 firâkîñ
- 3 Açıla nasıl gonçe-i vuslat öte bülbül
Nevha-ger iken ey gül-i ter zâğ-1 firâkîñ
- 4 Vermezse eğer nergis-i bîmârına cânın
Sihhat bulamaz haste-i nâ-çâğ-1 firâkîñ
- 5 Nevres nice olsun tarab-engîz-i çemen kim
Hasret açıyor gül yerine bâğ-1 firâkîñ

155

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Çünki câvîd değil zevki gül ü yâsemeniñ
Neylesin sohbetini bülbül-i bî-dil çemeniñ
- 2 Gülde gülzârda bülbülde yok ey lâle sebât
Sen dahi çâk edegör gül gibi gel pîrezeniñ
- 3 Ey dil uğrarsañ eğer bir dahi Ken‘ân iline
Söyle Ya‘kûb’a ki terk et baña beytü’l-hazeniñ
- 4 Sen hemân Yûsuf-ı dîdâra harîdâr olagör
Mâlik-i hüsn kem ü bîşine bakmaz semeniñ
- 5 Sorma Nevres leb-i Şîrîn’i kim ol kıssa-i şûr
Eyledi telh mezâk-ı emelin Kûhken’iñ

156

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 N’oldu bilmem ki kederlendi zülâli vataniñ
Vermez oldu semer-i neş’e nihâli vataniñ
- 2 ‘Âlemi vâhimeye saldı hevâ-yı şarkı
Esmiyor n’oldu kapandı mı şimâli vataniñ
- 3 Bakdım âyîne-i tasvîre te’emmülle bu şeb
Pek mükedder görünür sûret-i hâli vataniñ
- 4 Gâh pâ-mâl-i keder gâh dil-i âzürde-i gam
Kalmadı bâr-ı gama gayrı mecâli vataniñ
- 5 Şimdi hep kan akıyor su yerine çeşminden
Âh ey dil ki harâm oldu helâli vataniñ

- 6 Câm-ı zerrîni dahi kaldı hazef-pâre gibi
Nâz ederken ser-i fağfûra sıfâli vatanıñ
- 7 Oldu her yana şerer-pâş-ı telâş âteş-i gam
Giderek dâğ oluyor dilde hayâli vatanıñ
- 8 Var ümîdim ki esip yine nesîm-i ikbâl
Büsbütün zâ'il olur gerd-i melâli vatanıñ
- 9 Mahv olur hâdise dağ olsa da bir cünbiş ile
Birleşip himmet ederlerse ricâli vatanıñ
- 10 Yümn-i tedbîri ile âsaf-ı 'âlî-ka'bîñ
Görürüz kadrini elbet yine 'âlî vatanıñ

157

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Âh kim geldi hatı Yûsuf-ı gül-pîreheniñ
Yüzüne geldi yeşillendi çemen yâsemeniñ
- 2 Nergisiñ çıkdı gözü hasret ile ağlamadan
Çâk çâk oldu girîbân-ı ümîdi semeniñ
- 3 Sitem ermiş o kadar bülbüle gülden ki eğer
Mümkün olsaydı dikerdi gözünü gül dikenîñ
- 4 Yazık ey şûh ki bir gonçe-i nev-reste iken
Geldi güller gibi açdı çemen-i hat deheniñ
- 5 Gayr-ı sâlih deme tanzîre bu nazmım Nevres
Her sözüm şîvede makbûlüdür ehl-i sühaniñ

158

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Eder sayd âdemi her bir nigâhı ol perî-zâdıñ
Gözü sayyâd özü sayyâd o sayyâd oğlu sayyâdıñ
- 2 Mahabbet Bî-sütûn'un zabt edip taş dikmek isterdi
Değildi Kûhkenlikde 'abes ikdâmı Ferhâd'ıñ
- 3 Hevâlandırma zülfün bahs kılma şûriş-i dilden
Hevâ-dârânına sermâyesi yokdur o berbâdıñ
- 4 Vefâ rengin verir gül görmedim gülzâr-ı 'âlemde
'Abesdir inleme bülbül ki yok te'sîri feryâdıñ
- 5 Hevâsı muhtelif âbı mükedder hâki âteş-hîz
İkâmet ba'd-ez-în düşvârdır şehrinde Bağdâd'ıñ
- 6 Letâfet var idi oldukça Nevres bâğ u râğında
Kaçırdı âb u tâbın şiddeti bir tîre-bî-dâdıñ

159

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Kime şerh eyleyeyim cevrimi bağrım yakanıñ
Ne bilir hâlini gâfil gözü yaşı akanıñ
- 2 Beni levm etmez idi kimse göreydi hâlin
Nâvek-i gamzesini sîneme tâ-per çakanıñ
- 3 Arı soksun dilini leblerine bal diyeniñ
Gözleri çıksın iki kaşına eğri bakanıñ
- 4 'Aşk bir şu'le ile yakdı ocağ-ı emelim
Sönmesin yâ Rab ocağı bu ocağı yakanıñ

- 5 Dil-hoşum halka-i perçemle uzansın ‘ömrü
Nevres’iñ boynuna bu bend-i cünûnu takanıñ

160

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 Ümmîd ü emelden yine sarf-ı nazar etdik
İkbâle küsüp kûy-ı gınâya sefer etdik
- 2 Bir yerde nişân görmedik iklîm-i vefâdan
Bî-hûde yere kendimizi der-be-der etdik
- 3 Biñ câm-ı mey içdik bu gice meclis-i meyde
Hiss eylemedik keyfini hayli hüner etdik
- 4 Herkes yıkılıp düştü ayık kalmadı kimse
Hammârı bile bâde ile bî-haber etdik
- 5 Cân vermişiken hep yine râm olmadı cânân
Yandık buña biz doğrusu Nevres keder etdik

161

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Açılmaz oldu çeşm-i girân-h^vâbı himmetiñ
Sökmez mi bîh-i gafleti seylâbı himmetiñ
- 2 Dolmaz mı nûr ile ‘acabâ maşrık-ı ümîd
Doğmaz mı âfitâb-ı cihân-tâbı himmetiñ
- 3 Bülbül eder mi zemzeme ağlar mı ebr-i feyz
Handân olur mu gonçe-i şâd-âbı himmetiñ
- 4 Var ismi cismi yok dedi sordumsa her kime
‘Ankâ mı oldu şöhret-i nâ-yâbı himmetiñ

- 5 Her işde bir tesâhül ü herkesde bir fütûr
N'oldu 'aceb bozuldu mu dolâbı himmetiñ
- 6 Rûy-ı zemînde himmeti tahrîke er mi yok
Yoksa çekildi mi göge esbâbı himmetiñ
- 7 Nevres te'essüf eyleme kim himmet-i ricâl
Görmez revâ ki bağılı kala bâbı himmetiñ
- 8 Kesmem ümîd hâne-i himmet yıkılsa da
Ta'mîr eder anı yine erbâbı himmetiñ
- 9 Ümmîd var ki hall ola müşkil ederseler
Tehzîz-i kilik-i gayret-i küttâbı himmetin

HARFÜ'L-LÂM

162

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Eğer ermek dilerseñ zülfüne dîvâne-mu'tâd ol
Ver ey dil kendiñi ol turre-i berbâda berbâd ol
- 2 Nedir pâ-beste-i âlâyış-i dehr olmadan hâsıl
'Âlâyıkdan gönül ser-riştesin kat' eyle âzâd ol
- 3 Niçün şeyh-i riyâkâra uyup hâne-hârâb olmak
Harâbât ehline uy git harâb ol hâne-âbâd ol
- 4 Niçün kırsaydı başıñ böyle âhir tîşe-i hasret
Gönül kim dedi bir Şîrîn içün çık dağa Ferhâd ol
- 5 Temelsizdir bütün fi'li gibi kavli dahi şeyhiñ
Kapılma mekrine ol süst- 'ahdiñ saht-bünyâd ol
- 6 Şeb-i hicrân hemîşe böyle kalmaz çekme gam Nevres
Sabâh-ı vasl olup bir gün seni dil-şâd eder şâd ol

163

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Biñ bahs okudu 'aşk bu şeb dilde mufassal
Beñzer yoğidi zülfüne bir bahs-i mutavvel
- 2 İcmâl kabûl eylemez evsâf-ı cemâliñ
Tafsîl olur âdem ne kadar söylese mücmel
- 3 Dil-puhte eder sûz-ı gamıñ 'âşık-ı hâmı
Hâkister olur çehre-i âyîneye saykal
- 4 Reyhân-ı hatıñ ger bu siyâk üzre kalırsa
Yâkût gibi eşk akıdır dîde müselsel
- 5 Hûn-ı dil ile hâl-i dil-i zârımı yazdım
Eşkimle çekip safha-i ruhsârıma cedvel
- 6 Âğâzı dil-âşüftelik encâmı cünûndur
Bir mehlekedir hâsılı 'aşk âhir ü evvel
- 7 Bî-fâ'idedir hırz-ı nasîhat baña Nevres
Sevdâ-yı mahabbet edeli 'aklımı muhtel

164

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Yeter bir lâle-i hod-rû için dâğlandıñ ey bülbül
Esîr olduñ bu hasret bâğına bağlandıñ ey bülbül
- 2 Nevâ-yı âteşiniñden niçün bûy-ı vefâ gelmez
Meğer gül yağı ile sen de mi yağlandıñ ey bülbül
- 3 Gurâb-ı nevha-ger gibi hurûsuñ dil-hırâş oldu
Meğer bir hârıñ uyduñ suyuna zâğlandıñ ey bülbül

- 4 Onulmaz hâr-ı hasret yarası gördüm hezârîñ ben
Deper hem bir taraftan sanma kim sağlandıñ ey bülbül
- 5 Nedir sor Nevres-i şeydâya gülşen soñu külhendir
Ne hâsıl tut ki derdin güllerin bağlandıñ ey bülbül

165

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Nice bir haste-i hicrân olayım İsmâ‘îl
Düşüp âteşlere sûzân olayım İsmâ‘îl
- 2 Bağrımı deldi firâkıñ yetişir gayrı koma
İñleyip ney gibi nâlân olayım İsmâ‘îl
- 3 Kıl perâkende dağıt kâkülünü ben dahi koy
Kâkülün gibi perîşân olayım İsmâ‘îl
- 4 Hutbe-i hüsn ü melâhatda okutduñ adını
Ben seniñ adıña kurbân olayım İsmâ‘îl
- 5 ‘Ârızın Nevres’i tûtî gibi söyletdi yine
Ben o âyîneye hayrân olayım İsmâ‘îl

166

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Bir gönül yok ki bugün ye’s ile mecrûh değil
Eser-i cürha-i hırmân ile meşrûh değil
- 2 Olmasın mı tarab-ı mey-gede ‘uşşâka harâm
Kangı meydır ki kederden dem-i mesfûh değil
- 3 Çâresizlik eder icbâr sükûta yoksa
Tavr-ı nâ-ehl becâ olsa da mesmûh değil

- 4 Tatlı cândan geçirir bir acı söz insânı
Bed-zebân Hâtem-i Tayy olsa da memdûh değil
- 5 Kadhı celb etse eder mesti-i nahvet yoksa
Üç kadeh meyle bulan keyfini makdûh değil
- 6 Merd ü zen mâ'il-i tûfân-ı hevâ hâl bu kim
Evliyâ-yı süfünûñ hîçbiri Nûh değil
- 7 İntikâmı müteharrîk eder elbet Nevres
Âh-ı mazlûm-ı ciğer-sûhte bî-rûh değil
- 8 Dergeh-i kâmil-i devrânı meğer görmedi mi
Bâb-ı lutf u kerem kim dedi meftûh değil

167

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Yandı sînem sûz-ı dâğ-ı derdden âh ey gönül
Bilmem olmazsñ niçün derdimden âgâh ey gönül
- 2 Zulmet-i hırmân şaşırtmışdır beni ol rütbe kim
Bilmez oldum semt-i kûy-ı maksada râh ey gönül
- 3 Saldı sevdâya şeb-i târîk-i hasret başımı
Matla'-ı ümmîdden doğmaz mı ol mâh ey gönül
- 4 Çün erişmez zülf-i yâre rişte-i tûl-i emel
Etme hâtırdan hayâlin bâri kûtâh ey gönül
- 5 Pek yanaşma zülfüne dilberleriñ Nevres gibi
Düş olursun korkarım bir kayda nâgâh ey gönül

168

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ayrılma semt-i kûy-ı vefâdan amân gönül
Döndürme yüz tarık-i vefâdan amân gönül
- 2 Salma miyâna bahs-i miyânın o âfetiñ
Sakla özüñ o ince belâdan amân gönül
- 3 Hoşdur ne gelse 'âşika ma'sûkdan sakın
İncinme bâr-ı cevri ü cefâdan amân gönül
- 4 Çok etme kıl ü kâl hat ü zülf-i yârdan
Vazgeç sevâd-ı Çîn ü Hatâ'dan amân gönül
- 5 Havf eylerim ki dil uzadır belki tel kırar
Ahvâl-i zülfü sorma sabâdan amân gönül
- 6 Tûfâna saldı halk-ı cihânı gözün yaşı
Geç Nûh iseñ de gayrı bükâdan amân gönül
- 7 Nevres'den ezber et sühan-ı 'âşıkâneyi
El çekme zevk-i 'aşk u hevâdan amân gönül

169

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Demez ol zülf-i şiken-der-şikene 'âkil kıl
Nâm koymuş aña zencîr şeh-i 'âdil dil
- 2 Gönülüm ol bezmde kim şem'-i ruhuñdan dem urur
Âteş-i 'aşkıña pervâneyi nâ-kâbil bil
- 3 Def alıp destîne mestâne terennüm etsen
Mest olup raksa çıkar şevk ile gökkandil zil

- 4 Gam gider sînemize gelse hayâl-i vaslîñ
Çıkar ağyâr olıcak bezmimize dâhil hıl
- 5 Sevdiğim şerha-i dâğ-ı dili ney nakl edemez
Nevres-i sùhteyi nakl-i gama nâkil kıl

HARFÜ'L-MÎM

170

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Ey büt yalan mı zülfüñe kâfir dediklerim
Öldür çıkarsa 'aşka muğâyir dediklerim
- 2 Gündür yüzüñ melekdir özüñ mest-i mey gözüñ
Mir'âta kıl nazar ola zâhir dediklerim
- 3 Hattîñ gelir geçer der idim rûzgâr-ı hüsn
Hep geldi çıkdı âhiri bir bir dediklerim
- 4 Dillerde söylenir giderek dâsitân olur
Bir gün sevâd-ı zülfüñe dâ'ir dediklerim
- 5 Bağlatdı zülfüñ âhiri zünnâr Nevres'e
Ey büt yalan mı zülfüñe kâfir dediklerim

171

Mef'ûlü Fâ 'ilâtün Mef'ûlü Fâ 'ilâtün

- 1 Yandırdı nây-ı kilki âh-ı şerer-feşânım
'Aşkîñla gör ne deñlü âteşlidir zebânım
- 2 Oldum cihânda âhir rüsvâ-yı 'aşk-ı dilber
Söylendi gezdi yer yer dillerde dâsitânım
- 3 Yâd eyleyip cemâliñ ey gül sabâha karşı
Bülbül sadâsı sandı gûş eyleyen figânım

- 4 Olmaz mı gün gün efzûn sûz u güdâzım ey dil
Kim şem‘ gibi her şeb pür-şu‘ledir dehânım
- 5 ‘Aşkıñla hayli demdir Nevres esîr-i gamdır
Gel zulm edip o pîri incitme nev-civânım

172

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Kâmetiñ serv-i hırâmânım değil miydi benim
Cûy-ı hasret çeşm-i giryânım değil miydi benim
- 2 Bezm-i ‘aşkıñ germ eden âheng-i germ-â-germ ile
Her gice ney gibi efgânım değil miydi benim
- 3 İlişip her pâresi bir hâra dest-âvîz olan
Çâk çâk olmuş girîbânım değil miydi benim
- 4 Kanda bezm etseñ saña olmaz mıyım pervâne ben
‘Ârızıñ şem‘-i fûrûzânım değil miydi benim
- 5 Bilmedim Nevres o gül-ruhsâra hâr oldum niçün
Dağ-ı bâğım derd-i dermânım değil miydi benim

173

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Bezm-i meyde seni ey meh bu gice şen gördüm
Meyi sen gibi seni mey gibi rûşen gördüm
- 2 Sûr-ı vaslıñla beni şâd-dil etseñ ne olur
Bes değil mi bu kadar mâtem ü şîven gördüm
- 3 Va‘de-i vasl-ı dürûğ âteşine yanmakdan
Âteş-i hecriñ ile yanmağı ehven gördüm

- 4 Aradım bulamadım bir saña beñzer âfet
Seni yine saña beñzetmeği ahsen gördüm
- 5 Bir benim bir de benim var der idiñ pes ne ‘aceb
Saydılar geçdi yüzü beñlerini ben gördüm
- 6 Yok nazîriñ gönül almakda yalandır Nevres
Der ise sen gibi bir âfet-i reh-zen gördüm
- 7 Dergeh-i kâmili git gör demek istersen eğer
Sâye salmış feleğe bir yüce me’men gördüm

174

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Bağlayıp başına biñ silsile âfet perçem
Koparır başıma her lahza kıyâmet perçem
- 2 Ne tahammül kodu gönlümde ne tâkat perçem
Verdi yağmâya dili eyledi gâret perçem
- 3 Görücek hattıñ ile hâl-i Habeş cumhûrun
Şeh-i iklim-i fese etdi dehâlet perçem
- 4 Sanırım berg-i güle sâye-i sünbül dokunur
Safha-i ‘ârıza etdikçe isâbet perçem
- 5 Kıl kalemle hat-ı ta‘lîka müselsel çalışıp
Mushaf-ı rûyuñ için yazdı yüz âyet perçem
- 6 Dolaşır çeşmine müjgân nice baksın âdem
Bir belâ hâl-i siyeh yüzde bir âfet perçem
- 7 Tel kırar dil uzadır ‘âdetidir yüz bulucak
Nasıl etmiş bilemem şâneye ‘âdet perçem

- 8 Dâ'im ol şâh-ı melâhat anı başında taşır
Vechi var eylese da'vâ-yı riyâset perçem
- 9 Ham-ı çevgâna takıp çekdi dili gûy gibi
Feleğîñ çenberine koymadı hâcet perçem
- 10 Etmez oldu dil-i mecnûna eser ta'ne-i halk
Takalı boynuma zencîr-i melâmet perçem
- 11 Ben gibi hâline Nevres o da 'âşık mı 'aceb
Tâ bu rütbe niçün âşüfte-kıyâfet perçem

175

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Hattîñ tasavvur etdim ince hayâle düşdüm
Zülfüñ gibi mutavvel bir kıl ü kâle düşdüm
- 2 Mevhûm bir hayâle teşbîh edip dehânîñ
Bahs eyledim 'ademden fikr-i muhâle düşdüm
- 3 Her şeb neler çekermiş pervâne şem' ucundan
Fehm eyledim o dem kim şevk-i visâle düşdüm
- 4 Merdümden eyledim ben hâlî sevâd-ı çeşmim
Ol şeb ki zülfü gördüm sevdâ-yı hâle düşdüm
- 5 Nevres beyâna gelmez sûz u güdâz-ı şevkim
Kâl ile vasf olunmaz bir başka hâle düşdüm

176

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dökülmüş rûyuñ üzre tel tel ol mûlar nedir bilmem
Gülistân içre bu ber-geşte şeb-bûlar nedir bilmem

- 2 Kemend-i kâkülüñ ser-rişte-i cân olduğun bilmem
Kurulmuş yay gibi ol çifte ebrûlar nedir bilmem
- 3 Kurutdu kanımı tâb-ı harâret âteş-i hasret
Gözümünden dem-be-dem kanlı akar sular nedir bilmem
- 4 Baña va‘d eylemişdiñ bir dahi incitmeyim gönlüñ
Yine bağrım ezersin hep bu bed hûlar nedir bilmem
- 5 Müselmânlık mıdır bu ‘ârızında beñlerin seyr et
Harîm-i Ka‘be’de Nevres o Hindûlar nedir bilmem

177

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Etmeyiñ levh eğer bâde içersem her dem
Ki gönül şehrine her bâr hücûm eyler gam
- 2 Reşkle terledi sûfi meyi vasf eyleyicek
Var ise kapdı bu sözden dil-i efsürdesi nem
- 3 Gayrılarla edip ülfet ciğirim hûn etdi
Yohsa incinmez idim her ne kadar etse sitem
- 4 Kef ü pâyı müjem havf ederim incitsin
Yohsa hoşnûdum eğer koysa gözüm üzre kadem
- 5 Fikr-i ebrû-yı kemâniñla hilâl oldu tenim
Kâmetim bükse n’ola çille-i sahtıyla elem
- 6 Nâfe-i zülfüñü levh-i dile tasvîr etsem
Pür olur ‘anber-i sârâ ile dâmân-ı kalem
- 7 Eylemiş var ise âhûlar ile ülfet o şûh
Kim eder çeşmi görüp sâye-i müjgânını rem

- 8 Çıkar endîşe-i zülfüñ ile dūd-ı âhım
Halka-der-halka şiken-der-şiken ü ham-der-ham
- 9 Mey ile ülfeti Nevres nice terk eyleyeyim
Nerde var bâde gibi bezme sezâ bir mahrem

MERSİYE-GÛNE BİR GAZEL

178

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Kime şerh eyleyim hâlim kim alsın çarhdan dâdım
Silen yok eşk-i çeşmim gûş eden yok âh u feryâdım
- 2 Garîbim gurbet elde âşinâsız kimsesiz kaldım
Şikeste seng-i gamla her taraftan kalb-i nâ-şâdım
- 3 N'olaydı görmeseydim böyle eyyâm-ı gam-encâmı
Düreydi kâşkî tûmâr-ı 'ömrüm baht-ı berbâdım
- 4 Nice âh etmeyim nâlân u giryân olmayım ben kim
Yıkıldı câ-be-câ bâr-ı girân-ı gamla bünyâdım
- 5 Dirîğâ oldu nâgeh beste-i kayd-ı ecel Nevres
Yetişmiş bir nihâl-i nâz iken ol serv-i âzâdım

179

Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Düşdü dil zülf-i yâre neyleyeyim
Öz özün saldı dâra neyleyeyim
- 2 Bî-vefâlar esîri kıldı beni
Bî-vefâ rûzgâra neyleyeyim

- 3 Dâğdan göz göz oldu yaralarım
Dil-i mecrûha çâre neyleyeyim
- 4 Tut ki pâk eyledim silip eşkim
Dîde-i eşk-bâra neyleyeyim
- 5 Komadı sabrı ihtiyâr edeyim
Dil-i bî-ihtiyâra neyleyeyim
- 6 Yakdı sabr u karârımı Nevres
Sîne-i bî-karâra neyleyeyim

180

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Getir ey sâki-i gül-çehre biraz nûş edelim
Gam-ı dîrîne-i eyyâmı ferâmûş edelim
- 2 Nâleye başlayalım şevk-i gül-i rûyuñ ile
Şöyle kim bülbül-i nâlendeyi hâmûş edelim
- 3 Yetişir vâ'iziñ efgânın işitdik bu kadar
Bir iki dem de geliñ ney demini gûş edelim
- 4 Çekelim duht-ı rezi bezme bu şeb ber-takrîb
Bir iki câm ile ol ser-keşi medhûş edelim
- 5 Nûş edip tâ-be-seher bâde-i nâbı Nevres
Bu gice şâhid-i maksûdu der-âğûş edelim

181

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Gamiñla cismimi etdikçe nâle nâl ederim
Nem olsa hem-dem edip eşk-i âle âl ederim

- 2 Hayâl edip elif-i i'tidâl-i kâmetiñi
Hırâm-ı mu'tedil-i servi dâle dâl ederim
- 3 Eğer nüvîd-i visâliñle gelse nem var ise
Nukûd-ı kalb ü revândan şimâle mâl ederim
- 4 Hevâ-yı lezzet-i nûş-ı lebiñle uçdukça
Neşât-ı sîneyi zenbûr-ı bâle bâl ederim
- 5 Ko aldasın bizi va'd-i dürûğ ile Nevres
Ki ben de aldadır elbette âle âl ederim

182

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Bu şeb ol mâh-ı dil-ârâmı der-âğûş etsem
Gam-ı imrûz ile ferdâyı ferâmûş etsem
- 2 Dolayıp boynuma zülfün lebin emsem dursam
Aralıkda azıcık bâde dahi nûş etsem
- 3 Başlasam zemzemeye gâhice de âheste
Bülbül-i 'âşıkı gül rağmına hâmûş etsem
- 4 Gâh alıp perçemini destime şeb-gerd olsam
Geh bakıp hattına mehtâbı binâgûş etsem
- 5 Soñra Bağdâd'daki zevkimi añsam Nevres
Ağlasam hasret ile Dicle gibi cûş etsem

183

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Gayrı gurbet yetişir 'âzim-i Bağdâd olalım
Çıkalım kayd-ı gam u gussadan âzâd olalım

- 2 Rûzgâra verelim dâneyi dâmı yakalım
Nice bir murg-ı hevâ-yı gama sayyâd olalım
- 3 ‘Âlemi yıkmayalım kendimizi yapmak için
Ne harâb eyleyelim halkı ne âbâd olalım
- 4 Zevkini mihnetine bahş edelim dünyânıñ
Ne musâhib leb-i Şîrîn’e ne Ferhâd olalım
- 5 Dâne-i hâline bahş eyleyelim murg-ı dili
Düşelim kâkül-i berbâdına berbâd olalım
- 6 Lezzet-i ülfeti hâr-ı gamına değmez iken
Tâ-be-key bir gül için beste-i feryâd olalım
- 7 ‘Âlemiñ nakş ber-âb olduğuna şek yoğiken
Ne için sûret-i ikbâline Bihzâd olalım
- 8 Hacle-i keşmekeşinden çekelim rağbet elin
Tâ-be-key pîre-zen-i devlete dâmâd olalım
- 9 Düşelim dergehine Hazret-i Bâz’ıñ Nevres
Def^ı-i keyd-i gam için tâlib-i imdâd olalım

184

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Ayılmaz hiç derd-i kibr ile mahmûr olan âdem
Yakîn olmaz Hudâ’ya merhametden dûr olan âdem
- 2 Çalar kendi eliyle taşa elbet şîşe-i bahtın
‘İbâdullâh kalbin kırmağa mecbûr olan âdem
- 3 Tecebbür ‘arz eden târîk-dildir zîr-destâna
Kulûb-ı nâsı yıkmaz bâtını mâmûr olan âdem

- 4 Ecelden başka hiçbir şeyle kesb-i intibâh etmez
Sirişti i'tisâf ü zulmle meftûr olan âdem
- 5 Enâniyyet Hudâ-yı bî-şerîke hâsdır Nevres
Olur mağzûb-ı Bârî 'âkıbet mağrûr olan âdem

185

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Yıkıldı darb-ı sitemden harâb olan gönlüm
Tutuşdu şu'le-i gamdan kebâb olan gönlüm
- 2 Sığındı âhiri zîr-i cenâh-ı huffâşa
Karîn-i kevkebe-i âfitâb olan gönlüm
- 3 Cünûn belâsına düşdü hevâ-yı perçemle
Esîr-i keşmekeş-i pîç ü tâb olan gönlüm
- 4 Esefle sâğar-ı meyden kenâre-gîr oldu
Müdâm hem-dem-i bezm-i şarâb olan gönlüm
- 5 Kemend-i minnetine düşdü âh dúnânîñ
Gınâ-yı kalb ile 'âlî-cenâb olan gönlüm
- 6 Olup nişâne-i teşnî' düşdü bâzâra
'Arûs-ı bîkr gibi der-nikâb olan gönlüm
- 7 Düşüp semûm-ı gama oldu katreye muhtâc
Zülâl-i feyz-i safâya sehâb olan gönlüm
- 8 Satıldı bir pula bâzâr-ı cehlde hayfâ
Beyân-ı ma'rifeti biñ kitâb olan gönlüm
- 9 Sükûta vardı görünce edâ-yı cühhâli
Fünûn-ı fazlda hâzır-cevâb olan gönlüm

- 10 Necâta yol bulamaz tengnâ-yı mihnetden
Duçâr-ı mehleke-i inkılâb olan göñlüm
- 11 Zebûn-ı mihnetim ey Şâh-ı Nakşibend meded
Tutuşdu âteşe pür-ıztırâb olan göñlüm
- 12 Meded himâye-i lutfuñla dest-gîr ol kim
Tutuldu kayd-ı belâya musâb olan göñlüm
- 13 Nişân-ı ta‘ne-i nîk ü bed oldu Nevres hayf
Hemîşe muhterem-i şeyh ü şâb olan göñlüm

186

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Niçün âh etmeyim kim derd ile pür-hûndur göñlüm
Duçâr-ı sadme-i âlâm-ı gûn-â-gûndur göñlüm
- 2 Etibbânıñ tedâvîsi ile merhem-pezîr olmaz
Benim kim ta‘ne-i ağyâr ile mat‘ûndur göñlüm
- 3 Tüketdi nakd-i ‘ömrün gussadan kurtulmadı hâlâ
Meğer derd ü belâ sarrâfina merhûndur göñlüm
- 4 Cünûnda hem-hevâ olmaz baña Mecnûn-ı şûrîde
Bu fende Kays’dan biñ mertebe efzûndur göñlüm
- 5 Fırât’ı seyle verdi Dicle’yi gark etdi tûfâna
Harâretle yine galtân-ı hâk ü hûndur göñlüm
- 6 Vatandan dûr u cânândan cüdâ ahbâbdan mehcûr
Gam u endûh-ı gûn-â-gûn ile meşhûndur göñlüm
- 7 Sabâ bir müjde ver ahbâbdan kim gurbet ellerde
Firâka mübtelâ bî-âşinâ mahzûndur göñlüm

- 8 Nedîm-i hâss-1 ‘âlî-meşrebân-1 bezm iken şimdi
Zebûn-1 minnet-i nev-devletân-1 dündür gönlüm
- 9 ‘Aceb mi serbesiyyet bulsa şehr-i dilde snf-1 gam
Ki cumhûr-1 belâya vâzı‘-1 kânûndur gönlüm
- 10 Ne semte sevk-i idbâr etse ardınca şitâb eyler
Ne etsin mübtelâ-yı tâli‘-i vârûndur gönlüm
- 11 Gicem mihnetle fevt olmakda rûzum gamla geçmekte
Diyâr-1 Bekr’de eyvâh kim mescûndur gönlüm
- 12 Komaz bir dem felek bir yerde ârâm eyleyim Nevres
Niçün bilmem müdâm âvâre-i gerdûndur gönlüm

187

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Nesc olunmuş târ u pûd-1 dâğdan pîrâhenim
Etse atlas-reng n’ olur eşk-i gül-gûn dâmenim
- 2 İhtiyâcım yok temâşâ-yı gül-i gülzâra hiç
Lâle dâğım bülbülüm tab‘ım zebânım sûsenim
- 3 ‘Andelîb-i gülşen-i yek-rengiyim birdir baña
Gülşen olsa külhenim yâ külhen olsa gülşenim
- 4 ‘Âşika olmaz esîr olmak gibi âzâdelik
Râhat etmem olmasa bir kayda bağılı gerdenim
- 5 Hep çıkan berk-i tahassürdür zebân-1 hâmeden
Korkarım bir gün yakar bu berk-i hasret hırmenim
- 6 Yol bulurdum kûy-1 yâre ben de elbet bir gice
Olmasaydı ger derâ-yı nâle Nevres reh-zenim

188

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 ‘Âşıkım olsa n’ola cûy-ı belâ dîdelerim
Ağlasa zülfüñ için bâd-ı hevâ dîdelerim
- 2 Bîd-i Mecnûn’a iki cûy-ı belâ bağladılar
‘Ayn-ı Leylâ’da bulup neşv ü nemâ dîdelerim
- 3 Etmedi kimse baña çeşm-i te’essüfle nazar
Ağlayın siz acıyın bâri baña dîdelerim
- 4 Çok zamân âyine-i rûyuna ol sâde-ruhuñ
Bakdılar görmediler nakş-ı vefâ dîdelerim
- 5 Münkalib oldular anlar da hatâya o kadar
Gördüler zülf-i siyâhında hatâ dîdelerim
- 6 Kalıyor ‘aks-i nazar âyine-i rûyunda
Etmesinler mi temâşâyâ hayâ dîdelerim
- 7 Hiç gider de o siyeh perçeme bağlar mı özün
Dil-i zâr olmasa ger râh-nümâ dîdelerim
- 8 Var iken yaşları biñlerce yaşarlar mı idi
İçmemişlerse eğer âb-ı bekâ dîdelerim
- 9 Nevres ol şu‘le-i ruhsâra alışmışlar iken
Görmek imkânda değil başka ziyâ dîdelerim

189

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Oldu gönül merâret-i gurbetle telh-kâm
Zehr-âbe-nûş-ı derd ü gamım şimdi subh u şâm

- 2 Bir murg idim riyâz-ı ferâgatda dâne-çîn
Ey vâý kendi kendimi etdim esîr-i dâm
- 3 Sînem hadeng-i hasret ile pâre pâredir
Me'yûs göñlüm eylemez ümmîd-i iltiyâm
- 4 Nüzhet-sarây-ı huld iken evvel nişîmenim
Gurbetde şimdi kûşe-i gamdır baña makâm
- 5 Yok zerre deñlü kûşe-i dilde sürûra yer
Var gussadan o rütbe derûnumda izdihâm
- 6 Göñlümce ben de bende-i lutf-ı Fu'âd idim
Şimdi göñül meserreti oldu baña harâm
- 7 Nevres nasıl ola baña râhat nasîb kim
Dil bî-karârdır gam ile dîde lâ-yenâm

190

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Görmez misin gözümdeki kanı iki gözüm
'Aşkîñla seyl-i eşk-i revânı iki gözüm
- 2 İncitmeden ne hâsıl olur gamla göñlümü
Yakmak niçün 'abes yere cânı iki gözüm
- 3 Esrâr-ı 'aşkı sînede nakş-ı nigîn eden
Ümmîd eder mi nâm u nişânı iki gözüm
- 4 Havf eylerim ki fâş ede dil çâk çâk olup
Mânend-i lâle dâğ-ı nihânı iki gözüm
- 5 Göñlüm seni bulunca cihândan çevirdi yüz
Ya'nî değışdi cânâ cihânı iki gözüm

- 6 Yandıklarım cemâlin içündür ki bülbülüñ
Hep gül içündür âh u figânı iki gözüm
- 7 Nevres beyân edeydi eğer sergüzeştini
Kan ağladırđı pîr ü civânı iki gözüm

191

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Müje nâvekleri pîrâhenime değdi benim
Değmeñ öldümse koyuñ pîreheñ olsun kefenim
- 2 Hüsn-i Leylâ'dan eser yokdu ki ben 'âşık idim
Sebkatim var kıdem-i 'aşkda Mecnûn'a benim
- 3 Sîne döğsem gice gündüz n'ola Ferhâd'a uyup
Ne düşer ta'ne-zene tîşe benim kûh benim
- 4 Oldu ol gün ki kazâ kurdu mahabbet dâmın
Âdemiñ dâne benim hâl-i siyeh râh-zenim
- 5 Kime kimden edeyim söyle şikâyet Nevres
Hârdan bülbül eder şekve benim gül dikenim

192

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Saldı ol deñlü dil-i halka harâret sühanım
Ki sözüm güş eden âteş-gede sandı dehenim
- 2 Günde bir hâr-ı [cefâ]¹⁰⁹ anı çekip çâk eyler
Sanki çâk etmek için dikdi diken pîreheñim
- 3 Sorsa her kim deheñiñ yok demeden başka ne var
Yokdan özge neye açdımsa kapansım dehenim

¹⁰⁹ Metinde "vefâ" şeklinde kayıtlı olan kelime, anlamdan hareketle [cefâ] şeklinde okunmuştur.

- 4 Küşte-i hançer-i 'aşkım kefeni neyleyeyim
Kefenim pîrehenim pîrehenimdir kefenim
- 5 Ol kadar verdi nemâ tîr-i müjeñ zahmıma kim
Ok biter neş'eden ol dem ki düşer hâke tenim
- 6 Yine bir Yûsuf' uñ üftâdesi oldum Nevres
Söyle Ya'kûb'a ki tevsî' ede beytü'l-hazenim

193

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Dermân aramam derdime gözyaşımı silmem
Dîvâne mi âşık mı neyim ben dahi bilmem
- 2 Yâkût lebiñ 'âşıkıyım sînemi delseñ
Tesbîh gibi rişte-i taklîde dizilmem
- 3 Emret öleyim ger saña bâr ise hayâtım
Mahşerde dahi h'âhişiñ olmazsa dirilmem
- 4 Senden geçemem 'âlem eğer düşmenim olsa
Mecbûruñum ölsem de seni terk edebilmem
- 5 Gitmem beni ger 'unfla koğsañ da kapuñdan
Mânend-i emel tîğ-i tegâfülle kesilmem
- 6 Geh zülfüne dil-beste geh ebrûsuna Nevres
Dîvâne mi 'âşık mı neyim ben dahi bilmem

194

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hayâl et sevdiğim ol demleri kim zâr-ı 'aşkıñdım
Dü çeşm-i mestiñe meftûn idim bîmâr-ı 'aşkıñdım

- 2 Lebiñ şevkiyle sîne-germ olup bezm-i mahabbetde
Coşardım köhne sahbâlar gibi ser-şâr-ı ‘aşkıñdım
- 3 Bugün bend etmemişdir göñlümü zülf-i dil-âvîziñ
Kilîsâ yokdu kim ben kâfir-i zünnâr-ı ‘aşkıñdım
- 4 Henûz âb u gil-i Cemşîd’i tahmîr etmemişlerdi
Ki dârü’n-neş’e-i takdîrde mey-h^vâr-ı ‘aşkıñdım
- 5 Mahabbet mübtedâ vü müntehâsın sorma Nevres’den
Ki tâ var idim ey büt nakş ber-dîvâr-ı ‘aşkıñdım

195

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Hem-dem ol câm-ı meye gelse dil-i bî-gama gam
Ki gama hem-demi-i câm devâdır heme hem
- 2 Şübhesiz zevk-i dem-â-demle gelir raksa felek
Olsa meclisde dem-i nâbla hem-dem deme dem
- 3 Bûs ederken dehenin sordum o sîmîn-zekana
Çâre-i derd-i dili dedi lehimden eme em
- 4 Kirpiği kaşı saçı âh u kad ü hâmem ile
Karşulamış oka ok halkaya halka hama ham
- 5 Ögmesin kendini bülbül bir iki şebnem ile
Gelmez akıtsam eğer eşkimi bilmem neme nem
- 6 Çâresizlikdir eden herkese muhtâc bizi
Mâlik olsaydım eğer câma demezdim Cem’e Cem
- 7 Gerçi meşhûr meseldir keme kemlik Nevres
İ’tikâdımca benim eylememekdir keme kem

196

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gül meclisinde döndü bu şeb yana yana câm
Sundu hezâra laht-ı ciğer lâne lâne câm
- 2 Kan dökdüğüm kan ağladığım kana kandığım
Kan ağlamaz mı görse eğer kana kana câm
- 3 Mezc eyleyiñ sirişkim ile bâri bâdeyi
Hûn-ı ciğerle belki bu şeb kana kana câm
- 4 Mey yandı ney tutuşdu kırıldı sebû-yı mey
Sâkî kimiñ için dolandır yana yana câm
- 5 Devr etme bâb bâb ki dil-hûn olur müdâm
Öyle dönüp dolaşdığıçün hâne hâne câm
- 6 Nevres dizilme bezm-i meye târ-ı 'ayşına
Mercânların dizerse dahi dâne dâne câm

197

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 'Aşkıñ ile gündüz gice giryânım efendim
Bülbül gibi gül rûyuña nâlânım efendim
- 2 Hayret kokusu gelse n'ola her sühanımdan
Âyîne-i ruhsârîña hayrânım efendim
- 3 Bî-hûde imiş eylediğim mihr ü vefâlar
Etdiklerime şimdi peşîmânım efendim
- 4 Cem'iyet-i hâtır ola mı baña müyesser
Gîsû gibi hem-vâre perîşânım efendim

- 5 Tutsa n'ola âfâkı benim şöhret-i nazmım
Nevres gibi bir sâhib-i dîvânım efendim

198

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Eylemem meyl-i çemen hattıñ bahârımdır benim
Kâmetiñ servim sirişkim cûy-bârımdır benim
- 2 Kimseden etmem şikâyet kim benim râz-ı dilim
Fâş eden her bâr çeşm-i eşk-bârımdır benim
- 3 Ben debistân-ı cünûnuñ Kays-ı ebced-h^vânıyım
'Aşk meşkim hâme tıfl-ı ney-süvârımdır benim
- 4 Ârzû-yı nûr-ı mihr ü mâhdan müstağniyim
Fikr-i zülf ü 'ârızıñ leyl ü nehârımdır benim
- 5 İctinâb etmem kemend-i zülf ü bend-i turrenden
Beste-i zencîr-i 'aşk olmak şî'ârımdır benim
- 6 Eylemem 'atf-ı nazar hâliñden özge dâneye
Sâye-i zülfünde 'Ankâlar şikârımdır benim
- 7 Nâmiñ ey mihr-i vefâ nakş-ı nigîndir sînede
Düşmez ağzımdan ki vird-i nâmdârımdır benim
- 8 İhtiyârım yok güzel sevmekde Nevres kim beni
Eyleyen rüsvâ dil-i bî-ihtiyârımdır benim
- 9 Hazret-i Fehmî'niñ evc-i nazmına ermem yine
Gerçi Şî'râ' şî'rde kutb-ı medârımdır benim
- 10 Ol emîr-i mülk-i fazl âfâk-gîr-i nesr ü nazm
Kim senâsı tâc-ı fark-ı iftihârımdır benim

199

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Seni gördükde ey âyîne-rû hayrân olur dîdem
Nesiñ bilmem ki görsem görmesem giryân olur dîdem
- 2 Nemek-dân-ı lebiñ mi fülful-i hâliñ mi ben bilmem
Temessül eyleyen gönlümde kim sûzân olur dîdem
- 3 Dü çeşmim giryeden bahreyne dönmüştür budur havfım
Ki bir gün mâcerâ-yı 'aşk ile 'ummân olur dîdem
- 4 Vefâdan âşinâdan göz yumup el çekdiğimçündür
Ki hasretle ciğer pür-dâğ u hûn-efşân olur dîdem
- 5 'Aceb mi olsa tûfân-hîz merdüm mevc-i eşkimden
Ki mevc urdukça eşkim çeşme-i tûfân olur dîdem
- 6 Nasıl hûn-ı ciğer nûş etmeyim Nevres dem-â-dem kim
Dem-â-dem kan döker hem kan içer hem kan olur dîdem

200

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Geldikde yâda yâr vatan söyler ağlarım
Oldukça dîde zâr vatan söyler ağlarım
- 2 Bülbül kudûm-ı gül ile mesrûr u hande-zen
Ben mübtelâ-yı hâr vatan söyler ağlarım
- 3 Çıkmaz göñüldedir vatanıñ şevki rûz u şeb
Pinhân u âşikâr vatan söyler ağlarım
- 4 Ey hem-vatan firâk-ı vatan yakdı bağrımı
Tâ gözde eşk var vatan söyler ağlarım

- 5 Nevres diyâr u yâr firâkıyla sîneyi
Gördükçe dâğ-dâr vatan söyler ağlarım

201

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 N'ola kan ağlasa çeşmim ki cânânımdan ayrıldım
Olur mu bundan artık derd kim cânımdan ayrıldım
- 2 Beni bî-derdler bî-derd derler lîk bilmezler
Ki hem çok var derdim hem de dermânımdan ayrıldım
- 3 Ziyâsın neyleyim mihr ile mâhîñ ben ki hasretle
Günümde ayrı düşdüm mâh-ı tâbânımdan ayrıldım
- 4 Felek başına çalsın h'ân-ı lutfun kurs-ı hurşîdin
Ki hasret mîz-bânım oldu mihmânımdan ayrıldım
- 5 Revân olsa eğer cûlar gibi Nevres gözüm yaşı
Beni levîm etme ki serv-i hırâmânımdan ayrıldım

202

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Fikr-i zülfüñ halka-i pâ-yı hayâlimdir benim
'Âkilân-ı dehr mecnûn-ı makâlimdir benim
- 2 Gâh bir Leylâ'ya 'âşık gâh bir Şîrîn-lebe
Kıssa-i Ferhâd u Mecnûn hasb-i hâlimdir benim
- 3 Vaslîñ ümmîdiyle düşdüm ayrılık girdâbına
Hep başım derde salan fikr-i mecâlîmdir benim
- 4 Hat değildir 'ârızında dûd-ı âhım 'aksidir
Bu husûfa bâ'is ey meh-rû vebâlimdir benim

- 5 Güft-gûy-ı zülf ü perçem düşmez ağızımdan meğer
Bu perîşânlık usûl-i kîl ü kâlimdir benim
- 6 Yok halâs-ı câna aslâ çâre tîğ-i ‘aşkdan
Teşne zîrâ kanıma ol tıfl-ı zâlimdir benim
- 7 Herkese râz-ı nihân-ı sînemi ifşâ eden
Çehre-i zerdimle Nevres eşk-i âlimdir benim

203

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Neyleyim neyle dil-i sùhteyi eyleyeyim
Kalmadı çâre meğer dâğım ile keyleyeyim
- 2 ‘Aşka dâ’ir ne desin söyle ne yazsın hâmem
Neyle bağrım deleyim neyle anı neyleyeyim
- 3 Merdüm-i dîde nem almış ‘acabâ çâre nedir
Eşk-i mey-gûn ile mi bilmem anı meyleyeyim
- 4 Ne firâka mütehammil ne visâle tâlib
Ben de şaşdım dil-i zâra ne ‘ilâc eyleyeyim
- 5 Nevres âhir yorulup kaldı kümeýt-i kalemim
Çalayım tîğ-i zebânımla anı beyleyeyim

204

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Ne kara gündü ol gün kim o gîsûya esîr oldum
Tutup Mecnûn yolun vahşîler ile üns-gîr oldum
- 2 Yazık bunca zamân hûbânçün üftâdelik çekdim
Müyesser olmadı bir nev-civânîñ vaslı pîr oldum

- 3 Biraz da Cem bisâtın bast edip sahbâ-perest olsam
Yeter bir hayli demdir mâ'il-i nakş-ı hasîr oldum
- 4 Humâr öldürse de sahbâsın içmem bezm-i ikbâlîñ
Yeter rıtl-ı girân-ı imtinânı gayrı sîr oldum
- 5 Baña bî-derdlikdir derd dermân istemem Nevres
Yalan derler eğer derlerse kim dermân-pezîr oldum

205

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bülbülüm lîk hevâ-cûy-ı gülistân değilim
Mâ'il-i yâsemen ü sünbül ü reyhân değilim
- 2 İletir yâre beni taht-ı revân-ı âhım
Bâd-ı gamla doluyum gerçi Süleymân değilim
- 3 Hâ'iz-i rütbe-i gam mâlik-i genc ü rencim
Kays u Ferhâd gibi bî-ser ü sâmân değilim
- 4 Her gece toplanıyor başıma cem'iyet-i gam
Sâye-i zülf-i siyâhında perîşân değilim
- 5 Zülf zünnârını göster baña ger kâfir iseñ
Secde etmezsem eğer ben de müselmân değilim

HARFÜ'N-NÛN

206

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 N'ola bir cân ki ben endîşe çekem anıñ için
Olsa biñ cân dahi kurbân ederim cânıñ için

- 2 Cem' tut hâtırımı sen de sabânîñ kim odur
Dağıtan hâtırımı zülf-i perîşânîñ için
- 3 Serve salınmağa meydân mı verir eşk-i revân
Biñ kıyâmet koparır kadd-i hırâmânîñ için
- 4 Hüsn ü ânîñ dil ü cândan baña yeğrek görünür
Saldım âhım oduna bunu anı anîñ için
- 5 Bir dil-i teşneyi kandırmadıñ akmakda iken
Bunca biñ göz suları çâh-ı zenahdânîñ için
- 6 Neylerim yaramasa 'aşka ciğer pârelerin
Saklarım anları hep nâvek-i müjgânîñ için
- 7 Ola tâ bûy-ı mahabbetden eser olsa gerek
Dîdeler ağlayıcı gonçe-i handânîñ için
- 8 Özlemiş yine seni nâvek-i müjgân ey dil
Bir yer et dîdede ya sînede mihmânîñ için
- 9 Nevres ermez saña dermân dil-i sevdâ-zededen
Özge bir çâre ara dîde-i giryânîñ için

207

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Meclisde gönül koy bu gice şem'a dolansın
Ursun o kadar şu'leye kendin ki usansın
- 2 Zencîr sadâsı geliyor zülfüñ ucundan
Havfım bu ki nâgeh dil-i dîvâne boşansın
- 3 Hep âteşe yandı ne kalem kaldı ne defter
Bir köhne libâs-ı hünerim var o da yansın

- 4 Baht-1 siyehim ser-zede-i h^vâb-1 ‘ademdir
Seylâb-1 revân etmede eşkim ki uyansın
- 5 Berbâdi-i zülf-i siyehin durma hemân yaz
Nevres bu hevâyî söz uzandıkça uzansın

208

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

- 1 Devr-i la‘lînde baş eğmem bâde-i gül-fâma ben
Sâye-i pîr-i mugânda minnet etmem câma ben
- 2 ‘Anber-i zülfüñ getirdi başıma sevdâları
Yohsa nerden düş olurdu bu hayâl-i hâma ben
- 3 Hâlini gördüm esîr oldum kemend-i zülfüñe
Dâne için kendimi saldım düşürdüm dâma ben
- 4 Ne firâka tâbı var ne vasla tâkat-mend olur
Şaşmışım bilmem ne yapsam bu dil-i nâ-kâma ben
- 5 Olmadım hâlî nigîn-âsâ hırâş-1 sîneden
Bir dem ol günden ki düşdüm ârzû-yı nâma ben
- 6 Geh esîr-i gurbet eyler geh enîs-i gam beni
Neylesem bilmem ne yapsam baht-1 nâ-fercâma ben
- 7 Halk ile lâzımdır oldukça mümâşât eylemek
Ger baña uymazsa eyyâm uyarım eyyâma ben
- 8 Kûy-1 gurbetde ne bir bildik ne bir gam-h^vâr var
Kim götürsün ger yazarsam yâre bilmem nâme ben
- 9 Eylerim Dârü’s-selâm’ı kendime beytü’l-hazen
Hasret-i hâl-i siyâhıñla gidersem Şâm’a ben

- 10 Nevres'i etmez seniñ şîrîn kelâmıñ telh-kâm
Sen hemân eyle tekellüm râzıyım düşnâma ben

209

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Zülfüñ ki mâhı bende çeker müşg-i nâbdan
Hurşîdi pîç ü tâba düşürmüş hicâbdan
- 2 Nergis göreydi uykuda bir kerre çeşmiñi
'Ömründe bir dahi gözün açmazdı h^vâbdan
- 3 Hurşîd 'aks-i 'ârız-ı hoy-kerdesin görüp
Sîm-âba döndü âyinesi ıztırâbdan
- 4 Hoy-kerde olsa da ruhu dil bî-nasîbdır
Bir bû dahi hezâra yetişmez gül-âbdan
- 5 Bir teşne-leb cihânda ser-i âba ermemiş
Bildim bu mâcerâyı firîb-i serâbdan
- 6 Biz gerçi zerreler gibi bî-kıymetiz velîk
Devr-i ruhuñda bâc alırız âfitâbdan
- 7 Bârî biraz da bülbülünü ohşa lutfla
Gayrı usandım ey gül-i hod-rû 'itâbdan
- 8 Şevk-i lebiñle bir gice bezme buyur da gör
Çeşmim sirişki fark olunur mu şarâbdan
- 9 Nevres Vahîd Efendi'ye bu dil-güşâ gazel
Düşdü nazîre hâme-i hâzır-cevâbdan

210

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Âh eder iñler gönül ol turre-i şeb-gûn için
Yok mudur âyâ haber zencîrden mecnûn için
- 2 Nâme geldi yârdan sürdüm gözüme ağladım
Sen dahi kan ağla ey dil dîde-i pür-hûn için
- 3 Eşkim etdim cûy yakdım servi berk-i âh ile
Ne kıyâmetler kopardım ol kad-i mehzûn için
- 4 Nâlemi ney eşkimi mey çeşmimi câm eyleyip
Eyle bir bezm-i gam âmâde dil-i mahzûn için
- 5 Hûn-ı dil nûş eyle Nevres imtinân gayrı yeter
Sâkiye bir nîm sâğar bâde-i gül-gûn için

211

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Dil 'aceb mi eylese efgân o gül-ruhsâr için
Kangı bülbüldür ki feryâd etmeye gülzâr için
- 2 Bu ne sevdâdır ki düşdüm dağa Ferhâd'ım diyü
Kâr u bârım terk edip bir şûh-ı Şîrîn-kâr için
- 3 Bulmadı bağlanmağa ser-rişte târ-ı zülfüne
Hep Tatâristân'ı geşt etdi sabâ bir târ için
- 4 Bend eder bir târ-ı mû gönlüm ne hâcet zülfüne
Dağıdıp Tâtârımı sevk eylemek ılgar için
- 5 Vermiyor meydân aña şevk-i hevâ-yı kâmetiñ
Yoksa hâzırdır her ân serv-i sehî refât için

- 6 Bend-i zülfüñçün melâmet-ger ne ta'n eyler beni
Olmasın mı kâfir âdem böyle bir zünnâr için
- 7 Verme dil Nevres vefâsız dilbere kim hayfdır
Sûret-i dîvâra dönmek nakş ber-dîvâr için

212

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Ben ki terk eylemişim cânımı cânânım için
Nice cânânımı terk eyleyeyim cânım için
- 2 Bir refû-ger gelir elbette bulur çâresini
Çâk çâk olma gönül çâk-i giribânım için
- 3 Haste-i 'aşka yine 'aşk bulur çâre gönül Âb-rû dökme 'abes kimseye
dermânım için
- 4 Cû gibi akdı firâkıyla sirişk-i çeşmim
Siz de ey cûlar akıñ serv-i hırâmânım için
- 5 Kimi gördüm ise yâri için ağlar gördüm
N'ola kan ağlar isem ben dahi cânânım için
- 6 Şerh edeydim gam-ı hicrân ile çekdiklerimi
Kâfir ağlardı benim hâl-i perîşânım için
- 7 Sîneye geldi gamı âteşe düşdü Nevres
Ciğerin yakdı kebâb eyledi mihmânım için

213

Mef'ûlü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilü Fe 'ülün

- 1 Dil çeşm-i temâşâya çeker sürme-i âhın
Mestâne nigâh etse süzüp çeşm-i siyâhın

- 2 Ruhsârıñı gözden sakınır zülfüñ anıñçün
Dil bağlayabilmez teline târ-ı nigâhın
- 3 Karşu duracak yok saña bir âhdan özge
Sevk eyle hemân şehr-i dile gamze sipâhın
- 4 Her kim deheniñ görse der ey serv-i hırâmân
Kaptırmış o gül-berg-i tere gonçe külâhın
- 5 Güçleşdi sefer gayrı ser-i kûyuna Nevres
Açmaz mı ‘aceb ‘aşk vefâdan yaña râhın
- 6 Bâb-ı kerem-i kâmile gel isteyegör kâm
Çalsın felek-i sifle-edâ başına câhın
- 7 Cân bahş eder ehl-i hünere kill-i ‘atâsı
‘Îsâ diyegör ben çekerim varsa günâhın

214

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Âl etdi hayâl etme görüp eşkimi gül-gûn
Bakdıkça olur dîde ruh-ı âline pür-hûn
- 2 Yakdıñ o kadar sînemi kim âteş-i gamdan
Yangın yerine döndü sarây-ı dil-i mahzûn
- 3 ‘Âlemde fakat ben miyim âvâre-i ‘aşkıñ
Kimdir ki görüp gamzeleriñ olmaya meftûn
- 4 ‘Aşkıñla seniñ bir yeñi ‘âdet değıl ölmek
Çokdan berüdü mülk-i mahabbetde bu kânûn
- 5 Zencîr sıfat halka-i zülfüñ gören âdem
Mümkin mi ki ‘aklın şaşırıp olmaya mecnûn

- 6 Serv-i çemeniñ gelmez işi râst hasedden
Gördükçe hırâmân seni ey kâmeti mevzûn
- 7 Yağmâ-geh-i Tâtâr-ı gamıñdır dil-i Nevres
Sal leşkeriñ ol mülke hemân eyle şebihûn

215

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Fürûğ-ı şem'-i meclis revnak-ı sahn-ı çemensiñ sen
Güneşiñ ey perî ârâyiş-i her encümensiñ sen
- 2 Saña bintü'l-'ineb mecbûr kâfir muğ-beçe 'âşık
'Aceb bir gamzesi câdû belâ-yı merd ü zensiñ sen
- 3 Kırar her lahza biñ tel kâkülün hâtır gönül bilmez
Saña bel bağlamak câ'iz değil peymân-şikensiñ sen
- 4 Saçıñ tarrâr ü çeşmiñ mest ü gamzeñ fitne sen 'ayyâr
Harâmisiñ belâsiñ ceng-cûsuñ râh-zensiñ sen
- 5 Ser-â-pâ hüsn ü ân ser-tâ-kadem matbû' u dil-keşiñ
Semensiñ lâlesiñ gülsün çemensiñ yâsemensiñ sen
- 6 'Aceb mi gamzeñ etse Nevres'iñ târâc gönülün kim
Bu hatt u hâl ile berhem-zen-i Çîn ü Hoten'siñ sen

216

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

Mefâ 'ilün Fe'ilâtün Mefâ 'ilün Fe'ilâtün

- 1 Görünce âteş-i hasretle yandı dil ruh-ı âlin
'Aceb mi söylese hep yana yana bülbüle hâlin
- 2 Yanında vâ'iziñ aldırma kâle sohbet-i zülfün
Dağıtma ellere ey dil-şikeste kîl ü kâlin

- 3 Güşâd-ı gonçe-i matlab müyesser olmadı hayfâ
Geçirdi bülbül-i şeydâ figân ile meh ü sâlin
- 4 Alışdırıp anı añlardı sîne şu'le-i dâğın
N'olurdu bezmde pervâne şem'a yakmasa bâlin
- 5 Getirme hâtıra kurtulmanıñ ümmîdini¹¹⁰ Nevres
Gören dûçâr¹¹¹ olur elbette kayda hatt ile hâlin

217

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ey âh saña n'oldu niçün kaldıñ eserden
Yok mu dem-i germinde şerer berk-i seherden
- 2 Ey dağ bilirdiñ n'idiğın dâğ-ı firâkın
Olsaydıñ eğer germ haber-i sûz-ı ciğerden
- 3 Elbette ser-i kûyuna dek gitse gerekdir
Kimse dili men' eyleyebilmez bu seferden
- 4 Gûyâ ki serâb oldu ser-i âb-ı emel kim
Gtdikçe uzar dâ'ire-i medd-i basardan
- 5 Nevres nereye gitse yine beste-i gamdır
'Âşık çıkamaz dâ'ire-i hükm-i kaderden

218

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ne bilir sûfî-i gâfil mey-i bî-gış n'idiğın
Baña sor sen ki semender bilir âteş n'idiğın

¹¹⁰ "ümmîdini" kelimesi, 2. vezne de uyması için "ümîdini" şeklinde okunmalıdır.

¹¹¹ "dûçâr" kelimesi, 2. vezne de uyması için "duçâr" şeklinde okunmalıdır.

- 2 Bahs-i zülfüñ beni teşvîşe düşürdü yohsa
Ne bilirdim sanemâ bahs-i müşevveş n'idiğın
- 3 Bâde çek çekme elem kayd-ı cihândan el çek
Bilmek isterseñ eğer zevk-i keşâkeş n'idiğın
- 4 Beni bütlerle görüp bir dahi levme etmez idiñ
Bilmiş olsaydıñ eğer ol büt-i meh-veş n'idiğın
- 5 Çille-i sahtını çek bir kaşu yâniñ Nevres
Añlamak ister iseñ sırr-ı kemân-keş n'idiğın

219

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Farz et ki çıka nakş-ı hayâli nazarımdan
Müşkil bu ki dâğ-ı gamı çıkmaz ciğerimden
- 2 Uçdukça serimde eser-i şu'le-i şevkiñ
Pervâne-i hasret dökülür bâl ü perimden
- 3 'Ayş u taraba yer komadı sînede hasret
Sahbâya dahi kalmadı meylim kederimden
- 4 Şimden girü yok sûdu baña pend ile bendiñ
Alsın meğer Allâh bu sevdâyı serimden
- 5 Her gice n'ola dâmenimi etse şafak-reng
Kim kan akıyor eşke bedel çeşm-i terimden
- 6 Nevres beni bu hâl ile levme eyleyen âdem
Etmez mi hazer nâvek-i âh-ı seherimden

220

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Müjgânîñ oku gelse geçer doğru ciğerden
Çok geçmiş o vardır haberi râh-güzerden
- 2 Dil kûyuñ için Ka'be'yi terk eyledi hâlîñ
Döndürdü beni ârzü-yı bûs-1 hacerden
- 3 Hem-meşreb-i Hızır etdi beni şevk-i dehânîñ
Ger âb-1 hayât aksa n'ola dîde-i terden
- 4 Ey münkir-i 'aşk eyle nazar çeşmime bir dem
Gör nice sirişkim kanıyor hûn-1 ciğerden
- 5 Etmezse n'ola 'arz-1 visâl ol kadi ra'nâ
Âzâde gerek serv-i sehî kayd-1 semerden
- 6 Bir dâ'ire çekmiş ruhuñ üzre ham-1 gîsû
Ya'ni ki kaçîñ hâdise-i devr-i kamerden
- 7 Nevres ser-i kûyuna giden bir dahi gelmez
Mev'ûd değil kimseye 'avdet bu seferden

221

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Yok huzûra vakt bünyân-1 gamı tarsîsden
Hâtır-1 nâ-şâdı sûk-1 mihnete tahrîsden
- 2 Kalb-zenlikde katı nakkâd imiş sarrâf-1 çarh
Hiç girü kalmaz nukûd-1 sıhhati tenkîsden
- 3 Merkez-i cismi harâb etmek midir bilmem garaz
Bunca milyon derd ordû-yı dile tahsîsden

- 4 Müsteşâr olsam da etmem ba‘d-ez-în inşâya meyl
Kim usan geldi vukû‘ât-ı gamı telhîsden
- 5 Fark olunmaz hâle vardı şimdi Nevres fazl u cehl
Kaldı çeşm-i hurde-bîn nîk ü bedi teşhîsden

222

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Sakla yüzün ki manzar-ı her-nâ-kes olmasın
Berg-i semen güzer-geh-i hâr u has olmasın
- 2 Fesden çıkarma perçemiñ ağyâr görmesin
Bâl-i Hümâ nezâre-geh-i kerkes olmasın
- 3 Vâsf-ı ruhunda lâldir ey gül zebân-ı ‘aşk
Bülbül seni görünce nice ahras olmasın
- 4 Atma kafâya zülfü hat u hâle verme yüz
Saff-ı sipâh-ı fitnede pîş ü pes olmasın
- 5 Zabt eylesin ko hâl-i Habeş hitta-i Hoten
Tek çîn-i zülfü dâhil-i mülk-i fes olmasın
- 6 Âheste var ki hâcib-i ebrûsu duymasın
Basma teline zülfünüñ ey dil ses olmasın
- 7 Bezme buyur dedim bu gice kimse yok dedi
Yok be’s her kim olsa fakat Nevres olmasın

223

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Cûş eyleyip mahabbet-i dîrîne-i vatan
Mevc-âver oldu bahr gibi sîne-i vatan

- 2 Efsûs kim te‘âkub edip birbirin bida‘
Metrûk kaldı ‘âdet-i pîşîne-i vatan
- 3 Müstakbeline sûret-i hâlidir âyine
Eyler irâ’e şenbeyi âzîne-i vatan
- 4 Mâdâm kim tılısm-ı mahabbet kilîdidir
Mahrûzdur her-âyine gencîne-i vatan
- 5 Hubb-ı vatandır âyinesi çeşm-i milletiñ
Tavzîh eder bu sûreti âyîne-i vatan
- 6 Etmez metâ‘-ı gurbete rağbet vatan-perest
Dîbâ-yı Çîn’dir ehline peşmîne-i vatan
- 7 Yeğrekdir efser-i nev-i fağfûrdan baña
Hem-cinsim ile köhne sifâlîne-i vatan
- 8 Nevres humâr-ı gurbete meyl etmem olsa da
Leb-rîz-i zehr bâde-i dûşîne-i vatan

224

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 ‘Uşşâkı kırma hâtır-ı meksûrdan sakın
Rencûr eder seni dil-i rencûrdan sakın
- 2 Hât yüz bulalı oldu kafâ-dâr-ı gamze zülf
Ey şâh-ı hüsn fitne-i cumhûrdan sakın
- 3 Mânend-i mâr çeşm-i hayâle dolanmasın
Yaklaşma kâküle gör anı dûrdan sakın
- 4 Şöhretde âfet olduğu meşhûrdur gönül
Meyl etme zülfe âfet-i meşhûrdan sakın

- 5 Hem mest çeşmi hem kılıca yaşlı korkarım
Bir kan eder o nergis-i mahmûrdan sakın
- 6 Müjgânı harbe beste-saf ebrûsu dalkılıç
Nevres bu meçli süngülü taburdan sakın

225

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Gerçi nâz u şîvede sen hem perî hem hûrsun
Lâkin ey kâfir hilâf-ı va'de pek mecbûrsun
- 2 Olmamışsıñ bir perî-çeşmiñ esîr-i kâkülü
Tutmasañ ger âh-ı 'uşşâka kulak ma'zûrsun
- 3 Zâ'il etmez mihriñi sînemden endûh-ı firâk
İştîyâkıñ dildedir gerçi nazardan dûrsun
- 4 Her zamân göñlüm ararsıñ ey perî bilmem neden
Tâ bu rütbe mâ'il-i âyîne-i meksûrsun
- 5 'Âşika etdikleriñ Nevres ne ta'rîf eylesin
Şûh-ı gaddâr olduğıñ herkes bilir meşhûrsun

226

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'ilü Fâ'îlün

- 1 Nevres şerâr-ı berk-i pey-â-pey misin nesin
Kaknüs mü 'andelîb misin ney misin nesin
- 2 Mest etdi neş'e-i sühamıñ halk-ı 'âlemi
Bintü'l-'ineb mi muğ-beçe mi mey misin nesin
- 3 Olmuş edâ-yı dil-keş-i nazmıñ hayât-bahş
Rûh-ı revân mı peyk-i melek-pey misin nesin

- 4 Tutdu cihânı pîr-i mugân gibi şöhretiñ
‘Îsâ mı Cem mi Hızr mısın key misin nesin
- 5 Döndüñ dehân-ı dilbere yoklukda ‘âkıbet
Bilmem ‘adem mi hiç mi lâ-şey misin nesin

227

Fe ‘ilâtün Mefâ ‘ilün Fe ‘ilün

- 1 Ey ki nazma ‘adâvet eylersin
Nazm-gâh-ı cezâda neylersin
- 2 Câme-i fazlı biz alıp satdık
Sen henûz delk-i cehli peylersin
- 3 Mey-i nahvetle imtilâya düşüp
Câme-gâh-ı kemâli kaylersin
- 4 Bulmadan iz tarîk-i tevfiğe
Sen hemân esb-i cehli heylersin
- 5 Kilk-i Nevres çeker seni kamaşa
Sanma kim her düdüğü neylersin

228

Mefâ ‘ilün Fe ‘ilâtün Mefâ ‘ilün Fe ‘ilün

- 1 Takarrür eyleyeli ezberimde hubb-ı vatan
Birinci mes’eledir defterimde hubb-ı vatan
- 2 Coşar deñiz gibi çeşmim telâtum etdikçe
Dilimde gayret-i millet serimde hubb-ı vatan
- 3 Takallübât-ı fekle hâlel-pezîr olmaz
Elest mâyesidir gevherimde hubb-ı vatan

- 4 Harâm olur baña mey âb-1 Kevser olsa dahi
Temessül eylemese sâğarımda hubb-1 vatan
- 5 Cihâna bakmam eğer cennet olsa da Nevres
Telâtum etmese çeşm-i terimde hubb-1 vatan

229

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Uğramış gibi bir efsâneye âvâre vatan
Âh derdim deyip âh eyler arar çâre vatan
- 2 Çekmiş ebnâ-yı vatan dâmen-i hubbundan elin
Yeri var etse girîbânını sad pâre vatan
- 3 Bir yüz aklığını görmez mi ricâl-i vataniñ
Kala mı baht-1 siyâhım gibi hep kara vatan
- 4 Ne felek yâr ne ebnâ-yı vatan yâver aña
Çâre kimden arasın derdine bî-çâre vatan
- 5 Yine âfet-zede-i sadme-i seyl-i gam olup
Açdı Nevres dil-i zâra yeñi bir yara vatan

230

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Yine bu gice çıkardım sipihre nâlemi ben
Gelû-yı mâha geçirdim kemend-i hâlemi ben
- 2 Gam isterim gama düşdükçe kim karâr edemem
Kederle bir gice mezc etmesem nevâlemi ben
- 3 İki lebiñi değışmem hezâr mey-gedeye
Hezâr sâleye vermem mey-i dü sâlemi ben

- 4 Gözüm dolar boşanır girye-i dem-â-dem ile
Şarâb-ı eşkime vakf etmişim piyâlemi ben
- 5 Sakın şerâre-i ahter-güdâzdan Nevres
Yine bu gice çıkardım sipihre nâlemi ben

231

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Demem ben 'andelîbe sen gül-i hamrâya beñzersin
Bilir herkes ki ben Mecnûn'a sen Leylâ'ya beñzersin
- 2 Ne âfetsiñ ki her sûretle hüsn ü ânı câmi'sin
Safâda câma lutf u neş'ede sahbâyâ beñzersin
- 3 Seniñ endâze-i ta'rîfe gelmez ey gül endâmiñ
Harîr-i nâzdan mensûc bir kâlâyâ beñzersin
- 4 Perîşân eyleyip ruhsâra zülfüñ gelme reftâra
Ki bu sûretle sen kâfir tutulmuş aya beñzersin
- 5 Ruhüñ âteş-gede zülf-i siyâhıñ 'anberîn zünnâr
Nesin bilmem ki hem Hindû'ya hem tersâyâ beñzersin
- 6 Müjeñ peykân ü gamzeñ tîğ u çeşmiñ mest-i hûn-âşâm
'Aceb bî-bâksiñ cellâd-ı bî-pervâyâ beñzersin
- 7 Sen ey tersâ-beçe cân bahş edersin cisme her demde
Hatâ etmem desem i'câzda 'Îsâ'ya beñzersin
- 8 Tevakkuf eyleme 'Avnî'ye Nevres pey-rev olmakda
Ki nazm-ı şî'rde Sa'dî-i nazm-ârâyâ beñzersin

232

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Demem kim hançere yâ gurre-i garrâya beñzersin
Sen ey ebrû-yı cânân bir kurulmuş yaya beñzersin
- 2 Semensin lâlesin gülsün çemensin serv-i ra'nâsın
Behište 'Adn'e Huld'a Sidre'ye Tûbâ'ya beñzersin
- 3 Sen ey pîr-i mugân iklîm-i câmîñ pâdişâhısın
Cem'e Keyhüsrev'e İskender'e Dârâ'ya beñzersin
- 4 Seni mümkün değil hâşâk-i müjgân ile sedd etmek
Sen ey seyl-i sirişk-i çeşm-i ter deryâya beñzersin
- 5 Demiñden dem-be-dem bezm-i tarab pür-şûrdur Nevres
Nasıl demdir demiñ hem bülbüle hem nâya beñzersin

233

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Niçün ey mest-i nâzım bezm-i nûş-â-nûşa gelmezsin
Süreyyâsın meğer âvîze olmaz gûşa gelmezsin
- 2 Çerâğ-ı vaslîñ olmaz yansa da her gice pervâne
Bilir herkes seni kim şu'lesin âğûşa gelmezsin
- 3 Ne tîr-i âhdan korkar ne şi're rağbet eylersin
Nesin kim nîşden havf eylemezsin nûşa gelmezsin
- 4 Kaçarsın 'aks-i rûyuñ çeşm-i giryânımda gördükçe
Neden ey tıfl-ı sâde şîşe-i menkûşa gelmezsin
- 5 Hurûşa geldi neyler bezm-i meyde keyf-i sahbâdan
Niçün sen de hum-ı mey gibi Nevres cûşa gelmezsin

234

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Tak boynuma kemendini zülfüñ şiken şiken
Sen halka halka aç çekeyim ben resen resen
- 2 Etdikçe girye hasret ile yana yana ben
Pervâne şem'in eşkin akıtdı leğen leğen
- 3 Resm eyledikçe nevk-i kalem nâvek-i müjeñ
Kalkar ayağa tüylerim ey gül diken diken
- 4 Gûyâ bahâr mevsimidir bâğ-ı hüsnüñüñ
Gül deste deste sebze-i nev-res çemen çemen
- 5 Boş sanma dâğ-ı 'aşkdan ey lâle sînemi
Gel yar da gör ne dâğlarım var kühen kühen
- 6 Hâmûş gülmemeñdir eden gonçe-veş beni
Sen gül hezâra söz bulayım ben dehen dehen
- 7 Bend eyleyip kemend-i dil-âvîz-i turreye
Gezdirdi zülfüñ âhu-yı Çîn'i Hoten Hoten
- 8 Gülşenden ayrı düşmüş olan zâr bülbülün
Evrâdı Nevres olsa 'aceb mi vatan vatan

235

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hurûş etdikçe hasret sîne-i endûh-gînimden
Safir-i bülbüle âteş düşer berk-i enînimden
- 2 Belâ-yı 'aşk ile zâr olduğum kandan bilir gâfil
Sanır efsâne âgâh olmayan kalb-i hazînimden

- 3 Gidersem hasret-i ruhsâr u müjgâniñla ger hâke
Gül-i sûrî biter peykân olur nâbit zemînimden
- 4 Yanardağlar mıdır bu dâğlar sînemde bilmem kim
Olur peydâ ‘alevler her dem âh-ı âteşînimden
- 5 Humâr-ı minnet-i sâkîden ol deñlü melûlüm kim
Hayâl-i neş’e leb-rîz-i kederdir sâtgînimden
- 6 Ne hâletdir bu kim yâd eylesem çeşm-i siyeh-mestin
Olur hayret çekîde hâme-i sihr-âferînimden
- 7 Serimde cûş-zen ol rûtbe sevdâ fikr-i zülfüñle
Ki mevc-engîz olur şûr-ı cünûn çîn-i cebînimden
- 8 Hayâl-i şem‘-i rûyun çekse dil fânûsuna çeşmim
Coşar pervâne-i hasret yesârımdan yemînimden
- 9 Eğer gûş eyleseydi Nâmık-ı mu‘ciz-beyân Nevres
Olurdu zevk-yâb elbet bu nazm-ı nev-zemînimden

236

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Nesîm verdi beşâret kudûm-ı ‘âlîden
Hayât buldu cihân feyz-i Lâ-yezâlî’den
- 2 O rûtbe doldu cihân neş’e-i safâ ile kim
Tarâvet olmada leb-rîz câm-ı hâlîden
- 3 Şarâb sun baña sâkî ki yok mübâlâtım
Muhâlîf olsa dahi devr-i lâubâlîden
- 4 Te‘âkub etse ‘aceb mi neşât sînede kim
Kuvâ-yı nâşîta hâlî değıl tevâlîden

- 5 Sezâ bu nazmını takdîm ederse Nevres eğer
Ki sec' u kâfiyesi bahs eder ma'âliden

237

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Mahv eden gışşı tevâzu'dur kulûb-ı nâsdan
Pâk eder mir'âtı hâkister meseldir pâsdan
- 2 Feyzi kâfidir 'umûm-ı halka bir rûşen-diliñ
İktisâb-ı nûr eder biñ şem' bir mikrâsdan
- 3 Nâ'il-i haysiyyet olmak renc-i gûn-â-gûn ile
Zehr içmek gibidir insâna altın tâsdan
- 4 Kendine tîri isâbet etdiren öz perridir
Zu'm-ı fâsiddir 'ukâbîñ şekvesi kavvâsdan
- 5 Eylemez nâ-ehli dânişmend tezyîn-i libâs
Rengi dönmez bâdeniñ olmağla câm elmâsdan
- 6 Terk-i zulm etmez sitemkâr olsa da ham-geşte kad
Biñ sefer gûş eyledik bu dâsitâni dâsdan
- 7 Gösterir her şey tabî'î mâye-i asliyyesin
Milh alınmaz şîrden olmaz 'asel rîbâsdan
- 8 Vakt olur kim bir nefes bir dağı eyler târ-mâr
Âdeme Nevres tevakkî farzdır enfâsdan

238

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bilmedim nesr-i sipihriñ böyle sayyâd olduğun
Zühre'niñ gaddâre Mirrîh'iñ de cellâd olduğun

- 2 Zâlimi dağ olsa da mahv eyler eşk-i müstmend
Çok sitemkârın görüpdür dîde berbâd olduğun
- 3 Dicleleşmiş kehkeşânı çarh-ı kûsec-meşrebiñ
İstemez Bağdâd-ı kalbiñ bir gün âbâd olduğun
- 4 ‘Aşk meşhûr eyledi Ferhâd’ı yoksa hiç kes
Bilmez idi Bî-sütûn dağında Ferhâd olduğun
- 5 Etmeyiz Nevres kühen kasr-ı ümîde i‘timâd
Bilmişiz çokdan biz anıñ süst-bünyâd olduğun

239

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Od düşdü cism ü cânıma cânân mıdır geçen
Âfet mi yoksa âteş-i sûzân mıdır geçen
- 2 Bir zahm açıldığı bilirim sîne velîk
Bilmem müjeñ mi nîze mi peykân mıdır geçen
- 3 Bir mevc geldi geçdi harâb etdi dil evin
Bilmem ki seyl-i dîde mi tûfân mıdır geçen
- 4 Ya‘kûb-ı kalbe verdi ferah bûy-ı pîrehen
Mısr-ı ‘Irâk’a Yûsuf-ı Ken‘ân mıdır geçen
- 5 Nevres hayâl gibi gelip geçdi bilmezim
‘Ömrüm mü yâ o serv-i hırâmân mıdır geçen

240

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Mutrib çıkarıp evce yine nây sadâsın
‘Arz eyledi ‘uşşâkına Fârâbi edâsın

- 2 Kânûn-ı tarabdur diyerek râst-revâna
Başladı usûlü ile taksîme nevâsın
- 3 Sûz-ı dilime her ne kadar olsa ferah-nâk
Hem-sâz edemez âh-ı hazînimle edâsın
- 4 Bir bûselik ister dil-i pür-şûr lebiñden
Şeh-nâzım amân sen de kabûl eyle recâsın
- 5 Zinhâr o Bulgâr'ı sevip bağlama kendin
Değme dil-i zârîñ teline bozma hevâsın
- 6 Nevrûz-ı 'Acem erdi diyü nâyi-i meclis
Bezm-i çemene müjdecî gönderdi sabâsın
- 7 Meyl etdi hevâ sünbûliye gülgüliye mey
Döndür kadehi sen de müdâm oku du'âsın
- 8 Köhne mey eder tâze bayât olsa da neş'e
Hızr'ıñ okuma hâssiyet-i âb-ı bekâsın
- 9 Nevres gül ile bülbüle kalsın mı bu pîşrev
Sen dağ elemin çek o süre bâğ safâsın

241

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Vermedi Ferhâd mülk-i Bî-sütûn'a bir düzen
Nâfile bunca zamân bir zençün oldu tîşe-zen
- 2 Biri Leylâ biri Şîrîn uğruna cânın verip
Oldular bed-nâm vahşî Kays dağî Kûhken
- 3 Nâmını anmazdı Şîrîn'îñ eğer 'âşıklığıñ
Böyle düşvâr olduğun bilmiş olaydı Kûhken

- 4 Kimse bilmez n'olduğun zülfüñ hatâ der kim aña
Kimi söyler nâfe-i Çîn kimi der müşg-i Hoten
- 5 Aramızda dağlar vardır benim Ferhâd ile
Baña derler sîne-ken 'aşkıñda aña Kûhken
- 6 Pîrehen çâk eyledi Mecnûn ben etdim sîne çâk
Kanda çâk-i sîne Nevres kanda çâk-i pîrehen

242

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Görseydi Hızır la'l-i leb-i rûh-fezâsın
İskender'e terk eyler idi âb-ı bekâsın
- 2 Ta'zîm ederiz 'âşıkı her kanda görürsek
Biz 'âleme sultân biliriz 'aşk gedâsın
- 3 Ol yerde ki sen nâz ile refâra gelirsın
'Arz eyleyemez serv-i sehî neşv ü nemâsın
- 4 Âyîne-i İskender'i görmekse murâdıñ
Gör mey-gedeniñ sâğar-ı Cemşîd-nümâsın
- 5 Koy zülfüñe dil nâfe-i Çîn'dir diyegörsün
Bir gün olur elbette bilir kendi hatâsın
- 6 Gelsin baña göstere sin edem cânımı kurbân
Dilberleriñ ey dîde gören varsa vefâsın
- 7 Yansın der imiş âteş-i 'aşkım ile Nevres
Ey Kâdi-i hâcât kabûl eyle du'âsın

243

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Yürü ey serv-i revânım ki kıyâmet yürüsün
Düşüp ardınca esîrân-ı melâmet yürüsün
- 2 Sen kıyâmetsin o kâmetle 'alâmet zülfüñ
Ey kıyâmet yürü ardınca 'alâmet yürüsün
- 3 Niyet et bu kad ü kâmetle namâza tâ kim
Haşre de kalkıp ayağa kad ü kâmet yürüsün
- 4 Beni kandır lebiñe gözden akan kana bedel
Koy zamânında bu kânûn-ı garâmet yürüsün
- 5 Çekdi el sohbet-i 'uşşâkdan ol âfet-i mest
Bezmden çeksın ayak sabr u selâmet yürüsün
- 6 Şeyh efendi geliyor meclise sahbâyı yürüt
Aksın ey sâki-i bezm âb-ı kerâmet yürüsün
- 7 Nâdimim Nevres o peymân-şikenı sevdiğime
Ağla kim seyl gibi eşk-i nedâmet yürüsün

244

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Neylerim açsañ eğer kâkülü sen sünbülü ben
Al efendim alayım sünbülü sen kâkülü ben
- 2 Seni nâlemde bulur murg-ı seher ey gül-i ter
Gülşen-i nâz u niyâzıñ gülü sen bülbülü ben
- 3 Leb ü ruhsâra olur germ-nigeh hâl-i siyeh
Ki melâhat nemekisin fülü sen fülülü ben

- 4 Şûr-ı mey şûriş-i ney sende edâ bende sadâ
Şîşe-i neş'e-i nâziñ mülü sen kulkulü ben
- 5 Nevres-i sâhire yok hâcetimiz minnetimiz
Ki füsûn-gâh-ı dilin Bâbil'i sen gulgulü ben

245

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Kana kana içelim mey kanalım sahbâdan
Gülelim oynayalım kâm alalım dünyâdan
- 2 Ne nizâ' eyleyelim herkes ile kâkül için
Ey dil-i haste ne hâsıl bu kara sevdâdan
- 3 Halk ile düşmeyelim keşmekeşe devlet için
Añlamam fâ'ide zîrâ bu kuru gavgâdan
- 4 İstimâ'-ı nağama meyl edelim gam yerine
Zevk-i mînûya bedel kâm alalım mînâdan
- 5 Bulayıp hûn-ı meye câme-i câmı Nevres
Ayağa kalkalım ahz-ı dem için sahbâdan

246

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Nahl-i ümîde yok mu 'aceb berg ü ber veren
Murg-ı şikeste-i dile bir bâl ü per veren
- 2 Vermez mi bir eser yakalım hırmen-i gamı
Âb-ı sirişke âteş ü âha eser veren
- 3 Kalmaz hemîşe şâhid-i maksûd bî-sürâğ
Elbet zamân olur bulunur bir haber veren

- 4 Âb-1 hayât hubb-1 vatandan kinâyedir
Olmaz Hızır gibi vatan uğrunda ser veren
- 5 Nevres vatan yoluñ sulamaz değme çeşm-i ter
Lâ-büd bir eşk-i ter de verir çeşm-i ter veren

247

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Kurulsun bezm-i 'işret sâkiyâ peymâneler dönsün
Kadehler devre gelsin şevk ile hum-hâneler dönsün
- 2 Saña ey şem'-i meclis sohbet-i bîgâne lâyük mı
Niçün gönlüm dururken başña pervâneler dönsün
- 3 Ben el çekdim kemend-i turrenden zencîr-i kâkülde
Saçñ sevdâsına şimden girü dîvâneler dönsün
- 4 Ko elden câmı sâkî devr-i zülf-i yârdan bahs et
Bu şeb meclisde sahbâya bedel efsâneler dönsün
- 5 Güher dizmekçün ey dil rişte-i müjgânı vakf etdim
Ko çeşmimde sirişkim gevherinden dâneler dönsün
- 6 İletmiş ol perî şâne bu şeb zülf-i perîşâne
Uzansın çâk-i dilde güft-gûlar şâneler dönsün
- 7 Sabâyı zülfüne uğratma Nevres dilberin koyma
Ki devr-i halka-i 'uşşâkda bîgâneler dönsün

248

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Gam-ı firâk ile mahzûndur göñül mey sun
'Arak yangınıyım sâkiyâ pey-â-pey sun

- 2 Gam-ı pey-â-peyi sahbâ-yı dem-be-dem giderir
Pür eyle meyle dem-â-dem piyâleyi hey sun
- 3 Dil-i garîbi tesellî hoş eylemez sâki
Gamım izâle eder hâssiyetde bir şey sun
- 4 Dil-i hazîne nevâ kulkul-i sürâhîdir
Mey-i şebâneyi bî-minnet-i dem-i ney sun
- 5 Hemân çevir kadehi yüz çevirme Nevres'den
'Arak yangınıdır sâkiyâ pey-â-pey sun

249

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Niçün ey seyl-i eşk-i dîde her dem böyle sâ'ilsin
Meğer sen de o serv-i cûy-bâr-ı hüsne mâ'ilsin
- 2 Seni ta'vîz-i rûh etmek gerek ey kâkül-i müşgîn
Ki dâ'im gerden-i sîmînine yârîñ hamâ'ilsin
- 3 Seniñ devriñde lâf etmek hatâdır hüsn-i Yûsuf'dan
Ki şimdi hüsn ile sen nâsîh-i zîkr-i evâ'ilsin
- 4 Melâhatda saña baş eğdi 'urbânîñ melihânı
Mazîf-i hüsnüñü nasb eyle kim şâh-ı kabâ'ilsin
- 5 Saña nisbetle Rûm'ũñ nâzik-endâmânı lâ-şeydir
Sen ey mahbûb-ı Necdî iftihâr-ı âl-i Vâ'ilsin
- 6 Perî yâhud melek âdem misin hûrî misin bilmem
Sen ey şâh-ı melâhat başka bir zîbâ şemâ'ilsin
- 7 Güzel ögmekte Nevres fâ'ik olduñ 'âleme lâkin
Ne bir ma'sûkaya mâlik ne bir mahbûba nâ'ilsin

250

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Elemden gayrı bir şey sâdır olmaz kalb-i şâ'ikdan
Bu hâli añladık def'âtle feryâd-ı 'âşıkdan
- 2 Ederler yek-diğerden iktibâs-ı şu'le hüsn ü dil
Düşer od 'âşık ma'sûkdan ma'sûka 'âşıkdan
- 3 Olur nezzâreye mâni' mahabbet kâmil oldukça
Kemâl-i 'aşk idi mahcûb eden 'Azrâ'yı Vâmık'dan
- 4 Ta'ab bî-hûdedir yok nef'i tıbbîñ illet-i 'aşka
Bu derdiñ çâresinde 'acz gördük nice hâzıkdan
- 5 Beni lâ-kaydlar mûlardan el çekdirmek isterler
Kesilmek doğrusu düşvârdır böyle 'alâ'ikdan
- 6 Hatâdır 'âkile sevk-i kaderden iştikâ etmek
O da ser-geştedir sahrâ-yı lâ-yüs'elde sâ'ikdan
- 7 Selâset şartdır inşâda tab'-ı nâzıma Nevres
Ne hâsıl ehl-i zevke tumturak-ı kilik-i Nâmık'dan

251

Mef'ûlü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilü Fe 'ûlün

- 1 Yatmaz giceler dâde-i bî-h'âba ne dersin
Cûlar gibi akıtdığı seylâba ne dersin
- 2 Deryâ-yı visâle sefer etmek güzel ammâ
Hicrân denilen varta-i girdâba ne dersin
- 3 Kan ağlamadan oldu gözüm ma'den-i hûn-âb
Bükdü belim ol kaşları mihrâba ne dersin

- 4 Giryem görüp ol serv-i sehî gelmedi bir gün
Şebnemle açılmaz gül-i sîr-âba ne dersin
- 5 Va'd eyledi ol serv-i sehî vaslını lâkin
Yok sabra karârı dil-i bî-tâba ne dersin
- 6 Biñ 'ukde bırakdı dil-i gam-dîdeme Nevres
Ol başa belâ turre-i pür-tâba ne dersin

252

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Sensiz dil-i garîbe gam-âbâddır vatan
Kûyuñla âşinâ olana yâddır vatan
- 2 Gurbetde âh kim düşeli dâm-ı zillete
Bildim ki kayd-ı gussadan âzâddır vatan
- 3 Etme yıkılsa da vatanıñ gurbet ihtiyâr
Zîrâ yıkılsa da yine âbâddır vatan
- 4 Nisbetle derd-i dâğ-ı ciğer-sûz-ı gurbete
Gamlansa her ne deñlü yine şâddır vatan
- 5 Nevres dem urma dil-keşi-i Çîn ü Rûm'dan
Ger ehl-i 'aşk iseñ saña Bağdâd'dır vatan

HARFÜ'L-VÂV

253

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Sâye saldı meh-i ruhsârına tâk-ı ebrû
Tal'atıyla iki kat oldu mezâk-ı ebrû

- 2 Çekmiş âğûşuna gûyâ kameri iki hilâl
Pek yaraşmış kemer-i hüsne nitâk-1 ebrû
- 3 İki yüzlü görünür çeşmine melhûz bu kim
Düşüre ara yere fitne nifâk-1 ebrû
- 4 Dâne-i hâle cenâh açdı Hümâ-yı perçem
Oldu yâdeste bedel cüft ile tâk-1 ebrû
- 5 Çâr-ebrûluk aña vefk-i murabba' gibidir
Vermez endîşe baña hattla vifâk-1 ebrû
- 6 Var vüsûkum nazarın kesmez o meh kesmem emel
Olsa da çeşm-i siyeh-kâra visâk-1 ebrû
- 7 Muttasıl şevk ile dünbâle-i çeşmiñ gözedir
Ne yaman sarmış o âhûyu merâk-1 ebrû
- 8 Kûşe-gîr ol diyü tâk eylediler tâkatimi
Âh ol kûşe-i çeşm âh o tâk-1 ebrû
- 9 Şevk ile gâh kemân gâh hilâl eyleyerek
Nevres âhir belimi бүkdü firâk-1 ebrû

254

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Kitâb u defteri etdim şarâb-1 nâba girev
Ne varsa sâkiye verdim ne köhne kaldı ne nev
- 2 Ben ehl-i tecrübeden sordum eyledim tahkîk
Makâm-1 fakr gibi yok imiş cihânda bir ev
- 3 Hevâ-yı vasl ile sarf oldu nakd-i 'ömr henûz
Dil-i hazîn girev-i hasret-i "le'alle velev"

- 4 O rütbe sũhte-i ‘aşkıñım ki âhımdan
Sütũn sütũn dikilip çıkdı âsumâna ‘alev
- 5 Kalender’im baña bir hırka bir nemed yetişir
Nedir kabâ-yı Kubâd u külâh-ı Keyhüsrev
- 6 Şarâb içme diyü gelme pend verme baña
من این سخن نیشم جناب شیخ برو
- 7 Piyâle gerdişini dâs-ı zevk eden Nevres
Eder safâ ile meclisde kişt-i ‘ayşı direv

255

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Bağrın delik delik edip inler vatan diyü
Âvâre ney görüñ neler eyler vatan diyü
- 2 Ayrıldı mı o da vatanından benim gibi
Düşmüş oda yanar saçar ahker vatan diyü
- 3 Şimden girü harâm değıl mi hayâl-i ‘ayş
Meyler kan oldu çatladı neyler vatan diyü
- 4 Çeşmimi bir piyâle-i pür-hûn sanır gören
Kan ağladıkça dide-i sâğar vatan diyü
- 5 Nây-ı gelûda beste kalır âh-ı sũz-nâk
Geldikçe cûşa nây ile meyler vatan diyü
- 6 Gör neydeki mahabbeti kim ser verip yine
Durmaz döner miyânede bî-ser vatan diyü
- 7 Gül kangı yüzle gülsün açılsın ki ‘andelîb
Olmuş hem-âşiyân-ı semender vatan diyü

- 8 Nevres vatançün eylemeye mi cihânı terk
Terk-i hayât kıldı nice er vatan diyü

HARFÜ'L-HÂ

256

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 'Âşıkım neş'e-i câvîd-i mey-i gül-fâma
Cân verirsem n'ola her lahza safâ-yı câma
- 2 Terk-i Bağdâd gelir miydi benim hâtırına
Beni hâl-i siyehiñ atdı sevâd-ı Şâm'a
- 3 Ser-i zülfünde gönül hâlini 'arz etmededir
Ey sabâ benden o dil-dâra ne hâcet nâme
- 4 İnce bir mes'eledir şerh edemez fikr-i dakîk
Çatlasa hattını tahrîr edebilmez hâme
- 5 Dâğ dâğ oldu ciğer sîne tutuşdu bilmem
Çâre kimden dileysem derd-i dil-i nâ-kâma
- 6 Böyle sayd-efgen iken dâne-i hâl-i siyehiñ
Çok dil-i 'âşık-ı zârı düşürürsün dâma
- 7 Câma cân verme baña mâye-i cândır Nevres
Cân verirsem n'ola her lahza safâ-yı câma

257

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Nedir ey reşk-i perî sende bu mestâne nigâh
Âh yandırdı beni çeşm-i siyâhıñ yine âh

- 2 Seni kimdir ki görüp sevmeye dil bağlamaya
Yerde gül hüsnüñe âşüfte seniñ çarhda mâh
- 3 Çarpılır dil o perî-rûya ne dem görse hatın
Kandan ermiş çemen-i hüsnüne bilmem bu giyâh
- 4 Bağladıñ göñlümü geh hâline geh perçemine
Ne kara günlere saldıñ beni ey baht-ı siyâh
- 5 Hâzır ol vermeğe şehr-i dili Nevres kim o şûh
Geliyor cenge kılıp ‘işveden âmâde sipâh

258

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Hâlini dil çeşm-i mest-i yâre söyler söylese
Derdini bîmâr olan bîmâra söyler söylese
- 2 Her ne deñlü h^vâr olursa hâra açmaz râzını
Yine bülbül hâlini gülzâra söyler söylese
- 3 Eylemez pervâne râzın şem‘den gayrıya fâş
O da yanıktır ki hâlin nâra söyler söylese
- 4 Kimseyi sûz-ı derûnundan haber-dâr eylemez
Sîne dâğın dîde-i hûn-bâra söyler söylese
- 5 Mahrem etmez ölse de Nevres tabîbi derdine
Mübtelâ dil derdini dil-dâra söyler söylese

259

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Etmem isnâd-ı cefâ cevri ile bağrım delene
Râzıyım her ne ise yârdan ey dil gelene

- 2 Gûya döndürse de zülfü beni bir şey diyemem
Yok sözüm bâzi-i çevgân ile ‘aklım çelene
- 3 Şerha-i sîneyi şerh etme ne hâcet yâre
Ne hikâyet edeyim hâlimi hâlim bilene
- 4 ‘Aşk ile ağlamanın zevkini bilmez bilirim
Ağladıkça gülerim ‘âşık-ı zâra gülene
- 5 Yok gam-ı ‘aşk ile ölmek gibi lezzet Nevres
Reşk eder Hızr bile ‘aşk yolunda ölene

260

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Bâd rahş olmuşiken râh-neverd-i vatana
Ne ‘acebdır ki erişmez yine gerd-i vatana
- 2 Niye bir bâde-i gayretle edilmez gül-gûn
Acıyan yok mu ‘aceb çehre-i zerd-i vatana
- 3 Bekle ey murg-ı seher-hîz-i vefâ olmaya kim
Nâgehân hâr-ı cefâ el koya verd-i vatana
- 4 Umarım gûl-i havâdis edemez reh-zenlik
Hızr’dır râh-nümâ bâdiye-gerd-i vatana
- 5 Bir vatandaş zuhûr etmedi hayfâ Nevres
Ki murâd üzre ‘ilâc eyleye derd-i vatana

261

Mef‘ûlü Fâ ‘ilâtü Mefâ ‘ilü Fâ ‘ilün

- 1 Ağzın öpen verir saña cân yok bahâsına
Etmez giden bu yolda ziyân yok bahâsına

- 2 Ağzın arar ki bûs ede la'1-i lebiñ rakîb
Verme metâ'-1 vaslın amân yok bahâsına
- 3 Koçdurdu kendin âhir uyup eller ağzına
Satıldı hayf o mûy-miyân yok bahâsına
- 4 Bir câna pîr-i mey-gede bir câm-1 mey sunar
Gitmekde şimdi rıtl-1 girân yok bahâsına
- 5 Nevres alır mı cevher-i rûhu verir mi hiç
Duht-1 rezini pîr-i mugân yok bahâsına

262

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Âh ey felek girerse eğer dâmeniñ ele
Elbet bir âh ile veririm hırmeniñ yele
- 2 Yetmez mi ey sipihr-i mukavves bu çekdiğim
Bu ayrılık oku nice bir bağrımı dele
- 3 Göz dikmişim sabâ yoluna ol ümîd ile
Kim belki bir seher haber-i yâr ile gele
- 4 Hiç meyl eder mi dîdeleri h^vâba Nevres'iñ
Kim saldı âh u nâlesi her yana velvele
- 5 Gam yetdi gâyete meded ey kâmil-i zamân
Kim kaldı feyz-i himmetiñe hall-i mes'ele

263

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Teferrüd eylemiş düzd-i nigâhıñ râh-zenlikde
Hele ta'rîf olunmaz hâliñiñ da'vâsı benlikde

- 2 Görenler sebze-i hattîñ ile perçemleriñ kat kat
Sanırlar nâbit olmuş tâze sünbüller çemenlikde
- 3 Kırar bâzû-yı nermiñ taşdan olsa kalb-i ‘uşşâkı
Seniñ inkâr olunmaz iktidârîñ dil-şikenlikde
- 4 Binâ-yı ülfet-i Şîrîn’i gördüm Bî-sütûn yoksa
Mahabbet tîşesiyle taş dikerdim Kûhkenlikde
- 5 Öürsem yâr için ağyâr ilinde râzıyım Nevres
Şerefdir ölse ger gül uğruna bülbül dikenlikde

264

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Çağladıkça Tuna Bağdâd gelir hâtırına
Cûşîş-i Dicle-i berbâd gelir hâtırına
- 2 Anı seylâb-ı sirişkim gibi gördükçe revân
Mâcerâ beytini inşâd gelir hâtırına
- 3 Gözde etdikçe temessül cereyânı çep ü râst
Pîç ü tâb-ı dil-i nâ-şâd gelir hâtırına
- 4 Kûh u sahrâsını gördükçe Deli Orman’ıñ
Kays-ı mecnûn ile Ferhâd gelir hâtırına
- 5 Coşarak çağlayarak inleyerek akdıkça
Etdiğim nâle vü feryâd gelir hâtırına
- 6 Meyelânın kad-i dil-cû gibi gördükçe anıñ
O sehî serv-i ser-âzâd gelir hâtırına
- 7 Nev-be-nev ‘işveler etdikçe Kırım yosmaları
Nevres ol gamzesi cellâd gelir hâtırına

265

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 İhtiyâr etdiğiçün sünbülü perçem yerine
Dîdeden şimdi kızıl kan akıyor nem yerine
- 2 Katre kan kalmadı cismimde ki süzsün çeşmim
Hep ciğer pâreleridir süzülen dem yerine
- 3 Gül-i ruhsârını bir koklamaya kâni' iken
Lutf edip leblerin emdirdi baña em yerine
- 4 Ey ki dâ'im gamı terk et diyü emr eylersin
İhtiyâr eyleyeyim söyle neyi gam yerine
- 5 Hürmet et öp ayağıñ pîr-i mugâniñ Nevres
Nâ-halefdir komayan muğ-beçeyi Cem yerine

266

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 'Aks salmış reng-i mestî gerden-i billûruna
Kim yine mey sundu bilmem gamze-i mahmûruna
- 2 Çeşm-i mesti eyledi leb-rîz-i neş'e sâğarı
Zülfü teller takdı bezmiñ târna tanbûruna
- 3 Çarha çıkdı dûd-ı âhım cûş-ı dîğ-i sîneden
Âh eğer olmazsa lenger sabr dil vapuruna
- 4 Taht-gâh-ı dilde 'aşkıñ hükmünü icrâ için
Perçemiñ tuğrâ-yı müşgîn çekdi hat menşûruna
- 5 Hüsn ü ân hâl-i Habeş'le Çîn-i zülfe hâs iken
Şimdi mahsûs oldu fesle Avrupa cumhûruna

- 6 Hat değil gerd-i dehânında olan leb-rîz-i cûş
Mûrlar üşmüş halâvetden leb-i pür-şûruna
- 7 Davranır bir bak kumandasıyla birden süngüye
Ögreden kimdir saf-1 harbi müjeñ taburuna
- 8 Cân verir Nevres safâsı bezm-i ‘aşkıñ var ise
Âb-1 hayvân mezc olunmuş şîre-i engûruna

267

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Yakar insânı ruh-1 esmeri ânsız ise de
Belli cellâd idiği hançeri kansız ise de
- 2 Söz alınmaz deheninden diyerek kesmem emel
Ararım ağzını h^vâhişle nişânsız ise de
- 3 Beste-i târ-1 rızâdır edemez ser-keşlik
Eşheb-i hâtır-1 ‘uşşâk ‘inânsız ise de
- 4 Yakmada zâlimi muhtâc değil âteşe dil
Tîr-i âhım geçer eflâki kemânsız ise de
- 5 Nevres’iñ ‘aczine haml eyleme hâmûşluğun
Dil bilir hâle göre hâme zebânsız ise de

268

Mef‘ûlü Fâ ‘ilâtü Mefâ ‘ilü Fâ ‘ilün

- 1 Zevk-i vatanla olmayan âgâh gurbete
İzhâr-1 hasret ile çeker âh gurbete
- 2 Ey dil diyâr-1 gurbete ‘azm etme kim düşer
Renc-i husûfa çıksa eğer mâh gurbete

- 3 Şeh-mât-1 bâzi-i felek eyler anı gedâ
Bi'l-farz 'âzim olsa eğer şâh gurbete
- 4 Kaldım Diyâr-1 Bekr'de mağmûm u muztarib
Bir bendesin düşürmeye Allâh gurbete
- 5 'Ahd eyledim vatan ile Nevres ki olmayım
Min-ba'd Hızr ile bile hem-râh gurbete

269

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Yandı hayâl-i perçemi dâğ oldu sînede
Dâğ-1 hayâli bir kara dağ oldu sînede
- 2 İklîm-i dilde oldu mü'esses nizâm-1 gam
Kânûn-1 'ayş gayrı yasağ oldu sînede
- 3 Sultân-1 'aşk gamla sevindirdi gönlümü
Gûyâ bir Enderûnlu çerâğ oldu sînede
- 4 Dâmâd olunca dil gama fetvâ-yı 'aşk ile
Duht-1 rezi nikâha mesâğ oldu sînede
- 5 Gönlüm visâle bülbül idi Nevres evveli
Şimdi gam-1 firâk ile zâğ oldu sînede

270

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hayâl-i çeşm-i mestiñ âfet-i cân oldu gitdikçe
Sevâd-1 perçemiñ âşûb-1 îmân oldu gitdikçe
- 2 Hevâ-yı dâne-i hâliñle dil 'Ankâ'ya nâz eyler
Mahabbet mülkünün mûru Süleymân oldu gitdikçe

- 3 Revân oldukça efzûn oldu eşk-i çeşm-i giryânım
Sakin seyl-i revânımdan ki tûfân oldu gitdikçe
- 4 Tahayyül eyledikçe ağladım efsâne-i zülfüñ
Bu kâfir mâcerâya dîde giryân oldu gitdikçe
- 5 Dil-i âvâreden cem‘iyyet-i hâtır ümîd etme
Hevâ-yı bend-i zülfüñle perişân oldu gitdikçe
- 6 Nice bûy-ı vefâ ümmîd edem ben senden ey gül kim
Hayâlîñ bile dilde dâğ-ı hırmân oldu gitdikçe
- 7 Sorup şehd-i lebiñ cûy-ı visâle râh arar Nevres
Sikender çeşme-cûy-ı âb-ı hayvân oldu gitdikçe

271

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Dilberle hoşdur ülfet eğer külfet olmasa
Koymak rakîbi ara yere ‘âdet olmasa
- 2 Pek yosmadır güzelleri semt-i Huzâil’iñ
Âhû bakışlarında eğer vahşet olmasa
- 3 Mahbûbesiz ne zevki çıkar bezm-i bâdeniñ
Âdem behişte girmez eğer rü’yet olmasa
- 4 Derdim ferişte ben saña ey tıfl-ı dil-rübâ
Çeşmiñ belâ-yı cân nigeñiñ âfet olmasa
- 5 Derd-i firâk ile bilinir lezzet-i visâl
Kadr-i vatan bilinmez eğer gurbet olmasa
- 6 Mû mû hikâyet eyler idim hâl-i zülfüñü
Gûş eyleyenlere sebep-i hayret olmasa

- 7 Geldi kelâl Nevres'e tertîb-i nazmdan
Eş'ârı kim tetebbu' eder râğbet olmasa

272

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Nedir bilmem bu nakş-ı h^vâb-ı gaflet çeşm-i âdemde
Ki her âdem için melhûzdur bir mevt her demde
- 2 Vefâsı yok demişler 'âlemiñ Cemşîd ü Dahhâk'a
Görenler sûret-i nîk ü bedi âyîne-i Cem'de
- 3 Çalar elbette bir gün şîşe-i ikbâlini taşa
Komaz çarh-ı felek hiç kimseyi zevk-i dem-â-demde
- 4 Garazdan hiç tahlîs-i girîbân eylemiş yokdur
Bu keyfiyyet 'umûmî bir marazdır nev'-i âdemde
- 5 Mu'ammâ-hâne-i ikbâlde nakş-ı vefâ yokdur
Bulunmaz ejdehâdan başka şey genc-i mutalsamda
- 6 Fenâ bezminde ümmîd-i ikâmet eyleyen beñzer
Aña kim eyler izhâr-ı ferah mâh-ı Muharrem'de
- 7 Cihân-ı bî-vefâda hiç yok zevk ü safâ Nevres
Bulunmaz nakş-ı sûr elbette mâtem-hâne-i gamda

273

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Akıdır gözden nice kanlar bakanlar çeşmiñe
Hiç kanmazsıñ görünmez mi bu kanlar çeşmiñe
- 2 Her biri bir seyl-i gamda oldu âhir bir habâb
Su gibi meyl edip ey dil-cû akanlar çeşmiñe

- 3 Hüsne hem Nûşîrevân'sıñ hem kaşın tákında tığ
Yaralı girü döner dâda çıkanlar çeşmiñe
- 4 Eylemişler yâd nergis diyü gül-ruhsârlar
Hiç utanmazlar mı bu adı takanlar çeşmiñe
- 5 Bunca demdir kan dökersiñ dîde-i hûn-bârdan
Korkarım bir iş açar Nevres bu kanlar çeşmiñe

274

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Yol buldu târ-ı zülfüne dil dûd-ı âhla
Çîn'e varınca gitse gerekdir bu râhla
- 2 Geh 'ârızını 'arz ederiz geh cebînini
Eksik değil mu'ârazamız mihr ü mâhla
- 3 Hâlim kime diyem ki sebep kat'-ı rişteye
Baht-ı siyâhım oldu o zülf-i siyâhla
- 4 Kalmak revâ mı böyle seniñçün yanık yanık
Yapsañ dil-i garîbi n'olur bir nigâhla
- 5 Nevres müyesser olmadı görmek cemâlini
'Ömr-i 'azîz geçdi yazık âh u vâhla

275

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Uzatmam zülfüne dil baş belâsı şânedir bence
Tel ehli olsa da çün dillidir bîgânedir bence
- 2 Ben el çekmem kemend-i turrenden zencîr-i kâkülден
O kim bağlanmaya bir kâküle dîvânedir bence

- 3 Hadîs-i hâlden özge hikâyâta kulak tutmam
O söz kim ‘aşkdan hâlî ola efsânedir bence
- 4 ‘Abesdir mey dururken âb-ı Hızr’ı ârzû etmek
Şarâb âb-ı bekâ ser-çeşmesi peymânedir bence
- 5 O meclisdeki bahsiñ yâ hayâliñ geçmeye durmam
Ki sensiz Beyt-i ma‘mûr olsa da vîrânedir bence
- 6 Ne künc-i hânkahda emn kalmış ne savâmi‘de
Makâm-ı emn şimdi kûşe-i meyhânedir bence
- 7 Riyâkâr olduğun çok gördük ehl-i sübhanıñ Nevres
Medâr-ı mekr ü hîle sübha-i sad-dânedir bence

276

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Fitîl-sûz olalı ‘aşk odu çerâğ-ı dile
Şerâr-ı berk-i cünûn tâb verdi dâğ-ı dile
- 2 Tasavvur-ı ham-ı zülfüñle bâde-nûş olsam
Hevâ-yı neş’e cünûn-rîz olur ayağ-ı dile
- 3 Hayâl-i kâmetiñ ey serv-i ser-firâz n’olur
Nihâl-i ‘işve gibi sâye salsa bâğ-ı dile
- 4 Le’âl-i eşkimi hep pâyına nisâr ederim
O şâh-ı hüsn bu şeb gelse ger otağ-ı dile
- 5 Merâret-i gam ile ol kadar mûmâris kim
Keder şeker gibi lezzet verir dimâğ-ı dile

HARFÜ'L-YÂ

277

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Bilmem ol şûh nasıl şîveye âğâz etdi
Çeşm-i efsûn-geri bir lahzada biñ nâz etdi
- 2 Bir nigehle gözünü bağladı hep huzzârîñ
Gamzesi mes'ele-i şîveyi îcâz etdi
- 3 El-amân ol Alaman dilberiniñ şu'bedesi
Resen-i perçeme takdı bizi cân-bâz etdi
- 4 Sekerek kebg gibi başlayıcak reftâra
Murg-ı dil perler açıp şevk ile pervâz etdi
- 5 Geh çözüp perçemini eyledi efsûn ile mâr
Geh süzüp çeşmini câdû ile şehbâz etdi
- 6 Hele üstâdı o câdû-nigehiñ san'atla
Nişledi neyledi n'etdi neler îbrâz etdi
- 7 Eylemiş gamzesi ta'lîm-i füsûn varsa aña
Kiminiñ bağladı çeşmiñ kiminiñ bâz etdi
- 8 Nevres evzâ'-ı serâ-perde değıl 'aklım alan
Neylediyse baña ol gamze-i gammâz etdi

278

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Bu şeb ol şûh-ı bî-bâk ol kadar mest-i şarâb oldu
Ki kim gördüyse çeşm-i mest ü mahmûrun harâb oldu
- 2 Gözüm peymâne-i hûn eşk-i hûnîn bâde-i gül-gûn
Figânım meclis-i 'uşşâka âheng-i rebâb oldu

- 3 Dağıldı zülf-i müşgîniñ kapatdı rûy-ı rengîniñ
Gül üzre serv-i nâzım işte sünbüldeñ nikâb oldu
- 4 Sebât etmez demişler ehl-i dâniş nakşı âb üzre
Nice pes ‘aks-i rûyuñ dîdede nakş ber-âb oldu
- 5 Dedim ol turre-i müşgîne kim bendiñ güşâd eyle
O kâfir de gelip ruhsârıñ üzre bir hicâb oldu
- 6 Göñül sevdâya uydu ‘âkıbet zülfüñle tel kırdı
Yüzü kara aniñçün mübtelâ-yı pîç ü tâb oldu
- 7 Bu şeb endîşe evsâfiñ ser-â-pâ çekdi tahrîre
Mücerred kıssa-i zülfüñ Mutavvel bir kitâb oldu
- 8 Teb-i gamdan lehim devrinde hayme urdu tebhâle
Hayâl-i zülf-i pür-tâbıñ aña müşgîn tınâb oldu
- 9 Saçıñ şevkiyle çok ser-geşte Çîn vâdîlerin gezdi
Ne kanlar yutdu miskîn nâfe tâ kim müşg-i nâb oldu
- 10 Eğerçi yandı kül oldu vücûdum mihr-i rûyuñla
Velâkin ‘âkıbet her zerresi bir âfitâb oldu
- 11 Felek ger dönme Nevres murâdıñ üzre incinme
Kimi gördüñ merâm üzre cihânda kâm-yâb oldu

279

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Kaşıñ belimi bükdü kemân eyledi gitdi
‘Aşkîñ beni rüsvâ-yı cihân eyledi gitdi
- 2 Geldi ki gamım def‘ ede bir câm ile sâkî
Ol kanlı dahi bağırmı kan eyledi gitdi

- 3 Bir serve gönül bağladım ammâ o da ey dil
Sular gibi eşkimi revân eyledi gitdi
- 4 Bu şeb gelip ol kaşı kemân bezmi vedâ'a
Tîr-i gama 'uşşâkı nişân eyledi gitdi
- 5 Nevres demeyip lâle gibi kimseye sırrın
Dâğını derûnunda nihân eyledi gitdi

280

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Der imiş hâline hem-şîre Habeş pâdişehi
Âteşe yakmalıdır bencesi ol rû-siyehi
- 2 Gâh yâ gâh kılıçdır aña hayret-zedeyim
Ki niçün kec düşer ebrûsuna bilmem nigeği
- 3 Tîğ-i ebrûsuna göz kesdirebilmez der iken
Yüz bulup başını gösterdi yine hat sipehi
- 4 İhtilâle düşürür zann ederim mülk-i Fes'i
Mevlevî-zâde şikest eylese taraf-ı külehi
- 5 Nevres oldu kad-i mevzûnuna meyyâl n'ola
Olsa ger sâye-nişîn-i kalemim serv-i sehî

281

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Gördü göz sevdi geçen günler yine bir meh-veşi
Şimdi ben rüsvâsıyım bî-çâre dil mihnet-keşi
- 2 Dil nice tâkat getirsin sînede dil-dârsız
Kuş yuvasında karâr eyler mi ger yitse eşi

- 3 Koy şikest etsin ne var zülf-i siyâhîñ göñlümü
Kâfiri bir şeb yakar elbette âhım âteşi
- 4 Sedd-i ‘unsurdur cihât-ı rûhu mesdûd eyleyen
Nerd-i ‘ömrüñ dâğ-ı gamdır hâsılı çâr ü şeşi
- 5 Her ne efsûn etse râm olmaz o vahşî Nevres’e
Hâsılı râm eylemek müşkil o şûh-ı ser-keşi

282

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Nice târâc eder zülfü görüñ dîn ile îmânı
Ne kâfirdir ki hayrân eylemiş yüz biñ müselmânı
- 2 Saçıñdan lâf ederse nâfe-i Çîn bağı kan olsun
Dehâniñdan dem ursa gonçe çâk olsun girîbânı
- 3 Ben ol mûr-ı kanâ‘at-pîşeyim sahrâ-yı ‘uzletde
Değişmem verseler bir habbeye mülk-i Süleymân’ı
- 4 Yıkıldı mülk-i dil zulm ile hep ‘adliñe muhtâcım
Eğer sultân-ı ‘âdil iseñ âbâd et bu vîrânı
- 5 Lebiñ bûs eyleyim derken kapıldı zülfüne Nevres
Düşürdü zulmete kendin ararken âb-ı hayvânı

283

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 ‘Aşk bir şûh-ı siyeh-meste mi dûş etdi bizi
Ki hum-ı mey gibi pür-cûş u hurûş etdi bizi
- 2 Böyle dem-beste değildi dil-i tûtî-veşimiz
Hayret âyine-i ‘aşk içre hamûş etdi bizi

- 3 Kâse kâse bize zehr-i gam içirdi ammâ
Gerçi dil-sîr-i nevâl-i leb-i nûş etdi bizi
- 4 Kimi gördükse sorar nâfe-i zülfün bizden
Âh o kâfir giderek nâfe-fürûş etdi bizi
- 5 Gâh sevdâya salıp gâh hevâya gîsû
‘Âkıbet kendi gibi hâne-be-dûş etdi bizi
- 6 Dilde gam dîdede nem serde hevâ sînede derd
Gör mahabbet ne felâketlere dûş etdi bizi
- 7 Çekdi Nevres dil-i âvâreyi biñ kayd-ı gam
Gerçi o zülf-i siyeh halka-be-gûş etdi bizi

284

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Görmemişler güzelim sende bu vech-i haseni
Müdde‘îler n’ola ‘ayb eylese ‘aşkıñla beni
- 2 O da var ise şehîd-i müje-i şûhuñdur
Lâleniñ yohsa niçün kana boyanmış kefeni
- 3 ‘Âşkıñ nâr-ı hasedle erimez mi cismi
Gayr ile ülfet eder görse o sîmîn-bedeni
- 4 Bend-i zülfüñle bugünlerde değil ülfetimiz
Çok zamân oldu ki boynumda o sevdâ reseni
- 5 Hîç mümkün mi halâs ola saçıñ bendinden
Gerden-i ‘âşıkâ biñ silsiledir her şikenî
- 6 Eskidir ‘illet-i gam sînede sen de sâkî
Köhne sahbâ ile def eyle bu derd-i kühenî

- 7 Tutdu mâtem görelî sünbül o zülf-i siyehî
Yutdu kan seyr edeli lâle o gonçe dehenî
- 8 Söyle bunda ne suçum var benim ey reşk-i perî
O kadar oldu ki göz gördü gönül sevdi seni
- 9 Dil-i bîmârım ile bahtıma beñzer ‘aynı
Çeşm-i bîmârı ta‘allülde siyehlikde beni
- 10 Nevres ol mertebe dil-teşneyim ol la‘l-i lebe
Ki görünce sulanır ağzım o sîmîn-zekanı

285

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Ben o murgum kim şerâr-ı berke yakdım lâneyi
Âşiyân etdim semender gibi âteş-hâneyi
- 2 ‘Âlemi seyr eyledik kişver-be-kişver kû-be-kû
Görmedik hâlî zuhûr-ı ‘aşkdan bir hâneyi
- 3 Hırz-ı dâniş men‘-i âsîb-i mahabbet eylemez
‘Aşk rüsvâ eylemiş gördük nice ferzâneyi
- 4 Rikkat-i ma‘şûkdan artar melâli ‘âşıkîñ
Girye-i şem‘ eyler efzûn âteş-i pervâneyi
- 5 Mey-perest olsam da ma‘zûrum ki muhkem eylemiş
Câm ile peymânemi îcâd eden peymâneyi
- 6 Feyz isterseñ harâbât ehliniñ tut dâmenin
Bu meseldir kim añarlar genc ile vîrâneyi
- 7 Mâye-i cem‘iyyet ey Nevres perîşânlıkdadır
Ekmeyince merd-i dihkân hırmen etmez dâneyi

286

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Deme te‘sîr-i hevâ şifte-hâl etdi beni
Perçemiñ hasreti bî-sabr u mecâl etdi beni
- 2 Nice kan ağlamayım çeşm-i sürâhî gibi kim
Feleğiñ gerdişi muhtâc-ı sıfâl etdi beni
- 3 Tûti-i nâtika-perdâzıñ iken hayret-i ‘aşk
‘Aks edip âyine-i hüsnüñe lâl etdi beni
- 4 Felek âhımla yakardım seni ammâ n’edeyim
Bir kemân kaşlı mehiñ mihri hilâl etdi beni
- 5 Bu ne ândır ki melâhatle nemek-dân-ı lebiñ
Hindu-yı dâğ-keş-i fülful-i hâl etdi beni
- 6 Öyle bir hâle kodu silsile-i zülfüñ kim
Gören ahvâlimi dîvâne hayâl etdi beni
- 7 Çekdirip çille-i sahtın baña yay kaşlarınıñ
Nevres âhir elif-i kâmeti dâl etdi beni

287

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Gel bu şeb ey meh münevver kıl bizim kâşâneyi
Şu‘le-i hüsnüñle yak şem‘i vü hem pervâneyi
- 2 Gâh iñler gâh sızlar bilmezim kimdir nedir
Âşinâ-yı derd eden böyle dil-i bîgâneyi
- 3 Ben demem sen kendiñ insâf et nice sabr eylesin
‘Ârızıñ üzre gören âdem o müşgîn dâneyi

- 4 Târ-ı mâyuñ ol kadar bârîkdir kim mâşıta
Kâkülüñçün mûr müjgânından etmiş şâneyi
- 5 Bâda verme zülfüñü salma dil-i âşüfteyi
Açma zencîri boşandırma amân dîvâneyi
- 6 Nâvek-i tîr-i müjeñ çâk etdi sînem öyle kim
Bir harâmî rahne-dâr eyler hisâr-ı hâneyi
- 7 Dâne-i hâl-i siyâhıñ etme Nevres'den dirîğ
Ey Süleymân-ı melâhat mûra bahş et dâneyi

288

Mef'ûlü Mefâ'üü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Geh sînem eder çâk deler bağrımı gâhî
Yakmaz mı 'aceb âhım odu baht-ı siyâhı
- 2 Etmez ham-ı gîsûya eser neyleyim ey dil
Bir halka-i zencîri şikest etmeyen âhı
- 3 Kâtilken olur hattına âdem yine mâ'il
Gûyâ ki füsûn hâsılıdır mihr-i giyâhı
- 4 Bilmem ne için etmez eser bend-i firâka
Pûlâda bile işler iken tîr-i nigâhı
- 5 Her yanımı Tâtâr-ı gam aldı kanı Nevres
Bâbil iline akın eden gamze sipâhı

289

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Biz o Cem-meşrebleriz kim seyr için meyhâneyi
Eyleriz âyîne-i 'âlem-nümâ peymâneyi

- 2 Dil ham-ı zülf-i şikenc-ender-şikenc-i yârda
Ol kuşa beñzer ki mâr ağzında eyler lâneyi
- 3 Şâd edip ağyârı eylerseñ de gam-gîn ‘âşıkı
Âşinâdan bâri fark et sevdiğim bîgâneyi
- 4 Gayretinden çâk çâk etmez mi ‘âşık sînesin
Âşinâ gördükçe rûz u şeb saçınla şâneyi
- 5 Sûret-i zîbâsını görseydi ol meh-peykeriñ
İhtirâ‘ etmezdi Mânî Çîn’de sûret-hâneyi
- 6 Dil harâb oldukça kesb-i feyz eder görmez misin
Pertev-i hurşîdden pür-nûrdur vîrâneyi
- 7 Olmasın Nevres nice şeydâ-yı hüsnüñ kim ruhuñ
Mât eder ger bir tecellî etse biñ ferzâneyi

290

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Bahs-i zülfüñle uzatdık bu gice efsâneyi
Eğledik bu kîl ü kâl ile dil-i dîvâneyi
- 2 Şem‘a cânın mı verir şevk-i mahabbet olmasa
‘Aşkdır tâ böyle bî-pervâ eden pervâneyi
- 3 Görmemiş ma‘mûre-i ‘âlemde âyîn-i vefâ
Eylemiş bûm ihtiyâr anıñ içün vîrâneyi
- 4 Ben o dem kim ‘aşk bezminde kadeh-peymâ idim
Asmamışlardı henûz bu nîl-gûn peymâneyi
- 5 Ben o mest-i lâubâlî rind-i ‘âlî-meşrebim
Kim değışmem tâc-ı Cemşîd’e kühen peymâneyi

- 6 Her ne rütbe olsalar da neş'e-i meyden harâb
Hem harâbât ehlidir ma'mûr eden meyhâneyi
- 7 Nevresâ mazmûn bulup nazm eylemek âsân değil
Tâ bulur biñ gavta yer gavvâs bir dür-dâneyi

291

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Yâkût-ı revân âteşidir la'l-i ter âbı
Sen söyle nasıl terk edeyim bezm-i şarâbı
- 2 Seyyâle-i elmâsa 'aceb rağbet eder mi
Mînâ-yı mutallâda gören la'l-i müzâbı
- 3 Girdikçe şen olmakda evi bâde-fürûşuñ
Biñ kerre harâb eylediler hâne-harâbı
- 4 Sordum nedir ol neş'e ki rûh içre revândır
'Arz eyledi hürmet ile sâkî mey-i nâbı
- 5 Nevres uyumaz mest-i mey-i 'aşk olan ancak
Âyîne-i mestîde görür sûret-i h'âbı

292

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Hecriñle gözümdeñ 'acabâ kan mı boşandı
Kim câmelerim bu gice hep kana boyandı
- 2 Âh etdi gönül şem'-i ruhuñçün o kadar kim
Pervâne gibi 'âkıbet âteşlere yandı
- 3 Bir kûşede ol şûh ile tenhâ mey içerdim
Sûfî dahi bilmem nereden geldi yamandı

- 4 Sûfi bu gice ‘aşk ile meclisde o deñlü
Mest oldu ki sâkîniñ ayağına kapandı
- 5 Mülk-i dili hep yıkdı harâb eyledi zülfüñ
Kâfir bu ziyân etmede bilmem ne kazandı
- 6 Düşmen sözüne uydu ahibbâsın unuttu
Kimler bakın ol şûh-ı cefâkâra yarandı
- 7 Vâsf-ı ser-i zülfü dil ile muhtasar olmaz
Nevres kısa kes sohbeti kim söz pek uzandı

293

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Ne sâkî şâd eder gönülüm ne hemmim zâ’il eyler mey
Belâ-yı ‘aşk ile zârım hoş etmez hâtırım bir şey
- 2 Firâkıñla vücûdum nâle döndü nâle etmekden
Elem yetmez mi gam bitmez mi gam tâ-çend elem tâ-key
- 3 Ne geldi başına bezm-i şarâbıñ bilmem ey sâkî
Döger def sînesin peymâneler kan ağlar iñler ney
- 4 Ne devletdir ki bir şeb olsam ol şûh ile leb-ber-leb
Gelip sâkî dahi câm-ı şarâbı sunsa pey-der-pey
- 5 Tükenmez gitmek ile pek geniş sahrâ-yı gam Nevres
Anı câm-ı şarâb-ı nâb ile etmek gerekdir tay

294

Mef’ûlü Fâ ‘ilâtü Mefâ ‘ilü Fâ ‘ilün

- 1 Sun câm-ı bâde diñleme sâkî yasağını
Bezme gelirse muhtesibiñ kır ayağını

- 2 Gird-i lebindeki hat-ı terde nihân imiş
Âb-ı hayât-ı Hızır'dan aldım sürâğını
- 3 Etdim fitîl kirpiğimi revgan eşkimi
Tâ rûşen eyledim şeb-i hecriñ çerâğını
- 4 Terk etdirirdi sünbüle sevdâ-yı zülfüñü
Görseydi lâle sine-i çâkimde dâğını
- 5 Eyyâm-ı gamda 'âşika sahbâ helâl imiş
Buldum kitâb-ı 'aşkda Nevres mesâğını

295

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Sevdî bir serv-i gül-endâmı dil-i şeydâ yeñi
Oldu şûr-ı 'aşk ile şöhret bulup rüsvâ yeñi
- 2 Kullanır tavr-ı nev ol tâze muhibb-i köhneye
[Neyleyim]¹¹² bilmem mahabbet eski istiğnâ yeñi
- 3 Ben mahabbet n'olduğun bilmezdim evvel âh kim
Başıma bir zülf ucundan geldi biñ sevdâ yeñi
- 4 Eskiyip dilde kapanmışdı fesâd-ı perçemi
Açdı kâl u kıl-i hattı başka bir gavgâ yeñi
- 5 Eskiden pervâneye gâhî acırdı rahm edip
Nahvet-i hüsn eylemiş ol şem'i bî-pervâ yeñi
- 6 Evvelî bir Hüsrev-i Şîrîn-lebe Ferhâd idim
Aldı 'aklım şimdi Mecnûn etdi bir Leylâ yeñi
- 7 Hayli demdir mâcerâ-yı eşkimi herkes bilir
Etmedim seyl-i sirişk-i çeşmimi icrâ yeñi

¹¹² Metinde "Neyleyeyim" şeklinde kayıtlı olan kelime, vezin zaruretinden dolayı [Neyleyim] şeklinde okunmuştur.

- 8 Nazmı böyle pâk iken Nevres cenâb-ı Seyfî'niñ
Kim yazar levh-i hayâl ü fikre bir ma'nâ yeñi
- 9 Âteşe yansın metâ'-ı köhne-i eş'âr kim
Devlet-âbâd-ı hünerden geldi bir kâlâ yeñi

296

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Kim etmez ârzû görüp ey mâh-rû seni
Mümkün mi âdem eylememek ârzû seni
- 2 Geh Ka'be gâh mey-gede geh hânkâhda
Etmekde cüst-cûy gönül kû-be-kû seni
- 3 Kırmazdıñ ol kadar saña kalsaydı dilleri
Gamzeñdir eyleyen bu kadar fitne-cû seni
- 4 İkrâr ederdi zerre-i nâçiziñ olduğun
Bir gün güneşle eyleseler rû-be-rû seni
- 5 'Aks-i kadiñ değıl dolaşan çeşm-i zârda
Âvâreñ oldu serv arar cû-be-cû seni
- 6 Hiç yok iken gören seni ey büt 'aceb bu kim
Herkes bir özge yolda eder cüst-cû seni
- 7 El çekme ârzû-keşi-i çeşm-i yârdan
Nevres harâb ederse de bu ârzû seni

297

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Visâle sa'ydan mahsûlümüz derd-i firâk oldu
Ümîd-i lezzet-i dîdâr dâğ-ı iştîyâk oldu

- 2 Firâkîñ çok görüp telh etdi kâm-ı kâmın encâmı
Eğerçi şerbet-i vaslîñla dil şîrîn-mezâk oldu
- 3 Sitem yetmez mi ey çarh-ı felek kim cevr-i devriñden
Kesildi gayrı sabrım tâkatım mihnetle tâk oldu
- 4 Diyâr-ı sîne ma‘mûr-ı hulûs-ı kalb idi evvel
Hücûm-ı ceyš-i gamla şimdi pâ-mâl-i nifâk oldu
- 5 Emelle geldi Nevres Âmid’e lâkin şemâtetden
Yine döndü esefle ‘âzîm-i semt-i ‘Irâk oldu

298

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Kim çeker mihnet-i hicrânîñi benden gayrı
Kim eder cevr ü cefâ ‘âşîka senden gayrı
- 2 Çâk kıl lâle gibi sîne-i mahzûnumu gör
Var mı bir şey güzelim dâğ-ı kühenden gayrı
- 3 Kimi gördüm ise ‘aşkı ile ağlar gördüm
Görmedim bir gülen ol gonçe-dehenden gayrı
- 4 Rûy-ı mahbûbdan özge yaña dönmem yüzümü
Olamaz Ka‘be baña vech-i hasenden gayrı
- 5 Cânıma kâr ediyor ta‘ne-i erbâb-ı garaz
Gayrı yok çâre baña terk-i vatandan gayrı
- 6 Nerde olsak yerimiz kûşe-i gamdır Nevres
‘Âşîka yer mi düşer beyt-i hazenden gayrı

299

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Eĝlenir dil ham-ı kâkülde kelâl olsa dahi
Piç ü tâbını tahayyülde şikâl olsa dahi
- 2 Çünkü yok nakş-ı vefâ terceme-i hâlinde
Ezber etmem varak-ı gülde me'âl olsa dahi
- 3 İ'tirâzın kesemez yine zebân-ı hârîñ
Tîĝden hâme-i bülbülde makâl olsa dahi
- 4 Tîĝ-i ebrûdan emel riştesini kat' etmem
Kadd-i hâmem bu te'emmülde hilâl olsa dahi
- 5 İnhitât ile olur mahv 'ulüvv-i himmet
İçme mey bezm-i tenezzülde helâl olsa dahi
- 6 Âb-rû dökmem iki sâĝar içün sâkîye
'Ayn-ı semdir kadeh-i zül de zülâl olsa dahi
- 7 Bakma yek nânına dúnânıñ ümîd etme sakın
Lokma-i züllü tenâvülde nevâl olsa dahi
- 8 Yâr eĝer sifle-mizâc olsa çekilmez nâzı
Durmam âĝûş-ı tesâfülde visâl olsa dahi
- 9 Farzdır 'âkile her şeyde te'ennî Nevres
İ'tikâdımca ta'akkulde 'ıkâl olsa dahi

300

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Görse bu hüsn ile her kim o meh-i hûr-veşi
Zann eder yeryüzüne indi sipihriñ güneşi
- 2 Hûr-ı Firdevs'i aña ben nice teşbîh edeyim
Gelse Rıdvân dahi bi'n-nefs anıñ olmaz eşi

- 3 Târ-1 zülfün uzadıp hatt-1 teleğraf gibi
Avrupa ile haberleşmede hâl-i Habeş'i
- 4 Düşmeyen silsile-i zülfüne bir seng-diliñ
Ne bilir hâl-i perîşân-1 dil-i derd-keşi
- 5 Lerze-nâk oldu beden zülf-i siyâhıñ göricek
خافت الروح من العقب والقلب خشى
- 6 Sor lebin âb-1 hayât ise murâdıñ yohsa
ذوق اين می نشناسی بخدا تاچشی
- 7 Añlamak ister iseñ sûfîyi mey sun Nevres
Herkesiñ neş'e-i meyden bilinir gıll u gışı

301

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Olmamışken daha müsvedde hevâ tercümesi
Çîn-i zülfünde mukayyeddi hatâ tercemesi
- 2 Kızarıp görse ger âyînde hoy-kerde ruhun
Gül-i rûyunda 'arak sanki hayâ tercemesi
- 3 Añdırır reng-i lebin humret-i çeşm-i mesti
Okunur hikmet-i 'aynında şifâ tercemesi
- 4 Yazdı bir şerh-i müvecceh aña hattıñ yoksa
Hiç okunmaz gibi kalmışdı vefâ tercemesi
- 5 Fitne mecmû'ası mı Nevres o âfet bilmem
Gamzesi şerh-i füsûn zülfü belâ tercemesi
- 6 Gel oku bezm-i mahabbetde du'â-yı kadehi
Kâzım olsun der iseñ neş'e du'â tercemesi

302

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Dedi var mı hüsnüme sâni dedim bir yâ iki
Dedi kimlerdir dedim Şîrîn bir Leylâ iki
- 2 Dedi kimdir teşne kâm-1 âb-1 hayvân-1 lehim
Dedim ey 'ömr-i girâmî Hızır bir 'Îsâ iki
- 3 Dedi kimdir şevk-i ruhsârımla dâ'im ağlayan
Dedim ey gül cûy-bâr-1 dîde bir deryâ iki
- 4 Dedi kimdir ârzû-keş şîve-i reftârıma
Dedim ey serv-i melâhat Sidre bir Tûbâ iki
- 5 Dedi Nevres hasret-i hâlimle kimdir dâğ-dâr
Dedim ey reşk-i perî ben bir dil-i şeydâ iki

303

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Ka'be-i rûyunda ben bir zülf-i 'anber-sâ iki
Bende şâh-1 hüsne Hindû-zâde bir tersâ iki
- 2 Ders-i nâza edeli âğâz o tıfl-1 sâde-levh
Der gören bâlâ vü ebrûsun elif bir yâ iki
- 3 Geh mukayyed zülfüne geh müptelâdır hâline
Neylesin 'âşık olunca baş bir sevdâ iki
- 4 İkimizden özge hiç rüsvâ olan yok 'aşkla
Hâliniñ âvâresi ben bir dil-i şeydâ iki
- 5 Kadd ü haddinden kıyâs etdim ki bâğ-1 hüsnde
Nâbit olmuş serv-i ra'nâ bir gül-i hamrâ iki

- 6 Harbe hâzırken nigâhı çekdi saf müjgânı da
Neyleyim bilmem ki oldu bir iken gavgâ iki
- 7 Sığmaz oldu dâmene seyl-i dü çeşmim ‘âkıbet
Kâr-ı müşkildir musîb ger olsa bir deryâ iki
- 8 Teşnedir dâ’im dü çeşmim çeşme-i hûn-ı dile
Ya’ni deşt-i ârzûda cûy bir cûyâ iki
- 9 Hazret-i Fehmî’ye i’câz-ı hünerde yok nazîr
Birdir olmaz sihr ile Nevres yed-i beyzâ iki

304

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Ma‘ni-i güftâr birdir olsa da gûyâ iki
Meşreb-i vahdetde olmaz kavl bir ma‘nâ iki
- 2 Olma zâhir-bîn k’olur zâhir nazarda ihtilâf
Lâ-muhâle olsa ger manzûr bir bînâ iki
- 3 Eylemez meyl-i dü bînî çeşm-i ehl-i ittihâd
Bir görür Mecnûn’ı ‘ârif olsa da Leylâ iki
- 4 H^vâh çeşm-i yâre meyl et h^vâh sor la‘l-i lebin
Neş’ede olmaz tahallûf olsa da sahbâ iki
- 5 Zât-ı vâhiddir hakîkatde ma‘âd-ı lutf u kahr
Bir muhîtiñ mevcidir hep olsa da deryâ iki
- 6 Rûh u kalbi etmiş istî‘âb sahrâ-yı beden
İşte bu sırdır ki derler deşt bir penhâ iki
- 7 Perdedir Nevres tecellîye zuhûr-ı kabz u bast
Neylesin sâlik olunca râh bir sahrâ iki

305

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Kimdir gören o mâh-likânîñ vefâsını
Yetmez mi ey gönül ne çekersin cefâsını
- 2 İş andadır ki âdem olan kendini bile
Kim bilmez ise kendini bilmez Hudâ'sını
- 3 Âzâdedir o serv-i sehî kayd-ı bârdan
Hasr eylemiş nümâyişe neşv ü nemâsını
- 4 'Arz-ı cemâl eder mi o mehpâre herkese
Hurşîd esirgemez mi nazardan ziyâsını
- 5 Bezm-i şarâba gayrı ayak basmasın kadeh
Kim şeyh-i şehre gitmiş okutmuş du'âsını
- 6 Nevres cenâb-ı Kâmil'e çün etdin intisâb
'Asrîñ getirme hâtıra bay u gedâsını

306

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kâmet-i yâre sıfat mevzûn bir ra'nâ iki
Mısra'-ı berceste-i mazmûn bir ma'nâ iki
- 2 Sûz-ı 'aşka gâlib oldu pîrlikle âh-ı serd
Neylesin dil sînede kânûn bir sermâ iki
- 3 Rây ederler katlimi hem gamzesi hem turreşi
Bü'l-'aceb bir hâl kim kânûn bir şûrâ iki
- 4 Dedim ey gül 'aşkıña vakf etdim eşk-i çeşmimi
Dedi şâhid kim dedim Ceyhûn bir deryâ iki

- 5 Yokla ağzıñ maksadıñ biri ikiden fark ise
Görünür gerçi leb-i mey-gûn bir ammâ iki
- 6 Geh sevâd-ı zülf geh hâl-i siyehdir reh-zenim
Neyleyim bilmem dil-i mahzûn bir sevdâ iki
- 7 ‘İzzet ü Sâmi’ye Nevres olıcak pey-rev dedim
Hikmet ü i‘câza Eflâtûn bir ‘Îsâ iki

307

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Künc-i lebiñde hâl-i siyeh bir edâ iki
Ya‘ni Habeş diyârına reh bir fezâ iki
- 2 Hattıñ ki geh benefşelenir geh çemenlenir
İsbât eder anı ki giyeh bir nemâ iki
- 3 Her bir bakışda eyler iki fitne âşikâr
‘Âdetdir ol perîye nigeş bir hatâ iki
- 4 Göñlümde olsa hâl gibi dâne-çîn n’olur
Olsun ko mülk-i hüsnüne şeh bir gedâ iki
- 5 Göñlümü yıkdı yakdı bir âh etdiğim için
Ol şâh-ı hüsn ü ân ki güneş bir cezâ iki
- 6 Ruhsârı gâh şu‘lelenir geh ‘alevlenir
Gûyâ sipihr-i hüsnde meh bir ziyâ iki
- 7 Bir hırka bir nemed yetişir merd-i sâlike
Yakışmaz ehl-i fakra küleh bir kabâ iki
- 8 Nevres dü zülfü devr-i zehahdânın aldı hep
Zinhâr gâfil olma ki çeh bir belâ iki

308

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Yeter öğretidiñ a meh gamzeñe gaddâreliği
Hâliñe benliği müjgâniña hûn-h^vâreliği
- 2 Bir tebessüm ile şekker-şiken et la‘l-i lebiñ
Eyle tûtlere ta‘lîm şeker-h^vâreliği
- 3 Serserî geşt ü güzârı ne bilirdi dil-i zâr
Perçemiñdir aña ta‘lîm eden âvâreliği
- 4 Kırsa göñlüm ile biñ tel dahi urmam yüzüne
O siyeh-perçeme kalsın yine yüz kâreliği
- 5 Çâresiz sabr ederiz bir gün olur çâre bulur
Nevres elbette veren bize bu bî-çâreliği

309

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Nakd-i fazlı görünür nâsere sermâye gibi
Mübtezel etmeye Hak kimseyi bî-vâye gibi
- 2 Zülle bâdî olur ifrât-ı tevâzu‘ elbet
Ayağ altında kalır hâke düşen sâye gibi
- 3 Sürbdür rahne veren haysiyet-i elmâsa
Düşmen olma şeref-i zâta fûrû-mâye gibi
- 4 Neyl-i esbâb-ı ma‘âlîyle ser-efrâz olamaz
Süllem-i vâsıtaya yüz komayan pâye gibi
- 5 Merkez-i feyze çeker sâhibini mâye-i cehl
Yoksa Şumnu’ya düşer Nevres-i bî-mâye gibi

310

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Çün saña etmez eser neyleyim ey reşk-i perî
Girye-i bî-eseri nâle-i bî-kâr-geri
- 2 Kırma tel nâfile zülf-i siyehi şâneleme
Kılma bir kat daha âvâre dil-i der-be-deri
- 3 Yalñız ben miyim âvâre-i hâl-i siyehiñ
Kılmış âvâre nice 'âşık-ı bî-pâ vü seri
- 4 Kan dolar sîne-i mecrûh revân eylemesem
Dem-be-dem çeşme-i çeşm-i tere hûn-ı ciğeri
- 5 Gel gel ey gül ki görüp bülbül-i şûrîde seni
Çâk çâk eyleye pîrâhen-i gül-berg-i teri
- 6 Âhu-yı çeşmiñe diller nice tâkât getirir
Sayd eder bir nigeñ-i nâz ile biñ şîr-i neri
- 7 Etme gayrı yetişir Nevres-i müştâka sitem
Yoksa ta'lîk ederim zülfüñe âh-ı seheri

311

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Ne çâre çâresiz oldum duçâr-ı 'aşk olalı
Hezâr mihnete düşdüm hezâr-ı 'aşk olalı
- 2 Hatîñ zuhûr edeli kan akar dü çeşmimden
Bulandı seyl-i sirişkim bahâr-ı 'aşk olalı
- 3 Gam etdi sînemi pür-dâğ hûn-ı eşkimden
Kenâr-ı dâmen-i dil lâlezâr-ı 'aşk olalı

- 4 Dağıldı kalmadı evzâ‘-ı dilde cem‘iyyet
Duçâr-ı tefrika-i rûzgâr-ı ‘aşk olalı
- 5 Esîr-i silsile-i nakş-ı sûretiz nâ-çâr
Bu kâr-gâhda sûret-nigâr-ı ‘aşk olalı
- 6 Tahammül etmeğe bâr-ı cefâyı mecbûruz
Hevâ-yı ‘aşk ile bî-ihdiyâr-ı ‘aşk olalı
- 7 Rakîbi fark edebilmem habîbden Nevres
Dil-i garîb garîbü’ d-diyâr-ı ‘aşk olalı

312

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Ne dil-âzürde edersin ikide birde beni
Olmadım kâfir a tersâ-beçe sevdimse seni
- 2 Küşte-i hançer-i müjgân-ı siyeh-kârîñ imiş
Yeri var lâleniñ al kana boyansa kefeni
- 3 Düşürür şerm ile biñ Yûsuf‘u zindân-ı gama
Düşse ger çâh-ı zenahdâniña zülfüñ reseni
- 4 Verme zülfüñde sakın hâliñe yer olmaya kim
Zabt ede bir Habeşî hıtta-i Çîn ü Hoten‘i
- 5 Câme-i nâz ile meyl etseñ eğer gülşene sen
Çâk olur hâr-ı hacâletle gülüñ pîreheni
- 6 Kasdiñ almaksa nizâm altına iklîm-i dili
Gamzeñe yâver-i harb et müje-i saf-şikeni
- 7 Ârzû-yı vatan etmem vatanım kûyuñdur
Bedel etdim heves-i kûyuña hubb-ı vatamı

- 8 Yansa da ağlasa da ‘âşıkı levn eyleyemem
Taş ola kalbi meğer ta‘n edeniñ Kûhken’i
- 9 Hâr-ı hasret o kadar cânına kâr etmiş kim
Bülbül âteşde yakar bulsa eğer gül diken
- 10 Ben fakat baş komadım mehleke-i ‘aşkıñda
Perçemiñ çekdi kemende nice serden geçeni
- 11 Nevres’iñ kayd-ı ham-ı kâküledir meyli müdâm
Hoş gelir ‘âşık-ı dîvâneye sevdâ reseni

313

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Düşdüñ mü âh o turre-i dil-gîre sen dahi
Olduñ mu beste ey dil o zencîre sen dahi
- 2 Ne öpmeğe ne koklamağa râm olur ruhuñ
Gitdikçe beñzediñ gül-i tasvîre sen dahi
- 3 Kâr etmez oldu nâleler ey girye-i seher
İmdâda gel figânımı te’sîre sen dahi
- 4 Ey dil ümîd kes o kaşu yâdan umma lutf
Kesdirme kendiñi gel o şemşîre sen dahi
- 5 Keşmîr şâln örtünüp eyler hırâm o şûh
Git ey hayâl bağlan o Keşmîr’e sen dahi
- 6 Ey şehr-i dil harâbesi oldun mu ‘aşkıñıñ
Girdiñ mi vâh o kabza-i teshîre sen dahi
- 7 Hükm-i kaderde kal k’olacaksın nihâyeti
Nevres rübûde şîve-i takdîre sen dahi

314

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Niçün cebr eylemezsin bir nazarla kalb-i meksûru
Tavaf etseñ n'olur bir kerre kâfir Beyt-i ma'mûr'u
- 2 Saf-ı harb üzre dizmiş 'âdetâ müjgânın ol âfet
Sanırsıñ davranıdır süngüye şeş-hâne taburu
- 3 Eğer hûr olsa da 'atf-ı nigâh-ı iltifât etmem
Gözüm çıksın eğer var ise senden özge manzûru
- 4 Tasavvur etmiş elbet dûd-ı âh u âteş-i sînem
Bu şekl ü vaz' ile îcâd eden üstâd vapuru
- 5 Cübûrî* bir gözü âhû güzel mecbûrudur gönülüm
'Aceb mi kılsa âhım nâfe-zâr atlâl-ı Hâbûr*'u
- 6 Şikest etmekden eyler mi hazer peymân-ı 'uşşâkı
Nice peymâne kırmış bezm-i meyde çeşm-i mahmûru
- 7 Kalaydı kendine Leylâ için düşmezdi sahrâya
Belâ-keşlikde tut ma'zûr Nevres Kays-ı mecbûru

315

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Târ târ eyleyip efsûn ile gîsûlarımı
Saldı şehbâz-ı dili sayda piristûlarımı
- 2 Şimdi bî-gâliye biñ gâ'ile açmış halka
Vây eğer gâliye-sâ eylese gîsûlarımı
- 3 Bilmeyiz leşker-i Tâtâr mıdır târları
Saldı sahrâlara perçem Hoten âhûlarımı

* Bir kabîle ismidir.

* Bir nehir ismidir.

- 4 Tutmayıñ zülfünü Allâh için olsun yüzde
Koymayıñ Ka‘be’ye âteş-gede Hindûlarını
- 5 Gözlerin bağladı halkıñ o belâlı gözler
Sürmeli Çîn iline sürmeli câdûlarını
- 6 Bâğbân bülbüle koklatmadı bir kerre gülü
Yoluna kıldı revân nâfile göz cûlarını
- 7 Eylerim tab‘-ı kec-endîşe ta‘accüb Nevres
Doğrulukla ögeyim der ham-ı ebrûlarını

316¹¹³

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Yandı hezârıñ âteş-i hasretle lânesi
Ger olsa sûz-nâk ‘aceb mi terânesi
- 2 Elbette berk-i ‘aşk yakar murg-ı ‘âşıkı
Masnû‘-ı dest-i câzibedir âşiyânesi
- 3 Hep girye-i hezâra güler gonçe âh eğer
Tutmazsa bülbülüñ gülü âh-ı şebânesi
- 4 Rûsvâyılıkla şöhre-i ‘aşk olalı gönül
Mecnûn’uñ adı yokdur okunmaz fesânesi
- 5 Herkes birer eser bırağıp gitdi Nevres’iñ
Bir âhı kaldı dâğ-ı mahabbet nişânesi

¹¹³ Bu gazel ayrıca Eser-i Nâdir cüz 1, 81-82’de de bulunmakta olup iki metin arasındaki tek fark dîvânda 2-3 şeklinde olan beyit sırasının, anılan eserde 3-2 şeklinde kaydedilmiş olmasıdır.

317

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Sînemde ger mü'essir bir dûd-ı âh olaydı
Ruhsârîni yakardım ger gökde mâh olaydı
- 2 Evvel seniñ eliñden şekvâya ben giderdim
'Âlemde 'âşıkâna bir dâd-h'âh olaydı
- 3 Zülfüñ görenleriñ hep bahtı siyâh olurmuş
Tek zülfüñü göreydim bahtım siyâh olaydı
- 4 Olmazdı kalb-i mahzûn tâ böyle zâr u mecnûn
Çeşmiñ kılaydı efsûn zülfüñ penâh olaydı
- 5 El çekdim ey vefâsız vaslîñ temettu'undan
Rûyuña bâri bende tâb-ı nigâh olaydı
- 6 Kasd eylemek rakîbe kûyuñda pek güneşmiş
Ben hasmım öldüreydim koy bir günâh olaydı
- 7 Hattîñ Habeş kuluyla alsaydı Fes diyârım
Zülfüñ sevâd-ı Çîn'e tek pâdişâh olaydı
- 8 'Ömrüm içinde senden ger bir vefâ göreydim
Râzı idim gamîñla 'ömrüm tebâh olaydı
- 9 Güçmüş murâda ermek Nevres vefâ yolunda
Ey kâş kûy-ı yâre bir başka râh olaydı

318

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Olamaz 'akla uyan hüsn ile âniñ delisi
Öğren ey dil anı benden benim anıñ delisi

- 2 Ben Felâtûn'u beğenmez idim evvel lâkin
Ediyor şimdi baña hande cihânîñ delisi
- 3 Delidir zann edip aldanma cihân halkına kim
'Âkili aldadıyor şimdi zamânîñ delisi
- 4 'Âşık olsak dahi bir Leyli'ye Mecnûn oluruz
Olmayız her büt-i bî-nâm u nişânîñ delisi
- 5 Kays'a 'âşık diyeniñ 'aklına Nevres gülerim
Ne bilir ka'ide-i 'aşkı yabânîñ delisi

319

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 'Aceb yandıklarım 'aşkıyla nakl etsem inanmaz mı
Kanım içdiğine and içsem ol cellâd kanmaz mı
- 2 İşitse serv refâtârın nisâr etmez mi hep varın
Eğer gün görse ruhsârın ziyâsından utanmaz mı
- 3 Beni kılmaz nedendir bu esîr-i halka-i gîsû
Meğer ol gözleri âhû beni dîvâne sanmaz mı
- 4 Bakınca rûy-ı cânâna gelir su çeşm-i giryâna
Şu'â-ı mihr-i tâbâna bakan gözler sulanmaz mı
- 5 Usandı dil tegâfülden cefâ aşdı tahammülden
'Aceb zencîr-i kâkülde bu dîvâne boşanmaz mı
- 6 Cefâsın gün-be-gün müzdâd eder ol gamzesi cellâd
Vefâdan eylemez mi yâd anîñ hiç kalbi yanmaz mı
- 7 Ne bu âh u figân Nevres o kâfirden ümîdiñ kes
Usandı nâleden herkes seniñ göñlün usanmaz mı

320

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Nâlemi sûz-ı dil eyle sûz-nâk efgânımı
Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı
- 2 Saklarım dilde atıldıkça melâmet taşını
Eylerim termîm anıñla külbe-i ahzânımı
- 3 Aldı seylâb-ı keder her yânımı n'etsem 'aceb
Neyle diñdirsem sirişk-i dîde-i giryânımı
- 4 Cânımı cânânımıñ dîdârına nezr etmişim
Alma yâ Rab cânımı göstermeden cânânımı
- 5 Ol kadar leb-rîzdir şevk-i lebi sînemde kim
Mey coşar çeşmimde tahrîk eylesem müjgânımı
- 6 Bende te'sîr eyledi sûz-ı cünûn şol rûtbe kim
Nâle-i zencîr sandı işiden efgânımı
- 7 Eyleme Nevres tabîb-i dehre 'arz-ı ihtiyâc
Yine öz derdim bilir bilse benim dermânımı

321

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Müşg-hîz oldu yine ehl-i hevânıñ haberi
'Acabâ kûyuna mı düşdü sabânıñ güzeri
- 2 Saldı âteş dile te'sîr-i safîr-i bülbül
Âşiyân-sûz-ı cünûn oldu sadânıñ şereri
- 3 Dîdeden akmasa kan etmez eser nâvek-i âh
Şafak-ı hûn-ı ciğerdir bu du'ânıñ seheri

- 4 İşidirdim ki gzellerde vefâ var ancak
şimdi bildim ki yok anlarda vefânın eseri
- 5 Nakd-i dil verilemez her gzeliñ cezbesine
Mâyesine gredir kâh-rbânın değeri
- 6 B'l-heves dâ'ire-i teng-tama'dan çıkamaz
Tâ der-i mn'imedir merd-i gedânın seferi
- 7 Rişte-i 'aşka sezâ-vâr değildir Nevres
Drr-i kâzib gibidir ehl-i riyânın gheri

322

Mefâ 'iln Mefâ 'iln Mefâ 'iln Mefâ 'iln

- 1 Ben ol blbl değil miydim ki nâlem hep seniñçnd
Glm gonem beneşsem serv  lâlem hep seniñçnd
- 2 Saña vakf eylemişdim varım ey mest-i mey-i nahvet
şarâbım sâğarım bâdem piyâlem hep seniñçnd
- 3 Hayâliñ olmasaydı mâha âhım hâle etmezdim
Seniñ meftnuñ idim mâh u hâlem hep seniñçnd
- 4 Ruhuñdur eşk-i eřmim eyleyen berg-i gle şebnem
Hezâr-ı 'aşk idim gl-berg  jâlem hep seniñçnd
- 5 Sezâ mıydı beni kırmak ben ol Nevres değil miydim
Ki 'mrm hâsıl-ı pencâh-sâlem hep seniñçnd

323

Fâ 'ilâtn Fâ 'ilâtn Fâ 'ilâtn Fâ 'iln

- 1 Bende dil yok kim medâr olsun kable pendiñi
Yorma ey nâsih 'abes bu yolda kendi kendiñi

- 2 Baña ol la‘l-i Bedahşân’ın temâşâsı yeter
Etmem ey Hind ârzû devr-i lebinde kandiñi
- 3 Yardım eyler mi ‘aceb feryâd-ı şeb âh-ı seher
Gelsem ey zülf-i siyeh çözssem elimle bendiñi
- 4 Ben nebât-ı Mısır’a tebdîl eylemem şehd-i lebin
Sen çal ey şehir-i Buhârâ başına Hokand’ını
- 5 İçmeyim sahbâ diyü Nevres yemîn eyler idiñ
‘Aşk berbâd etdi gördüñ mü nice sevgendiñi

324

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Başdan çıkıp saçıñ yine dîvâneler gibi
Biñ çâk açdı sînemize şâneler gibi
- 2 Ben âşinâ-yı sâdık iken hiç revâ mıdır
Etmeñ baña mu‘âmele bîgâneler gibi
- 3 Bilmem lebiñ mi yoksa dü çeşmiñ midir sebep
Coşmakda sîneler yine hum-hâneler gibi
- 4 Yâd et n’olur o şebleri kim devr eder idim
Etrâf-ı şem‘-i hüsnüñü pervâneler gibi
- 5 Nevres füsûn-ı çeşminiñ âsârıdır bu kim
Dillerde kaldı sözlerim efsâneler gibi

11. Müstezâdlar

1

MÜSTEZÂD

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Nevres elem-i 'aşkıñ ile sũhte-cândır
Bî-tâb u tũvândır
Cũlar gibi dâ'im gözünüñ yaşı revândır
Pek hâli yamandır
- 2 Zũlfüñdür eden herkesiñ îmânımı gâret
Ta'rife ne hâcet
Herkes bilir ol kâfiri meşhûr-ı zamândır
Ma'lûm-ı cihândır
- 3 Şekker saçılır meclise şîrîn sũhaniñdan
Nûş-ı deheniñden
Bilmem lebiñ ey muğ-beçe yâkût-ı revândır
Yâ kût-ı revândır
- 4 Sordum dediler la'l-i lebiñ âb-ı bekâdır
Bîmâra şifâdır
Lâkin 'adem-âbâd dehâniñda nihândır
Bî-nâm u nişândır
- 5 Âyîne-i ruhsârına mümkün mi temâşâ
Ey lu'bet-i zîbâ
Kim rûyuña nezzâre seniñ âfet-i cândır
Hem 'akla ziyândır

2

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Âh ey gül-i ter gonçe-dehen tâze civân âh
Ey serv-i revân âh
Etdiñ nice biñ yara açıp bağırimi kan âh
Ey kaşı kemân âh

- 2 N'etdim ki beni âteş-i hicrâna düşürdüñ
Zindâna düşürdüñ
Yakdıñ ciğerim eylediñ eşkimi revân âh
Hâl oldu yaman âh
- 3 Feryâd ki 'uşşâkıñ olup düşmen-i cânı
Âşûb-ı revânı
Cevr okuna etdiñ hedef ey kaşı kemân âh
Vermediñ emân âh
- 4 Efsûs ki hiç görmem eser sende vefâdan
Havf eyle Hudâ'dan
Bî-hûde imiş eylediğim âh u figân âh
Her ân u zamân âh
- 5 Sahrâya salıp Nevres-i âvâreyi âhir
Mecnûn gibi kâfir
Kıldıñ anı 'aşkıñ ile rüsvâ-yı cihân âh
Bî-nâm u nişân âh

12. Mektûblar

[Mektûb-1]

Ey âsaf-ı ferhunde-şiyem, dâver-i deryâ-himem. Âvâze-i lutfuñ bütün âfâkda meşhûrdur, evrâkda mestûrdur. Eslâfiña, ahlâfiña fâ'iksin. Usûl-i nesak u nazmda akrânıñ sâbıksın. Evâ'ilde, evâhirde, e'âlîde, ekâbirde nazîriñ göreni görmedim. Allâh bilir, kim der ise 'akl u kiyâsetde Felâtûn saña beñzer, kalemim bu sözü inkârda 'arz u cedel eyler. Nice beñzetsin Aristû ve Felâtûn'a efendim seni âdem ki ferâsetde biri anlarıñ olmaz saña tev'em. Hele nâdir bulunur 'asrda sâni saña, bilmem bunu anı. Bu makâlâtı kabûl eylemeyen var ise meydâna buyursun, eser-i hâme-i endîşemi görsün, anı biñ dürlü delâ'il ile ilzâm edeyim. Cümleye ma'lûm u 'ayândır ki re'y-i rezîniñ hıred-ârâ-yı cihândır, kalem ü seyf, benân u kefiñe beste-miyândır. Edeli kehf-i emân enmile-i lutfuñu hâme, kalemiñ kırdı 'Utârid düşüp endîşe-i hâma. Göreli seyfiñi Mirrîh, edeble kılıcın koydu niyâma. Hele âsâr-ı pesendîde-i medhiñ bu havâlîye şeref-bahş olalı, nâmiye-i lutfuñ ile cism-i cihân cân bulalı, her kime oldumsa müsâdif bu havâlîde lisânında seniñ vasfiñi dâ'ir, eser-i lutfuñ ile halkı bütün hâmid ü şâkir görüp ihlâs ile levh-i dili ârâste, tûmâr-ı zebânı dahi envâ'-ı sitâyîş ile pîrâste etmiş idiğimden bu vukû'ât-ı 'ubûdiyyeti kaç kerre beyân etmeği kurmuş, kalem ü deftere defâ'atle el urmuş isem de, bu misillü fikarâtıñ dehen-i hâme ile 'arzını 'an-gayr-ı sebep mu'teriz-i tavr-ı edeb 'add ile keyfiyyet-i ihlâsımı tavzîhe, makâlât-ı 'ubûdiyyeti tasrihe cesâret edebilmez idim ancak bu havâlî o kadar medhiñ ile doldu, tavâmîr ü suhuf zîver-i vasfiñ ile pür oldu ki herkes seni envâ'-ı sitâyîş ile yâd etdi, hulûs-ı dil ile hayr du'â etdi.

Hulâsa, şeb ü rûz ede ede medhiñi gûş, âb-ı revân-perver evsâfiñi nûş eyledi. Âsâr-ı irâdet, dil-i müştâkıma bî-sabr u karâr etdi. Mey-i şevk ü tarabla kadeh-i sînemi ser-şâr, husûsiyle bu kerre dahi bâ-mecd ü şeref mesned-i 'âlî-i sipeh-dârîye zîb-efgen olup zât-ı müşîrîleri ahkâm-ı cünûdiyyeye zîver vereli, re'y-i rezîniñle nizâm u nesaka fer vereli, doldu memâlik bütün âvâz-ı beşâretle, açıldı gül-i ümmîd-i cihân nefha-i behcetle. Hele çâker-i ahkarlarıñiñ gönlümü ol rûtbe ferah kapladı kim, olsa 'Utârid'le felek levh ü kalem şerh edemez münşî-i endîşe makâlât-ı mübâhâtımı, derc eyleyemez safha-i ta'rîfe meserrâtımı.

El-minnetü lillâhi Te'âlâ ve Tekaddes ki felek döndü murâd üzre, ferah nakşını resm etdi kader levh-i fu'âd üzre. Hemân Hazret-i Hak Merkez Ordû'yu, felek ceş-i kevâkib ile oldukça müzeyyen kıla hurşîd gibi ahter-i ikbâlîni rûşen. Ede her emirde Mevlâ seni tevfiğine mazhar, ne işe başlar iseñ yâver-i lutf-ı samedâniyyesini eyleye rehber. Ne desem, her ne beyân eylesem evsâfiña dâ'ir, görürüm kilik-i hüner-pîşeyi kâsîr, bu cihetle kalem-i nutku hamûş etmeğe sa'y etmiş isem de [eser-i]¹¹⁴ şevk ü sürûr eşheb-i endîşeyi ser-keşliğe mecbûr edip ol bâbda ya'ni sıfat-ı câm-ı 'ubûdiyyeti işrâbda men'i kalemiñ hayli güç olmağla zarûri olarak 'arz-ı husûsiyyette oldum mütecâsir emelim mebhasını şerh ü beyâna mütebâdir. Bu der-i ihsân-ı 'amîmiñden ümîdim ki bu ma'razda zuhûr etmiş olan cürm ü kusûrum meded-i lutfuñ ile 'afv olunup tefrikadan kurtula esbâb-ı huzûrum. Eğer olmazsa mu'în yâver-i lutfuñ baña, eyler beni tabur-ı elem

¹¹⁴ Metinde "iner" şeklinde kayıtlı olan kelime, anlamdan hareketle [eser-i] şeklinde okunmuştur.

bir alay-ı efkâra mülâkî, kalırım mahbes-i endûhda. Bâkî kerem et, merhamet et, Nevres-i mihnet-zedeyi lutfuñ ile mültefet et. Nâvek-i derd ü gama âmâcım, anıñçün eser-i lutfuña muhtâcım. Elim ermez ise dâmen-i insâfıña bir kat daha mahzûn olurum, bil ki felâket ile mecnûn olurum. Ye's ü keder cânıma kâr etdi, elem cân u dili zâr u nizâr etdi. Revâ görme ki me'yûs olayım, sûhte-i âteş-i efsûs olayım. Çünkü bu çâkerleri on bir senedir hıtta-i Bağdâd'da dil-sûhte-i mihnet olup gâh harâret-keşî-i sayfına me'mûr, geh âlâm-ı melâl-âver-i sâ mı ile rencûrum. Emel şîşesi işkeste, ümîdim yolu beste.

Bu felâketle berâber yine bir ân reh-i ikdâmdan ayrılmayıp icrâ-yı sadâkatda vücûdum telef, âsâyişimi nâvek-i sabra hedef etdimse de, bu âna değin hıdmet-i mesbûk-ı ubeydâneme bir hüsn-i mükâfât, gönül derdine âsâr-ı müdâvât zuhûr etmediğinden emelim riştesi şemşîr-i tegâfülle kesildi, eser-i seyl-i keder zevk ü ferah nakşını sildi. Nice bir sabr edeyim, kesr-i dili kâşkî ve belki ile cebr edeyim. Bunca zamân merkez-i hıdmetde sebât etmişiken, sıdk ile gayret yoluna sarf-ı hayât etmişiken, âhiri lâyıq mı ki mahrûm olayım, 'illet-i hırmân ile mehmûm olayım. Yohsa mürüvvet mi ki Nevres gibi bir münşî-i mâhir, hüner ü fazl ile ârâste bir şâ'ir-i sâhir ola pâ-mâl-i mezellet, kala aktâr-ı 'Irâkıyye'de mescûn-ı melâlet. Ederim hâlîmi îmâ saña ey âsaf-ı yektâ ki seniñ Nevres-i bî-kes gibi üftâdelere yâr u mu'în olduğun, insâfda bî-misl ü karîn olduğun âfâka güneş gibi 'ayândır. Dil-i deryâ-sıfatıñ lücce-i insâf ile meşhûr-ı cihândır. Kalemî vâsita-i râz ederek hâl-i dil-i zârı beyân eyledim, ahvâl-i perîşânı 'ayân eyledim. Ol bâbda fermân ile ihsân seniñdir.

[Mektûb-2]

Ey âsaf-ı dil-cûy u melek-hûy ve felek-bezm [ü] kader-'azm ki nâmiñ olalı nakş-ı sahâ'if eser-i medhiñ ile 'âleme neşr oldu letâ'if. Ne hikâyet edeyim Hâtem-i Tay'dan, ne rivâyet kılayım hüsv ü keyden ki şuyû'-ı eser-i şöretîñ olmuş seniñ ey dâver-i ferhunde-şemâ'il sıfat-ı himmet ile nâsih. Âsâr-ı evâ'il-i kefi ihsânıña ger bahr desem 'ayn-ı hatâdır. Güher-i re'yiñe mir'ât desem mihr-i ziyâ-pervere isnâd-ı 'amâdır. N'ola deryâ ki kefi himmetiñe beñzeye, anıñ cereyânı nedir âyîneñe teşbîh edeyim re'yiñe anı. Olamaz hem-sıfat evvânıñ ile bezm-i keyân mertebe-i şâyi'a-i Bermekiyân. Çekdi kalem şöret-i İskender'e 'azmiñ, meh ü hurşîdi hacil eyledi ârâyiş-i bezmiñ. Derilip eyleseler 'avdet eğer, Âsaf ve Hâtem olamazlar yine tedbîr ü 'atâda saña tev'em. Seni insâf u mürüvvetde ferîd eylemiş Allâh, makâm-ı kerem ü lutfuña endîşe-i 'âlî bulamaz râh. Hele 'akl-ı beşer mertebe-i himmetiñi hasr edemez, debdebe-i şöretîñi kasr edemez. Himmetiñ ihsâna şürû' eylese kâfi olamaz. Mâ-hasal ebr ü matar re'yiñ añar olsa seniñ, nûr-ı fezâ hîre kalır. Şems ü kamer, merkez-i fazl u hünere dâ'ire, sen kurre-i 'akl u hîrede bâsırasın, mesned-i 'âlî-i sadâret saña şâyestedir. Ey sadr-ı vezâret! Seni âkrânıña emsâliñe fâ'ik bilirim, şîve-i lutf u keremi şânıña lâyıq bilirim, çünkü reşîdü'l-vüzerâsın, şeref-i zât ile fahr-i küberâsın. Fıkarât-ı himemiñ, zîver-i dîvân-ı düveldir. Kelimât-ı hikemiñ, zîb-i tavâmîr-i mileldir. Güher-i ma'rifetiñ görülmüş encümen-i dânişe âvîze-i hikmet, eser-i ma'deletiñ râbita-i dâ'ire-i merkez-i himmet. Nice vasf eylesen hâme-i tab'-ı şu'arâ, kilik-

zebân-ı üdebâ lutfuñu kim her kime oldumsa mülâkî şu‘arâdan, kime oldumsa müsâdif üdebâdan, kalem-i tab‘ımı medhiñ ile ârâste gördüm, sade-i sînesini güher-i vasfiñ ile pîrâste gördüm.

Hele Nevres ki zebân u kalemi mâşita-i şâhid-i ra‘nâ-yı sühandır, eser-i gâliye-i hâmesi kıymet-şiken-i müşg-i Hoten’dir. Bütün esbâb-ı kemâl ü hünerin mâ-hasal u mâ-hazârın medhiñe sarf eylemiş, evsâfiña vakf eylemiş. Allâh bilir, bir nefes ihsânıñı yâd eylemese, gönülünü anıñ ile şâd eylemese, hüzn ü keder râhâtını münselib eyler, elem âsâyışını münkalib eyler. Edemez hâsılı bir ân eser-i lutfuñu nisyân. Olamaz muktedir endiçe seniñ lutfuñu ta‘rîfe, kefi re’fet ü ihsânıñı tavsîfe. Eđer pây-e eflâki hurd eylese süllem olamaz mertebe-i kadriñe mahrem. Ne edem âh ki bâzîçe-i eyyâm-ı sitemkâr-ı kec-etvâr ki dūr etdi beni feyz-i huzûruñdan, ümîd ü emelim şem‘ini kat‘ eyledi nûruñdan. Anıñçün gözümüñ yaşı revândır şeb ü rûz âteş-i hasretle işim âh u figândır. Nice bir kişver-i Bağdâd’da, iklim-i gam-âbâdda bî-kes kalayım, genc verip renc alayım, nâfile vahşîler ile râm olayım. Kays-ı belâ-keş gibi kem-nâm olayım. Gayrı yetişmez mi felâket ki dil-i sũhtede kalmadı tâkât, kalem ü defter ü inşâ vü gazel kanda, hadîs-i fûrs ü bâdiye vü bahs-i cemel kanda. Yazık Nevres-i şeydâya, nedîm-i sühan-ârâya ki gülzâr-ı safâ vü taraba bülbül iken, gâliye-sây-ı semen ü sünbül iken, oldu mugaylân-gede-i bâdiye-i mihnete dûçâr, kemend-i gam u hırmâna giriftâr. Ne cisminde nişân resm-i bekâdan, ne fu‘âdında eser nakş-ı safâdan. Mey-i gül-gûna bedel içdiği hep hûn-ı ciğerdır, ney ü ‘ûda ‘avaz-ı âhengi bütün sâz-ı kederdir. Bu mürüvvet mi ki mensûbuñ olan bende-i sâdik çemenistân-ı sadâkatda, gazel-h‘ânıñ olan bülbül-i ‘âşık kala zindân-ı mezelletde, beyâbân-ı nedâmetde. Revâ görme ki tûtî ola hâr u hasa hem-dem, zağan u zâğ safâlar süre, bülbül tuta mâtem.

Sen o âsafıñ efendim ki murât etse eğer himmetiñ mess ile âheni zer, zerreyi hurşîd ile hem-kevkeb eder, katreyi deryâ ile hem-meşreb eder. Görmemişim kimseyi kim gark-ı yemm-i ‘âtıfetiñ olmaya sır-âb-ı nem-i merhametiñ. Olmaya bi’l-cümle cihân h‘âh ganî, h‘âh gedâ vâsita-i lutfuñ ile muğtenim-i feyz ü ‘atâ. Dicle-i lutf u keremiñ her yaña seyyâl, Fırât-ı himem ü ‘âtıfetiñ herkese meyyâl fakat Nevres-i bî-çâre ki hasbe’l-kader âvâre kalıp ye’sile bu âna kadar kalbi dolu, desti tehî, bağı yanık, beste rehi, her kime gitse, kime şerh-i elem etse gam olur. Mâ-hasalâ dâmen-i maksûda anıñ ermez eli. Baht-ı siyeh, tâli‘-i bed kıldı reh-i ‘ayşımı sed, kalmadı çârem baña hasm oldu sitârem. Saña şekvâ ederim bahtım elinden, felek-i şu‘bede-bâziñ cedelinden. Kapuña yüz çeviren olmadı hâ’ib, mütena‘im eser-i lutfuñ ile hâzır u gâ’ib. Kime şekvâ edeyim, kangı kapuya gideyim, şimdi mu‘în-i zu‘afâ sensin efendim, felek âvâresi bî-keslere me’mensin efendim. Gam ile geçmededir rûz u şebim, derd-i te’essüfle füzûn olmadadır tâb u tebim. Hayf ki Bağdâd’da bî-hûde geçip ‘ömr-i girân-mâye, salıp başıma ebr-i gamı hem-sâye, ne râhat, ne mükâfât, ne çâre, ne müdâvât bu âlâm ile mümkün mi ciğer dâğlamamak, derd ile kan ağlamamak. Sîne nasıl bu gam-ı cân-gâha dayansın, dil-i me’yûs nice h‘âb-ı melâletden uyansın. ‘Alimallâh tamâmıyla eğer derd-i dil-i zârı beyân, hâl-i perîşânı ‘ayân eyler isem âteş-i âhımla yanar levh ü kalem, nutk u zebânım olur âzürde-i gam. Her ne ise şimdi bu endûh ile evkât-güzârım, eser-i sadme-i baht-ı bed ile zâr u nizârım. Eriş

imdâdîma ey şems-i 'atâ, bedr-i cihân-tâb-ı vefâ. Âsaf-ı Cem-debdebe, destûr-ı felek-kevkebe kim senden olur çâre eğer olsa dil-i zâra. Saña işte beyân eyledim, izhâr u 'ayân eyledim ahvâl-i perîşânımı, feryâd ile efgânımı. Ol bâbda her hâlde lutf u kerem ol âsaf-ı eflâk-haşem, dâver-i Bercîs-hadem Hazret-i Sâmî-himemiñdir.

[Mektûb-3]

Ey lutfu ile gönülümü âbâd eden, ihsânı ile şâd eden. Allâh bilir kim olalı dür huzûruñdan elem cânıma kâr eyledi, gam gönülümü zâr eyledi. Hemâre işim âh u figândır, gözümün yaşı revândır. Gam-ı hasretle olmaz ki seni yâd kılıp ağlamayım, âteş-i mihnetle ciğer dâğlamayım. Çarh-ı sitemkâr baña hayli cefâ etdi, giriftâr-ı 'anâ etdi. Ümîdim budur ihsân-ı 'amîmiñden efendim ki bu mihnet-zedeyi, Nevres-i bî-çâreyi, pejmürde vü âvâreyi dür etmeyesin, telhî-i hicrân ile şîrînini şûr etmeyesin. Âh, hezâr âh ki sensiz dil-i gam-nâkim ile sîne-i sad-çâkimi görse nasıl âteşlere yanmış, nice kanlara bulanmışdır. Amân eyle dil-i zâra bir çâre ki, bî-çâre gam-ı dürî vü hicrân ile rencûrdur, üftâde vü mehcûrdur. El-kıssa firâkiñla 'Irâk oldu mükedder. Elem-i şevkiñ ile ağladı kan Dicle, meğer hele mîzâb-ı kalem şerh edemez hâlini. Âvâre Firât'ıñ ki başından cereyân eyleyen ahvâli beyân eyleyecek olsam eğer mevc-i esef 'âlemi hep garka-i seyl-i keder eyler, şerer-i şerh-i ciğer-sûzu dil-i âhen ü senge eser eyler. Nice hicrânıñ ile yanmasın ey kân-ı kerem sînesi ashâb-ı vefânıñ, dili erbâb-ı safânıñ ki seniñ şâhid-i lutfuñ bütün ehl-i kalemiñ gönülünü celb eyledi, cezb eyledi. Hep kendine bend etdi, ham-ı turre-i ihsânını 'uşşâka kemend etdi.

Kimiñ haddine düşmüş ki saña halka-be-güş olmaya, ihsân u mürüvvetde ki feyz-i kefi lutfuñ yemm-i bî-sâhili gark-ı 'arak-ı şerm ü hicâb etdi. 'Înâyetde yıkılsın o gönül kim eser-i mihriñ ile mütecellî olmaz, kurusun ol ser-i bî-fâ'ide kim kâsesi anıñ mey-i 'aşkıñ ile dolmaz. Beni levn etse de herkes edemem mihriñi terk ey gül-i sad-berg ki bülbül gül için her ne kadar hâr-ı melâmetle cefâ görse dahi terk-i mahabbet edemez, bezm-i gülistân-ı vefâdan gidemez. İşte kuluñ Nevres-i bî-kes dahi bülbül gibi büy-ı gül-i ihsânıñı özler, çemenistân-ı vefâdan gelecek müjdeyi gözler. Ne olur sen dahi ey bâğ-ı vefânıñ gülü, gülzâr-ı safâ sünbülü, bir kerre hezâr-ı dil-i âvâremi lutfuñ ile yâd et, haber-i vasl ile şâd et. Kanı ol demleri yâd eyle ki pervane sıfat dâ'ire-i bezm-i mahabbetde urup kendimi şem'-i ruh-ı ihsânıña bâl ü perimi şevk-i dem-â-demle yakardım, feleğiñ kasr-ı mu'allâsını âhımla yıkardım. Ederim şimdi tahassürler o eyyâm-ı dil-ârâma velâkin elim ermez çekerim âh o te'esüfle, velî dâmen-i maksûd ele girmez. Dilerim Bâr-ı Hudâ'dan ki felek meş'al-i encüm ile oldukça münevver olasın hayr ile hem-vâre Hudâ'nıñ kerem ü lutfuna mazhar. Ede Hak hasmını berbâd, yıkılsın evi düşmenleriniñ, olmasın âbâd ki el-yevm mürüvvetde bulunmaz saña sâni, seni fâ'ik bilirim 'âleme bilmem bunu anı. Belî evsâf-ı mürüvvet ile mevsûf olanıñ şîvesi makbûl-ı cihândır, buña isbât gerekmez ki güneş gibi 'ayândır. Ne hikâyet edeyim gayrı ki söz hayli uzandı, kalemiñ ağzı tutuşdu, şerer-i hasret ile sînesi yandı. Susalım, bahs-i dil-i gam-zededen keff-i lisân eyleyelim, râz-ı dil-i

zârı ‘ayân eyleyelim. Şöyle ki müstağnî-i ta‘rîf ü beyân olduğu vech üzere bu çâkerleri bir hayli zamân oldu ki aktâr-ı ‘Irâkıyye’de me‘mûr olarak haste vü mehcûr olarak bir nefes ârâm müyesser değil, âlâm-ı felekden, gam u endûh u cefâ görmedeyim ins ü melekden. Feleğe neylemişim bilmem efendim ki beni günde biñ âlâma giriftâr ediyor, mihnete dûçâr ediyor. Kalmadı tâkât dil-i mahzûnda, yok sabra mahal sîne-i pür-hûnda. Feryâd ederim devriñ elinden, çekerim dem-be-dem ehl-i garâzıñ âh dilinden. Nice tahlîs-i girîbân edeyim, âh ne tedbîr ile bu müşkili âsân edeyim. Hâl yaman oldu, ciğer derd ile kan oldu, gözüm yaşı revân oldu. Kime yüz çevirem yanınca ser-menzil-i maksûda erem, ben kime şekvâya gidem, neyleyeyim bu gam-ı cân-sûzu ciğer-dûzu kime söyleyeyim? Kalmadı cismimde tahammül, emelim riştesini kesdi benim tûğ-i tegâfûl.

Ma‘a-mâ-fih yine dâmen-i sabra yapışıp, sıdk-ı vefâya çalışıp hıdmet-i me‘mûre-i ma‘lûmeyi îfâya şeb ü rûz vücûdum telef etmekte, dil-i hasteyi peykân-ı rızâyâ hedef etmekdeyim; ammâ ki ile‘l-ân dil ârâm-ı mükâfâta mülâkât-pezirây-ı husûl olmadı, tîr-i emelim vâsıl-ı âmâc-ı kabûl olmadı. Nevres nice bir derd ile vaktin geçirip, âh ile ‘ömrün bitirip gâ’ile çeksin, feleğiñ derd-i serin nâfile çeksin. Bu mürüvvet mi ki eller alıp âğûşa murâd üzere nigâr-ı emeli, şâhid-i maksûdu safâlar süre, cünbişler ede, ben gam-ı hasretle uzakdan bakayım, âteş-i endûh ile sînem yakayım, âh edeyim, ‘ömrü kûtâh edeyim. Sen dahi âhir baña bir merhamet eyle, kerem et, Nevres-i mihnet-zedeği mültefet eyle ki bilirsin benim ahvâl-i perîşânımı, feryâd ile efgânımı. Billâh ger etmez iseñ ey merhem-i dil derdime çâre, ederim dest-i te‘essüfle girîbânımı pâre. Ne için zâr olayım, kadr-i gülü bilmeyene hâr olayım. Hâlimi bilmez misin, esrârımı keşf eylemedim mi saña, defe‘ât ile şâd eylemediñ mi beni tebşîr-i mükâfât ile. Lâyık mı ki sen ‘ahde vefâ etmeyesin, kayd-ı cefâdan dil-i mahzûnu rehâ etmeyesin. İşte ben ol dem gam-ı cân-gâh ile vaktim geçirip âh ile yandım, iki gözden akıdıp çeşme-i hûn kana boyandım. Düşeli mihnete cânımdan usandım. Ne edem, kime gidem. Âh elime girse idi dâmeniñ eyler idim endûhumu bir bir saña ta‘dâd. Husûsiyle ki Bağdâd-ı gam-âbâdda çekdiklerimi şerh edecek olsam olur Basra gibi sîne harâb. Eşk-i dü çeşiminde dahi cezr ile med hâsıl olup seyle verir ‘âlemi âb. Öyle yıkıldım ki Medâyîn baña nisbetle Havernak görünür, kişver vîrân, vücûdum ‘adem iklimine mülhak görünür. Hâsılı me‘yûs olup ümmîdimi kesdim, gam u endûh beyâbânlarına yel gibi esdim. Saña kaç def‘a bu ahvâli beyân eyleyip, esrârı ‘ayân eyleyip endûhuma çâre-i emel etdimse de bu âna değin bir eserin görmediğimden, gül-i maksûdu dahi dermediğimden emelim târını kat‘ etmeğe cezm eyledim. Âvâreliğin semtine ‘azm eyledim ancak buña ihsânî ile sâbika-i lutfuñ olup mâni‘ ü hâ‘il, eser-i mihrîñ edip sohbet-i dîrîneden ityân-ı delâ‘il komadı kim olayım ‘âşık-ı dîvâne gibi bâdiye-peymâ. Emel-i ‘âtufetiñ âb-ı tesellî ile envâr-ı tecellî ile ye’s âteşini eyledi itfâ. Ne yazam, gayrı ne tahrîr edeyim, artık ki bu meydânda itnâb-ı sühan bâ‘is-i tasdî‘ ü meleldir. Kalem-i nâtıkanıñ şânına îrâs-ı haleldir.

Bu cihetle kalem-i tab‘ı zarûrî olarak tûl-i sühan, şerh-i mihen bahs-i keder, sûz-ı ciğerden alıkoydum. Elemim şerhini i‘câzda “mâ-kalle vü dell”¹¹⁵ mâ-

¹¹⁵ Mâ-kalle vü dell: Sözü az ve öz söyleme anlamında Arapça bir ibâre.

sadakın zîver-i levh-i dil eden ‘ârife uydum. Ne ise şimdilik ey veys-i sühandân-ı cihân, hâce-i ser-halka-i ‘irfân bu kadarcık elem-i sîneyi dil-sûzî-i dîrîneyi şerh ile kanâ‘at edip âlâmımı ta‘rîfde bir nebze cesâret edip endîşe-i tatvîl-i sühandan hazer etdim. Girih-i maksadımıñ hallini lutfuña havâle ederek mes’eleyi muhtasar etdim. Yine her hâlde fermân ile ihsân seniñdir.

[Mektûb-4]

Ey yâr-ı cefâkâr! Gam-ı saht-ı firâkıñla gözüm yaşı revân, şevk-i visâliñle işim âh u figân oldu. Amân eyle baña müjde-i vaslîñ ile bir çâre ki senden olalı dûr, dil-i sûhte rencûr olup eyler gam-ı hasretle dem-â-dem ciğerim hûn ile âlûde, tenim derd ile fersûde. Hele sîne de ârâm u tahammûlden eser kalmadı. Yağmâ-yı gam oldu yüreğim, derd ile doldu içirim, âteş ile yandı, gözüm kana boyandı. Kerem et, merhamet eyle, beni yâd et, haber-i vasl ile şâd et. Nice bir âteş-i hicrân ile yansın, gözü kan ile boyansın yetişir ayrılık artık ki elem cânıma kâr etdi. Beni kûşe-i gurbetde mezellet ile h‘âr [eyledi]¹¹⁶ gam u derde dûçâr eyledi, âlâm ile zâr eyledi. Ağlatdı, gözüm yaşını cûlar gibi çağlatdı. Dağıtdı gam ile hâtır-ı mecmû‘umu endîşe vü gurbet komadı sîne de tâkât. Ne için bunca tegâfûl, buña mümkün mi tahammül?

Ne hatâ etdim a zâlim ki su‘âl etmediñ ahvâl-i perîşânımı, şâd eylemediñ sîne-i sîzânımı bir nâme ile var ise unuttuñ beni. Âh ey gül-i ra‘nâ ki vefâsız çıkıp etdin beni bülbül gibi şeydâ. Saña lâyık mı bu [sitem]¹¹⁷, bu gidiş, böyle edâ, böyle revîş. Âh yazıklar saña kim hayli vefâsızlık edip eylediñ ahbâbı ferâmûş, vefâ zemzemesin eylemediñ gûş. Sebepsiz uyup ağıyâr-ı sitemkâra çevirdiñ yüzüñ ahbâb-ı kühenden. Bu vefâsızlık umulmaz idi senden. Kanı ol sohbet-i pîşîneler, ol ülfet-i dîrîneler. Âhir ne sebep oldu vefâsızlığa söyle, heves etdiñ ne için vahşına böyle? Kanı ol meclis-i ‘işretde mahabbet ile birlikde şarâb içtiğimiz demler? Unuttuñ mu saña tâs ile mey sunduğum o ânları bir kerre hayâl et ki o günler nice günler idi, ikbâl ü sa‘âdet bize yâver idi. Bilmem kime uyduñ, ne için dâmen-i bîgâneyi tuttuñ, bizi koyduñ. Hele insâf yolun tut. Bu kadar ülfet-i dîrîne ferâmûş olunur mu, sokulur mu göze söyle diken? Ahbâb için ağıyâr sözü gûş olunur mu? Hazer etmez misin âhım şererinden ki murâd eylese eflâki yakar, kubbe-i nüh-tâkı yıkar, sâ‘ika-veş taşa geçer, âhene işler...

¹¹⁶ Metinde “idi” şeklinde kayıtlı olan kelime, anlamdan hareketle [eyledi] şeklinde değiştirilmiştir.

¹¹⁷ Metinde “süsdem” şeklinde kayıtlı olan kelime, anlamdan hareketle [sitem] şeklinde okunmuştur.

13. Eş‘âr-ı Müteferrika

(Mütekerrir Mu‘aşşer, Noksan Gazel, Gazel, Kıt‘a-i Kebîre)¹¹⁸

¹¹⁸ Bilhassa bu bölümde bulunan şiirlerin, örneğin noksan gazeller ile kıt‘a-i kebîrelerin formunu tespitinde, bir diğer ifadeyle başlıklandırılmalarında, kafiye yapısı vb. geleneksel şekil özelliklerinin yanı sıra muhtevâları da dikkate alınmıştır. Bununla birlikte tüm bu adlandırmalar kesinlik iddiâsı taşımamaktadır zîrâ örneğin bizim noksan gazel olarak değerlendirdiğimiz örnekler, yapılan bâzı çalışmalarda, dönemin bir özelliği olarak değerlendirilmiş ve 3 beyitlik veya 4 beyitlik gazel vb. şeklinde adlandırılmıştır.

[1]

[Mütekerrir Mu‘aşşer]

Fe ‘ilâtün Mefâ ‘ilün Fe ‘ilün

I

- 1 Yanmada âteş-i esefle kebed
- 2 Gelmede gerd-i gamla çeşme remed
- 3 Bir yaña güft-gûy-ı ehl-i hased
- 4 Bir yaña imtihân-ı tâli‘-i bed
- 5 Gussaya yok şümâr u derde ‘aded
- 6 Mihnete intihâ vü zahmete had
- 7 Kaldı muhtel kederle fikr ü hıred
- 8 Çekdi her yanıma nevâ’ib sed
- 9 Kaldım âvâre derd-mend meded
- 10 Meded ey Şâh-ı Nakşibend meded

II

- 1 Künc-i gurbetde hâlim oldu tebâh
- 2 Ye’sle rûz u şeb işim gücüm âh
- 3 Gezdim âfâkı ser-te-ser eyvâh
- 4 Bulmadım bir refik ü bir hem-râh
- 5 Baht düşmen baña felek bed-h^vâh
- 6 Kimse hâlimden olmadı âgâh
- 7 Yok cihânda güşâde bir dergâh
- 8 Ki edem kendime o bâbı penâh
- 9 Kaldım âvâre derd-mend meded
- 10 Meded ey Şâh-ı Nakşibend meded

[2]

[Noksan Gazel]

Mef‘ûlü Fâ ‘ilâtü Mefâ ‘ilü Fâ ‘ilün

- 1 Tel çekdi hatta zülfü yine ittifâk için
- Esbâb-ı mekre râbıta verdi nifâk için

- 2 İzhâr-ı meyl nice bir ol mest-i nâza kim
Biñ kâse kan içer niĝehi bir mezâk içün
- 3 Herkes visâl içün çalışır biz hilâfına
Geşt eyleriz bilâd u diyârı firâk içün
- 4 Feyz-i mahabbeti eser etmiş ‘urûkuma
Ta‘yîb olunmaz aĝlasa dîdem ‘Irâk içün

[3]

[Noksan Gazel]

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilü Fe‘ûl

- 1 Nâzıkdır o serv-i nâzıñ ol rütbe beli
Kim incidir anı zülfünüñ deĝse teli
- 2 Zülfün tarayan tel ehli kimdir bilemem
Var şânedden öĝren ey göñül bu meseli
- 3 Seyr ü hareket muhâldir ‘âşık içün
Mâdâm ki baĝlıdır ayaĝıyla eli

[4]

[Noksan Gazel]

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Pür-şerhadır ne şerh edeyim hâl-i sîneyi
Mecrûhdur fu‘âd müjeñ delse delmese
- 2 Ben hod-be-hod rübûde-i meydân-ı ‘âşkıyım
Çevĝân-ı zülfü ĝüy-ı dili else elmese
- 3 Matbû‘dur o gonçe-dehen ĝülse ĝülmese
Yanımdadır o serv-i revân ĝelse ĝelmese

- 4 Mâdâm bir ‘alâkası yok zülf-i yâr ile
Seyyândır yanımda sabâ yelse yelmese

[5]

[Noksan Gazel]

Mefâ ‘ilün Fe ‘ilâtün Mefâ ‘ilün Fe ‘ilün

- 1 ‘Aceb mi kûh-güzâr olsa nâle-i ‘uşşâk
Yakar sipihri bile âteş-i dil-i müştâk
- 2 Nedir bu zulmet ağarmaz mısın ki ağlamadan
Ağardı dîdelerim ey şeb-i siyâh-ı firâk
- 3 Lebiñ hayâli ile bâde-nûş olan ‘âşık
Eder mi meyl-i şarâb-ı tahûr u ke’s-i dehâk

[6]

[Gazel]

Mef‘ûlü Fâ ‘ilâtü Mefâ ‘ilü Fâ ‘ilün

- 1 Sâkî piyâle sun ki bugün gül hevâsıdır
Eyyâm-ı gülde neş’e-i mül gül safâsıdır
- 2 Öz bülbülün iken beni etdiñ esîr-i hâr
Terk et gülüm bu şiveyi kim gül edâsıdır
- 3 ‘Âşıkların telâşını seniñçündür ey sanem
Bülbüllerin çalışdığı hep gül rızâsıdır
- 4 Geh ‘andelîb-i sühteyim geh esîr-i gam
Hep çekdiğim bu derd ü belâ gül belâsıdır
- 5 İñler hemîşe sîne-i Nevres hezâr-veş
Başındaki hevâ var ise gül hevâsıdır

[7]

[Noksan Gazel]

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Yine ol serv-i semen-endâm geldi yâdıma
Hasretiyle yandıgım eyyâm geldi yâdıma
- 2 Kâkülün yâd eyledim zencîr düşdü 'aklıma
Leblerin andım mey-i gül-fâm geldi yâdıma
- 3 Ol cefâ-cüyuñ görünce sohbetin ağyâr ile
Nevres-i bî-tâli' ü nâ-kâm geldi yâdıma

[8]

[Noksan Gazel]

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Etdi ruhuñ kirişme ile verd-i âle âl
Bülbül 'aceb mi kalsa eğer bu delâle lâl
- 2 Tohm-ı fesâda germe kanad hazz-ı nefis için
Bâzû-yı himmeti sakın etme vebâle bâl
- 3 Nice edem dehâniñi teşbîh gonçeye
Dilde gamıñ bırakmadı farz-ı muhâle hâl
- 4 Olmaz nasîb vaslı o gül-gonçeniñ saña
Nevres yeter figân ki benim kıldı nâle nâl

[9]

[Noksan Gazel]

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Kim derdi verdi verd-i ruhuñ bilmem ey perî
Ağyâr elinde gördüm anı koklanır gezer

- 2 Ne gamzeden ne de müjeden bir ümîdi var
Mecnûn gibi hevâyî gönûl oklanır gezer
- 3 Yok kaydı ne cerîde ne defterde yok yere
Düşmüş ağızlara dehenîñ yoklanır gezer

[10]

[Noksan Gazel]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Âhım şereri girye vü efgân arasında
Bir sâ'ikadır ra'd ile bârân arasında
- 2 İsterse fedâ olsun eğer cânımı cânân
Teklîf olamaz cân ile cânân arasında
- 3 Pâ-der-girih-i hayret eden âdemi Nevres
Bir mes'eledir küfr ile îmân arasında

[11]

[Kıt'a-i Kebîre]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Küberâ-yı dakîka-dânîñ kim
Sâ'at-ı tâlî'in zamân kurmuş
- 2 Kimi teshîr-i mülk-i servet için
Burc-ı Mirrîh'e sâye-bân kurmuş
- 3 Kimi evc-i nevâya çıkmak için
Bâm-ı Nâhîd'e nerdübân kurmuş

[12]

[Kıt'a-i Kebîre]

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Belâ başda zarûret dizde mihnet yüzde gam gözde
İkâmet ba'd-ez-în Bağdâd'da mahz-ı nedâmetdir
- 2 Riyâkârân-ı 'asra neyleyim kim nice ahkâmı
Bilirken bâtil-ı sırf olduğun derler kerâmetdir
- 3 Ne mün'imlerde râhat ne tehî-destânda emniyyet
'Aceb bir dehşet almış herkesi gûyâ kıyâmetdir

[13]

[Kıt'a-i Kebîre]

Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Ma'den-i sîme mâlik olsa dahi
Kâni' olmazsa er ganî olmaz
- 2 Tâk-ı mihrâba ser-fürû edeniñ
Kaddi dûnâna münhanî olmaz
- 3 Zâhid-i har-bürûta verme kulak
Merd minkâd-ı her denî olmaz

[14]

[Kıt'a-i Kebîre]

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Nâmûsunu vikâye edenlerle sohbet et
Meş'ûmdur refâkati bî-'âr olanlarıñ
- 2 Yüksekden etme lâf ki yükselmesin başıñ
Yüksekden uçmuş ekseri ber-dâr olanlarıñ

- 3 Nevres muvaffak olmaz umûrunda hiç o kim
Ta'tîl eder umûrunu nâ-çâr olanların

[15]

[Kıt'a-i Kebîre]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Çok riyâkâr var velî görünür
İbn-i Mülcem iken 'Alî görünür
- 2 Şekl-i yah-pâreden kıyâs eyle
Müncemid kalbi müncelî görünür
- 3 Şimdi 'âkil odur zamânede kim
Ketm-i 'irfân edip deli görünür

[16]

[Noksan Gazel]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Nemeklenmiş lebiñ gelmiş ruh-ı âlîñe esmerlik
Melîh etmiş saña bir başka ân vermiş hat-âverlik
- 2 Sitem-keşlikde de mecbûr edersin kalb-i 'uşşâkı
Biçilmiş câmedir endâmıña gûyâ sitem-gerlik
- 3 Nizâm-ı hüsn için kirpiklerin süngüye davranmış
Çıkıp hattın dahi bir yüzden eyler harbe yaverlik

[17]

[Kıt'a-i Kebîre]

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Şumnu'nuñ şiddet-i sermâsı buña nisbetle
Aña beñzer ki bir âhûya hücûm eyleye şîr
- 2 Şiddet-i berdi o merkezde ki yah-beste olur
Bir nefes karşulasa anı eğer nâr-ı sa'îr
- 3 Kurs-ı yah-pâre gibi hiss olunurdu şemsîñ
Şiddet-i berdden etmezdi ziyâsı te'sîr
- 4 بست انسان ره امد شد تحریر و بیان
توانست که بیرون همد از خامه صریر

[18]

[Kıt'a-i Kebîre]

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

- 1 Keyfî gibi alıp ele döndürmek istedi
Zann etdi âsiyâb-ı dili el değirmeni
- 2 Çarh-ı felek gibi gice gündüz döner durur
Bulmuş suyunu bâd-ı hevâ yel değirmeni
- 3 Devriñ hilâfına dolanıp kırdı çarhını
Oldu medâr-ı sa'yına engel değirmeni
- 4 Meşgûl iken çevirmeğe kendi fırıldağın
Devrân unun öğütdü dedi çel değirmeni
- 5 Bir rûzgâr esmek ile çekdi cartayı
Şâyestedir denilse aña yel değirmeni

[19]

[Kıt'a-i Kebîre]

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Hâzır ol öpmeğe hâk-i kadem-i kubbârı
Ey çıkan rütbe-i bâlâsına mağrûrîniñ
- 2 Rîşesi rîşeleriñ cümlesine fâ'ikdir
İştihâ varsa elin tut Habeşî Nûrî'niñ
- 3 Olmasa sâyesi açıkda kalırdın kapalı
Haşme-zâde zurafâ nestesi Kuddûrî'niñ
- 4 Gayrı biz çekdik ayak keşmekeş-i temrîden
Şimdi nâzın çekeriz rağmına engûrîniñ
- 5 Safvet-i câm-ı şarâbı soramam sûfiden
Kûze-ger kanda bilir kadrini fağfûrîniñ
- 6 Bir gelir kelle-i har-vaz'ını vezn eyleseler
Köhne keşîyle Ebu'l-Kâsım-ı Tanbûrî'niñ
- 7 Ma'nevî'yi gözedirlerdi harîfân evvel
Şîvesi şimdi daha hoş geliyor Sûrî'niñ
- 8 Nefsiñi şâkire zann etme halîme sanma
Edegör çâresini 'illet-i şeb-kûrîniñ
- 9 Sen ki gılmân ile alt üst olasın leyl ü nehâr
Kangı gözle bakacaksın yüzüne hûrîniñ

[20]

[Gazel]

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Câdû musuñ ülfet nice bir sâhirelerle
Gitseñ mi gerek dûzaha dek kâfirelerle

- 2 Sarf eylediñ evkâtıñ hep fîsk u fücûra
Haşr eylesin Allâh seni fâcirelerle
- 3 Çâr-pâre takıñ def gibi kıl kendiñi rûsvâ
Her dâ'ireye girsin adıñ dâ'irelerle
- 4 Mânend-i gayûr âhiri bir pârelik etdiñ
Nâmûsuñu meydâna düşüp 'âhirelerle
- 5 Besdir okuma erleriñ eş'ârını zînhâr
Var mühre çekip beste oku mâhirelerle
- 6 Nevres şaşarım 'aklına ol bî-hirediñ kim
Bünyâd-ı vefâ tarhın eder mâkirelerle

[21]

[Gazel]¹¹⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Her neye kim dâr-ı şûrâ-yı kader vermiş karâr
Kâdir olmaz sarf u tahvîle hilâf-ı rûzgâr
- 2 Nev'-i atbâ'ı hisâb etdikde mîzân eyledim
Kadrde hâlis ile mağşûşu buldum yek-'ayâr
- 3 Yokladım bir bir kuyûd-ı 'asrı tatbîk eyledim
İktizâ-yı sıdka dâ'ir görmedim bir der-kenâr
- 4 Muztarib diller elinden bir münâfîk-meşrebiñ
Gâh pinhân sûret-i tezvîri gâhî âşîkâr
- 5 Herkesiñ yoklar zamîrin âlet-i tezvîr ile
Sanki tezvîriñ satîh-i kâhinidir nâ-bekâr

¹¹⁹ Mahlassız ve hiciv içerikli olan bu şiirin, aaxa şeklinde kafiyelenebilen bir kıt'a-i kebîre olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

- 6 Günde biñ icmâl-i tezvîr ü riyâ tanzîm eder
Şimr-i mel'ûna halef İbn-i Selûl'e yâdigâr
- 7 Ger vukû'âtın yazıp jurnal kılsam hâlini
Yırtılır defter kalem feryâd eder bî-ihtiyâr
- 8 Rûz-nâme kangısın tahkîk u tedkîk eylesin
Şerh nâ-kâbil kalem 'âciz vekâyi' bî-şümâr
- 9 'Âkıbet kaldı yekûnuñ soldaki sıfır gibi
Böyledir işte usûl-i defterî-i rûzgâr
- 10 Vardır ümmîdim ki ser-münşî-i dîvân-ı kazâ
Defter-i 'ömrün dürüp evrâkın etsin târ-mâr

[22]

[Kıt'a-i Kebîre]

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün

- 1 İki nâ-pâk eline düşdü ahâlîsi 'Irâk'ın
Biri bir lâşe-i murdâr biri bir kuru tâbût
- 2 Eriş imdâdına ey lutf-ı hafî [ey] melikü'l-'arş
Ki harâb eylediler Bâbil'i Hârût ile Mârût
- 3 Hele Mârût o bed-endîş ki depretse bürûtun
Celb eder mekr ile bir lahzada biñ fitne-i tâğût
- 4 Nice emniyyet ü âsâyiş ola halka müyesser
Bir mahalde ki sitem kût ola hûn-ı ciğer kût
- 5 Kala mı câzibe Nevres o melâhatda ki her dem
Başka bir âl ile 'uşşâkıñ eder eşkini yâkût

[23]

[Gazel]

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Bağdâd ki 'uşşâk-ı vefâ-kîşe vatandır
Eñ köhne dihi gayret-i Çîn reşk-i Hoten'dir
- 2 Fıkr-i eser-i Kerh ü Rasâfe ile dâ'im
Çeşmimde temessül eden atlâl u dimendir
- 3 Hâk-i siyehin tîb-i zebâda bedel etmem
Erbâbına her zerresi bir dürr-i 'Aden'dir
- 4 Yok misli hele Dicle ile âb-ı Fırât'ın
Kim her birisi kût-ı cân kût-ı bedendir
- 5 Basra ki vahâmet ile darbu'l-mesel olmuş
Bakılsa yine gayret-i San'â-yı Yemen'dir
- 6 Ma'mûresi lâyıkmı yıkılmak o yeriñ kim
Vîrâneleri bile mahabbet ile şendir
- 7 Yâ Rab ne belâdır başına geldi 'Irâk'ın
Kim her yanı âşûb ile pâ-mâl-i fitendir
- 8 Allâh ahâlisini hıfz eyleye yoksa
Şimdi o havâlîde sitem pençe-şikendir
- 9 Billâh yanar gönlüm ahâlî-i 'Irâk'a
Kim cümlesiniñ pîreheñi şimdi kefendir
- 10 Gâ'ib edeli Yûsuf-ı Bağdâd'mı Nevres
Ya'kûb gibi mu'tekif-i beyt-i hazendir

[24]

[Gazel]

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Çarh-ı feleğîñ ördüğü çorâba ne dersin
Başımıza döndürdüğü dólâba ne dersin
- 2 Bir kûse-i kûsec-sıfatıñ oldum esîri
Ben düşdüm ayağımla bu girdâba ne dersin
- 3 Gark eyledi tûfân-ı gama keşti-i 'ayşu
Saldı eleme halkı bu seylâba ne dersin
- 4 Şast-ı sitemin sînemize takdı o sayyâd
Aldı bizi mâhî gibi kullâba ne dersin
- 5 Zulm eylemek âdâbıdır ehl-i dile dâ'im
İnsân esef etmez mi bu âdâba ne dersin
- 6 Hûn-rîzliği farz bilir kendine Nevres
Ol zulm ile cân alıcı kassâba ne dersin

14. Rubâiyyât

1

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

Yâ Rab saña âşikârdır nîk ü bedim
 Yok merhametinden özge bir mu'temedim
 Her bâbda melce' ü penâhım sensin
 Lutf u keremiñdir i'timâd u senedim

2

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fe'ûl

Süst oldu vücûd u dest ü pâ lerzişde
 کو ششده شکسته کی هرم ورزنده
 Bu bende-i nâ-tüvâmı ümmîd ederim
 Etmez keremiñ tevakkuf âmürzişde

3

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü fe'ûl

Meyl-i Yemen eylemem Süheyl olsa dahi
 Tıfl-ı dile ârzû tufeyl olsa dahi
 Mâdâm rikâbı irtikâb âletidir
 Binmem emel atına Küheyl olsa dahi

4

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Hem-dest-i vifâk olup selef ile halef
 Emvâlini halkıñ etdiler nehb ü telef
 Yok hulfünü bilmeyen muhâlif halefîñ
 Ol nâ-halefe hilâf kim derse halef

5

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Tahvîl-i kulûba inkılâb oldu sebab
Râh-ı kec-i rüşvete zihâb oldu sebab
Çok Muhteşem'in kesâd-ı haysiyyetine
Tervîc-i riyâ vü irtikâb oldu sebab

6

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Va'd etmişidiñ ki Nevres'i şâd edesin
Lutfuñla dil-i harâbın âbâd edesin
Ya'ni şeref-i visâliñe mazhar edip
Ol hasteyi kayd-ı gamdan âzâd edesin

7

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Sûfî-i cehûl 'aşk edâsın bilmez
Bîgâne-edâdır âşinâsın bilmez
Sen kendini sakla bilmeyenlerden özün
Kim kendini bilmeyen Hudâ'sın bilmez

8

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Oldum saña üftâde-dil ey reşk-i kamer
Yok pertev-i mihirden velî sende eser
Etdiñ beni çün nişâne-i tîr-i sitem
Etdim seni ben de nâvek-i âha siper

9

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

Bakmam yüzüne nergis-i fettânîña da
 Serv-i kadiñe sîb-i zenahdânîña da
 Cânımdan usandırdı beni şîveleriñ
 La'net saña da hüsnüne de ânîña da

10

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Bir hâldeyim ki şerh-i hâl etsem eğer
 Âhım şereri sipihr-i devvâra değer
 Geh tîr-i gama nişâne geh gadre hedef
 Bunca eleme tahammül eyler mi ciğer

11

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Âdem midir ol ki mey safâsın bilmez
 Hem kendi 'alîl hem devâsın bilmez
 Çarpar anı cin gibi humâr âhir-i kâr
 Her kim okumaz kadeh du'âsın bilmez

12

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

Ey dil garazıñ Ka'be'ye gitmekse eğer
 'Azm eyle ser-i kûyuna hâfî'l-kademeyn
 Hâcî diyemem hâlini bûs etmez iseñ
 Olsañ dahi ey sûhte hâccü'l-haremeyn

13

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Zâtıñla şeref nazîre-i rûh u hayât
 Tab'ınla kerem karîne-i cevher ü zât
 Gam çekme cihânı tutsa da seyl-i belâ
 Kim lutf-ı İlâh'dır saña kehf-i necât

14

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Lutфуñla sudûr gussadan hâliye hep
 Hâmeñle fezâ-yı fazl pür-gâliye hep
 İkbâle sen eyle nâz kim bulmadadır
 Zâtıñla şeref menâsıb-ı 'âliye hep

15

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Baksañ meye sâğara safâ 'ârız olur
 Âyîne-i neş'eye ziyâ 'ârız olur
 Bilmem neye beñzedem efendim seni kim
 Ruhsârıña gül desem hayâ 'ârız olur

16

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa''

Sâkî bu gice meclisimiz pek şendir
 Sahbâsı dahi câmı gibi rûşendir
 Havf eyleme ger olsa felek tîr-endâz
 Kim şa'sa'a-i nûr u ziyâ cevşendir

17

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Her bir güzele ki çeşm-i ter nâzır olur
 Âvâre gönül visâliñe hâzır olur
 Bilmez ki olup soñunda bir zülfe esîr
 Zünnârına bağlanır döner kâfir olur

18

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

Çıksın gözü küttâba hakâret edeniñ
 Cehli ile da'vâ-yı mahâret edeniñ
 Çeksin varak-ı 'ömrüne hat kıl-k-i kazâ
 Kadr-i kalemi hatta işâret edeniñ

19

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Hiç kimse meşiyet-i Hudâ'yı bilmez
 Kânûn müessis-i kazâyı bilmez
 İsnâd-ı hatâ eden nizâm-ı kaleme
 Ceffe'l-kalem-i be-mâcerâyı bilmez

20

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

Çün verdi nesak hakîm hatt u rakama
 Kıldı kalemi sebab vücûd u 'ademe
 Nûn ve'l-kaleme 'akîdesi kâmil olan
 Etmez hased ü 'adâvet ehl-i kaleme

15. Dü-beytler

1

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Sözüñ añlar dehenden âdemiñ dâñâ çıkar çıkmaz
Bilir kadrin sadefden gevher-i yektâ çıkar çıkmaz
- 2 Aña çıkmaz çıkar biñ dürlü yol gösterdi nâsihler
Yolun tutdu vefâññ Nevres-i şeydâ çıkar çıkmaz

2

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Gülsitân-ı tarabññ soldu mu gül gonçeleri
Yandı mı nâra tutuşdu mu 'aceb lâleleri
- 2 Âteş-i hasret ile yandı mı bülbülleri kim
Olmaz oldu çemene şûr-figen nâleleri

3

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Çâresi yok bâğbân-ı dehriññ âyîni budur
Gonçe-i maksûdu açdırmaz hezârı ağladır
- 2 Bâğbân zann etme feryâdım eser kılmaz saña
Germ-hîz olsa figânım kûh-sârı ağladır

4

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Gerçi Bağdâd'ññ hevâsıyla gönül me'nûsdur
Lîk vahşet-kâri-i ahbâbdan me'yûsdur
- 2 Bezm-i sahbâda kadeh-keş gördüğüm dest-i safâ
Şimdi mâtem-hâne-i gamda kefi-efsûsdur

5

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Cilve-ger hacle-i efkârda ebkâr-ı sühan
Lîk vermez hased eş‘ârımı iş‘âra mecâl
- 2 Hetk eder ırzını hussâd diyü havfindan
Şâhid-i hüsn-i ma‘ânî edemez ‘arz-ı cemâl

6

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Bir nefes fâsıla yok gâ‘ile-i zülfüñden
Düşeli hâliñ için hâme hayâl-i hâma
- 2 Peşm-pûş etdi beni sohbet-i sahbâ Nevres
Sûfdan câme giyer meyl eden elbet câma

7

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Dedi bir sâde-dil bâ‘is nedir kim zülfü öğmezsün
Dedim nev-hat-perestim hat gubârıyla tozar hâmem
- 2 Dedi öyleyse kız resmin bozarsın kanda görseñ sen
Dedim resmin değil kendin dahi bulsa bozar hâmem

8

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Eylemiş zâhid-i har sübha delikli taşı
Mütelevvindir aña bir alaca hân ister
- 2 Anı tokatlamağa sanma ki herkes ulaşsın
Aña Sîvâslı bir sâhib-i bürhân ister

9

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bîgâneler cefâsını çekmez iken gönül
Şimdi çekilmede sitemi âşinâlarıñ
- 2 Her müdde'î kelâmına olma firîfte
Vâhî çıkar netîcesi çok müdde'âların

10

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Neş'e hâliyle lebiñ emdiklerim yâd eylerim
Bâde nûş etdikçe sîmîn-sâk sâkîlerle ben
- 2 Erdiler kûy-ı murâda hem-rehâniñ ekseri
Râh-ı ye'si tayy ile meşgûl bâkîlerle ben

11

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şehriyârâ bir kasîde söyledim medhiñde kim
Şâhid-i ma'nâsınıñ âyînesiydi âfitâb
- 2 Lîk bir nâ-ehl mir'ât-ı kemâl-i lutfuña
Düşmemekçün sûret-i fazl u hüner çekdi hicâb

12

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kudûm-ı feyz-i mevsûmun duyup ol nâdir-i 'asrıñ
Sehâb-ı nusret istikbâle gitdi ra'd u berkıyla
- 2 Tulû' etdi yine şems-i münîri burc-ı ikbâliñ
Felek tebrîke geldi kerr ü ferrin şark u garbıyla

13

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Bugün gâyet mükemmel bir manevra eylediñ icrâ
Nizâmı kıldıñ ihyâ âferîn ey âsaf-ı yektâ
- 2 Müsellah bir cebel teşkîl edip sevk eylediñ yâhud
Akıtdıñ âhen-i seyyâlden bir âteşin deryâ

14

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Sırr-ı kemâli Hazret-i Kâmil'den añladım
Ol meşrebi ma'ârifî şâmilden añladım
- 2 Kâmil kemâl kişveriniñ hükmrânıdır
Hüsn-i kabûlünü nice kâbilden añladım

15

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Başka bir sâye gerekmez baña ey nahl-i ümîd
Ben seniñ bülbülüñüm bülbüle bir sâye yeter
- 2 Medhiñiñ rütbe-i bâlâsını etdim ihrâz
Felek olsa dahi çıkmam baña bu pâye yeter

16

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Hayâl-i sohbet-i la'l-i lebiñle mest olamam
Düşüp tasavvur-ı sahbâyâ mey-perest olamam
- 2 Ederse göñlümü ta'lik zülf-i yâr etsin
Ki kıl u kâl-i hatı nesh ile şikest olamam

17

Mefâ'îlün Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün

- 1 Çıkinca perçemi başdan çıkar hatı yüzden
Garîbdir ede tûtî gurâba pey-revlik
- 2 Hayâl-i zülfüñ ile eşk-i çeşmim oldu siyâh
Sular karardı yine câ'iz oldu şeb-revlik

18

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

- 1 Yok 'âşıkıñ cihânda be-kâm olduğun gören
Hep nâ-husûl kalsa gerek ârzû-yı dil
- 2 Keyfimce bezm-i hâtıra bir neş'e vermedi
Biñ kerre meyle doldu boşandı sebû-yı dil

19

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Dehânıñ gonçeye teşbîh edenler hîç bilmezler
Saçından dönmeyenler mûya pîç-â-pîç bilmezler
- 2 Saña bu zülf ü ruhla necm-i gîsû-dâr söylerler
Küsûf-ı şemsi gûyâ görmemişler zîc bilmezler

20

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

- 1 Ben şî'r söylerim o şa'îr añlar âh kim
Şimdi zamânımız da zebân-âşinâ değil
- 2 Yâ Rab ne hâldir bu ki ruhsâre-i kemâl
Âyîne-i kabûlde sûret-nümâ değil

21

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Görünce tûtî-i dil gül demiş hurşîd-i ruhsârın
Şaşırmiş neylesin âyîneye bakdıkda güftârın
- 2 Lebiñ hem-reng-i sahbâ kıldıñ etdiñ çeşmiñi mey-gûn
Harâb etdiñ yine bezm-i meyiñ huzzâr u nuzzârın

22

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Nevres tenezzül etmez iken vakt-i sayfda
Bağdâd ilinde sâye-i bîdiñ otağına
- 2 Şumnu'da şiddet-i eser-i zemherîrden
Şimdi dehâlet eyleriz âteş ocağına

23

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Halâs-ı mahleb-i şâhîn mergden müşkil
Olur şikâr aña âdem ne rütbe olsa tülek
- 2 Gerek selîm gerek nâ-selîm ikisi de
Bu hâk-i tîreyi nâ-çâr menzil etse gerek

24

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Ne hatâdır bu ki göñlüm çözeyim zülfüñden
Ki değışdirmem anıñ bir telini Çîn iline
- 2 Söyle endâmıñı kimler kocumuş sarmış kim
Mû-miyânsıñ diyü herkes seni sarmış diline

25

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Yetmez mi ey zamâne-i gaddâr tâ-be-key
Ehl-i hevâ musîb ola ehl-i vefâ musâb
- 2 Şâ'irliğin şe'âmetidir çekdiğim bütün
Beyti olaydı kâşki şâ'irliğin harâb

26

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Geç yanımdan dedikçe ol saneme
Eyler i'râz o bî-vefâ geçmez
- 2 Beli bu eski bir meseldir kim
Gün geçer ay geçer kazâ geçmez

27

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Şumnu'nuñ şiddet-i şitâsından
Müncemid tab 'u müncemid hâme
- 2 Berdini serd ederdim olsa eğer
Mütehammil sahîfe-i nâme

16. Müfredât

(Müfred, Matla', Makta' vd.)

1

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

Hüsnüñ ok meydânına hâlin nişân dikmiş müje
İmtihânı var yine varsa kemân ebrûsunuñ

2

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

Yüzüñde hat görünüp geçdi şevket-i hüsnüñ
Seniñ dahi geçidiñ ey perî bu yüzden imiş

3

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

Göñül garîbliğim gelmesin mi hâtırırma
Geline nâleleri bülbülün garîb garîb

4

[Matla']*Mef'ûlü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilü Fe 'ülün*

Hün-âb ile nakş ede ede dîde hayâlin
Kan taşına döndürdü dil-i seng misâlin

5

[Matla']*Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün*

Deñizde ıslanan pervâ-yı bârân eylemez derler
Diyenler bu sözü Şumnu'ya gelsinler de görsünler

6

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

Geldi hayret o kadar vaz'-ı felekden baña kim
Kendim âyînede bir sûret-i hayret görürüm

7

Ahreb. *Mef'ûlü Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Fa '*

Yangın mı var âsumân-ı ikbâlde kim
Hurşîdi cihân-sûz ziyâsı cân-sûz

8

Mef'ûlü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilü Fe 'ülün

Olsa n'ola nesrim dahi nazmım gibi nâdir
Bir hayli zamân sâye-i Nâdir'de bulundum

9

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

Leb-rîz olur kulûbda ümniyye-i kerem
Oldukça sen muhâtab-ı yâ eyyühe'l-kerîm

10

Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

Okudum hattın ol Halebli mehiñ
'Arabiyyü'l-'ibâre bir mektûb

11

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

Meh üzre çifte yay asmış hilâl ebrûsu
Geliñ kalem-rev-i hüsnüñ görüñ kemân-dârın

12

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

Sordum olmaz mı söz almak o kemân ebrûdan
Hiç özüñ yorma ya yok ağzı ya vardır dediler

13

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

Hoy-kerde 'ârızın gözedip olma eşk-rîz
Ey dîde korkarım o da bir mâcerâ olur

14

Fe 'ilâtün Mefâ 'iün Fe 'ilün

Okunurdu sevâd-ı çeşmimde
Mâcerâ-yı cünûnu Mecnûn' uñ

15

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

Mahabbet ağlamasın zevkini bileydiñ eğer
Efendi müddet-i 'ömründe hiç gülmez idiñ

16

[Matla‘]

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Bîgâne çıkdı hayf benim yâr sandığım
Âteş bıraktı gönlüme dil-dâr sandığım

17

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Mâdâm hasmı gonçedir âvâre bülbülün
Zann etme kim murâd alırsız biz bahârdan

18

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Ser-şârlık harâb eder encâmı sâhibin
Engûrı şîresidir eden pây-mâl-i ‘asr

19

[Matla‘]

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

Herkes yapıldı sağladı kârın ‘Irâk’da
Nevres fakat firâk ile kaldı merâkda

20

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

Şarâbı hûn-ı dil sâkîsi mübrim ser-şiken câmı
Harâb olsun esâsından yıkılsın böyle meyhâne

21

[Matla‘]

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

Ne tuz nân-ı ‘azîzinde ne tad var kara suyunda
Şehîd olmak misâfirlikden ehven Gâzi Köyü’nde

22

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

Beni hâlî göricek rûy-be-mihrâb-ı namâz
Çevirip kûşe-i ebrûya dedi kıl burada

23

Mef‘ülü Fâ ‘ilâtü Mefâ ‘ilü Fâ ‘ilün

Ebrûyadır işâreti hep çeşm-i mestiniñ
Bilmez kalem mu‘âmelesin ehl-i seyfidir

24

[Matla‘]

Mef‘ülü Mefâ ‘ilü Mefâ ‘ilü Fe ‘ülün

Yatmış uyumuş bildiğim âgâh uyanıklar
Bir dahi uyanmaz mı ‘aceb âh uyanıklar

25

Mef‘ülü Mefâ ‘ilü Mefâ ‘ilü Fe ‘ülün

Etdimse vefâ her kime gördüm sitem andan
Bildim ki bu har-gâhda nâdir imiş âdem

26

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

Tecellî eylemez ehl-i safâdan gayrıya yoksa
Temâşâ-yı cemâl-i şâhid-i 'irfânı özler çok

27

[Matla']

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

Arar iseñ mey-i 'aşkıñla bir harâb benim
Sirişk-i dîdesi mey sînesi kebâb benim

28

[Makta']

Mef'ûlü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilü Fe 'ûlün

Gel yanıma dedimse de meyl eylemedi hiç
Nevres meğer ol serv hırâmân mı değildir

29

[Matla']

Mütefâ 'ilün Fe 'ûlün Mütefâ 'ilün Fe 'ûlün

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün

Ne durursun ey mugannî ki hurûşa geldi bülbül
Bu gice kudûm-ı gülden bize müjde verdi sünbül

30

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

Mükedderdir o rütbe hâtırım kim tengi-i dilden
Hayâl-i mû-miyânın fikre almak istesem sığmaz

31

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Dem gelir bir mütenekkir de olur âlet-i rızık
‘Uzv-ı maktû‘ı gibi sâ‘il-i âfet-zedeniñ

32

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Başıma çıksa beni assa da bir şey diyemem
Kâkülüñ çünkü meseldir çekilir başa gelen

33

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Hayret almış bülbülü bilmez ne etsin nişlesin
Ağlasa gül incinir gülse diker ağzın diken

34

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

Uyup hevâsına herkeslerin yeler gezerim
Neyim esîri miyim ben de ‘âlemiñ bilmem

35

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

İhtiyâcın câma çok görmem harâbât ehliniñ
Mülk-i Cem ma‘mûr iken âyîneye muhtâc idi

36

Ahreb. *Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl*

Sen yakmağa 'azm kıl beni ey gül-i ter
Kendim yakayım elimle ben âteşimi

37

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Mâdâm yok mahabbetiñ ebnâ-yı cinsiñe
Âdem değılsiñ ister iseñ sadr-ı a'zam ol

38

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Geçse sad fersah hezârı şûrda levm etme kim
'Aks-i ruhsârın görüp olmuş kızıl dîvâne gül

39

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hiç gider de çarpılır mı sen gibi bir âfete
Olmasa dîvâne dil dîvâneniñ dîvânesi

40

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Görmez nakîsa kadri 'avâızla kâmilîñ
Şemsiñ küsûf ile hâlel ermez ziyâsına

41

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

Göçer ol semte düşen dil şiken-i zülfünden
Deliler yaylasıdır var ise 'aşkıñ dağı

42

[Makta']

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

Sipâh-ı şî'r ile iklîm-i Rûm'u zabt edip Nevres
Kasîde leşkeriyle niyyetim Îrân'adır şimdi

43

[Matla']

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

Nevres selîm ü pâk gelip gitmedir hüner
Yoksa cihâna günde biñ âdem gelir gider

44

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

Odur müslim ki andan olmaya âzürde bir müslim
Eden ebnâ-yı cinsin bî-sebeb rencîde kâfirdir

45

Mef'ûlü Mefâ 'ilün Mefâ 'ilü Fe 'ül

Mef'ûlü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilün Fa ''

Bil kadrini Nevres'iñ ki bir böyle şikâr
Fitrâkine bağlanmadı bir sayyâdîñ

46

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Ârzû-yı dil-i nâ-kâm tükenmez bitmez
Sığmaz ahvâl-i cünûn deftere gelmez kaleme

47

[Matla‘]

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Bezm-i yek-rengi-i esrârda dönmez nîreng
Delseler de dedeler bağrını vermez ney reng

48

[Matla‘]

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

Yer gelir nakş-ı hasîr ile nigâr-ı Erteng
Olmaz evzâ‘-ı perîşân-ı felekden erteng

49

[Matla‘]

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

Ta‘dâd-ı mezâlim etse hâmem
Nâmiñla dolar kitâb u nâmem

50

[Matla‘]

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

Mey iç ney üfle fakat değme kimseniñ teline
İki güneş tutar elbette bir sevâb yerin[e]

17. [Arz-ı Hâl]

Nâzım-ı Dîvân Nevres Efendi, Bağdâd'da Ordu Muhâsebecisi bulunduğu esnâda, ba'zı ümerâ-yı 'askeriyyeniñ vukû'a gelen ihtilâsâtından dolayı gönderilen teftîş me'mûru tarafından mûmâ ileyhe dahi 'azv-i töhmet olunarak, kendisi Şumnu'da İkinci Ordû-yı Hümâyûn Muhâsebecisi iken bi'l-'azl bir buçuk seneden berü, ya'ni işbu dîvâniñ hitâm-ı tab'ına kadar bilâ-ma'âş, sefil ve sergerdân kalmış olduğundan dolayı tazallum ü isti'tâfi şâmil Şûrâ-yı Devlet Re'îsi übbehetlü, devletlü Kâmil Paşa hazretlerine takdîm eylediği 'arz-ı hâl-i sûziş-me'âldir.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ey veliyyü'n-ni'am ey lutf-ı Hudâvend-i kerîm
Kemterîn menziletiñ mertebe-i 'akl-ı selîm
- 2 Teşne-i meşreb-i 'ayn-ı keremiñ âb-ı hayât
'Âşık-ı neş'e-i bezm-i tarabîñ huld-ı na'îm
- 3 Bâb-ı insâfiñ içün hâ'il ü [bevvâb] muhâl
Bahr-i ihsâniñ içün sâhil ü pâ-yâb 'adîm
- 4 Münbasıt râyiha-i lutfuñ ile tab'-ı kerem
Munta'ış nâmiye-i hulkuñ ile 'azm-i remîm
- 5 Balsa Firdevs-i berîn bezmiñi eyler tebcîl
Görse Cibrîl-i emîn zâtını eyler ta'zîm
- 6 Lutf u kahrîña iki cenbe behişt ü dûzah
Kabz u bastîña iki çeşme hamîm ü tesnîm
- 7 Seni görse okumaz hâme Aristû'yu debîr
Hikmetiñ bilse demez 'akl-ı Felâtûn'a hakîm
- 8 Gelsin ikbâl seniñ kadriñi etsin tebrîk
Ki seniñ kadriñ ile buldu ma'âlî tefhîm
- 9 Beñzedirdim seni hurşîd-i cihân-ârâya
Olmasa misliñi endîşe tasavvurda 'akîm
- 10 Kâmilen hisse-i ehliyyetiñe düşdü seniñ
Mülk-i fazl u hüner ol gün ki olundu taksîm

- 11 Görünür lutfuñuñ imkân-1 hisâbında seniñ
Soldaki sıfr-1 yekûn vâhime-i tab'-1 sakîm
- 12 Sade-i âbi-i gerdûn olalı gevher-senc
Sanırım beslemedi sen gibi bir dürr-i yetîm
- 13 'Avfiñ ol rûtbe füzûn merhametiñ gâlib kim
Sunduğuş zehr bile düşmeniñ etmez tesmîm
- 14 Bir günehkâra eğer düşse nigâh-1 lutfuñ
Çok değıldir anı yakmazsa eğer nâr-1 cahîm
- 15 Eyler i'câz-1 'asâ 'ahdini gûyâ tecdîd
Hâme oldukça seniñ cünbiş-i destiñle kelîm
- 16 Etmez izhâr-1 tehevür gazabiñ hasma bile
Ol mübâlât ile kim şâyed ola kalbi elîm
- 17 Saña hasmıñ da husûmet nazarıyla bakamaz
Ki çeker çeşmine insâfiñ anıñ sürme-i bîm
- 18 Pâkdir meşrebiñ ol rûtbe ki tîre görünür
Safvet-i tab'ıña nisbetle seniñ lutf-1 nesîm
- 19 Kudretiñ 'afvı esîr eyledi hükmüñ gazabı
Bârekâllâh zihî lutf u zihî hulk-1 kerîm
- 20 Karşularsuñ anı hilmiñle edersiñ ilzâm
Seni iğzâb murâd etse dahi hasm-1 le'îm
- 21 Müstefid ol kadar ebnâ-yı beşer senden kim
Mütereddid saña hasmıñ bile olmakda hasîm
- 22 Hüsn-i hulkuñ seni koymaz edesin şiddete meyl
Yoksa şemşiriñ eder dağı murâd etse dü nîm

- 23 İstese öyle açar rahne sipihre kılıcıñ
K'eylemez bir dahi ol rahne kabûl-i tel'îm
- 24 Mülk-i ikbâle Süleymân oluyorsuñ giderek
Olsa şâyân saña Belkîs harem-i 'arş-ı harîm
- 25 'Âleme 'asr-ı Sikender'de geleydin sen eğer
Seni elbette Aristû'ya ederdî takdîm
- 26 'Âleme fahr edegör kim ebedî verdi saña
Rütbe-i mefhareti pâdişeh-i mülk-i kadîm
- 27 Hâtem ü Ca'fer ü Yahyâ'ya halefdîr keremiñ
Ey kerîm ibn-i kerîm ibn-i kerîm ibn-i kerîm
- 28 Farzdır cümleye tekrîm seni âsim olur
Her kim etmezse seniñ gibi kerîmi tekrîm
- 29 Okunan bâb-ı mezîd-i keremiñdir ancak
Olmamış kâ'ide bu bâbda hazf u terhîm
- 30 Sence bir cürm-i sağır işlese bir cirm-i sağır
Bütün ecrâmını çarh-ı felek eyler tecrîm
- 31 Cevher-i mağz-ı Felâtûn'u midâd eylediler
Sûret-i hikmetiñ evrâka edenler tersîm
- 32 Lutf-ı Hak'sıñ saña esmâ'-ı 'atâ vü lutfu
Etdi ta'lîm eden Âdem'e esmâ' ta'lîm
- 33 Kevser ü mâ'-i ma'în menba'ıdır etse n'ola
Ârzû Ka'be-i iclâliñi zemzemle hafîm
- 34 Doğrusu mu'cizedir sende bu himmet yoksa
Kâ'im olmaz beşeriyyet ile bu hatb-ı cesîm
- 35 'Âlemiñ kâmilî yok ekmeli sensin şimdi
Daha a'zamsıñ ederlerse ne rütbe ta'zîm

- 36 Kalır efsâne gibi Şevket [ü] Mahmûd u Ayaz
Kalemim eylese Şeh-nâme-i medhiñ tanzîm
- 37 Saña şâyestedir elfâz-ı senâ'ıyye bütün
Çünkü yok sen gibi bir dâver-i memdûh-ı temîm
- 38 Buldu vasfiñla seniñ memleket-i nazm nizâm
Oldu medhiñle seniñ tab'-ı girân-mâye nazîm
- 39 Dâverâ dâd-gerâ diñle benim 'arzımı kim
Gûş eder 'arzını bî-keslerin elbette halîm
- 40 İttihâm etmiş işitdim beni bir sâde-zamîr
Neye mâliksem olunsun der imiş zabt u ganîm
- 41 İhtilâsâtda gûyâ der imiş şirket var
Allâh Allâh bu ne ifk ü bu ne bühtân-ı 'azîm
- 42 Devletiñ müddet-i 'ömrümde yarım akçesini
İrtikâb eylemedim Hazret-i Allâh 'alîm
- 43 Mürtekibdir desin ol her kim ise hakkımda
Ki demek gibidir ol zât-ı Mesîhâ'ya recîm
- 44 İrtikâbım var ise konmalıdır meydâna
Kuru bir şübhe ile câ'iz olur mu ta'mîm
- 45 Koy ne derlerse desinler bilirim kendimi ben
Şaşmaz ol yol ki ola emn ü sadâkatle kavîm
- 46 Hakk u bâtl görünür âyine-i tecrübede
Mu'teriz eylesin isterse helâlı tahrîm
- 47 Şübheden kendimi ben pâk ü müsellemlerim
Etse de 'azv-ı ebâtîl baña hasm-ı zemîm

- 48 Ol kadar hâlis ü pâkim ki bulunsaydı eğer
Sıdkıma eyler idi hüsn-i şehâdet zer ü sîm
- 49 Mürtekib defterine ismim ölür yazdırmam
Eylemem nâmemi ben öyle denesle tevsîm
- 50 Daha ehven ki ecel eyleye kaydım terkîn
Ki kalem eyleye ol deftere ismim terkîm
- 51 Ya ölür ya ederim zimmetimi tebriye ben
Baña nâmûs gerek şimdi ne ümmîd ü ne bîm
- 52 İsterim isterim ey hâmi-i hak nâmûsum
Duramam böyle tehîm ü kalamam böyle melîm
- 53 Bî-sebeb perde-i nâmûsumu çâk eyleyeniñ
Seyf-i bâtınla olur bâtını elbette dü nîm
- 54 Dilerim kim ede şemşîr-i kazâ bağrını çâk
Beni nâ-hak yere kim etdi ise böyle tehîm
- 55 Bir ‘affî leke-dâr eylemeğe sa‘y edeniñ
Şübhesiz düşmenidir Hazret-i Kakhâr-ı hakîm
- 56 Ölürüm ben giderim Hakk’a velî hak olmaz
Müdde‘î istediğın söylesin Allâh kerîm
- 57 Âh ‘âlemde nasıl hicv edecek bâtıl var
N’edem ammâ ki değıldir kalemim hicve garîm
- 58 Ditredir kubbe-i gerdûnu sarîr-i hâmem
Eylesem hicvini bir şahs-ı le’îmiñ tasmîm
- 59 Gösterirdim ben aña şiddet-i be’s-i kalemim
Şiddet ü hiddete meyl etse idi tab‘-ı selîm
- 60 ‘Acabâ pâk görüp dâmenim etmek mi diler
Kendi dâmân-ı habîsi gibi telvîs o le’îm

- 61 ‘Acabâ rûz-ı kıyâmetde görölmez mi hisâb
Ölümü yok mu sanır mevtden olmaz mı vahîm
- 62 İ’tikâdım var o rûza benim anıñ yoğise
Melekü’l-mevt karîben eder ağzın tahtîm
- 63 ‘Ahdim olsun çekeyim çâk edeyim dâmânın
Eyleyim sînesini seyf-i te’essüfle dü nîm
- 64 Vâkı‘â çekmişidim çok çile Bağdâd’ da ben
Bir zamân devrimi almışdı şeyâtîn-i recîm
- 65 Öyle bir saht zamân idi ki eylerdi fakat
Kalem-i sıdk-ı te’essüfle bu beyti terkîm
- 66 Çıksa ger boynuzu her mürtekibiñ sâbit olur
Olduğu arzıñ öküz boynuzu üstünde mukîm
- 67 Zahm-ı dendânı ile hayli zamân haste idim
Ol kilâbıñ ki ederlerdi sibâ‘ı teşrîm
- 68 ‘Aybdır ‘arz-ı hüner gerçi sühan-verlerce
Lîk mecbûr ediyor kec-revi-i dehr-i le’îm
- 69 Şâ‘ir-i pâk-dilim mâlik-i genc-i sühanım
Sözlerimdir benim ârâyış-i taht u dîhîm
- 70 Ben anıñ bildiği sârik şu‘arâdan değilim
Eylemem kendimi sirkat ile ‘âlemde melîm
- 71 Şi‘rim Allâh bilir serveridir eş‘ârıñ
Sen gibi servere nazmım ne ola olsa nedîm
- 72 Görmedim hacle-i tab‘ımda ‘arûz ile ‘arûs
Dâd-ı Hak’dır baña bu şîve-i makbûl ü vesîm

- 73 Neş'e yok yoksa eğer neş'e bulup şi'r desem
Sözümü vahy sanır Sa'di vü Nef'î vü Fehîm
- 74 Böyle bir genc-i revân Hak baña lutf etmişiken
İrtikâb eylesem etmez mi baña la'net enîm
- 75 Olamaz hırsı tabî'î sühanı pâk olanıñ
İrtikâb âletin almaz ele elbette selîm
- 76 Lîk bir hâldeyim kim eğer etsem tahrîr
Tutuşur nâme vü dest ü kalem ü nutk u kelîm
- 77 Dem-güzârım dokuz aydan berü bî-çiz ü ma'âş
Rikkat eyler taş erir hâlîmi etsem tefhîm
- 78 Sormada rikkat ile kimse benim hâlîmi kim
Taş mı yutdum 'acabâ hâk mi etdim telhîm
- 79 Ben melek gibi hevâdan mı ta'ayyüş ederim
Sîr eder mi şikem-i âdemi yâ bâd-ı nesîm
- 80 Tatalım ki sako yâ setri kemerdir lâkin
Çâre ne ger şikem eylerse tekâzâ-yı şekîm
- 81 Dehenimden feverân eyler idi nice tenûr
Ger 'alev-rîz-i elem olsa idi kalb-i kejm
- 82 Dest-gîr ol baña üftâdeyim ey seyyid-i kavm
Ki seniñ lutfuñ ile râh-ı kerem oldu kavîm
- 83 Sen bugün serverisin mülk-i kadîm-i sühaniñ
Nazm u nesriñle seniñ fahr eder ol mülk-i kadîm
- 84 Söylerim görmemiş olsam dahi lutfuñ kim eder
Ma'n-ı vakt olduğunu 'âlem ü âdem teslîm
- 85 Göñül ister ki ser-â-ser seniñ olsuñ 'âlem
Kâbil olsa seniñ olsun der idim heft iklîm

- 86 Çarh-ı gaddâr yine başladı gadr ü siteme
Eyle ol kîne-veri sârim-i kahrıyla sarîm
- 87 Kâr-gâh-ı sühaniñ bir eser-i nâdiriyim
Etmesin çarh bu tûtî-i sühandânı bekîm
- 88 Öyle bir pâk eser-i nâdiri mahv etmek için
Gör ne esbâb tedârik ediyor çarh-ı harîm
- 89 Genc cem‘ eyledi Bağdâd’ da herkes ben renc
Herkes ümmîd ile açıldı beni bağladı bîm
- 90 Nice kan ağlamayım nice yürek dâğlamayım
Ki benim pâreledi sînemi bu ifk-i ‘azîm
- 91 Bir taraf mâ-melekîm sûhte-i berk-i nehîb
Bir taraf mâ-hasalım mültekîm-i dehr-i nehîm
- 92 Dehenim telh eden etmez mi ‘aceb endîşe
Kim ede telh gelû-gâhını gassâk u hamîm
- 93 Pek yıkılmışdır evi kalbiñ olunmaz ta‘mîr
Kıl o vîrâneyi lutfuñ ile bâri termîm
- 94 Tâ-be-key böyle perîşân mütehâyir gezeyim
Eli boş bağı yanık kalbi hazîn kendi hezîm
- 95 Bilmiş olsañ hele evlâd u ‘iyâlim hâlin
Zâr zâr ağlar idiñ sen de be-Rahmân u Rahîm
- 96 Görme lâyık ki harâb ede beni gadr-i zamân
Ehl ü ensâb perîşân kala evlâd yetîm
- 97 Bir yarar sâdıkı kurtarmış olursuñ bî-şek
Himmetiñ eyler ise lutfuñu hakkımda ‘azîm

- 98 Bâğ ile hânemi sekvestiro kıldı berbâd
Bozdu sâ mânımı bir bilmediğim lafz-ı sakîm
- 99 Öyle bir bâğ ki eylerdi eğer görse idi
Gül-i sad-bergine Rıdvân nefes-i hûru şemîm
- 100 Öyle bir huld-ı dil-ârâma olunmaz mı esef
K'encümen-gâh-ı tenezzühken ola merta'-ı rîm
- 101 Şimdi lâyıık mı ki gül-gonçelerin koklaya zâğ
'Andelîbânına olmuş iken ervâh nedîm
- 102 Nâr-ı Nemrûd-ı belâ yakdı amân lâlelerin
Kandasın kandasın ey mu'cize-i İbrâhîm
- 103 Neyi çaldım kime n'etdim buña kim oldu sebab
حسبى الله واشكوه اليه واهيم
- 104 Hele bir tûti-i şîrîn-sühana mâlik idim
K'âdeme eyler idi mihr ü vefâyı ta'lîm
- 105 Hem-zebân olmuşiken yirmi sene baña tamâm
Etdi gadr aña da bir gürbe-i gaddâr-ı le'îm
- 106 Bir şikârî zağarım var idi kıtmîre halef
Oldu âhir o da bir kelb-i harâmîye lakîm
- 107 Rûzgâra görünür elde bir esbim var idi
Anı da bâd-ı belâ tevseni etdi telcîm
- 108 Şimdi bir köhne bed-evzâ' gulâmım kaldı
Nâ-kes ü nâ-hoş ü nâ-pâk ü dil-âzâr u sakîm
- 109 İstesem bâde eğer bâda verir râhatımı
Eder îmâ-yı ruhâm etsem eğer meyl-i rahîm
- 110 Hâsılı derdimi endûhumu ta'dâd edemem
Buña taş ola meğer olmayanın kalbi elîm

- 111 Merhamet gayrı saña kaldı veliyy-i ni‘met
İşte sûz-ı dil ile ben sözüm etdim tetmîm
- 112 Tâ ola mihr fûrûzende firâzende sipihr
Rûz hurşîd ile tâbende şeb encümle besîm
- 113 Kâ'id-i ‘azmiñ ola bedreka-i ‘avn-i Hudâ
‘Â'id-i bezmiñ ola mâ-hasal-ı huld-ı na‘îm
- 114 Yaşa var ol yaşa durdukça cihân sen dahi dur
Bize göstermesin eksikliğini Rabb-i Rahîm

18. [Perî ile Civân]

İşbu manzûme-i ‘âşıkâne, mesnevî yolunda kaleme alınmış bir mufassal hikâyeden bir cüz’ü olup ibtidâ ve intihâsını hâvi olan müsveddât, esnâ-yı tab‘da ele geçmemekle zâyi‘ olmamak için elde bulunan parçanın tab‘ıyla iktifâ olundu.

Bu mebhas, Civân’ın Nâmver vâsıtasıyla ma‘şûkası olan Perî’ye nâme göndermesi beyânındadır

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

- 1 Çün oldu civân firâka dûçâr
Katlandı belâ-yı ‘aşka nâ-çâr
- 2 Çeşminden akıtdı kanlı yaşlar
Kıldı gam-ı ‘aşk ile savaşlar
- 3 Ser-çeşme kılıp dü çeşm-i zârın
Etmişdi kenâr cû kenârın
- 4 Geh güm-şüde gâh tîşe-zendi
Geh Kays idi gâh Kûhken’di
- 5 Yokdu aña gamdan özge hem-dem
Olmuş idi kalbi gamla tev’em
- 6 Geh âh çekerdi yana yana
Geh girye ederdi kana kana
- 7 Mecnûn gibi deşti geşt ederdi
Gözyaşını sergüzeşt ederdi
- 8 Geh kalbin ederdi teng ü târîk
Geh cismin ederdi zerd ü bârîk
- 9 Bilmezdi ne eylesin ne etsin
N’olsun ne desin ne yana gitsin
- 10 Bu hâl ile âh vâh ederken
‘Ömrün gam ile tebâh ederken

- 11 Nâgâh göründü bir piyâde
Ferzâne gelirdi ruh-güşâde
- 12 Eyledi ‘aceb şitâb ile seyr
Bâl ü per açıp gelirdi çün tayr
- 13 Takmışdı dü bâl dûşa ol merd
Beñzerdi hemân sürûşa ol merd
- 14 Çün gördü civân o merd-i pâki
Şâd oldu revân-ı derd-nâki
- 15 Vechinde nişân-ı mihrîbânî
Gûyâ ki hayât-ı câvidânî
- 16 Bildi ki diyâr-ı yârdandır
Bu devlet o şehriyârdandır
- 17 Karşuladı anı biñ tarabla
Bûs etdi ayağımı edeble
- 18 Sordu aña k’ey berîd-i hoş-fâl
Nerden bu geliş nedir bu ikbâl
- 19 Nâmiñ nedir ey huçeste-dîdâr
Ey pâyiña nakd-i cân sezâ-vâr
- 20 Aytdı baña nâm Nâmver’dir
İlyâs ile Hızr râhberdir
- 21 Geldim dedi Ka’be-i vefâdan
Vardır saña müjdem âşinâdan
- 22 Ol reşk-i perî visâliñ özler
Senden gelecek peyâmı gözler
- 23 Söyler ki Civân’ım etmesin âh
Gönlün gama kılmasın güzergâh

- 24 Geçsin aradan bir iki hefte
Kalsın gam-ı derd-i dil nühüfte
- 25 Elbette olur bu derde çâre
Bir yol bulunur visâl-i yâre
- 26 Âh etmesin olmasın şikeste
Tutsun leb-i güft-gûyu beste
- 27 Bir gün ederiz firâka tedbîr
Âhir buluruz cünûna zencîr
- 28 Ben kendiden özge yâr bulmam
Hiç kimseye gam-güsâr olmam
- 29 Çıksın gözüm özgesin görürsem
Başka kapuya yüzüm sürersem
- 30 Mâdâm ki var tende cânım
Ben kendine yâr-ı mihribânım
- 31 Zann eylemesin ki bî-vefâyım
Bîgâneler ile âşinâyım
- 32 Gûş etdi çü [ol bu] mâcerâyı
Fehm eyledi kavlı-ı âşinâyı
- 33 Giryân olup etdi sînesin çâk
Hasret ile saçdı başına hâk
- 34 Bir âh çekip dedi ki ey peyk
Kıldı beni şâd sözleriñ lîk
- 35 Hâlim gam-ı ‘aşkla yamandır
Dil derd ile haste sîne kandır

- 36 Eflâke erişdi dūd-ı âhım
Yandı oda ahter-i siyâhım
- 37 Kaddim bükülüp kemân olupdur
Peykân-ı gam nişân olupdur
- 38 Re'yim budur imdi ey nigû-fâl
Kim yâre kılâm beyân-ı ahvâl
- 39 Bir nâme yazam cenâb-ı yâre
Derdimçün edem niyâz-ı çâre
- 40 Ol nâmeyi yâre sen ulaştır
Derd-i dile çâre sen ulaştır
- 41 Çün Nâmver oldu vâkıf-ı hâl
Giryân olup eşkin etdi seyyâl
- 42 Rıfk ile dedi ki ey gam-endîş
Yaz nâme hemân sen etme teşvîş
- 43 Ol demdeme hâme-i dü-demle
Maksûduñu kıl beyân kalemlle
- 44 Ben anı verem elimle yâre
Kendim bulayım bu derde çâre
- 45 Söz aldı Civân çü âşinâdan
Çeşmine su geldi mâcerâdan
- 46 Kâğıd kaleme el urdu derhâl
Terkîb-i firâkı kıldı i'lâl
- 47 Ser-nâmede añdı Tengri adın
Şerh eyledi ba'dehû murâdın
- 48 Bu vechile kıldı bahse âğâz
K'ey gönlüm eden belâya dem-sâz

- 49 Ey hâliñe ben kemîne Hindû
Çeşm-i siyehiñ esîri câdû
- 50 La‘l-i lebiñ âb-ı rûy-ı yâkût
Vasf-ı deheniñde ‘akl mebhût
- 51 Reftârıña serv-bün perestâr
Ruhsârıña Müşterî harîdâr
- 52 Gör n’etdi sipihr-i süst-peymân
Kıldı bizi mübtelâ-yı hicrân
- 53 Dikdi bedene ‘alem firâkıñ
Zabt eyledi kalbi iştiyâkıñ
- 54 Hicrân odu kalbe şu‘le saldı
Mülk-i dili leşker-i gam aldı
- 55 Kûyuñ baña bir zamân vatandı
Lutfuñla dil-i harâb şendi
- 56 Geh geh seni dûrdan görürdüm
Kapuñ eşiğiñe yüz sürürdüm
- 57 Çok gördü baña felek bu hâli
Benden ser-i kûyuñ etdi hâlî
- 58 Şimdi ki mukadder oldu hicrân
Ey döst nedir bu derde dermân
- 59 Senden eğer olmaz ise çâre
Gamdân olurum hezâr pâre
- 60 Gerdûn beni dûr kıldı senden
Gadr etdi seni ayırdı benden

- 61 Gadr etmese idi çarh-ı pür-pîç
Ben kûyuñu terk eder m'idim hiç
- 62 Kûyuñ ile ülfet eyleyen dil
Vahşiler ile tutar mı menzil
- 63 Cebr eylemese kazâ-yı mübrem
Hiç cenneti terk eder mi Âdem
- 64 Dil terk-i visâl-i yâr eder mi
Bâr-ı gamı ihtiyâr eder mi
- 65 Mu'tâdı budur sipihr-i dûnuñ
Yok kâ'idesi çirâ vü çûnuñ
- 66 'Aksine eder hemîşe reftâr
Etmez emelince kimseniñ kâr
- 67 Olsaydım eğer işimde muhtâr
Kılmazdım özüm firâka dûçâr
- 68 Lîkin kadere ne etsin âdem
Dönmez girüye kazâ-yı mübrem
- 69 Öldürse eğer beni firâkıñ
Gitmez yine dilden iştiyâkıñ
- 70 Endûh u firâka h^vâh nâ-h^vâh
Ben katlanırım velîkin ey mâh
- 71 Havfım bu ki güft-gûy-ı ağıâr
Zâ'il kıla mihriñ âhir-i kâr
- 72 Yüz döndüresin reh-i vefâdan
Bîgâne olasın âşinâdan
- 73 Ol vakt helâk eder beni gam
Üftâde-i hâk eder beni gam

- 74 'Ahd eylemişim ki tâ cihân var
Tâ bende hayâtdan nişân var
- 75 El çekmeyeyim mahabbetiñden
Döndürmeyeyim yüz ülfetiñden
- 76 Ölsen dahi olmam özgeye yâr
Sensin baña yâr u özge ağyâr
- 77 Zülfüñ beni târ-mâr kılsa
Hâliñ beni dâğ-dâr kılsa
- 78 Diğerlerine mahabbet etmem
Kapun koyup özge yana gitmem
- 79 Lîkin ölürüm siyeh-dil olsañ
Efsâne-i gayra mâ'il olsañ
- 80 Yıksa beni gam temelden ey dost
Dâmânıñı salmam elden ey dost
- 81 Ben 'âşık-ı sîne-sâf ü pâkim
Âteş-menişim eğerçi hâkim
- 82 Allâh bilir ki ölmedikçe
Gam sînemi iki bölmedikçe
- 83 El çekmezim ey nigâr senden
Gelmez 'amele bu kâr benden
- 84 Sen de beni eyleme ferâmûş
Ümmîd çerâğın etme hâmûş
- 85 Bel bağlama bâzi-i sipihre
Meyl etme şikest-i 'ahd ü mihre

- 86 Zîrâ seni yâr bilmişimdir
Maksûda medâr bilmişimdir
- 87 ‘Aşkîñla sipihre ermiş âhım
Yanmış gam oduna kalb-gâhım
- 88 Göñlümde yer etdi rîşe-i gam
Bünyâdımı yıkdı tîşe-i gam
- 89 Deryâları geçdi eşk-i dîdem
Yandı gam oduna varsa her nem
- 90 Sor hâl-i sirişkimi sabâdan
Vardır haberi bu mâcerâdan
- 91 Artık yetişir hikâyet-i ‘aşk
Gelmez kaleme şikâyet-i ‘aşk
- 92 Bu mebhâsa çün erişdi nâme
Lâl oldu zebân tîz hâme
- 93 Tayy kıldı kitâb-ı ‘aşkı nâ-çâr
Mührün urup etdi hatm-i esrâr
- 94 Pes bûs edip etdi peyke teslîm
Taktîmini kıldı şöyle ta‘lîm
- 95 K’ey kâsid-i pâk ü peyk-i hurrem
Esrâr-geh-i vefâya mahrem
- 96 Bu nâmeyi ver eliñle yâre
Kıl râz-ı nihânım âşikâre
- 97 ‘Arz et aña k’ey vefâlî cânân
Bîmâra tabîb ü derde dermân
- 98 Âşüfte Civân selâm söyler
Âşüfteliğîñ tamâm söyler

- 99 Ümmîdi budur ki gâh gâhî
Yâd eylesesin o bî-günâhî
- 100 Geh geh kılasın o hasteyi şâd
Vaslıñ haberiyle eyleyip yâd
- 101 Çün aldı cevâb peyk-i sâde
‘Azm eyledi Ka‘be-i murâda
- 102 Kalsın hele yolda peyk-i hoş-nâm
Bahsin edelim Perî’niñ itmâm
- 103 Çün kıldı revân Perî berîdin
Dikdi yola dîde-i ümîdin
- 104 Beklerdi gele peyâm-ı cânân
Hâsıl ola derd-i ‘aşka dermân
- 105 Yatmaz uyumazdı gamdan ol mâh
Ağlardı ederdi rûz [u] şeb âh
- 106 Pür-eşk edip intizâr çeşmin
Cûy-ı gam ederdi zâr çeşmin
- 107 Tâ kim haber-i ferahla bir şeb
Menzil-gehe erdi peyk-i matlab
- 108 Ya‘ni gelip ol berîd-i hurrem
Hâr-gâh-ı Perî’ye oldu mahrem
- 109 Ol nâmeyi yâre kıldı takdîm
Ahvâl-i Civân’ı etdi tefhîm
- 110 Nakl eyledi güft-gûyu bir bir
Efsâne-i ârzûyu bir bir

- 111 Çün oldu mücessem emr-i mevhûm
Ahvâl-i Civân Perî'ye ma'lûm
- 112 Bildi ki Civân esîr-i gamdır
Dîvâne mukayyed-i elemdir
- 113 Mührün açıp âhir ol kitâbîñ
Feth etdi kilîdini o bâbîñ
- 114 Ammâ nice nâme kim me'âli
Eylerdi şikâr murg-ı bâli
- 115 Her satrı şebîh-i nâvek-i âh
Her harfi harîf-i nâr-ı cân-gâh
- 116 Mazmûnu sevâd-ı dâğ-ı Mecnûn
Medlûlü cünûn-ı 'aşka kânûn
- 117 Bahr-i kelimâtı mevc-der-mevc
Ceyş-i fikarâtı fevc-der-fevc
- 118 Her noktası dâğ-ı kalb-i müştâk
Her nüktesi fikr-i sûz-ı 'uşşâk
- 119 Her bir elifine çekdi bir âh
Ser-rişte-i 'ömrün etdi kûtâh
- 120 Gül-gûn edip eşk-i çeşm-i zârın
Nakş etdi sahîfe-i 'izârın
- 121 Gark etdi seffine-i kitâbı
Gözyaşına dîde-i pür-âbı
- 122 Pes yüz tutup aytdı âsumâna
K'ey gönüm eden gama nişâne
- 123 Gülден айыран hezâr-ı zârı
Yârinden eden hezâr yâri

- 124 Bu mağlatadan nedir murâdıñ
Gadr ile niçündür i'tiyâdıñ
- 125 N'etdim saña ey sipihri-i gaddâr
K'etdin beni kayd-ı derde dûçâr
- 126 Bilmez misiñ âh-ı sîne-i çâk
Bünyâdıñ eder muhâzi-i hâk
- 127 Yakmaz mı sanırsıñ ey siyeh-kâr
Har-gâhıñı âh-ı sîne-i zâr
- 128 Billâh eğer bir âh edersen
Eyvânıña bir nigâh edersen
- 129 Berbâd ederim karâr-gâhıñ
Tayy eylerim âfitâb u mâhıñ
- 130 Ne mihr kalır ne mâh sende
Tâb-efgen iken bu âh bende
- 131 Sûduñ nedir ey felek sitemden
Korkmaz mısıñ âh-ı subh-demden
- 132 Âhir nice bir bu dil-şikenlik
Tâ-çend vefâya râh-zenlik
- 133 'Uşşâk-ı belâ-keşe belâ bes
Maksûd cefâ ise cefâ bes
- 134 El-kıssa bülend edip figânı
Pest etdi gurûr-ı âsumânı
- 135 Men' etdi sipihri gerdişinden
Geh-vâre-i mihri cünbişinden

- 136 Geh asdı sipihre tîğ-i âhın
Âteşlere saldı mihr ü mâhın
- 137 Geh gül gibi oldu pîrehen-çâk
Geh derd ile saçdı başına hâk
- 138 Çok ağladı yandı kıldı nâle
Etdi gama sînesin havâle
- 139 Çün bulmadı çâre ağlamakdan
Bî-fâ'ide sîne dâğlamakdan
- 140 Verdi özün âteş-i firâka
Katlandı belâ-yı iştiyaka

Bu mebhas, Perî'nin dâye Mihribân'a keşf-i hâl etmesi ve dâyeniñ dahi ba'zı mertebe nushdan soñra Perî'ye rûy-ı muvâfakat göstermesi beyânındadır

- 141 Nakkâş-ı nigâr-ı hâne-i râz
Bu vechile oldu çehre-perdâz
- 142 Kim ol büt-i Çîni-i perî-zâd
Çün oldu nigâr-ı 'aşka Bihzâd
- 143 Her çend ki kıldı fikr ü tedbîr
Bulmadı cünûn-ı 'aşka zencîr
- 144 Derk etdi ki yok bu zahma merhem
İllâ ola bir tabîb-i mahrem
- 145 Bir dâyesi vardı Mihribân nâm
Nâ-çâr anı kıldı kendine râm
- 146 Keşf etdi aña nühüfte râzın
Ref' eyledi perde-i niyâzın
- 147 Aytdı aña k'ey vefâlî dâye
Başıma salan hemîşe sâye

- 148 Hâlim saña gün gibi ‘ayândır
Mestûr-ı sahîfe-i beyândır
- 149 Kim ‘aşk-ı Cîvân’a mübtelâyım
‘Aşkıyla mukayyed-i belâyım
- 150 Dil-sûhtedir o da benimçün
Yanmışdır o da oda benimçün
- 151 ‘Aşk ikimizi de yandırır hem
Gözyaşımızı bulandırır hem
- 152 Çok çâre düşündüm eyledim âh
‘Âşıklığı terke bulmadım râh
- 153 Etdim saña hâlim âşikâre
Öldür beni yâhud eyle çâre
- 154 Çün dâye işitdi bu makâli
Gamdan mütegayyir oldu hâli
- 155 Bir hayli tefekkür eyleyip pes
Aytdı aña k’ey nihâl-i nev-res
- 156 Kandan bu belâ saña sataşdı
Kimden saña bu elem bulaşdı
- 157 Ey kâşki dâyeñ olmayaydım
Perverde-i sâyeñ olmayaydım
- 158 Tâ kim seni görmeyeydi dîdem
Böyle gama yâr u cüft ü hem-dem
- 159 Sen perde-nişîn-i ‘iffet iken
Ârâyış-i mehd-i ‘ismet iken
- 160 Kendiñ nice bî-vakâr edersin
Bî-perdeliği şî‘âr edersin

- 161 Ebkâra düşer mi sohbet etmek
Oğlanlar ile mahabbet etmek
- 162 Hem-h^vâbe-i zâğ olur mu bülbül
Hem-sohbet-i hâr olur mu sünbül
- 163 Ol merd-i Civân nedir ki her bâr
Eylersin anıñ içün özüñ h^vâr
- 164 Sen şeh kızı ol fakîr-zâde
Sen şâhsüvâr o bir piyâde
- 165 Şehzâde gedâya râm olur mu
Mâhîye felek makâm olur mu
- 166 Çün etdi Perî bu sözleri gûş
Lâl oldu başında kalmadı hûş
- 167 Havf etdi ki dâye ola dil-teng
Nâgâh dokuna şîşeye seng
- 168 Giryân ola dîdesi bu sözden
Yaşı gibi kendin ata gözden
- 169 Biñ sûz ile dedi k'ey dil-ârâm
Ey re'yiñe nûr-ı Müşterî râm
- 170 'Âşıklığıma ta'accüb etme
İnsâfdan özge râha gitme
- 171 'Aşk elde midir sığar mı 'akla
Efsâneleri gelir mi nakle
- 172 Bünyâdımı yıkdı tîşe-i 'aşk
Dâm oldu Perî'ye şîşe-i 'aşk

- 173 Ben ‘aşka özüm mü tâlib oldum
Kendim mi belâya râğıb oldum
- 174 Takdîr beni belâya saldı
Hükm-i ezel ihtiyârım aldı
- 175 Böyleymiş ezelde ser-nüviştim
Kim fâş ola halka sergüzeştim
- 176 Ey dâye katı dilîrdir ‘aşk
Bir şîr-i şikâr-gîrdir ‘aşk
- 177 Ta‘n eyleme ‘âşık olduğumçün
Üftâde-i sâdık olduğumçün
- 178 Sen hiç güle bülbül olmadıñ mı
Âvâre-i kâkül olmadıñ mı
- 179 ‘Âşıklığa kendim etmedim meyl
Gözyaşını kılmadım özüm seyl
- 180 Saldı beni bu belâya takdîr
Leng oldu kaderle pâ-y-ı tedbîr
- 181 Ol günleri eylemez misin yâd
Kim ‘aşk ile etdiñ âh u feryâd
- 182 Dil-dâde olup filân civâna
Eyler idiñ âh-ı ‘âşıkâne
- 183 Tutmazdıñ ana ata sözün hiç
Görmez idiñ âşinâ yüzün hiç
- 184 Gözyaşını akıdıp dem-â-dem
Eylerdiñ özüñ belâya hem-dem
- 185 Ol günleri añ ki âh ederdiñ
Hurşîd gözün siyâh ederdiñ

- 186 Leylâ gibi deşti geşt ederdiñ
Mecnûnluđu sergüzeşt ederdiñ
- 187 Verdikçe ben ol zamân saña pend
Derdiñ dil-i zâra urmayñ bend
- 188 İşte o belâyâ ben de düşdüm
Kendi ayağımla bende düşdüm
- 189 Şimdi beni nice ‘ayb edersin
‘Âşıklığa şekk ü reyb edersin
- 190 Sen etmez iseñ bu derde tedbîr
Murg-ı dil olur belâyâ nahcîr
- 191 Çün dâye haberden oldu âgâh
Ser-rişte-i gadri kıldı kûtâh
- 192 Rıfk ile dedi ki ey perî-zâd
Dil-teng-i gam olma tut özüñ şâd
- 193 Bu ‘ukdeyi halle bulmuşum râh
Tevfikin ederse yâver Allâh
- 194 Şol vechile ki o nev-civâna
Bir mahremi edelim revâne
- 195 Alsın anı şehre dâhil etsin
Ser-menzil-i ‘aşka vâsıl etsin
- 196 Kılsın anı hânesinde mihmân
Tutsun bu nühüfte râzı pinhân
- 197 Fırsat düşürüp gehî nihânî
Tenhâca gider görürsün anı

- 198 Bir vakt alagör bu vechile kâm
Soñra görelim ne eyler eyyâm
- 199 Ol gûne verildi bahse encâm
Kim Nâmver ede vasla ikdâm
- 200 Hâzır kılıp anı dâye fi'l-hâl
Aytdı aña k'ey Hümâ-yı ikbâl
- 201 Çün bâl açâ murg-ı tîre-minkâr
Zülfüm gibi ola âsumân târ
- 202 Ya'ni ere şeb siyâh ola rûz
Gerdûn kıla mâhı encüm-efrûz
- 203 'Azm eyle hemân makâm-ı yâre
Hasret-gede-i Civân-ı zâra
- 204 Tedbîrden eyle anı âgâh
Kıl kendini kendiñ ile hem-râh
- 205 Birlikde ulaşdır anı şehre
Lîkin bizi kılma halka şöhre
- 206 Soñra kıl özün eviñde mihmân
Tut cân gibi anı tende pinhân
- 207 Fermânın edince Nâmver gûş
Pervâz içün oldu bâl-ber-dûş
- 208 Sür'at ile oldu râh-peymâ
Binmişdi bir ak Burâk'a gûyâ
- 209 Bir vakt-i seher ki çeşm-i Nâhîd
Eylerdi tulû'-ı şemsi ümmîd
- 210 Dikmişdi yola Civân dü çeşmin
Kılmışdı dü nâv-dân dü çeşmin

- 211 Ağzında yanardı âhdan söz
Gûya ciğerinde var idi köz
- 212 Açmış idi çeşm-i intizârı
Beklerdi gele peyâm-ı yâri
- 213 Erdi aña Nâmver sabâ-veş
Esbâb-ı firâka saldı âteş
- 214 Çün gördü anı Civân-ı mahzûn
Hasretle dü çeşmin etdi pür-hûn
- 215 Pes dedi aña ki ey vefâ-dâr
Ey Nâmver ey huceste-kerdâr
- 216 Kimden kimedir niyâz u nâzîñ
Nerden nereye bu tek ü tâzîñ
- 217 Aytdı aña Nâmver ki şâd ol
Leb-ber-leb-i şâhid-i murâd ol
- 218 Doğru saña gelmişim ne yâda
Bir başka haber getirme yâda
- 219 Geldim ki kılâm firâkı berbâd
Eyvânîñ edem visâlin âbâd
- 220 Vakt oldu ki bahtîñ ola bîdâr
Müştâka müyesser ola dîdâr
- 221 Geldim ki gidem seniñle şehre
Menzil kılâyım sipihri mihre
- 222 El-kıssa Civân'a gösterip râh
Kıldı anı mâcerâdan âgâh

- 223 Bahs etdi sipihr ü Müşteri'den
Efsâne-i dâye-i Perî'den
- 224 Söz söylediler firâka dâ'ir
Bahs etdiler iştiyâka dâ'ir
- 225 Tâ kim sararıp gün oldu ahşâm
Ser-germi-i rûz buldu encâm
- 226 Erdi gice oldu tîre eflâk
Zengîlere döndü sûret-i hâk
- 227 Kalkıp dedi Nâmver Civân'a
K'ey mest-i piyâle-i şebâne
- 228 Himmet kemerin kuşan hemân sen
Pendime kulak tut ey Civân sen
- 229 Şehre varalım seherden evvel
Âgâh olalım haberden evvel
- 230 Birlikde tutup yol iki hem-reng
Sahrâ-yı vasî'i kıldılar teng
- 231 Tayy eylediler sabâha dek râh
Menzil-gehe erdiler seher-gâh
- 232 Birlikde olunca şehre dâhil
Ârâm-geh-i murâda vâsıl
- 233 Aldı eve Nâmver Civân'ı
Kıldı anı kendi mîhmânı
- 234 Dedi aña bunda kal sen ey mâh
Ben varıp edem Perî'yi âgâh
- 235 Döndü oradan huzûr-ı yâre
Bîmâr-ı gama getirdi çâre

- 236 ‘Arz etdi Perî’ye mâcerâyı
Bildirdi vusûl-i âşinâyı
- 237 Çün müjde işitdi Nâmver’den
Şâd oldu Perî bu hoş haberden
- 238 Vasl ile firâkı eyleyip yâd
Hem güldü hem ağladı perî-zâd
- 239 Cân cismine sığmaz oldu anıñ
A‘zâsı ferahla doldu anıñ
- 240 ‘Aklın yitirip şaşırđı kendin
Şevk âteşine düşürdü kendin
- 241 Bilmez idi kim ne hâle girsin
Bu müjde-i dil-keşe ne versin
- 242 Cân nakdini nâ-sezâ görürdü
Bir tuhfe-i kem-bahâ görürdü
- 243 Eşkin dür-i şâh-vâr kıldı
Pâyına anıñ nisâr kıldı
- 244 Sahbâ-yı tarabdan oldu sermest
Âvâzını çarha kıldı peyvest
- 245 Düşdü dili cüst ü cû-yı vasla
Saldı özün ârzû-yı vasla
- 246 Bilmez idi kim ne vakt olur şâm
Tâ yârine kavuşup ala kâm
- 247 Mâhıñ şeb içündi ıztırâbı
Beklerdi gurûb-ı âfitâbı

- 248 Eyledi sirişkini sitâre
Tâ şeb ere vasla kıla çâre
- 249 Lîkin sakınırdı tîzlikden
Âteş gibi şu'le-hîzlikden
- 250 Ta'cilde bildi var nedâmet
Sabrıñ soñu mûcib-i selâmet
- 251 Hoşdur dem-i subh-ı vasl-ı cânân
Girmezse araya şâm-ı hicrân
- 252 Âsândır eğerçi Kevser içmek
Lîkin güç olur Sırât'ı geçmek
- 253 İskender'e hoşdur âb-ı hayvân
Zulmetde ger olmasaydı pinhân
- 254 Devlet idi vasl-ı gül hezâra
Minkârı ilişmeseydi hâra
- 255 El vermedi gonçe-gül hezâra
Biñ kerre ilişmeyince hâra
- 256 El-kıssa olup 'avâkıb-endîş
Ol bâbda sabrı kıldı der-pîş
- 257 Pes Nâmver'e dedi ki ey pâk
Git eyle Civân'a zehri tiryâk
- 258 Ya'ni gamın et sūrûra tahvîl
Hem mâtemin eyle sūra tebdîl
- 259 Sor hâlini hâtırın su'âl et
Tenhâca anıñla hasb-i hâl et

Bu mebhas, dâye Mihribân'ın Perî'ye tesellî vermesi beyânındadır

- 260 Râvîsi bu tâze dâsitânın
KılmıŖ bu haberle ter zebânın
- 261 Kim ol gül-i hâr-dîde-i derd
Âzürde-i gam remîde-i derd
- 262 Çün Nâmver'i revâne kıldı
Maksûd okuna niŖâne kıldı
- 263 Tenhâ kalıp evde dâyesiyle
Hem-sâyelik etdi sâyesiyle
- 264 Bir hayli zamân o serv-i dil-cûy
Seylâb-ı siriŖkin eyleyip [cûy]
- 265 'Arz etdi aña ki ey dil-ârâm
Ey dâye-i pâk ü nîk-fercâm
- 266 Re'yiñle emel müsahhar oldu
Teshîr-i Civân müyesser oldu
- 267 Lîkin nedir ictimâ'a çâre
Tedbîr nedir visâl-i yâre
- 268 Mümkin mi Civân'a mahrem olmak
Bir gice anıñla hem-dem olmak
- 269 Yol var mı husûlüne ümîdiñ
Ey dâye nedir savâb-dîdiñ
- 270 Çün dâye işitdi bu cevâbı
Hall eyledi 'ukde-i hitâbı
- 271 Aytdı aña k'ey büt-i perî-zâd
Ey sûret-i hüsn-i 'aşka Bihzâd

- 272 Sabr et görelim zamâne neyler
Âh-ı şeb-i 'âşıkâne neyler
- 273 Bir şeb düşer ictimâ'a fırsat
İkbâl verir visâle ruhsat
- 274 Maksûda zafer bulursun elbet
Hem-bezm-i Civân olursun elbet
- 275 Sabr eyle nigârım eyleme âh
Elbette verir murâdîñ Allâh
- 276 Mâdâm ki baht yârimizdir
Şehbâz-ı emel şikârımızdır
- 277 Ser-rişte-i kâm çıkmaz elden
Dâmân-ı merâm çıkmaz elden
- 278 Bir gice visâl olur müyesser
İkbâliñ olur murâda rehber
- 279 Bu sözle Perî'ye geldi ârâm
Kıldı özünü tahammüle râm

Hitâb-ı Sâkî

- 280 Sâkî kanı kana benzeyen mey
Kandır beni bâde sun pey-â-pey
- 281 Ol bâde ki yâdigâr-ı Cem'dir
Sermâye-i iftihâr-ı Cem'dir
- 282 Rûşendir anıñla câm-ı hurşîd
Nâmîdir anıñla nâm-ı Cemşîd
- 283 Ol bâde ki cism-i câma cândır
Geh âb geh âteş-i revândır

- 284 Âyîne-i câmı meyle kıl sâf
Seyr eyle cihânı kâf-tâ-kâf
- 285 Sîm-âba hevâya nâra âba
Âyîneye mâha âfitâba
- 286 Beñzetmek anı katı hatâdır
Çeşm-i mehe nisbet-i ‘amâdır
- 287 Mezc eyle mizâca âşinâ ol
İskender ü Hızır’a reh-nümâ ol
- 288 Mezc etmede anı bulma hurfe
Salma özüñü hatâ-yı sırfa
- 289 Sâkî bize âteş-i revân ver
Ser-çeşme-i Hızır’dan nişân ver
- 290 Mey ver ki bu dem huçeste demdir
Kim hem-dem olursa câma Cem’dir
- 291 Sâkî ver o mâ-bihi’l-hayâtı
‘Uttâşa sebîl kıl Fırât’ı
- 292 Gül-reng edip âb ile şarâbı
Kıl mezc âteş ile âbı¹²⁰
- 293 Ol mey ki Süheyl görse anı
Dîdârına bahş eder Yemân’ı
- 294 Yâkût-ı revân ü la‘l-i seyyâl
Mînâyâ harîs ü câma meyyâl
- 295 Andan baña sun bir iki kâse
Tâ kalmaya yaşlı dilde tasa

¹²⁰ Bu mısraın vezninde problem olduğu düşünülmektedir.

- 296 Ser-rişte-i derde bestedir dil
Seng-i gam ile şikestedir dil
- 297 Mey ver ki ola güşûde gönlüm
Tab‘ın kıla âzmûde gönlüm
- 298 Ol meyle meşâmım eyle pür-tîb
Tâ şâhid-i kıssaya verem zîb
- 299 Kıl bâb-ı hayâtı meyle meftûh
Ver râh ile cism-i mürdeye rûh
- 300 Döndürdü felek beni kemâna
Tîr-i gama eyledi nişâne
- 301 Mey sun k‘alam intikâmım andan
Hâsıl kılayım merâmım andan
- 302 Başına çalam piyâle taşın
Ya‘ni kırayım kadehle başın
- 303 Mey sun baña sen nevâ-yı neyle
Sal vecde nevâ-yı nâyı meyle
- 304 Mey sun ki olam fesâne-perdâz
Mestâne kılam beyâna âğâz
- 305 Tâ dem çeke nây-ı neyle hâmem
Gül-gûn ola reng-i meyle nâmem
- 306 Tâ hâmeyi eyleyip füsûn-sâz
Efsûnla olam fesâne-perdâz
- 307 Belki ola bu kitâb tekmîl
Bu ‘ukdem ede şarâb tahlîl
- 308 Gûyende-i ‘aşk edip zebânı
İkmâl edeyim bu dâsitânı

309 İtmâm edeyim kitâb-ı ‘aşkı
Defter kılayım hisâb-ı ‘aşkı

310 Tâ kim kala bergüzâr benden
‘Âşıklara yâdigâr benden

Bu mebhâs, Perî’nin h’âb-ı hasretten uyanıp yıldızlarla sühan-gûy ve Mîhribân ile derd-i firâka çâre-cûy olduğu beyânındadır

311 Bir şeb ki sipîhr-i necm-efrûz
Kılmışdı nücûmun ehrimen-sûz

312 Çekmişdi saf-ı sitâregânı
Açmışdı tarîk-i kehkeşânı

313 Etmişdi çerâğ-ı mâhı rûşen
Mirrîh’e bağışlamışdı cevşen

314 Salmışdı Süheyl’e Müşterî meyl
Eylerdî şeme-i Leylî[yi] leyl

315 Vermişdi düzen se-târa Nâhîd
Eylerdî segâh u evci temhîd

316 Bir tâze çiçekdi her sitâre
Dönmüşdü felek şükûfe-zâra

317 Nesrini gören sanırdı nesrîn
Pervâneye benzemişdi Pervîn

318 Olmuş idi her sitâre bir gül
Yeksân idi Sünbüleyle sünbül

319 Geh hande ederdî geh tebessüm
Hem şem‘ idi hem şükûfe encüm

320 Çün h’âbdan oldu mâh bîdâr
Yıldızlara kıldı ‘arz-ı dîdâr

- 321 Ya'ni o perî-veş [o] gül-endâm
Çün görmedi h^vâb-gehde ârâm
- 322 İki gözün açdı âsumâna
Su bağladı cûy kehkeşâna
- 323 Çeşminden akıtdı seylâbı
Eşki ile sildi nakş-ı h^vâbı
- 324 Evc-i feleğe çıkardı âhın
Âteşlere yakdı mihr ü mâhın
- 325 Akıtdı misâl-i encüm eşkin
Döndürdü kevâkibe sirişkin
- 326 Nâhîd'e düşünce çeşm-i zârı
Sâz-ı tarabın kırıldı târı
- 327 Çün oldu 'Utârid'e kalem-keş
Takvîm-i nücûma düşdü âteş
- 328 Gördükde sitâre-i Yemân'ı
Yâd etdi Civân-ı mihrîbânı
- 329 Aytdı aña k'ey sitâre-i pâk
Ey meş'ale-i bülend-i eflâk
- 330 Ey yârime beñzeyen sitâre
Ben bahtı siyâha yok mu çâre
- 331 Gamdan ne gicem ne gündüzüm var
Yâ Rab ne siyâh yıldızım var
- 332 Meyl etmedi h^vâba tâ-seher-gâh
Yıldızlara bakdı eyledi âh

- 333 Çok söyledi sÛz-ı sîneden söz
Tâ-subh açılınca yummadı göz
- 334 Çün doğdu gün oldu subh rûşen
Nûru ile kıldı ‘âlemi şen
- 335 Celb etdi huzûra Mihribân’ın
Aytdı aña keşf-i dâsitânın
- 336 Bî-h^vâblığın hikâyet etdi
Derdinden aña şikâyet etdi
- 337 Yandım dedi ey huçeste dâye
Sal başıma lutfuñ ile sâye
- 338 Şimden girü sabra tâkatim yok
Gamdan şeb [ü] rûz râhatım yok
- 339 Sevgili değil miyim saña ben
Âhir acımaz mısın baña sen
- 340 Ey dâye sen et bu derde çâre
K’oldum gam ile hezâr pâre
- 341 Merdümler usandı gözyaşımdan
Aşdı gözümüñ yaşı başımdan
- 342 Koyma ola halka fâş râzım
Pâ-mâl-i nişîb ola firâzım
- 343 Lâyık mı ki dâsitân olam ben
Rüsvâ-yı cihâniyân olam ben
- 344 Çün hâline vâkıf oldu anıñ
Yandı oda kalbi Mihribân’ıñ
- 345 Aytdı aña k’ey büt-i perî-zâd
Ey reşk-i nigâr-ı kilik-i Bihzâd

- 346 Çeşmiñ yaşını sil olma giryân
Biñ dâye gözün yaşına kurbân
- 347 Âh etme yeter bu âh u nâle
Gül-berg-i tere akıtma jâle
- 348 Olma ser-i zülfüne girih-zen
Zencîriñi kılma müşge reh-zen
- 349 Bâlâ-yı bülendiñ eyleme pest
Kılma iki nergisiñ siyeh-mest
- 350 Pîrâheniñ etme gül gibi çâk
Kıl sîneñi hâr-ı gussadan pâk
- 351 Dermânını ben bulam bu derdiñ
Tedbîrin edem bu âh-ı serdiñ
- 352 Bu şeb götürüm seni Civân'a
Cânânı kılam enîs câna
- 353 Gûş etdi Perî çü nâm-ı yâri
Âh eyledi kalmadı karârı
- 354 Biñ şevk ile dedi Mihribân'a
K'ey murg-ı vefâya âşiyâne
- 355 'Aklı neye reh-nümây edersin
Vaslında anıñ ne rây edersin
- 356 Me'mûl müdür murâda ermek
Mümkin mi gül-i ümîdi dermek
- 357 Dâye dedi aña k'ey perî-veş
Ey 'aşk-ı Civânla dil pür-âteş

- 358 Ben Nâmver-i ümîd-h^vâhı
Şimdi ederim Civân'a râhî
- 359 Kılsın aña mâcerâyı tefhîm
Âmed-şüd-i râh-ı vaslı ta'lîm
- 360 Sabr etsin anıñla tâ-şebân-geh
Ahvâl-i cihândan olsun âgâh
- 361 Tâ kim ere şeb siyâh ola rûz
Maşrık şehi ola mağrib-efrûz
- 362 Herkes ola mest-i bâde-i h^vâb
Mecbûr ola h^vâba şeyh ile şâb
- 363 Bağlaya gözün çemende nergis
Meyl ede sükûta şem'-i meclis
- 364 Tebdîl-i libâs edip nihânî
Tenhâ görürüz gidip Civân'ı
- 365 Tâ-subh edip aña 'arz-ı dil-h^vâh
'Avdet ederiz yine seher-gâh
- 366 Bu râyı edince dâyeden gûş
Etdi özünü Perî ferâmûş
- 367 Dil-tengliğiñden oldu âzâd
Gül gibi açıldı hurrem ü şâd
- 368 Çün re'yi bu oldu Mihribân'ıñ
Kim hall ede müşkilin Civân'ıñ
- 369 Verdi söze Nâmver'le faysal
Kıldı işi re'yine muhavvel
- 370 Git dedi Civân'ı eyle âgâh
Söyle ki bu şeb tulû' eder mâh

- 371 Ol reşk-i perî misâfiriñdir
Nâhîd-i felek mu'âşiriñdir
- 372 Ol mâh ki mihr-i âsumândır
Bu gice sipihre mîhmândır
- 373 Bu vechile kıl Civân'ı tebşîr
Maksûre-i kalbin eyle tenvîr
- 374 Hem gizlü dut özgeden bu hâli
Hem özgeden eyle bezmi hâlî
- 375 Çün Nâmver aldı bu nüvîdi
Râm eyledi şâhid-i ümîdi
- 376 Âheng-i şitâb kıldı derhâl
Bâz etdi 'azîmete per ü bâl
- 377 Ol anda olup Civân'a vâsıl
Kâm-ı tarafeyni kıldı hâsıl
- 378 Tebşîr kılıp kudûm-i yâri
Şâd etdi dil-i Civân-ı zârı
- 379 Çün oldu Civân haberden âgâh
Biñ sûz-ı ciğerle çekdi bir âh
- 380 Az kaldı neşâtdan vere cân
Cânın ede ol nüvîde kurbân
- 381 Olsaydı verirdi hânûmânın
Eylerdi nisâr nakd-i cânın
- 382 Akıtdı misâl-i gevher eşkin
Dizdi müjeye ser-â-ser eşkin

- 383 Pes aytdı ki ey berîd-i maksûd
Ey re'yiñe râm baht-ı mes'ûd
- 384 N'etmek gerek ise eyle fermân
Etmek gerek ise bezl edem cân
- 385 Aytdı ki gerekdir olmak âgâh
Tâ kılmaya mekr çarh-ı bed-h'âh
- 386 Ma'kûl değıldir olmak eyemen
Şâyed ki ola kemînde düşmen
- 387 İmdi gerek ey Civân-ı hoş-rây
Biz de olalım nişîmen-ârây
- 388 Bast eyleyelim bisât-ı râzı
Yek-reng edelim niyâz u nâzı
- 389 Birlikde iki harîf-i mahrem
Hem-meşreb ü hem-zebân ü hem-dem
- 390 Bir encümen etdiler müheyyâ
K'âvîze idi aña Süreyyâ
- 391 Yek nağme olup iki hem-âvâz
Âheng ile bezme verdiler sâz
- 392 Âmâde kılıp şükûfe vü tîb
Halvet-geh-i bezme verdiler zîb
- 393 Duht-ı rezi eyleyip semen-pûş
Mînâ ile kıldılar hem-âğûş
- 394 Zülfün tar edip 'arûs-ı 'ûdun
Nâhîd'e yetirdiler sürûdun
- 395 İhzâr olunup mey ü ney ü çeng
Esbâb-ı neşâta verdiler reng

- 396 Çün bezm-i tarab musavver oldu
Esbâb-ı safâ müyesser oldu
- 397 Hasretle koyup dil intizâra
Göz bağladılar kudûm-ı yâre
- 398 Çün hüsrev-i hâverân şebân-gâh
Nasb eyledi kayravâna har-gâh
- 399 Giydi felek atlas-ı siyeh-reng
Nâhîd sürûda kıldı âheng
- 400 Meyl etdi siyâha şâhid-i rûz
Oldu meh-i rûşen encüm-efrûz
- 401 Şeb kıldı ‘arûs-ı mihri mestûr
Mâh oldu sitâregâna gencûr
- 402 Çün münkazi oldu sülsü leylin
Akdı suyu cûy-ı h^vâba meylin
- 403 ‘Azm eyledi h^vâb-gâha herkes
Her yerde kesildi kalmadı ses
- 404 Kalmadı haremde kimse bîdâr
Ne câriye kaldı ne perestâr
- 405 Meyl etdi menâma şâh bânû
Mehd oldu hayâl-i h^vâba zânû
- 406 Reftâra gelip Perîyle dâye
Meyl etdi hırâma serv ü sâye
- 407 Âdemden olup nihân perî-vâr
Şeb-revliğe oldular harîdâr

- 408 Bir râh tutup iki hevâ-h^vâh
Oldular emelle pâ-y-der-râh
- 409 Sür'atde müsâbakatla bâda
Bir anda ulaşıdılar murâda
- 410 Seyyâr olup ol iki sitâre
Erdiler o anda kûy-ı yâre
- 411 Oldular ümîd-gâha vâsıl
Mihmân-gede-i murâda dâhil
- 412 Çün gördü Perî Civân-ı zârı
Yandı oda sabr u ihtiyârı
- 413 Bir âh çekip cihânı yakdı
Hem dâyeyi hem Civân'ı yakdı
- 414 Çün gördü Civân bu turfe hâli
Söz demeğe kalmadı mecâli
- 415 Mecnûnlara döndü hayretinden
Âteşlere yandı gayretinden
- 416 Koymadı hücûm-ı beht ü hayret
Çeşminde bükâya kâbiliyyet
- 417 Huşk oldu dü çeşm-i eşk-bârı
Kalmadı bükâya iktidârı
- 418 Mebhût u asam çü cism-i bî-cân
Dîdâr-ı Perî'ye kaldı hayrân
- 419 Çok istedi kim bir âh kılsın
Cânâneye bir nigâh kılsın
- 420 Âh etmeğe mâni' oldu hayret
Nezzâreye hâ'il oldu gayret

- 421 Çün gördü bu hayreti perî-zâd
Bir kat daha oldu şevki müzdâd
- 422 Aytdı nedir ey Cîvân-ı müştâk
N'olduñ niçün oldu tâkatiñ tâk
- 423 Olduñ niye ey remîde hâmûş
Kim etdi seni bu gûne bî-hûş
- 424 Ey gonçe açıl bahâr geldi
Ey avcı uyan şikâr geldi
- 425 Mihmânımız oldu baht-ı bîdâr
İkbâl ile kıldı 'arz-ı dîdâr
- 426 Ey bülbül açıldı şâhid-i gül
Zülfün taradı 'arûs-ı sünbül
- 427 Bilmem ne için hamûşsun sen
Pervâne-i şu'le-pûşsun sen
- 428 Açıldı gül oldu bâğ gül-reng
Fevt etme bahârın ey şeb-âheng
- 429 Bir gicedir elde leyle-i kadr
Bil kadrin o leyl-i sa'din ey bedr
- 430 Ser-çeşmeye geldi âb-ı hayvân
Bul olmadan evvel anı pinhân
- 431 Çok eşk döküp pes ol semen-pûş
Kıldı anı mihr ile der-âğûş
- 432 Dutdu elin ol dü hefte mâhın
Bûs etdi dü nergis-i siyâhın

- 433 Zülf-i siyehiyle sildi eşkin
Mezc eyledi müşg ile sirişkin
- 434 Emdirdi aña lebân-ı nûşun
Meyle yerine getirdi hûşun
- 435 Çok gözyaşı döktü ol lebi nûş
Tâ açdı gözün Civân-ı medhûş
- 436 H'âbîde-i hayret oldu bîdâr
Medhûş-ı 'ademken oldu hüşyâr
- 437 Birbirin elin tutup iki ay
Halvet-geh-i bezmi kıldılar cây
- 438 Yek-dîğeri eyleyip der-âğûş
Hicrân gamın etdiler ferâmûş
- 439 Geh öpdü Civân Perî ayağın
Şerh eyledi aña sîne dâğın
- 440 Geh etdi Perî Civân elin bûs
Hem-cilve-i bülbül oldu tâvûs
- 441 Gâh etdi Perî Civân'ı meftûn
Gâh oldu Civân Perî'ye mecnûn
- 442 Geh zülfün edip Perî girih-gîr
Gösterdi Civân'a şekl-i zencîr
- 443 Geh la'lin edip Civân şeker-hand
'Arz etdi Perî'ye şerbet-i kand
- 444 Ebrûsu anıñ kemân-ı hurşîd
Gîsûsu bunuñ kemend-i ümmîd
- 445 Çeşminde bunuñ siyâh-mestî
Zülfünde anıñ hatâ-perestî

- 446 O çeşm-i siyehle fitne-perdâz
Bu tîr-i nigehle merdüm-endâz
- 447 O zülf-feşân bu çehre-efrûz
O rûzu şeb etdi bu şebi rûz
- 448 Çün oldu Perî Civânla ser-germ
Mahv oldu hicâb u kalmadı şerm
- 449 Meydân-ı neşât etdi sâkî
Oldu mey ü câm ile mülâkî
- 450 Evvel okudu kadeh du'âsın
Pes başladı vasfa mey safâsın
- 451 Cemşîd zamânın eyleyip yâd
Bezm-i meyi kıldı hüsrev-âbâd
- 452 Duht-i rezi koydular mezâda
Bâdeyle kadeh kadehle bâde
- 453 Oldu mey ile Süheyl-gûn câm
Hengâme-i câm buldu hengâm
- 454 Mey câm ile câm meyle gül-fâm
Geh câm mey oldu gâh mey câm
- 455 Kıldı mey ile Civân civânî
Hem-reng-i gül etdi erguvânı
- 456 Geh sundu Perî'ye geh Civân'a
Geh yâsemene geh erguvâna
- 457 Kânûn-ı muganni hoş-âheng
Nâhîd-i felekle çeng-der-çeng

- 458 Mîna-yı şarâb-ı âteşîn-hûy
Âyîne-i mehle rûy-der-rûy
- 459 Çün bezme neşât geldi meyden
Sâzende dem urdu nây u neyden
- 460 Çün kıldı mukaddimâtı temhîd
Bî-perde felekden indi Nâhîd
- 461 Def dâ'ire şeklin etdi tasvîr
Ervâhı anıñla kıldı teshîr
- 462 Ney sînesin etdi şerha şerha
Başladı nevâ-yı 'aşkı şerhe
- 463 Cûş-ı ney ile hurûş-ı barbet
Kıldı meyi şat piyâleyi bat
- 464 Mizmârdan erdi savt-ı Dâvûd
Nâkûs-dem oldu tahta-i 'ûd
- 465 Pür-velvele kıldı bezm ü râhı
Bî-gulgule kulkul-i surâhî
- 466 Mîna-yı mey oldu erguvân-reng
Çün kıldı ney erganûna âheng
- 467 Santûra sutûr çekdi mızrâb
Kânûna kemânı kıldı mihrâb
- 468 Ney Bârbed oldu hem Nikîsâ
Mey hem Hızır oldu hem Mesîhâ
- 469 Elmâs ile mezc olunca yâkût
Yâkût-ı rûh olurdu yâ kût
- 470 Sahbâ içilip sürüldü mestî
Kânûn-ı Cem üzre mey-perestî

- 471 Efsâne-i şem‘i eyleyip tay
Pervânelik etdi sâğar-ı mey
- 472 Mey oldu gül [ü] piyâle lâle
Bülbül gibi mutrib etdi nâle
- 473 Geh meyle olup piyâle-efrûz
Pervâneye kıldılar şebi rûz
- 474 Geh sûz u güdâzı kıldılar tay
Geh nâz u niyâza verdiler pey
- 475 Hüsrevle musâhib oldu Şîrîn
Hem-encümen oldu Veys ü Ramîn
- 476 Mecnûn‘ı şikâr kıldı Leylâ
Râm eyledi Yûsuf‘u Züleyhâ
- 477 ‘Azrâ‘ya muvâfık oldu Vâmık
Ma‘şûkuna vâsıl oldu ‘âşık
- 478 Geh zevk ile bâde etdiler nûş
Geh şevk ile nağme kıldılar gûş
- 479 Mest etdi Perî‘yi neş‘e-i mey
Cân verdi Civân‘a nefha-i mey
- 480 Mey kıldı bisât-ı bezmi gül-fâm
Birleşdi felekle gerdiş-i câm
- 481 Pervâne-i meclis oldu Pervîn
Sûz-ı dilin etdi nağme telkîn
- 482 ‘Ayyûka erişdi nâle-i çeng
Kesb etdi Süheyl bâdeden reng

- 483 Peymâneye döndü kâse-i mâh
Reşk-i felek oldu encümen-gâh
- 484 El-kıssa o iki ârzû-h^vâh
Keyf üzre o gice tâ seher-gâh
- 485 Nûş etdiler iştiyâk câmin
Subh eylediler firâk şâmın
- 486 Çün oldu tulû‘-1 subh nezdîk
Müşgîn varak-1 şeb oldu bârîk
- 487 Dem çekdi horûs-1 subh-gâhî
Uykudan uyandı murg-1 mâhî
- 488 Dâmen-keş olup dü keffe mîzân
Müşg-i şebin etdi narhîñ erzân
- 489 Gösterdi hamâyilini Cevzâ
Dîv-i şebe oldu dehşet-efzâ
- 490 Münşî-i hat-1 şu‘â-1 şî‘râ
Pervâne-i subha çekdi tuğrâ
- 491 Bercîs kılıp sipihri tenvîr
Envâr-1 Süheyl’i etdi tefsîr
- 492 Gösterdi Zühal firâk şeklin
Resm eyledi iştiyâk şeklin
- 493 Çeşmin şafak etdi gamla pür-hûn
Dâmân-1 sipihri kıldı gül-gûn
- 494 Mahv etdi felek hayât nakşın
Saldı ‘ademe Benât-1 Na‘şın
- 495 Hasretle seher teneffüs etdi
Hûn-1 şafakı tecessür etdi

- 496 Çün oldu şebe şafak zafer-yâb
Kalmadı çerâğ-ı ‘ayşda tâb
- 497 Gül-gûn’a müsahhar oldu Şeb-dîz
Şîrîn’ini gâ’ib etdi Pervîz
- 498 İşte budur işi âsumânîñ
‘Ahdinde sebâtı yok cihânîñ
- 499 Tâ etmeye bağrın âdemiñ hûn
Etmez bir içim su ile memnûn
- 500 Hiç kimse ile vefâsı yokmuş
Tâ var imiş âşinâsı yokmuş
- 501 Gül yok ki libâsın etmemiş çâk
Dil yok ki esâsın etmemiş hâk
- 502 Her yerde ki yandırır çerâğın
Revgan-keş eder fitîle dâğın
- 503 Kâvûs’u kılan külâhdan dûr
Keyhüsrev’i taht-gâhdan dûr
- 504 İskender’iñ etdi rûzunu şâm
Koymadı ki ala çeşmeden kâm
- 505 Ferhâd’iñ akıtdı kanlı yaşın
Seng-i sitem ile kırdı başın
- 506 Mecnûn’u düşürdü kûh u deşte
Uğratdı hezâr sergüzeşte
- 507 El-kıssa Civân ile perî-zâd
Çün vakt-i seherden etdiler yâd

- 508 Gözyaşını kıldılar şafak-reng
Mînâ-yı şarâba urdular seng
- 509 Ya'ni ki erip zamân-ı dūrî
Terk-i tarab etdiler zarûrî
- 510 Döndürdü yüzün Perî Civân'a
K'ey murg-ı belâya âşiyâne
- 511 Şimdi ki neşâta erdi encâm
Kaldı mey-i nâbdan tehî câm
- 512 Döndürse gerek vedâ' câmın
Telh etse gerek neşât kâmın
- 513 Artık bize yol göründü ey mâh
Olsak gerek iştiyâka hem-râh
- 514 Sen tut yine Nâmverle ârâm
Sabr et görelim ne eyler eyyâm
- 515 İkbâl olursa ger bize yâr
Rehberlik ederse baht-ı bîdâr
- 516 Hem-bezm oluruz yine dü hem-reng
Nâhîd-i sipihri eyleriz çeng
- 517 Pes dâyeye aytdı k'ey vefâ-dâr
Ey perde-keş-i harîm-i esrâr
- 518 Vakt oldu ki râh-cûy olalım
Dil-dâra vedâ'-gûy olalım
- 519 Ta'cîl edelim ki tengdir vakt
Âyîne-i sabra sengdir vakt
- 520 Çün muntazır idi dâye 'azme
Derhâl vedâ' kıldı bezme

- 521 Hasretle koyup Civân'ı encâm
Subh-ı emelini kıldılar şâm
- 522 Şeb-perde kılıp sevâd-ı leyli
Ketm etdiler âteş-i Süheyl'i
- 523 Menzil-gehe erdiler seher-gâh
Hiç kimseyi etmediler âgâh
- 524 Çün yârdan ayrılıp perî-zâd
Künc-i gamı mesken etdi nâ-şâd
- 525 Zülfü gibi düşdü pîç ü tâba
Hasret ile girdi câme-h^vâba
- 526 Almazdı eğerçi çeşmini h^vâb
Mümkün değil idi nakş ber-âb
- 527 Lîkin özün urdu h^vâba nâ-çâr
Tâ anlamaya rakîb-i bîdâr
- 528 Çün görmez idi özünde yara
Eyler idi hasm ile müdârâ
- 529 Nâ-çâr idi çün o hâne-ber-dûş
Rûbehle ederdî h^vâb-ı har-gûş
- 530 Bâline komuşdu gerçi başın
Lîkin akıdırdı kanlı yaşın
- 531 Seylâb edip eşk-i ıztırâbın
Al kana boyardı câme-h^vâbın
- 532 Bu derd ile kaldı zâr u nevmîd
Tâ-subh açıldı doğdu hurşîd
Temmet

19. Destâr-ı Hayâl

Mukaddime-i Destâr-ı Hayâl*Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün*

- 1 Nâmıyla Hudâ'nıñ etdim âğâz
Oldum bu hayâle kâr-perdâz
- 2 Her nâme k'aniñla nâmî olmaz
Şeh-nâme de olsa nâmı olmaz
- 3 Birdir o Hudâ-yı pâk ü akdes
Eñ pest kumaşı çarh-ı atlas
- 4 Bir zerre şümûs meş'alinden
Bir katre buhûr menhelinden
- 5 Hep kudretidir ki bî-tehâşî
Nesc etdi bu nîl-gûn kumâşî
- 6 Hep sun'-ı celîlidir eden kâr
Der-kâr değıl kalemle pergâr
- 7 Nakkâşî bu sakf-ı pür-nigârıñ
Nessâcî bu çarh-ı sebz-târıñ
- 8 Emriyle bu gûy-ı tîre devvâr
Hurşîd tevâbi'îyle seyyâr
- 9 Biñlerce benât perde-dârı
Bir hacleye aldı bu 'amârı
- 10 Bir pergeredir esîr-i tedvîr
Etmiş anı ol Hakîm teshîr
- 11 Biñ perde açar kapar içinde
N'isterse anı yapar içinde
- 12 Ger hâm ne puhte etse biñ cûş
Lâ-yüs'elidir o dîke ser-pûş

- 13 Bî-şübhe odur Hakîm-i mutlak
Mahsûsdur aña hikmet ancak
- 14 Birliğine rûz u şeb güvâhı
Vermekde sefîdi vü siyâhı
- 15 Bî-had salavât hem o pâke
Kim verdi şeref vücûdu hâke
- 16 Ahmed ki cihânı tutdu nûru
Nûr oldu ‘avâlîme zuhûru
- 17 Mahmûd adı hem makâmı Mahmûd
Nûruyla göründü bûd u nâ-bûd
- 18 Ol fâtih-i bâb-ı âferîniş
Fihrist-i kitâb-ı âferîniş
- 19 Ol mazhar-ı sırr-ı İsm-i a‘zam
Gencûr-ı hazîne-i mutalsam
- 20 Hem âline sahbına tahiyyât
K’anlarla mükerrem ekremiyyât
- 21 Bu nâme ki bir cihân-beyândır
Her pâk beyânı bir cihândır
- 22 ‘İbret alır ehl-i dâniş andan
Añlar ki neler çıkar cihândan
- 23 Bağdâd’da etdim anı ezber
Ârâyiş-i her kitâb u defter
- 24 Çok şu‘bede gösterir mutalsam
Dehriñ ne kumâş olduğun hem

- 25 Bu nâmeye herkes oldu destâr
Sarıldı başına mest ü hüşyâr
- 26 Bu nâme eğerçi muhtasardır
Lâkin bakılırsa mu‘teberdir
- 27 Süs verdi kalem bu dâsitâna
Olsun diyü bir eser cihâna
- 28 Bu nâmeye çün hitâm verdim
Destâr-ı Hayâl nâm verdim
- 29 Hem-vâre bunu niyâz-mendim
Bu zemzeme ile sâz-mendim
- 30 K’añsın okuyan bu dâsitânı
Hayr ile bu ‘abd-i nâ-tüvânı

Kıssa-i Emîr-zâde

- 31 Bu perdeyi keşf eden kühen-râz
Olmuş bu usûlde sühan-sâz
- 32 Kim var idi bir emîr-zâde
Rûşen-güher ü latîf ü sâde
- 33 Keşmîr’i [o serv etdi]¹²¹ Keşmîr
Etmişdi sözü o şehri teshîr
- 34 Çün dürr-i yetîm o dürretü’t-tâc
Mâm u pedere değildi muhtâc
- 35 Hem kimseye olmamışdı dâmâd
Âzâde idi o serv-i âzâd
- 36 Lâlâ idi aña bir kühen-pîr
Etmişdi civânı zabt u teshîr

¹²¹Metinde “etdi o serv”şeklinde kayıtlı olan kelime, vezinden hareketle [o serv etdi] şeklinde okunmuştur.

- 37 Kâr-âgeh ü kâr-dân ü hüşyâr
Tartmazdı anı ‘ayâr-ı ‘ayyâr
- 38 Kendi gibi Ferruh idi ismi
İsmiyle bir olmuş idi cismi
- 39 Beklerdi civânı gerçi Ferruh
Tâ sürmeye her piyâleye ruh
- 40 Ammâ ki civân düşüp hayâle
Dil bağlamışidi bir muhâle
- 41 Düşmüşdü hayâl-i kîmyâya
Vermişdi vücûd sîmyâya
- 42 Efsâne okurdu Bû ‘Alî’den
Bahs eyler idi hafî celîden
- 43 Bir gün dedi Ferruh’a ki lâlâ
Ey kadr-i sühân seniñle bâlâ
- 44 Yok mu ‘acabâ cihânda bir er
Üstâd ü hakîm ü kîmyâ-ger
- 45 Hem ola kamerle dâsitân-rân
Hem şems ola pûtesinde pinhân
- 46 Çokdan eririm bu ârzûda
Sîm-âb gibi bu cüst-cûda
- 47 Duydum var imiş Yemen’de bir er
K’eyler misi kîmyâ ile zer
- 48 Varmış eli hem de sîmyâda
Üstâd tılısm ü kîmyâda

- 49 Ferruh dedi añâ k'ey civân-baht
Olma bu hayâl-i kecle dil-saht
- 50 Yok aslı bu san'atın yalandır
'Ankâ gibi o da bî-nişândır
- 51 Yol bulmadı kimse hiç bu gence
Çok sâdeleri düşürdü rence
- 52 Bu dahme için çekildi çok renc
Renc oldu 'ayân görünmedi genc
- 53 Yok genc bulan bu kîmyâdan
Bir nakş gören bu sîmyâdan
- 54 Bu reng nice hayâl-kârı
Etmişdir esîr-i hâk-sârî
- 55 Kârûnları müflis etdi bu reng
Gösterdi nice civâna nîreng
- 56 Şâyeste değil ki merd-i hüşyâr
Kendin ede hem-'ayâr-ı 'ayyâr
- 57 Bu vâhimeniñ yüzün gören yok
Destâr-ı hayâlini ören yok
- 58 Sermâye-i sîmyâ 'ademdir
Elbette netîcesi nedemdir
- 59 Cûyende buña cihânda pek çok
Ammâ eserin bulan bir er yok

Hikâye-i Kîmyâ-ger

- 60 Kendi pederimden eyledim gûş
Kim dedi bir âfet-i nazar-pûş

- 61 Ya'nî civa gözlü bir siyeh merd
Kalbi kara yüzü zer gibi zerd
- 62 Düşdükçe nazar o kem-'ayâra
Gûyâ bulanırdı semm-i fâra
- 63 Gelmiş idi bir zamân bu şehre
Bulmuşdu bu san'at ile şöhre
- 64 Fermân-dihi bir civândı şehriñ
Dôlâbına düşmemişdi dehrîñ
- 65 El-kıssa o merd-i tîr-endîş
İblîs özü libâsı dervîş
- 66 Evvelce kapak urup hayâle
Vermiş idi kuvvet ihtimâle
- 67 Şöyle ki o kâr-âzmûde
Mikdâr-ı kifâye zer-i sûde
- 68 Hâkister ile karışdırıp pek
Etmiş idi tesmiye tayernek
- 69 Bir şey'e sarıp harîf-i 'ayyâr
Soñra aradı o 'ıtra 'attâr
- 70 Hem satdı o nâm ile o gerdi
'Attâra o hîle reh-neverdi
- 71 Çün verdi düzen bu yolda kâra
Ol sayrefi-i kühen-sitâre
- 72 Fermân-dihe bir 'arîza yazdı
Ol sâhib-i câha çâh kazdı
- 73 'Arz etdi ki merd-i kâr-sencim
Hem-sikke-i nev-'ayâr-ı gencim

- 74 Vardır haberim bu kîmyâdan
Sîmurg u tılısm u sîmyâdan
- 75 Tedbîrim ile tılâ' olur mis
İksîr-i hayâle kalb olur his
- 76 Fermân-dih edince bu sözü gûş
Deryâ gibi hırsı eyledi cûş
- 77 Dedi ne gerekse eyle tedbîr
Tâ kim oluna murâd teshîr
- 78 'Ayyâr dedi tayernek ister
Tâ ola emel husûl-güster
- 79 Fermân-dih o anda etdi fermân
Tâ kim buluna bu derde dermân
- 80 Derhâl arandı kûçe bâzâr
Cûyendelik etdi mest ü hüşyâr
- 81 Kazgân idi sanki şehr-i Keşmîr
Cûyende o şehr içinde kef-gîr
- 82 Kâra sarılıp misâl-i destâr
Cûyendeye oldular perestâr
- 83 'Attâr görünce cüst-cûyu
Akdı tama'ından ağzı suyu
- 84 Cûyende ile olup sühan-rân
Var bende dedi o köhne dermân
- 85 'Arz etdi aña o tîre hâki
Ol bâda veren hezâr pâki

- 86 Der-kâr idi kâra çünki der-kâr
Çün var idi ihtiyâc nâ-çâr
- 87 Aldı satın ol siyâh gerdi
Bulmak emeliyle râh-ı zerdi
- 88 Çün geldi tayernek oldu hâzır
Fermân-dîhi kâra kıldı nâzır
- 89 Katdı daha aña birkaç eczâ'
Gösterdi nazarda cevzi Cevzâ'
- 90 Beş nev' su ile kıldı tahmîr
Pencâb'a musahhar oldu Keşmîr
- 91 Minfâh bulundu geldi menkal
Âteş görününce döndü heykel
- 92 San'atla edip gubârı izhâb
Etdi zeheb âşikâr o kallâb
- 93 Minfâh nefesdi pûte dipsiz
Bilmem ne çorap örerdi ipsiz
- 94 Fermân-dih olunca hâk ber-ser
Ya'ni toz içinde gördü çün er
- 95 Çekdi gözüne o gerdden mîl
Gördü o nazarla peşşeyi fil
- 96 İzgânı eritdi pûte-i h'âb
Kırdı nazarıñ hevâ-yı sîm-âb
- 97 Çün oldu hayâli nakş o âba
Aldandı o sâde nakş-ı h'âba
- 98 Biñ sikke ururdu hırsı câna
Gûyâ içerisi darbhâne

- 99 Vardır dedi kîmyâ muhakkak
Genci bulurum anıñla mutlak
- 100 Emr etdi bulun daha tayernek
Şimdi ediñiz bu kâra dernek
- 101 Yordu nice pîr ile civânı
Arandı bulunmadı nişânı
- 102 Üstâda buyurdu kanda var bu
Dedi bulunur Hatâ'da bu bû
- 103 Halhâl suyunda bir yosundur
Mâhî vü nehengden masûndur
- 104 Bilmez anı lîk her bir üstâd
Her göze görünmez ol perî-zâd
- 105 Fermân-dih eğer ederse fermân
Beş ayda gelir bu derde dermân
- 106 Çün çeşmini hırs bağlamışdı
Kârın çürüğüle sağlamışdı
- 107 Pîş ü pes-i kâra bakmayıp hiç
Destâr-ı hayâle urdu sad pîç
- 108 Gencûra buyurdu k'ey direm-dâr
Üstâda getir hezâr dînâr
- 109 Çün erdi hezâr ol hizebre
Mânend-i buhâr çıkdı ebre
- 110 Biñ berk urup âhir oldu ferrâr
Fermân-dih'e âteş urdu tarrâr

- 111 Hâlâ gidiş oğlum ol gidişdir
Zann etme ki kîmyâ bir işdir
- 112 Bu gill u gış ile oldu muhtâc
Encâmı o kalb sikkeye tâc
- 113 Destâr-ı hayâldir cihân hep
Nessâcî perî gibi nihân hep
- 114 Mesmû‘u olunca nâm-ı destâr
Lâlâya dedi civân-ı hüşyâr
- 115 Söyle ki nasıldır ol ‘imâme
Kim sarmış anı hayâl-i hâma
- 116 Destâr ola mı hayâlden hiç
Kim eylemiş ol hayâli ser-pîç
- 117 Ferruh işidince bu hitâbı
Fark etdi hatâ ile sevâbı
- 118 Dedi aña k’ey emîr-i âgâh
Ferhunde seniñle efser ü gâh
- 119 Destâr ‘acîb dâsitândır
Ahvâl-i zamâna tercümândır
- 120 Diñle budur işte ol kühen-râz
Kim vehm ile olmuşidi dem-sâz

Destâr-ı Hayâl

- 121 Nessâc-ı sühan harîf-i leffâf
Olmuş bu revişle dâsitân-bâf
- 122 Kim vardı cihânda bir civân-merd
Destârına konmamışdı hiç gerd

- 123 Eyledi Hatâ ilinde hânlık
Mülkünde sürerdi kâmurânlık
- 124 Memdûhu idi cihâniyânın
Derlerdi nizâmıdır cihânın
- 125 Meşhûr idi Kâmurân'dı nâmı
Tutmuşdu o semti ihtişâmı
- 126 Bilmez idi mâlının hisâbın
Açmışdı sehâ vü cûd bâbın
- 127 Muhtâca verirdi genc bî-renc
Yek-sândı yanında hâk ile genc
- 128 Destâra merâkı vardı gâyet
Eyledi külâhdan şikâyet
- 129 Sarmışdı anı hayâl-i destâr
Destâr arardı çâr nâ-çâr
- 130 Tâ geldi o şehre bir kühen-kâr
Durmazdı başında hiç destâr
- 131 Pîr idi velîk hîlede genc
Hîleyle bulurdu genc bî-renc
- 132 Geçmişdi sipîhr çenberinden
Olmuşdu habîr her yerinden
- 133 Bilmişdi hayâl-i Kâmurân'ı
Ol hiçe sayan cihâniyânı
- 134 Her n'etdi ise o pür-fesâne
Kendini iletđi Kâmurân'a
- 135 'Arz etdi ki ben 'imâme-bâfım
Bu fenne 'acîb mû-şikâfım

- 136 Nesc eylerim öyle pâk destâr
Hurşîd anı görse der ki dest âr
- 137 Dûlbend aña târ-ı gîsu-yı hûr
Keşmîr'e gider işitse fağfûr
- 138 Dôlab-ı sipîhr dest-gâhım
Destâra görünmemiş külâhım
- 139 Râmiş-ger-i çarh rişte-bâfım
Gîsû-yı ferîştedir kelâfım
- 140 İstebraka rağbet eylemez hiç
Görse anı şeyh-i taylasân hiç
- 141 Hâssiyyeti çok o nev kumâşîñ
Hiç örneği yok o nev kumâşîñ
- 142 Ez-cümle kim anı sarsa başa
Eyler nefesi nüfûz taşa
- 143 Aña görünür defineler hep
Münkâdı olur hazîneler hep
- 144 Hırsızları eyler âşikârâ
Hiç kimseye eylemez müdârâ
- 145 Bir hâssası da harâm-zâde
Görmekde kalır anı piyâde
- 146 Ya'ni aña hiç nigâhı ermez
Erse dahi pîç ü tâb vermez
- 147 Giydirdi kuşatdı ol hayâli
Farz etdi 'imâme bir muhâli

- 148 Bu sözü edince Kâmurân gûş
Öz tâcını eyledi ferâmûş
- 149 Ol rütbe sevindi bu haberden
Kim etmedi fark pâyı serden
- 150 Huzzâra dedi nedir bu teshîr
Destâr değil bu mülk-i Keşmîr
- 151 Üstâd-ı hezâr-fendir el-hak
Üstâd var ise budur ancak
- 152 Başdan atılır mı böyle destâr
Hem başda durur bilir hem esrâr
- 153 Pîçlikleri bir bir eyler ifşâ
‘Îmâme olur mu bundan a‘lâ
- 154 Hiç olmaz ise bu turfe destâr
Pîçlerden eder bizi haber-dâr
- 155 Endâze nedir bu nev kumâşa
Âyâ çıka mı bu kâr başa
- 156 Çün yok idi içlerinde bir pîr
Tâ ede bu pîç ü tâba tedbîr
- 157 Nev-câh idi ağlebî civân hem
Bunlarla bir idi Kâmurân hem
- 158 Hiçbiri değildi dûr-endîş
Tâ eyleye ihtiyâtı der-pîş
- 159 Kimse demedi hayâldir bu
Mansûbe-i ihtimâldir bu
- 160 Olsaydı ger öyle ince bir kâr
Lâ-büd nazara olurdu dûçâr

- 161 Ger örse idi o yolda destâr
Kendi başına sarardı tarrâr
- 162 Hiç bakmadılar kuruyla yaşa
Çıksın dediler bu kâr başa
- 163 Nessâc ne derse hâzır olsun
Tâ kâr-ı nühüfte zâhir olsun
- 164 Mâkûk bulundu kâr-geh hem
Baş koydu bu kâra nice ser hem
- 165 Nessâc görünce iltifâtı
Destâra olan teveccühâtı
- 166 Bildi ki vücûd buldu sihri
Mu‘ciz yerine tutuldu sihri
- 167 Gördü ki füsûnu etdi te’sîr
Î‘câz gibi kulûbu teshîr
- 168 Ne sarığa bakdı ne külâha
Dört elle sarıldı dest-gâha
- 169 Hîleyle revâc verdi kâra
Teshîr-i hayâle buldu çâre
- 170 Gör kim neler etdi hâmlıklar
Oldurdu ne telh-kâmlıklar
- 171 Süs verdi ser-i hayâl-i hâma
Pîçlik ile pîçîş-i ‘imâme
- 172 Gûyâ ipe çıkdı köhne cân-bâz
Bâzî vü füsûna kıldı âğâz

- 173 Ne pûd ‘ayân ne târ ma‘lûm
‘Îmâme dokurdu lîk mevhûm
- 174 Vehm ile idi o rûtbe mahbûk
Yok derdi gören elinde mâkûk
- 175 Dôlab-ı ‘ademde dest-gâhı
Ermez idi kimseniñ nigâhı
- 176 H’ânında simât-ı “len terânî”¹²²
Helvâsı anıñ da “ten tenânî”
- 177 Meşgûl idi merd-i kâr kâra
Sarmışdı hayâl pûd u târa
- 178 Her bir işe bir kapak ururdu
Hep işleri kapalı görürdü
- 179 Çün geçdi biraz zamân aradan
Ses çıkmadı tabl-ı sîmyâdan
- 180 Emr eyledi Kâmurân ki bir merd
Olsun bu hayâle rîsmân-gerd
- 181 Bâfendeye olsun âferîn-ber
‘Îmâmeye muntazır desin ser
- 182 Çün aldı bu emri Kâmurân’dan
Ayrıldı revende âsitândan
- 183 Bâfendeye geldi bu haberle
Girdi içeriye kerr ü ferle
- 184 Gördü ki o merd-i kâr-perdâz
Eyler ser-i dest-gehde pervâz

¹²² len terânî: “Beni (dünyada) katiyen göremezsın.” (A‘râf-7/143)

- 185 Sür'atle bir el gelir giderdi
Lâkin göremezdi ki n'ederdi
- 186 Bir şey yoğidi nazarda ammâ
Pinhân idi kâr merd peydâ
- 187 Etdikçe nigâh dest-gâha
Nefsince düşerdi iştibâha
- 188 Çün görmedi dest-gehde destâr
Pîçliğine zâhib oldu nâ-çâr
- 189 Pîç olduğun etmemekçün izhâr
Hâsiyyet-i pîç ü tâb-ı destâr
- 190 Vardı ileriye mevkıfından
Nâdimdi biraz tevakkufundan
- 191 Şerm ile edip hemân dehen-bâz
Bâfendeye oldu âferîn-sâz
- 192 کاحسنت ایا یکانه دهر
Ferhunde kudûmuñ ile bu şehr
- 193 Baş bağlayalı kamerle hâle
Nesc etmedi dehr böyle kâle
- 194 Pes söyleyip emr-i Kâmurân'ı
Destârına sardı dâsîtânı
- 195 Biñ argaç arışla etdi 'avdet
Verdi yine ol hayâle kuvvet
- 196 'Arz eyledi k'ey bülend-har-gâh
Çok râz-ı nihândan oldum âgâh
- 197 Devr edeli çarh-ı pîç-der-pîç
Bir böyle sarık sarılmamış hiç

- 198 Hulyâ añâ pûd u sîmyâ târ
Hiç sarmadı kimse böyle destâr
- 199 Bir tâze kumâş-ı bî-bedeldir
Var ise bu halka-i Zühal'dir
- 200 İnceydi o rütbe târ u pûdu
Gelmezdi görünmeğe vücûdu
- 201 Etdiyse de 'arz mâcerâyı
Ahvâl-i tılısm ü kîmyâyı
- 202 Lîk etmedi Kâmurân'ı kâni'
Tasdîka tevehhüm oldu mâni'
- 203 Gönderdi daha nice haber-dâr
Çıksın dedi başa kâr-ı destâr
- 204 Gönderdiği her harîf-i çâlâk
Yok olduğun etmişiken idrâk
- 205 Gördüm der idi ederdi ısrâr
Yokluk nazarında gör neler var
- 206 Bî-çâre sanırdı kendini pîç
Destâra demezdi pîçdir hiç
- 207 Çün ilk giden demişdi gördüm
Destârını ol hayâlin ördüm
- 208 Hep uydular ilke son gidenler
Destâr-ı hayâli seyr edenler
- 209 Kimse diyebilmedi sarık yok
Şeytânîñ ayağı var çarık yok

- 210 Bir pîç sözü merd-i pîç-dânîñ
Yıldırımışidi gözün cihânîñ
- 211 Yokdur eden iltizâm-ı kârı
Tâ añlaya kâr-ı pûd u târı
- 212 Kibrinden ederdi kimisi ‘âr
Olmazdı netîce-cûy-ı destâr
- 213 Bakmazdı kimi ta‘assubundan
‘Ucb eyler idi ta‘accübünden
- 214 ‘Îmâmesine kimi örüp pîç
Derdi bu tarakda yok bezim hiç
- 215 Kimi der idi bu sîmyâdır
Ser-pûş-ı tılısm u kîmyâdır
- 216 Söylerdi kimi neme gerekdir
Hulyâ ile vehm müşterekdir
- 217 Mâkûku başında pârelensin
Kim pîç ise yüzü kârelensin
- 218 Pîçlikden ederdi cümlesi pîç
Bulunmadı bir kocunmayan hiç
- 219 Göstermedi baş hulâsa bir er
Pâkîze-nejâd u pâk-gevher
- 220 Tâ kimseye etmeyip müdârâ
Efsâneyi ede âşikârâ
- 221 Birleşmez idi iki hem-âvâz
Tâ eyleye cilve şâhid-i râz
- 222 Bir yana atıp hirâs [u] tersi
Bî-vehm edeler hayâl-i persi

- 223 O hasm buña bu aña düşmen
Bir vakt o değıldi bundan eymen
- 224 El-kıssa o vehm-i hîç-der-hiç
Kılmış idi Kâmurân'ı pür-pîç
- 225 Etdikçe 'imâme sözlerin gûş
Kalkar oturur olurdu hâmûş
- 226 Olmuş idi ol 'imâme-endîş
Destâr yolunda sanki dervîş
- 227 Dikmişdi zebân-ı güft-gûyu
Beklerdi nesîc-i ârzûyu
- 228 Ağrıtdı başın hayâl-i destâr
İhzârını etdi âhir ısrâr
- 229 Nessâca gidince bu haberler
Destârdan oldu nice serler
- 230 Bildi ki direng câ'iz olmaz
Kalırsa sarık külâhı olmaz
- 231 Nesc eylediğı kumâş-ı tezvîr
şâyed vere reng ederse te'hîr
- 232 Gönderdi haber ki bitdi destâr
Bir tepsi ile bir örtü der-kâr
- 233 Birlikde külâh-ı Kâmurân'ı
K'öz destim ile saram ben anı
- 234 Çün bunlar olundu hep müheyyâ
Efsûna revâc verdi hulyâ

- 235 Bâfende-i çîre-dest-i ‘ayyâr
Var gibi elinde sanki destâr
- 236 Kalkıp ayağa dedi ki ey nâs
Zann etmeyesiz bunu ki kirbâs
- 237 Nâdîde bir özge perniyândır
Pîçlerden o dilsitân nihândır
- 238 Ser-rişteye oldu çün girih-zen
Bir halk-ı cihâna oldu reh-zen
- 239 Etmişdi harîf-i kâr pinhân
Destâr-ı hayâle halkı hayrân
- 240 Sehhâr idi san o merd-i ‘ayyâr
K’olmuşdu esîri mest ü hüşyâr
- 241 Sâ’idlerin eyleyince teşmîr
Öpdü elin âstîn-i teshîr
- 242 Keyfince külâha sardı destâr
Mest eyledi halkı kendi hüşyâr
- 243 Ta’zîm ile koydu ol mübâhî
Tepsiye ‘imâmesiz külâhı
- 244 A’yâna ‘ayân değildi mendîl
Pîçlik anı eylemişdi temsîl
- 245 Ol rütbe ki iltibâs ederdi
Herkes yoğu var kıyâs ederdi
- 246 Âhir ne ise o baş belâsın
Kaldırdılar okuyup du’âsın
- 247 Soranlar o günde ol hayâlî
Ma’nâlar içinde bî-me’âlî

- 248 Baş üzre getirdiler huzûra
Baş bağladılar sürûr u sûra
- 249 Herkes ayağ üzre bekler iken
Hulyâyı hayâle ekler iken
- 250 Pûşideyi ref' kıldı nessâc
Gösterdi özün 'imâmesiz tâc
- 251 Alkışladılar cemî'-i huzzâr
Tahsîn ederek anı zihî kâr
- 252 'Îmâmesini o bî-nişânîñ
Giydirdi başına Kâmurân'ın
- 253 Nessâc bilirdi yok bu kâle
Kendi de şaşardı bu hayâle
- 254 Bir 'ömr idi ol 'imâmesiz tâc
Tafsîli hezâr 'ömre muhtâc
- 255 Herkesde hezâr âferînler
Taklîd-i zamâne nev-zemînler
- 256 Meydân-ı hayâle at sürüşler
Görmeyiş içinde çok görüşler
- 257 Tahsîn eder idi anı herkes
Ol lâşeye cümlesiydi kerkes
- 258 El-kıssa vücûdsuz bir işden
Yokluklara doğru bir gidişden
- 259 Çıkdı neler oldu âşikârâ
Biñ reng çıkardı bir müdârâ

- 260 Herkes ana bir hediye verdi
Destârı kadar vebâle girdi
- 261 Sîm ü zere gark oldu nessâc
Nessâcken oldu sâhib-i tâc
- 262 Birçok paralar alıp savuşdu
Maksûduna ‘âkıbet kavuşdu
- 263 Gör sen ki o gün ne kâr döndü
Ne kâr ki kâr-bâr döndü
- 264 Leb-rîz idi beht o encümende
Hayret gül açardı ol çemende
- 265 Zencîr urulurdu pâ-yı mûra
Sürme çekilirdi çeşm-i kûra
- 266 Seyyân görünürdü kâh u kâhû
Bir yerde gezerdi âh u âhû
- 267 Olmuşdu zamâneniñ gözü kûr
Fîli görür idi der idi mûr
- 268 Herkesde bir ihtimâl-i vehmî
Sarmış kulağın hayâl ü vehmi
- 269 Dolmuşsa ne ile gûş-ı hûşu
Anı görür idi çeşm-i gûşu
- 270 Vaktiyle ne söylemişse üstâd
Gûşuna ederdi ol sözü yâd
- 271 Vehme meselâ deseydi destâr
Destâr görürdü anı nâ-çâr
- 272 Çün görmedi Kâmurân ‘imâme
Baş sallamadı hayâl-i hâma

- 273 Başında hemân duyardı bir tâc
Destâra görürdü tâcı muhtâc
- 274 Lâkin o kadar görürdü iğrâk
Kim ol yok için kalırdı müştâk
- 275 Hiss etmese de başında destâr
Tağlît verirdi hâl-i huzzâr
- 276 Bakdıkça telâş-ı hâss u ‘âma
Gûyâ görünürdü bir ‘imâme
- 277 Hayretde idi tevehhümünden
Ol vâhimeniñ teccümünden
- 278 Söyledi nedir bu hâl yâ Rab
Hak demeğe yok mecâl yâ Rab
- 279 Destâra bedel zamâne hayfâ
Giydirdi baña külâh-ı ihfâ
- 280 Ben ol külehe inanmamışdım
Ol nakş ber-âba kanmamışdım
- 281 Derdim ki küleh giyerse insân
Gözlerden olur mu hiç pinhân
- 282 Gerçek imiş ol külâh gerçek
Giydim anı bende kalmadı şek
- 283 Destârım anıñçün oldu pinhân
Nâmım dahi rûzgâra destân
- 284 Geh derdi ki sardı dest-i takdîr
Bu sarığı hiç eder mi tağbîr

- 285 Tenhâ baña mı sarıldı destâr
Destâra kim olmadı perestâr
- 286 Hiç kaldı yanında Kâmurân'ın
İkbâl ü teveccühü cihânın
- 287 Vicdânı haber verirdi işden
Lâkin çekinirdi serzenişden
- 288 Pîçide idi hayâle pîçlik
Vermezdi mecâl kâle pîçlik
- 289 İz'ânı duyardı yok 'imâme
Düşme der idi hayâl-i hâma
- 290 Lâkin kapamışdı [gözün]¹²³ ol merd
Halkın dolamışdı başına derd
- 291 Derdi yüreğinde bu ne âyâ
Gizlü baña halka âşikârâ
- 292 Ne şu'bededir bu âsumânda
Bir ben mi piçim 'aceb cihânda
- 293 Maksûd nihân 'imâme mevhûm
Bilmezdi ki neylesin o mazlûm
- 294 Dönmezdi başında kâmurânlık
Derdi ki baña harâm hânlık
- 295 Hânlık mı eder harâm-zâde
Gitsin mi bu tâc u taht bâda
- 296 El-kıssa o kâr-ı puhte nessâc
Ol penbeye oldu saht hallâc

¹²³ Bu kelime metinde "gözler" şeklinde kayıtlıdır.

- 297 Duymuşdu o gün bu hâli bir pîr
Etmişdi bu hâl aña da te'sîr
- 298 Kâr etmişidi o pîre bu kâr
Kim kendi ilinde kaldı bu 'âr
- 299 Kendi vataniyçün etdi ey vây
Olduñ dedi hayf dehre rüsvây
- 300 Aldanıcılıkla şöhret aldıñ
Dehriñ nazarında pest kaldıñ
- 301 Bir bî-ser ü pây bî-'imâme
Çorap öre bunca hâss u 'âma
- 302 Destârın elinden eyleyip dâd
Eylendi bu çend beyti inşâd
- 303 Darbü'l-mesel olmasın mı bu beyt
Yasa bedel olmasın mı bu beyt
- 304 Nâdîde sarık sarıp zamâne
Giydirdi külâh Kâmurân'a
- 305 Bu ilk hatâsıdır hatânıñ
Kim başını sardı mâcerânıñ
- 306 Bu kâle Hatâ'da nesc olundu
Ol hittada bu hatâ bulundu
- 307 Bu yokluğu hiç bilmeyen yok
Müşkil burası ki yok diyen yok
- 308 İşte bu hayâldendir ancak
Var yok arasında mahv olur hak
- 309 Olsaydı ger ihtiyât işde
Destâr kalırdı serzenişde

- 310 İşde olunaydı ger te'emmül
Yâ sâhte pîçliğe tahammül
- 311 Çıkmazdı başa bu kâr-ı mevhûm
Nessâc u nesc olurdu ma'lûm
- 312 Çün yok idi içlerinde bir merd
Kâr-âgâh ü kâmil ü cihân-gerd
- 313 Bir yâve ser-i niyâz-ı mûda
Etdi nice biñ küleh rübûde
- 314 Feryâd-ı hatâ beliyyesinden
Taklîd ü riyâ beliyyesinden
- 315 Yâ Rab bu ne i'tikâd-ı bâtil
K'idrâkden etdi halkı 'âtıl
- 316 Sayd hayf ki bir esâs-ı mevhûm
Enzârda tutdu hakkı mektûm
- 317 Mefkûd mudur beşerde iz'ân
Yok mu nazarında nûr-ı im'ân
- 318 Tecvîz olunur mu lâubâlî
Bir ülkeye pîçlik ihtimâlî
- 319 İşte yakar âdemi bu işkâl
Merdûd kalır nazarda ikbâl
- 320 Allâh basîret etsin ihsân
Yoksa mütenebbih olmaz insân
- 321 Tarrârîñ işi külâh kapmak
Kaptırma yoluna iş mi sapmak

- 322 Bir mel‘abedir cihân ki destâr
Etmîş anı kendine perestâr
- 323 ‘Âkil mi bu sûrete kananlar
Destâr-ı hayâli var sananlar
- 324 Efsûs ki bir harîf-i çâlâk
Aldı nicenin başından idrâk
- 325 Bir ülkeyi pâ-y-mâl kıldı
Pîçîde-dil-i hayâl kıldı
- 326 İnce düşünülse bu hayâle
Vermez mi netîce bir muhâle
- 327 Gör neyledi nev-resîdelikler
Açdı külehe nice delikler
- 328 Olsa da nazarda her biri cin
Çarpar nazarın hadâset-i sin
- 329 Bir şehri düşürdü bir müdâhin
N’etsin buña sâl-horde kâhin
- 330 Cûyende gerek ki kâmil olsun
Tâ nesc-i murâd hâsıl olsun
- 331 İşte bu netîce-i ta‘assub
Nesc etdi ‘imâme-i ta‘accüb
- 332 Bu vâhimeler garazla mahsûs
Âyâ beşeriyete mi mahsûs
- 333 Pûç oldu garazla hayf ‘âlem
Pîç oldu müdâhaneyle âdem
- 334 Peymâneleri garazla leb-rîz
Bunlar bed ü nîk eder mi temyîz

- 335 İzhâr-ı muhâlefet ne düşvâr
Bir böyle cihâna bir cihân-dâr
- 336 Çün erdi makâle bu makâma
Ferruh sözü bağladı hitâma
- 337 Lutf ile olup civân şeker-hand
Tûtî-i makâli kıldı pür-kand
- 338 Dedi aña k'ey debîr-i ferruh
Dânâ-yı hayâl-i Çîn ü Halluh
- 339 Pek nesci güzel bu dâsitânîñ
Destârını kapmış âsitânîñ
- 340 Oldum mütenebbih ey hîred-mend
Bu söz baña oldu bir büyük pend
- 341 Yok mu daha bir eser pederden
Tâ hisse alam ben ol eserden
- 342 Yakdı ciğerim garazlı sözler
Kûr oldu yazık garazla gözler
- 343 Olmuş bize pîşe müşkile bak
Demek aka kara karaya ak
- 344 Destâr-ı cihân garazla mensûc
Anîñ ile penbesi de mahlûc
- 345 Keşmîr ise de sarınma şâlin
Keşmîr'e bağışla şâl ü mâlin
- 346 Bünyâdı harâbdır cihânîñ
Dôlabı serâbdır cihânîñ

347 Ferruh göricek civâmı hüşyâr
Gösterdi sühandâ başka bir kâr

348 Bir kıssa bulup muvâfik-ı hâl
Dedi aña k'ey sipih-r-i ikbâl

349 Beñzer o fesâne bu misâle
Derdi pederim bir ehl-i hâle

Hikâye-i Rûbâh

350 Kim dilküyü gördüler gürîzân
Üftân idi gâh gâh hîzân

351 Sordu biri k'ey devende rûbâh
Pûyende niçünsün eyle âgâh

352 Dedi ki birinden eyledim gûş
Kim şehrde bir ser-i sitem-pûş

353 Üştürleri der-katâr edermiş
Zûr ile zebûn-ı bâr edermiş

354 Rûbâha dedi ki ey tebeh-kâr
Dîvâne misin bu nice güftâr

355 Beñzer deveye nereñ ki merdüm
Etsin seni cüst-cûda reh-güm

356 Rûbeh dedi kim değılsiñ âgâh
Pür-‘arbededir bu köhne har-gâh

357 Hakkımda der ise bir garazkâr
Üştür-beçedir bu kim olur yâr

358 Dilkülügüm añladınca tâ ben
Gider ara yerde post elden

- 359 İşte bu da bir garîb destân
Rûbehle şütür nazarda yek-sân
- 360 Ammâ yine kâr-bîn-i pür-hûş
Gördükçe olur bu hâli hâmûş
- 361 Kim dehr olalı bu idi hep hâl
Bir vakt deĝişmedi bu minvâl
- 362 Her kimde ki ola hûş u ferheng
Atmaz bu hayâl-hâneye seng
- 363 İş sâhibi öyle iş oñarmış
Destârı ören bu gûne sarmış
- 364 Hengâme olur ki bir sitemkâr
Dünyâyı eder sitemle bîzâr
- 365 Hengâm gelir ki pîr-i mazlûm
Bir saht civân elinde me'lûm
- 366 Deryâda gehî binâ eder şehri
Bir şehri bir anda geh yıkar dehr
- 367 Geh bir dür-i âb-dâr u şeh-vâr
Galtân has u hâkde kalır h'âr
- 368 Ne mâh-cebîn ne nâzenînler
Ne zülf ne turreler ne çînler
- 369 Kaldı sitem âteşinde pîçân
Şemşîr-i sitemle oldu bî-cân
- 370 Ne tâc ne tahtlar ki gerdûn
Bir lahza içinde kıldı vârûn
- 371 Bî-ser nice hüsrevî külehler
Galtîde-i hâk nice şehler

- 372 Çok bî-günehi sipihr-i gaddâr
Biñ kayd-ı hevâna kıldı dûçâr
- 373 Kimisi ‘ataşdan eyliyor âh
Kimi su içinde gark u güm-râh
- 374 Fir‘avn’a Hudâ’lık etdiren kim
Cemşîd’e gedâlık etdiren kim
- 375 Geh bir seg için zebûn olur şîr
Bir peşseye gâh pîl nahcîr
- 376 ‘Adl ü siteme verir müsâvât
Dehriñ nazarında yok mübâlât
- 377 Kânûnu yok âsiyâb-ı dehriñ
Tâbi‘ aña devri mâh u mihriñ
- 378 Geh baht ile köhne kelle-i hâr
Ta‘zîm bulur misâl-i efser
- 379 Ferruh sözü hatm edince tekrâr
Oldu o söze civân harîdâr
- 380 Dedi nicedir o kelle-i hâr
Baht ile ne gûne buldu zîver
- 381 Ferruh dedi bu garîbdır pek
Ya‘ni mesel-i ‘acîbdır pek

Hikâye-i Baht u Cehd

- 382 Kim bir gün ikisi baht ile cehd
Birbirleri ile kıldılar ‘ahd
- 383 Tâ göstere herkes öz hayâlin
Nâdîde kumâş-ı bî-misâlin

- 384 Herkes hünerin edip müheyyâ
Öz ma‘rifetin ede hüveydâ
- 385 Oldu ikisi de san‘at-endîş
Verdi işe her biri pes ü pîş
- 386 Evvel işe baht kıldı âğâz
K’oldu bir eşek başıyla hem-râz
- 387 Bir kelle-i har-nümâ-yı köhne
Gûş u düm ü pôstdan bürehne
- 388 Düşmüş idi reh-güzerde pâ-mâl
Baht anı görünce oldu derhâl
- 389 Ol kelle-i har-nümâda pinhân
Cehd anda bu kâra kaldı hayrân
- 390 Kırk elli dakîka soñra bir pîr
Zünnârı belinde târ-ı teshîr
- 391 Gördü orada gelip bu başı
Gûyâ kuşu urdu atdı taşı
- 392 Pergâr gibi dolandı devrin
Tâ eyleye fehm sırr u gavrın
- 393 Keşf eylediği nişânelerden
Ezberlediği fesânelerden
- 394 Dedi ki ser-i har-ı Mesîhâ
Mutlak budur eylemem tehâşâ
- 395 Bu kelle o kelle-i muvakkar
K’aniñ yeridir sipihr-i ahzar
- 396 Har-mühresine bulunca rişte
Gönderdi hemân haber güneşte

- 397 Geldi biri beyne biñ haşemle
Zerrîn büt [ü] micmer ü ‘alemle
- 398 Sağında solunda nice ruhbân
Taktîs yolunda hep senâ-h^vân
- 399 Şemmâs u keşîş ü kıss u kıssîs
Hep bir yere geldi ehl-i takdîs
- 400 Etrâfın alıp misâl-i pergâr
Ta‘zîm ile oldular perestâr
- 401 Pâk eylediler gubâr u hâkin
Tutdular el üzre cism-i pâkin
- 402 Baş üzre götürdüler o hiçi
Destâr-ı hayâl-i pîç pîçi
- 403 Etdikçe nazar o başa evbâş
Derdi mütehassirâne ey kâş
- 404 Bir böyle eşek başı olaydım
Bir böyle büyük şeref bulaydım
- 405 Min-ba‘d ta‘assuba sarılmam
Eşek başı deseler darılmam
- 406 Başlar üzerinde gezdi o baş
Âdem buña olmasın mı evbâş
- 407 Bu hâli görünce cehd-i nâ-kâm
Döndü başı başdan oldu sersâm
- 408 ‘Arz eyledi bahta k’ey ser-efrâz
Ben görmemişim bu gûne i‘câz

- 409 Başa ıkamam seniñle ey baht
Her hâlde ben zebûn u sen saht
- 410 Kalmam yine lîk san‘atımdan
Durmam girü sa‘y u himmetimden
- 411 Har kelleler ile hoşça kal sen
Mağz-ı hıredi yer eylerim ben
- 412 Mağz isterim ey bülend-pervâz
Ben lâşeye bâlim eylemem bâz
- 413 Gâhî kem ü geh füzûnsun ey baht
Sen de kadere zebûnsun ey baht
- 414 Yok hiç seniñ elinde bir şey
Biz mürdeyiz ikimiz kader hay
- 415 Etdikçe civân bu hâli tasvîr
Eylerdi cünûna ‘aklı zencîr
- 416 Söyler idi Ferruh’a ki ey pîr
Ey re’yi eden savâbı teshîr
- 417 Har-kelleye menzil olsa Keyvân
Har-gâh-ı cihâna kalma hayrân
- 418 Har-kelleyi de sen etme tahkîr
Zîrâ o dahi esîr-i takdîr
- 419 Ne bahtıñ elinde ne ferîşte
Taktîriñ elindedir bu rişte
- 420 Sen sa‘yedesin eğerçi hep lîk
Taktîrin elindedir bed ü nîk
- 421 Bir kuru kafayı gâh eder tâc
Geh ‘aksine âbnûs olur ‘âc

- 422 Germâbe vü kîmyâ vü destâr
Hükm-i kaderiñ yanında nâ-çâr
- 423 Zann etme külâh u baht u serdir
Hep menşe'i bunlariñ kaderdir
- 424 İsterse kader zeheb olur hâk
Dîbâ vü harîr hâr u hâşâk
- 425 Hoşlandı civân bu nev meselden
Bu kıssa-i nağz-ı bî-bedelden
- 426 Lâlâya dedi nedir bu 'âlem
Yok mu 'acabâ cihânda âdem
- 427 Salmış nice kâr-dânı bî-raht
Har-kelleyi kâmurân eden baht
- 428 Bir pûla eder edîbi muhtâc
Har-kelleyi halka gösterir tâc
- 429 Ferruh bunu işidince bir âh
Çekdi ki tenûra döndü har-gâh
- 430 Bu âha civân ta'accüb etdi
Biñ kerre hayâli geldi gitdi
- 431 Dedi ki sebep nedir bu âha
Destârı saran mı var külâha
- 432 Ferruh dedi k'ey bülend-fermân
Saldı beni hayrete bu destân
- 433 Âyâ kim ede bu kâra tedbîr
Kim nesc ede bu cünûna zencîr

434 Etdikçe nazar bu nev-misâle
Bir köhne mesel gelir hayâle

Hikâye-i Sühandân

435 Ne turfedir ol fesâne-i nağz
Kim bir sühan-âşinâ-yı pür-mağz

436 Germâbeye olmuşidi ser-germ
Eylerdi velik girmeye şerm

437 Bir şey'e değildi çünki mâlik
Mihnet-zedelikden idi hâlik

438 Girdi içeriye h^vâh nâ-h^vâh
Bir kurnaya geldi merd-i âgâh

439 Çün yıkanıp oldu fâriğ ol merd
Germâbeden oldu âteşi serd

440 Fikr eyler idi halâsa çâre
Bir pâresi yok hezâr-pâre

441 Fûta kurudurdu gerçi yaşın
Endîşe tarardı lîk başın

442 Sa'y etdi ki savuşa oradan
Bir râh bulup çıka aradan

443 Lâkin gözedirdi anı nâtûr
Koymazdı ki bir yana ola dûr

444 Çün görmedi çâre pârasız merd
Başladı niyâza çâresiz merd

445 Kim akçeye kaldı kâr İlâhî
Etme beni akçe rû-siyâhî

- 446 Bir akçe ile murâd hâsıl
يا مرسل كل غيث ارسل
- 447 Eylerken o sâde-dil tevessül
Germâbeye düşdü bir tezelzül
- 448 Sarsıldı tamâm o saht bünyâd
Tâs-ı feleğe erişdi feryâd
- 449 Hengâme kopunca öyle nâgâh
Bî-râh halâsa buldu yüz râh
- 450 Bî-çâre halâs olup giderken
Bir medreseden mürûr ederken
- 451 Gördü birini dü dest bâlâ
Derdi ki ayâ dehende Mevlâ
- 452 Lutf et baña bahş kıl biñ altun
Tâ râhat u ‘aysım ola efzûn
- 453 Bunu işidince kıldı feryâd
K’ey hâm-hayâl-i kâr-berbâd
- 454 Germâbeyi şimdi âb kıldı
Bir akçe için harâb kıldı
- 455 Sen isterisin hezâr dînâr
Ne fikr-i ‘abes ne kâr-ı düşvâr
- 456 Hâmûş ki şimdi nâgehânî
Zîr ü zeber etmesin cihânı
- 457 İşte bu dahi ‘acîb bir kâr
Bir başka külâh ü başka destâr
- 458 El-kıssa bu kâra ‘akl ermez
Bu kâleye târ u pûd girmez

- 459 Hayretde kalır bu kâra dâna
Bulmaz bu hayâle çâre dâna
- 460 Hâli budur işte rûzgârın
Ermez buña ‘aklı hûşyârın
- 461 Añlar okuyan cihân lisânın
Destâr-ı Hayâl dâsitânın
- 462 Her kangı hayâle cism verdim
Vehmimde o cisme ism verdim
- 463 Gördüm ki hayâldir netîce
Destâra misâldir netîce
- 464 Sen böyle külâh kanda gördün
Destârına kaç nazîre ördün
- 465 Çün yokdu o vakt dalkavukluk
Etmezdi horûslar tavukluk
- 466 Gösterdi revâc dâl külehler
Âyîneye düşdü rû-siyehler
- 467 ‘Âlemde yaşar mı râst-güftâr
K’ister varı yok felek yoğu var
- 468 Görmekse garaz bu ‘âlemi hiç
Destâr-ı hayâli eyle ser-pîç
- 469 Destâr bu dâsitâna destûr
Bir kıssa ki târ u pûddan dûr
- 470 Geç kevn ü fesâd ‘âleminden
Maksûd u murâd ‘âleminden

- 471 K'anlar da nazarda hîçdir hiç
Destâr-ı hayâl içinde bir hiç
- 472 Pîçlikle teccessüm etdi hiçler
Destâra sarıldı nice pîçler
- 473 Baş bağladı söz bu yerde mücmel
Destâr-ı hayâl buldu faysal
- 474 Ne var küleh ü ne var destâr
Bir vardan özge hîç yok var
- 475 Rabt eyle gönül o vara Nevres
Tâ kârîñ o var o kâra Nevres
- 476 Gâyet yücedir bu dâsitânım
Ol evce felekdi nerdübânım
- 477 Aldım bu ziyâyı ben ziyâdan
Zann etme tılısm u kîmyâdan
- 478 Şems etmese ger ziyâyı teshîr
Bir gün edemez cihânı tenvîr
- 479 Olmazsa eğer ziyâ-yı hurşîd
Rûşen mi olur külâh-ı Cemşîd
- 480 Şems olmak için ziyâ gerekdir
Cevherde ikisi müşterekdir
- 481 Bir gün göremez felek ziyâsız
Rûşen olamaz melek ziyâsız
- 482 Biñ cilve eder o her nazarda
Bir başka eser var ol eserde
- 483 Âfâkı eden izâ'e mutlak
Hurşîd değil ziyâdır ancak

- 484 Ger yoksa ziyâ cihâmı yok bil
Hurşîdi hem âsumânı yok bil
- 485 Biñ zerre uyandı bir ziyâdan
Biñ şehri donandı bir ziyâdan
- 486 Kalsın der iseñ çerâğ rûşen
Ayrılma ziyâ vü şemsden sen
- 487 Lâkin yine ‘abd-i Kâmil’iz biz
Ol haşmet ilinde sâ’iliz biz
- 488 Ger çarh eğer ziyâ eğer şems
Ma‘lûmdur ehl-i nazma ke’l-ems
- 489 Kim meclisiniñ gulâmıdırlar
Hep ‘aks-i fûrûğ-ı câmıdırlar
- 490 Şâyeste olursa heft ahter
Bezm-i tarabında heft sâğar
- 491 Ger meclisini göreydi Kâvûs
Eylerdi gelip ayağını bûs
- 492 Farz etse kalem ‘ulüvv-i şânıñ
Der çarh-ı berîndir âsitânıñ
- 493 El-kıssa garaz bu dâsitândan
Mâkûk u kelâf u rîsmândan
- 494 Tahlîs idi rişteyi girihden
Almakdı bu hâr-ı vehmi rehden
- 495 Hem ‘arz idi hâl-i rûzgârı
Göstermek idi nühüfte kârı

- 496 K'etmiş neler ihtiyâtsizlik
Yapmış neler irtibâtsizlik
- 497 Âsândır iş ittifâk olursa
Müşkildir eğer nifâk olursa
- 498 Bir âdem edince bir sözü gûş
Gûşıyla gerek ki yâr ola hûş
- 499 Var söz ile sesde başka te'sîr
Bunlardır eden 'ukûlu teshîr
- 500 Ne işler açar hurûf ile savt
Tâbi'dir aña hayât ile mevt
- 501 Dolmazsa garazla gûş-1 âdem
Olmaz leke-dâr hûş-1 âdem
- 502 İnsâna kulak büyük belâdır
Ser-rişte-i fitne vü hatâdır
- 503 Men yesma' ile yuhil bir olmuş
Her gûş bu iki sesle dolmuş
- 504 Güçdür o sadâyı doğru duymak
Hem hakkı görüp de hakka uymak
- 505 Kâbil değil âdem olmamak mest
Vehm ursa eğer sebûsuna dest
- 506 Muhtâr değildir âdemî-zâd
Bi't-tab' olamaz işinde üstâd
- 507 Çok er ki musîbdir sözünde
Ammâ doludur hatâ özünde
- 508 Çok er ki özünde yok hatâ hiç
Lâkin uramaz savâba bir pîç

- 509 Bir vakt gelir ki bir siyeh merd
Gışla eder âdemiñ yüzün zerd
- 510 Geh hiçe gider hezâr zer-gâh
Bir akçe için harâb har-gâh
- 511 Geh nice sere hayâl-i destâr
Vehm ile sarar ‘imâme-i ‘âr
- 512 Temsîl kılar nazarda gâhî
Rûbâhı şütür garaz nigâhı
- 513 Çok kerre olur ki bir dem-i şûr
Bir vehm ile biñ gözü eder kûr
- 514 Çok ‘aklı ‘ikâl kıldı bu vehm
Çok dilleri lâl kıldı bu vehm
- 515 Nice seri etdi vehm bî-mağz
Oldu nice pâydâra pâ-lağz
- 516 Kallâbdır âsiyâb-ı gerdûn
Müşkildir eğer dönerse vârun

Der-Münâcât

- 517 Ey hâlık-ı ‘arş senden imdâd
K’etdi beni rûzgâr berbâd
- 518 Bî-cürm ü hatâ esîr ü mehcûr
Âğûş u kinâr-ı bahtdan dûr
- 519 Çok nâ’ibeler zebûnu oldum
Dîvâneleriñ cünûnu oldum
- 520 Hep ‘aksine döndü baht-ı vârun
Hûn etdi zamâne bağrımı hûn

- 521 Çok mün‘ime oldum âferîn-h^vân
Hiç dinlemedi birisi destân
- 522 Çok makbulüñ eyledim elin bûs
Tutmadı elim birisi efsûs
- 523 İklîm-i gınâda sâ’il oldum
Hak mahkemesinde bâtil oldum
- 524 Bunca kes içinde hayf bir kes
Bir Nevres’e olmadı meded-res
- 525 Zindân-ı sitemde kaldım eyvâh
‘Ummân-ı belâya daldım eyvâh
- 526 Bîgânelik etdi âşinâlar
Şâh oldular aındığım gedâlar
- 527 Kesdim bed ü nîkden ümîdim
Bir oldu siyâh ile sefidim
- 528 Her zezmeden yüzüm çevirdim
Ümmîd piyâlesin devirdim
- 529 Kanda o güzel tecelliyâtîñ
Üftâdelere teselliyâtîñ
- 530 Sen âteşi etmediñ mi gülşen
Mûm olmadı mı seniñle âhen
- 531 Sen Nûh’a necât vermediñ mi
‘Îsâ’ya hayât vermediñ mi
- 532 Bahr-i keremiñ muhît-i ebhur
Hükmünde seniñ sinîn ü eşhür
- 533 Feryâd ki dâd yok sitem çok
N’oldu saña gayretiñ niçün yok

- 534 Çıkmakda göge nice nice âh
Her gice ki kanda Gayretullâh
- 535 Yâ Rab ne ola benim günâhım
Kim parlamaz ahter-i siyâhım
- 536 Ne gelmeğe yol ne gitmeğe var
Senden sana kaçmak oldu düşvâr
- 537 Yâ Rab beni sen yaratmadıñ mı
Destâr-ı hayâl aratmadıñ mı
- 538 Bu dest-gehe özüm mü geldim
Mâkûk-ı hayâli ben mi deldim
- 539 Destâr-ı hayâli ben mi sardım
Piçlikle külâha ben mi vardım
- 540 Geçdiñ mi kemîne Nevres'înden
Kesdiñ mi 'alâka bî-kesiñden
- 541 Sensiz işim olmasın mı düşvâr
Sen söyle kime gidem kimim var
- 542 Kaldım gam ilinde zâr u bî-kes
Bî-keslere Yâ Rab ol meded-res
- 543 "Fa' "âlû li-mâ-yürîd" ¹²⁴sin sen
Hem "akrabu min-verîd" ¹²⁵sin sen
- 544 Ta'rif edeyim mi saña kendim
'Allâm değil misin efendim
- 545 Kurtar beni bu şikenceden sen
Hıfz eyle bu şîr-pençeden sen

¹²⁴ Fa' "âlû li-mâ-yürîd: "Dilediğini mutlaka yapandır." (Burûc-85/16)

¹²⁵ 'akrabu min-verîd: "şah damarından daha yakınız." (Kaf-50/16)

546 Hep özgelere dayandığımçün
Efsânelere inandığımçün

547 Oldum bu siyâh derde dûçâr
Sardım başıma elimle destâr

548 Destâra sarıldı çok hayâlim
Düşdü nice pîçişe makâlim

549 Hep çîn ü hatâdan eyledim bahs
Nâ-bûd ü hevâdan eyledim bahs

550 ‘Afv eyle günâhım el-amân sen
Etme beni halka dâsitân sen

551 قد خاصمت الزمان ربي
انت سندی و انت حسبی

Temmet

20. Muhtıra-i Nâzım

İşbu âsâr-ı perîşânı, ma‘rez-i neşr ü i‘lâna getirmekden maksad u niyyet, ‘arz-ı bizâ‘a-i hüner ü ma‘rifet olmayıp mücerred vesîle-i rahmet kazıyyesi olmağla, mutâla‘a buyuran zevâtdan kusûrlarınıñ setriyle berâber, sağ oldukça nâm-ı ‘âcizânemiñ hayr ile yâd ve dîvân-ı dâr-ı bekâyâ irtihâlden soñra dahi reşha-i rahmetle rûhumuñ şâd buyurulmasını kemâl-i ‘aciz u iftikârımı izhâr ile berâber niyâz u istirhâm eylerim.

Âsâr-ı mezkûreniñ tab‘ı esnâ[sın]da eğerçi zamânıñ göstermiş olduğu ba‘zı gavâ‘il-i vâkı‘a sür‘at-i tab‘ u tertîbine mâni‘ olmuş ise de, yine mesâ‘î-i lâzime elden bırağılmayıp lehü’l-hamd hitâmı müyesser olmuş ve gavâ‘il-i mezkûreden ba‘zısı “Külbe-i Ahzân” nâm risâle-i ‘âcizânemde muharrer bulunduğ u cihetle tafsilden sarf-ı nazar kılınmıştır.

Meşhûr Muhteşem’iñ ‘âlem-i h‘âbda vukû‘ bulan iltimâsı üzerine Türkçeye terceme olunarak mersiye-güne terkîb-i bend-i ‘âcizâneme ‘ilâve olunan “Nîze üzre ser-i pür-hûn-ı Hüseyin’i göricek / Hayretinden baş açık dağlara düşdü hurşîd” beytinden başka şu‘arâ-yı sâlifeniñ şi‘ri alınmak veyâhud ma‘nâsı çalınmak yolu hiçbir vakitte ihtiyâr olunmadığından ve şâyed Dîvânçe-i ‘âcizânemde öyle bir şey görülür ise mutlaka tevârüd kabîlinden olacağında iştibâh olmayıp bu da Mu‘allâkât-ı Seb‘a’da olan “وقفا بها صحى على مطهيم* يقولون لا تهاك اسا و تجاد” beynlerinde olan tevârüd-i meşhûr ile sâbit olacağından ve’l-hâsıl ba‘zen kendi kendime santûr çaldığımı bilir isem de andan başka çalmak nevâları mutlakâ kânûn-ı hayâle ‘aks-endâz olmadığından burasını dahi kemâl-i ma‘zeret ü hacâletle ashâb-ı hüner ü ma‘rifete ‘arz ederim. Eş‘âr-ı ‘âcizânemden ba‘zılarınıñ nev-zemîn yolda olması ashâb-ı hüneriñ mutâla‘asıyla ma‘lûm olacağından buralarını tavzîhe lüzûm görülemez ise de yüz kırkıncı sahîfedeki gazeliñ¹²⁶ iki vezin ile ya‘ni dört mefâ‘ilün ve ikişer Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün ile okunabileceği ve bu da hakîkaten nâdir ü nev-zemîn olduğu cihetle ma‘lûm olmak için yalnız matla‘ından bir mısra‘ınıñ buraya derciyle iktifâ kılındı. Mısra‘: “Görünce âteş-i hasretle yandı dil ruh-ı âlin”

Vallâhu veliyyü’t-tevfik.

¹²⁶ bk. G. 216.

21. [Tavrîz]

İcrâ Cem'iyeti Re'îsi Sâbık Sa'âdetli Ziyâ Beğ Efendi Hazretleriniñ İşbu Dîvân-ı Belâğat-'Unvânıñ Tab' u Temsiline Dâ'ir Nesr-i Murassa' Yolunda Kaleme Aldığı Takrîz'dir.

Her güher-i muntazam ki zînet-i kadr ü i'tibâr olmaz, mâ-dûn-ı hazef ve bir eser-i muhterem ki kıymet-i neşr ü iştihâr bulmaz, makrûn-ı telefdır. Cihân bir gerdûne-i 'acîbdır ki seyrânıyle her mevcûdu nâ-mevcûd ve zamân bir tahûne-i garîbdır ki devrânıyle her ma'dûdu nâ-ma'dûd kılar.

'Âkil odur ki himmetini, ikâme-i âsâr-ı ma'rifete hasr ve kâmil odur ki kudretini idâme-i ezkâr-ı menkabete hasr eder. Fuzalâ-yı cihânıñ ser-bülendi ve şu'arâ-yı zamânıñ ercümendi sa'âdetli 'Osmân Nevres Efendi ki üç lisânda tanzîm-i eş'âr ve üç zebânda tahkîm-i âsâr etmeğe kâdir bir şâ'ir-i mâhirdir. Âsâr-ı ber-güzîdesiniñ misâl-i hâtır-ı efles târ târ ve eş'âr-ı pesendîdesiniñ çü hâl-i şâ'ir Nevres târ-mâr kalmasına nakkâd-ı kâmil, vakkâd-ı fâzıl, fahr-i efâzıl, mihr-i fevâzıl ya'ni Re'îs-i Şûrâ-yı Devlet übbehetlü, devletlü Yûsuf Kâmil Paşa hazretleri râzı ve kâ'il olmamağla, ol mecma'-ı kemâlâtıñ fermânıyle cem' ü tertîb ve ol menba'-ı 'inâyâtıñ ihsânıyle tab' u tebvîb kılındı. Hattâ o fâzıl-ı zamâne-i dîvân-güzâr bu vesîle ile kevkebe-i 'âleme'alem-i rüçhân ve hakkâ bu kâmil-i yegâne-i ihsân-şî'âr, şu cemîle ile debdebe-i Hâtem'e rakam-ı butlân çekdi. Revâdır ki ashâb-ı ma'ârif ü kemâl, o fâzıl-ı bî-meseliñ dîvânını bi't-tefekkür 'avâtıf u nevâl; bu kâmil-i bî-hemâliñ ihsânını bi't-tahattur du'âsını tezkâr edeler.

22. [Târîh-i Feyzî]

**Fuzalâ-yı ‘Asrdan Feyzî Efendi’niñ Dîvân-ı Mezkûruñ Tab‘ı İçün
Söylediği Târîh-i Dil-Nişindir**

[Târîh Gazel]

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

- 1 Zihî eblak-süvâr-ı ‘arsa-i nazm u sühândânî
Ki koydu pâ piyâdeney-süvârân-ı sebak-h^vânı
- 2 Diyâr-ı Rûm’uñ ol nazm-âzmûde Kahramân’ı kim
Musahhar eyledi seyf-i sühanla mülk-i Îrân’ı
- 3 Nukûş-ı hâme-i mu‘ciz-tırâzı nakşa-i Bihzâd
Nigâr-ı kilk-i sihr-engîzi sûret-nâme-i Mânî
- 4 Ne hâcet ben sitâyîş eyleyim ol nükte-pîrâya
Ki şâhiddir kemâl-i zâtına dîvân-ı zî-şânı
- 5 Ma‘ânîsi ser-â-pâ vâridât-ı ‘âlem-i gaybî
Mebânîsi ser-â-ser ma‘ni-i âyât-ı Kur’ânî
- 6 Keşîde kâmet-i hûbân gibi mısra‘ları mevzûn
Demîde hatt-ı mahbûbân gibi ebyâtı rûhânî
- 7 Sezâdır ger kelâm-ı pâk ü nazm-ı tâb-nâkiyçün
Diyâr-ı Kuds’de tahsînler etse rûh-ı Hâkânî
- 8 هتيا لك ايا سرمست جم باده وحدت
Ki leb-rîz-i safâ kıldı kelâmıñ bezm-i rindânı
- 9 Kemâl-i ‘aciz ile târîh-i tab‘ın ‘arz eder Feyzî
Basıldı Nevres-i ‘âlî-cenâbıñ şî‘r dîvânı (1290)
Matba‘a-i ‘Âmire’de Tab‘ı Hitâm Bulmuşdur.

DÎVÂN DIŐINDAN GELEN ŐİRLER

A. Eser-i Nâdir'den Gelen Şiirler

Bu Şiirler, büyük çoğunluğu gazel olmak üzere kıt'a-i kebîre, Şarkı ve dü-beyt nazım Őekilleriyle yazılmış olup ortak noktaları daha ziyâde medhiye içerikli olmalarıdır. Nevres, bir münşeât mecmûası mâhiyetindeki bu eserine hâmisi Nâdir Paşa'ya duyduğu sevgi ve hürmete mebni isim vermekle kalmayıp, esere aldığu gazellerinin büyük çoğunluğunu da âdeta ona ithaf etmiştir. Aralarında hayli güzel âşıkâne örneklerin de bulunduğu bu tür gazeller içinde paşanın ismine, bâzen tevriyeli bir Şekilde kullanılmak sûretiyle, çokça yer verilmiőtir.

Nevres'in, tarih gazeli yazma uygulamasını buradaki Şiirlerinde de sürdürdüğu, Şarkı nazım Şekliyle de medhiye örnekleri verdiği görölmektedir. Nevres'in bu eserinde 37 adet gazel (iki adedi dîvânda da bulunmaktadır), 5 adet kıt'a-i kebîre, 4 adet Şarkı ve 2 adet dü-beyt olmak üzere toplam 48 adet Şiirinin bulunduğu tespit edilmiştir. Dîvân dıőından gelmeleri ve dîvânda yer verilen Şiirlerin inceleme bilgilerini büyük oranda deđiőtirecek bir özelliğe sahip olmamaları da dikkate alınarak, bu Őiirlere iliőklin "kullanılan vezinler, dil ve üslûp özellikleri" vb. husûslara iliőklin ayrıntılı bilgilerin verilmesine gerek görölmemiőt, daha çok, Nevres'in dîvânı dışında da Şiirlerinin bulunduğuna dikkat çekmekle yetinilmiőtir. Eserde, dizgi hatâlarının hayli fazla olduğu, eklenen yanlış-doğru cetvelinin bile, hatâların çokluğu nedeniyle, yetersiz kaldığu görölmektedir. Dolayısıyla vezin vb. kusurlar ile metin tamirlerine dipnot alanında ayrıca dikkat çekilmiőt, boşluk vb. bulunan yerler [...] Şeklinde gösterilmiőt, hiçbir Şekilde okunamayan veya anlam verilemeyen kelimelerin ise orijinalleri yazılmıőtir. Bu bölümde bulunan Şiirler, kendi içlerinde gazeller, kıt'a-i kebîreler vb. Şeklinde alt baőkıklar hâlinde ve eserde buldukları sıra esas alınmak sûretiyle verilmiőtlerdir.

Eser-i Nâdir (Gazel, Kıt'a-i Kebîre, Şarkı, Dü-Beyt)

[Gazeller]

1¹²⁷*Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün*

- 1 Feryâd ki feryâdımı gûş etdirebilmem
Murg-ı dil-i şeydâyı hamûş etdirebilmem
- 2 Mey-gûn iken eşkimle müjem hürmeti gör kim
Cârûb-ı der-i bâda fûrûş etdirebilmem
- 3 Biñ âh çekersem dahi zülf-i siyehinden
Mir'ât-ı ruhun gâliye-pûş etdirebilmem
- 4 Tûfân olur ağlarsam eğer sînemi kim der
Deryâ gibi bir cûş u hurûş etdirebilmem
- 5 Nevres bu mir'âta n'ola bilmem kim elemden
Nûş olsa da ol âfete nûş etdirebilmem

2¹²⁸*Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün*

- 1 Peykân aradım sînedeki müjgânıñı buldum
Zencîr aradım zülf-i perîşânıñı buldum
- 2 Bâbil'de bir efsûn kuyusu var işidirdim
Gıtdim aradım çâh-ı zenahdânıñı buldum
- 3 Çok serv-i sehî sohbetine meylim akıtdım
Bir sâye salan kadd-i hırâmânıñı buldum

¹²⁷ Eser-i Nâdir. cüz 1. 8.¹²⁸ Eser-i Nâdir. cüz 1. 9-10.

- 4 Ben terceme-i fitneyi bir hayli zamândır
Cûyende idim gamze-i fettânıñı buldum
- 5 Gezdim olup âvâre kütüb-hâne-i ‘aşkı
Nevres gönül eğlencesi dîvânıñı buldum
- 6 Biñ fitne-i nâ-gâh güzer-gâhıma geldi
Tâ dâ’ire-i külbe-i ahzânıñı buldum

3¹²⁹

Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün

- 1 Ey dâğ yakup dilde beni dağa salan âh
Biñ dağdağa biñ gâ’ileden arda kalan âh
- 2 Âteşli misiñ dîde-i terde ne gezersiñ
Ey mâhi-i hasret gibi deryâya dalan âh
- 3 Sînemde yine bir deli bayrâğı mı açdıñ
Ey şehr-i cünûnu birbirine çalan âh
- 4 Ey âh yamân âh dil ü cânı yakan âh
Eñ soñra gidüp zülf-i siyâhında kalan âh
- 5 Dil-dâra eser etdiğini gördüğümüz yok
Nevres n’ola sende bu yalan girye yalan âh

4¹³⁰

Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün

- 1 Bilmezdim özüm gamzeñe meftûn imişim ben
Âfet-zede dil-haste ciğer-hûn imişim ben

¹²⁹ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 11-12.

¹³⁰ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 13.

- 2 Sevdâ-zedesin sen dediler zülfüne söyle
Çeksin beni zencîre ki mecnûn imişim ben
- 3 Bilmezdim iki çeşmim iki cûy-ı revânmiş
Çağlar akar ağlar iki Ceyhûn imişim ben
- 4 Zann eyler idim kendimi âzâde meğer kim
Mecnûn-ı belâ-dîdeden efzûn imişim ben
- 5 Germ etmedi ol seng-dili nâle-i germim
Nevres meğer efsâne vü efsûn imişim ben

5¹³¹

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Taradın kâkülün ey âh-ı seher şâne misin
Ugradın halka-i zencîrine dîvâne misin
- 2 Gâh yandı ruhuna gâh sarıldı saçına
Bilmem ey dil seni dîvâne mi pervâne misin
- 3 Şehrimizde saña beñzer göremem kimseyi ben
Sen dahi hâl-i siyâhın gibi bir dâne misin
- 4 Yine humlar gibi coşmakdasın ey kalb-i hazîn
Ney misin nâle misin bâde-i mey-hâne misin
- 5 Sen ne ağlar ne gülersin ne seversin ne geçer
Nevres âvâre mi efsûn musun efsâne misin

¹³¹ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 15-16.

6¹³²

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 'Âşık mı neyim serde cünûn dîdede hûn var
Dağlar gibi sînemde nice dâğ-ı derûn var
- 2 Bâbil'de mi yâ fitne diyârında mı gezdiñ
Kim çeşm-i siyâhıñda seniñ bunca füsûn var
- 3 Âyîne-i ruhsârıña mümkün mi nazar kim
Zülfüñden iki gâ'ile-i gâliye-gûn var
- 4 Top zülfüñ ile çifte beniñ der ki yüzüñde
Bağlanmış iki sıfr ile bir kara yekûn var
- 5 Git kâkülünüñ halka-i zencîrine bağlan
Nevres ki başıñda seniñ âsâr-ı cünûn var

7¹³³

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Kûyunda gönül bî-ser ü sâmân ne gezersiñ
Mecnûn gibi nâlân u peşîmân ne gezersiñ
- 2 Korkutduğı yetmez mi seni zülfüñ ey dil
Tersâ ile tersâ vü hirâsân ne gezersiñ
- 3 Ey kâkülünüñ sünbül-i müşgîn-hayâli
Mecmû'a-i hâtırda perîşân ne gezersiñ
- 4 Ey turesiniñ şevki meğer dâğa mı basdıñ
Kendiñ gibi sen sînede lertzân ne gezersiñ
- 5 Ey serv-i revân kâmetiniñ 'aks-i hayâli
Sen dîde-i Nevres'de hırâmân ne gezersiñ

¹³² *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 16-17.

¹³³ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 21.

- 6 Nâdir gibi bir kâmile mensûb iken ey dil
Bî-çâre vü âvâre vü nâlân ne gezersiñ

8¹³⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Boynuñda ne bu silsile mecnûn musuñ ey zülf
Yâ baht-ı siyâhım gibi vârun musuñ ey zülf
- 2 Berhem-zedesiñ sen dahi gönlüm gibi âyâ
Ahvâli perîşân u diğér-gûn musuñ ey zülf
- 3 Geh gâh yanar gâh ham-ı pîçe düşersiñ
Ruhsârına yâ hâline meftûn musuñ ey zülf
- 4 Sersâm döner devr-i ruhunda dolanırsiñ
Câdû musuñ âvâre-i efsûn musuñ ey zülf
- 5 İhmâl niçün Nevres'e koklatmada kendiñ
Sen müşg-i Hatâ'dan dahi efvân musuñ ey zülf

9¹³⁵

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Mecnûn olurum zülfünü meşşâta tararken
İllâ ki büküp gerden-i sîmîne sararken
- 2 Bilmem ki ne var zülf-i şiken-der-şikeninde
Zencîre dolaşdım dil-i mecnûnum ararken
- 3 Bilmem günehi neydi ki peykân-ı müjeñle
Yardıñ ciğèrim dâğ-ı gam-ı 'aşka yararken

¹³⁴ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 23.

¹³⁵ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 25.

- 4 Hâtırda mıdır dün gice meclisdeki hâliñ
Kalkup ayağa bâde döker şîşe kırarken
- 5 Sandım yayılır rûh ser ü pâyıma Nevres
Kirpikler ile yaralarım yâr yararken

10¹³⁶

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Cevher-i ikbâlden masnû'dur zih-gîr-i baht
Geç atılmış olsa da eyler isâbet tîr-i baht
- 2 Bahtiyârân-ı zamân-ı sâ'ime kim âzâdedir
Bir alay dîvâne bulmuş bağlamış zencîr-i baht
- 3 Cehli etsin hırz-ı bâzû mukbil olmak isteyen
Başka bir efsûn ile kâbil değil teshîr-i baht
- 4 Mâyesi ger cehl ile memzûc ise etmem kabûl
Etse de altun nühâs-ı kalbimi iksîr-i baht
- 5 Dest-gâh-ı servete mevkûfdur hüsn-i kabûl
Şâl-i ikbâli güzel rengîn dokur Keşmîr-i baht
- 6 Nîm hamleyle yine pîl-i neri eyler zebûn
Penbenden olsa dahi bi'l-farz Nevres şîr-i baht
- 7 Câha mâ'ildir ricâl-i 'asr nâdirdir o kim
Bakmaya mir'âtına düşse dahi tasvîr-i baht

11¹³⁷

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 'Aşkıñ eserin nice diyem cânıma girmez
Dem yok ki seniñ tîr-i müjeñ kanıma girmez

¹³⁶ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 29.

¹³⁷ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 30-31.

- 2 Râzıyım eğer uykuda görsem seni lâkin
H'âbiñ eseri dîde-i giryânıma girmez
- 3 Zülfüñ gibi mecnûn olurum vâhimesiyle
Feryâd dahi sîne-i nâlânıma girmez
- 4 Var 'aşkıñ ile nâle gibi neyde karârım
Âvâz-ı ceres külbe-i ahzânıma girmez
- 5 Nâdir ararım kim eser-i mihr ü vefâsı
Her bü'l-hevesiñ sîne-i vicdânıma girmez
- 6 İklîm-i cünûn hâkimiyim söz dahi Nevres
Dîvâne eğer olmasa dîvânıma girmez

12¹³⁸

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Dil çün şiken-i turre-i dil-dâra gerekmez
Âvâredir ol dil baña âvâre gerekmez
- 2 Ne bezme ne peymâneye ne câma gerekdir
Bir mey ki gönül sâki-i ser-şâra gerekmez
- 3 Gam kâ'im olur sînedeyse seyyâl iken eşkim
'Âlemde baña sâbit ü seyyâre gerekmez
- 4 Bir ney ki sadâsıyla gönül münşerih olmaz
Ağyâra gerek öyle düdük yâre gerekmez
- 5 Besdir baña sad pâre ciğer tîr-i sitemle
Nevres baña bu hırka-i sad-pâre gerekmez
- 6 Dil yarasına Nâdir eder çâre ederse
Etmezse eğer yara gerek çâre gerekmez

¹³⁸ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 32-33.

13¹³⁹

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Ceyhûn arayan dîde-i giryânımı görsün
Seyl-âb-ı belâ-hîz ile tûfânımı görsün
- 2 Kim añlamak isterse cünûn-nâme-i Kays'ı
Dîvâneler efsânesi dîvânımı görsün
- 3 Sevdâ-zedelik bilmeğe meyyâl ise her kim
Yâ zülfüñü yâ hâl-i perîşânımı görsün
- 4 Ya'kûb-ı hazîniñ eden ifrât esefinde
Gelsin de benim külbe-i ahzânımı görsün
- 5 Bir lâne-i hasret arayan var ise Nevres
Sad-çâk-şüde ceyb-i girîbânımı görsün
- 6 Nâdir bulunur şimdi kerîm ola hem insân
Nâdir arayan nâdir-i insânımı görsün

14¹⁴⁰

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

- 1 Câdû-yı gamzeñ açdı yeñi bir zemîn saña
Der her gören bu gamzeñi sihr-âferîn saña
- 2 Ebrûlarıñ gibi iki nev kible var iken
Kâbil mi secde etmeyim ey meh-cebîn saña
- 3 Gılmân u hûrî cümlesi mecnûnuñ oldular
Meftûn olursa n'ola behişt-i berîn saña

¹³⁹ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 32-33.

¹⁴⁰ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 35.

- 4 Tîr-i müjeñ geçip ciğirim kaldı dîdede
Ey bir atıp iki uran âferîn saña
- 5 Varken hayâl-i la‘l-i lebi âb-gîn nedir
Ey dil lebân-ı la‘li baña engübîn saña
- 6 Gökde çekersiñ eşheb-i hâmeñ ‘inânını
Nevres olursa Hazret-i Nâdir mu‘în saña

15¹⁴¹

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Çokdan berüdü ‘âlemi efsâne görürdüm
Ma‘müresin üftâde vü vîrâne görürdüm
- 2 Gülzâr-ı mahabbetden eser kalmadı yohsa
Bir bâl ü peri berka yakar lâne görürdüm
- 3 Kâbil eğer olsaydı cünûn feyzine zülfüñ
Târ-ı nazarı elbet aña şâne görürdüm
- 4 Öz sözlerimi silsile-i nazma çekerken
Kendim gibi dîvânımı dîvâne görürdüm
- 5 Cânân ile bezmde sahbâ-keş idim kim
Cemşîd’i ben ol bezmde pervâne görürdüm
- 6 Nevres arama Nâdir’e sâni kim olaydı
Anıñ gibi ger bir dahi ferzâne görürdüm

¹⁴¹ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 38-39.

16¹⁴²

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Ak[dık]ça sirişkim inerek çeşm-i terimden
Biñ seyl-i hevâ hâdis olur her nazarımdan
- 2 Tûfân ile de başa çıkarsañ seni bildim
Ey dîde yeter seyl-i belâ geçdi serimden
- 3 Âşûb u belâ çeşm-i terimden hazer eyler
Geçdikçe ben anlar çekilir reh-güzerimden
- 4 Câdû mu nesiñ sen ki saña hiç eser etmez
Dağlar [iniler]¹⁴³ nâle-i germ-i seherimden
- 5 Geh nazmım için mağlata geh nesrim için bahs
Kendim dahi bıkdım eser-i bî-eserimden
- 6 Nevres sitemin bile dirîğ eyler o âfet
Tîr-i müjesi yoksa geçerdî ciğirimden
- 7 Nâdir diyü yazdıkça senâsın o kerîmiñ
Ha[tlar] saçılır hâme-i rengîn-güherimden

17¹⁴⁴**Gazel-i Garîb**

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Gözler seherî nâlelerimdir seherîler
Ey dil seherîlerle bir oldu seherîler
- 2 Dizildi gözüm katreleri akmağa gûyâ
Göç eylediler 'ayn-ı vefâdan seferîler

¹⁴² *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 39-40.

¹⁴³ [iniler]: Metinde vezin ve anlam bakımından uygun olmayan "idi" kelimesi yer almaktadır.

¹⁴⁴ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 43.

- 3 Defler ile neyler baña gör neyler olup mest
Ol başı kesikler ile ol kuru deriler
- 4 Esrârını gîsûnuñ Aristû'ya da açmam
Bu bahs-i tavîli ne bilir muhtasarîler
- 4 Ruhsârîña düşdükçe müjeñ 'aksi sanırdım
Tutmuşlar oka şîşe-i hurşîdi perîler
- 5 Göçmek ne güzel menzil-i silmîye velâkin
Bu hoş seferiñ kadrini bilmez hazarîler
- 6 Gelmez o gül-endâma nazar etmemek elden
Nevres ko desinler bize 'âlem nazariler

18¹⁴⁵

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Zülfüñ mü bu yâ halka-i zencîr-i cünûn mu
Çeşmiñ mi bu yâ mâşîta-i sihr ü füsûn mu
- 2 Bir nâra yakan var beni ammâ bilemem kim
Feryâd mıdır nâle mi yâ dâğ-ı derûn mu
- 3 Nüh-perde-i evc-i feleği geçdi diyen kim
Nâlem bu kadar tîz mi yâ perde-birûn mu
- 4 Zülfüñ gibi sevdâ-zededir her kimi görsem
'Uşşâk-ı siyeh-bahta cünûn şimdi fûnûn mu
- 5 Hep Dicle'yi zencîre çeker silsile-i mevc
Nevres benim eşkimden o dîvâne füzûn mu

¹⁴⁵ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 47.

19¹⁴⁶

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Sanma yalnız bir dil-i hasret-zedemiz var
'Aşkîñla uyanmış nice âteş-gedemiz var
- 2 Biz mu'tekifân-ı harem-i bezm-i elestiz
Hem bâde hem âteş-gede hem mey-gedemiz var
- 3 Söyle ki gamîñ nerde yer etsin ki müjeñden
Biñ yerde ciğerde beremiz var zedemiz var
- 4 Zülfüñ sakınır bâd-ı sabâdan dahi göñlüm
Her gice anuñla sözüñüz 'arbedemiz var
- 5 Gam dilde döner mi ki bizim ney gibi Nevres
Hem bağı yanık hem uyanık bir dedemiz var

20¹⁴⁷

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Ey zülf saña âh-ı seher şâne değil mi
Mecnûnlarıña kûşe-i dil hâne değil mi
- 2 [Â]hım ile zencîrleriñ şimdi urulmuş
Meyl etmeyen âdem saña dîvâne değil mi
- 3 Ben der salınırdım n'edeyim gezdiren [a] dil
Yer yer bizi nev âb ile bu dâne değil mi
- 4 Bezmiñde seniñ sâğar-ı sahbâya ne minnet
Göz tası ciğer kanına peymâne değil mi
- 5 Nevres seniñ eş'ârîñi herkesden işitdim
'Aşıklarıñ eğlencesi efsâne değil mi

¹⁴⁶ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 48.

¹⁴⁷ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 52.

- 6 Her şem‘a niçün bâl urur kalb-i hazîniñ
Bezm-i kerem-i Nâdir’e pervâne değil mi

21¹⁴⁸

**Hüseyin ‘Avnî Paşa Hazretleriniñ
İlk Ser-‘Askerliklerinde Ser-‘Askerlik Târîhiyle
Berâber Takdîm Olunan**

[Medhiye Gazel]

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Şâdumân ol ey makâm-ı ‘âlî-i ser-‘askerî
Kim şeref verdi saña ‘asrîñ mü’eyyed dâveri
- 2 Tengriniñ ‘avniyle ol hem-nâm-ı ibnü’l-Murtazâ
Kıldı hamd olsun be-nâm ol mesned-i bâlâ-teri
- 3 Cümleyi şâd eylediñ billâh ey baht-ı sa‘îd
Erdi fark-ı farkda ser-‘askerliđiñ kerr ü ferî
- 4 Sen o ser-‘askersiñ ey âsaf ki ceş-i nazmıñıñ
Kâ’ididir rehber-i tevfiğ ü himmet yâveri
- 5 Geldi derlerse saña beñzer bir er etmem kabûl
Çünkü ‘asker bir sen olduñ bir de ‘asrîñ Nâdir’i

22¹⁴⁹

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Cânâna dedim tîr-i müjeñ câna girer mi
Âdem dedi nâ-hak yere hiç kana girer mi
- 2 Firdevs-i ruh-ı âliñe mahsûsdur ey gül
Her cennete hâliñ gibi bir dâne girer mi

¹⁴⁸ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 55.

¹⁴⁹ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 58.

- 3 Hüsni âyetine karşı nedir sende bu benlik
Ey hâl-i siyeh mushafa efsâne girer mi
- 4 Esdikçe tarar bâd-ı sabâ şâne ne lâzım
Zülfüñle gönül arasına şâne girer mi
- 5 Sayd eyle dedim zülf ile gönlüm dedi Nevres
Zencîr ile dîvâne bu dîvâna girer mi
- 6 Kadrin ne için bilmez imişsin o kerîmiñ
Nâdir gibi ey baht ele ferzâne girer mi

23¹⁵⁰

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Çözdün şikeniñ halka-i zencîre dayandıñ
Ey zülf meğer sen beni dîvâne mi sandıñ
- 2 Ey gamzesiniñ tîr-i ciğer-dûzu ne etdiñ
Bî-hûde girip sîne-i sûzânıma yandıñ
- 3 Göz katrelerin sübha-i sad-dâne mi gördün
K'ey laht-ı ciğer hırka-i peşmîne yamandıñ
- 4 Kan içmeyeceksin mi dahi ey müje-i yâr
Ey tîr-i be-hûn-teşne niçün kanıma kandıñ
- 5 Nevres o kerîm idi yoğiken daha Hâtem
Sen Nâdir'îñ ihsânına şimdi mi inandıñ

¹⁵⁰ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 59.

24¹⁵¹

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Şarâba beñzeyen isterseñ eşk-i lâle-gûnumdur
Şikenc-i zülfüne timsâl baht-ı ser-nigûnumdur
- 2 Yanıp yakıldığım ol şem'-i nâzı ser-keş etmişdir
Bu Leylîliklere bâ'is benim kendi cünûnumdur
- 3 Ne dâniş encümen olsun derim ne encümen dâniş
Göñül dîvâne-i 'aşkım cünûn dârü'l-fünûnumdur
- 4 Sipîhr-i 'aşkım eyler 'âr tab'ım Kûhkenlikden
O Ferhâdım ki hâmem tîşe gerdûn Bî-sütûnumdur
- 5 Zebânım tâziyâne hum süvârî hâmem Nevres
Özüm Bâbil sözüm câdü [vü] hem sihr ü füsûnumdur
- 6 Kerîmü't-tab' o deryâ-dil gibi 'âlemde Nâdir'dir
Buña bürhân sitâyîş-nâme-i hikmet-nümûnumdur

25¹⁵²

Mef'ûlü Fâ 'ilâtü Mefâ 'ilü Fâ 'ilün

- 1 Göñlüm kaçan ki 'âzim-i kûy-ı Halîl olur
Hâdî-i 'ayşa meş'al-i âhım delîl olur
- 2 Müşkildir olmamak müte'essir firâkdan
Kim ihtimâl-i sabr u sükûn süst-hîl olur
- 3 Bâr-ı gam-ı firâkı tahammül eden göñül
Beñzer o haste mûra ki pâ-mâl-i pîl olur
- 4 Yollarda kaldı katreleri çeşm-i zerdimiñ
Tıfl-ı sirişki korkarım ibnü's-sebîl olur

¹⁵¹ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 61-62.

¹⁵² *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 77-78.

- 5 Havfım budur o Yûsuf'u Nevres vedâ'dan
K'eşkim çoşarsa hasret ile dıde Nıl olur

26¹⁵³

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gam bes sitize bes keder ey rûzgâr bes
Mihr ü mehiñle sadme-i leyl ü nehâr bes
- 2 İşte benim vatanda garîb ey dil-i garîb
Yok bir duyan esefle ki bu âh u zâr bes
- 3 Hiç gelmiyor mu hâtırına ol vefâlı yâr
Gurbet yeter mufârekât-ı yâr u dâr bes
- 4 N'etdim saña nücûmunu mu saçdım ey felek
Rahm eyle yandı bunca dil-i dâğ-dâr bes
- 5 Ey dil şitâb kıl gidelim yâr bekliyor
Derd-i firâk bes elem-i intizâr bes
- 6 Dâğ u sirişkiñ eyledi ahbâbı bî-huzûr
Dil dâğ-dâr dıde-i zâr eşk-bâr bes

27¹⁵⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hurrem ol demler ki çeşm-i terde cûlar var idi
Kâmetüñçün mâcerâlar cüst-cûlar var idi
- 2 Sünbül-i zülfüñ hayâliyle seniñ ey gonçe-fem
Bâğ-ı sînemde ne şeb-bûlar ne bûlar var idi

¹⁵³ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 83.

¹⁵⁴ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 97-98.

- 3 ‘Âlem-i âbîñ ne geldi başına sâkî ‘aceb
K’anda evvel bâdeler neyler sebûlar var idi
- 4 Meyler âteş neyler âteş-hîz idi pervâne şem‘
Dâğdan demler hem âteşden gelûlar var idi
- 5 Kimi yok derdi dehâniñçün kimi var yok yere
Fitneler sözler belâlar güft-gûlar var idi
- 6 Sen sehî-servi beğendim yoksa bâğ-ı hüsnde
Gül-bedenler gonçe-femler lâle-rûlar var idi
- 7 ‘Ârızîñ bûs etmeğe mâni‘ idi Nevres ziyâ
Sînede yoksa ne rengîn arzûlar var idi

28¹⁵⁵

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Nice bir zülfüne efgendesîñiz mecnûnlar
Deşt ü sahrâya perâkendesîñiz mecnûnlar
- 2 Başladı cilveye Leylâları sahrâ-yı gamîñ
İşte bâzâr-ı cünûn kandasîñiz mecnûnlar
- 3 Çekdi Leylâ-yı vefâ mahmil-i sohbetden elin
Siz bu sahrâda henûz zindesiñiz mecnûnlar
- 4 Bîd-i Mecnûnlar ile nice bir olmak hem-ser
Seyl-i âşûb ile bir gündesiñiz mecnûnlar
- 5 Nevres-i ‘âşîka rahm etmemeğe n’oldu sebab
‘Aşkdan başka kime bendesiñiz mecnûnlar
- 6 Ey edenler kerem-i Nâdir’e izhâr-ı hased
Cümleñiz lutfuna şermendesîñiz mecnûnlar

¹⁵⁵ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 104.

29¹⁵⁶

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Tabur-ı müjeñ tutdu yolun kalbe hüçûmuñ
Cem'ıyyetini kıldı perâkende gumûmuñ
- 2 Ser-'askeridir fitneniñ ol gamze-i câdû
Yok 'askerine nisbet ile hükmü nücûmuñ
- 3 Geçmekde müjeñ okları delmekde nigâhıñ
Âhı gibidir 'âşık-ı mazlûm u melûmuñ
- 4 Dizdi kademe üzre saf-ı eşkini çeşmim
Ey tır-i müje varsa haber aldı kudûmuñ
- 5 Nevres ne desem nâdir olur dâd-ı Hudâ'dır
Ben şâ'ir-i Rûm'um kuluyum Nâdir-i Rûm'uñ

30¹⁵⁷

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 İzâh eder mutâla'ası dâsitânlarıñ
'Âlemde nice kaldığını nâm u şânlarıñ
- 2 Rüstemle Hâtem eylediler çokdan irtihâl
Evrâdıdır senâları hâlâ zebânlarıñ
- 3 Bulmaz fenâ kerîm ü şecî'iñ eserleri
Evrâkı tayy olunsa dahi âsumânlarıñ
- 4 İnsân ne olduğu bilinir âşikâr olur
Hâke düşüp dağıldığı gün üstüh^vânlarıñ

¹⁵⁶ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 106.

¹⁵⁷ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 114.

- 5 Dîvân-ı Hak'da anlaşılır akla karası
Ger yoklanırsa defteri yahşı yamanlarıñ

31¹⁵⁸

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Nevres hemîşe kûy-ı vefâya misâfir ol
Pergâr-vâr dâ'ire-i 'aşkı dâ'ir ol
- 2 Terk-i vefâya kılma heves gamdan incinip
Katlan firâka mihnet ile vasla hâzır ol
- 3 Râh-ı vefâdan özge yola râğbet eyleme
Sultân-ı 'aşkdan gelecek emre nâzır ol
- 4 Biñ derde uğrasan da vefâdan çevirme yüz
Bi'l-farz yâr kâfir ise sen de kâfir ol
- 5 Nâdirdir eyleyen özünü gerçi vakf-ı 'aşk
Sen derd-i 'aşka kendiñi vakf eyle nâdir ol

32¹⁵⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Habbezâ ey bihterîn şehzâde-i vâlâ-neseb
Kim meh ü mihr âsitânıñ bûs ederler rûz u şeb
- 2 Kadr ü şânıñ hüsnüsüñ mecd ü 'alânıñ 'izzisiñ
Saña Yûsuf nâm anıñçün oldu 'İzzeddîn lakab
- 3 Olsa gül-mîh-i deriñ mihr-i felek görmem garîb
Etse cevzâyı hamâ'il kevkebiñ etmem 'aceb
- 4 Olsa münkâdıñ 'aceb mi himmet ü ikbâl kim
Hem celîlü'l-kadrsin hem mültecâ hem müntahab

¹⁵⁸ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 128-129.

¹⁵⁹ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 134.

- 5 Bî-te'emmül hall edersin müşkilâtı gûyiyâ
Fazlıña iklim-i mu'ayyendir musahhar bî-ta'ab
- 6 Her ne emr etseñ müyesser her ne re'y etseñ savâb
Her ne söylersen munakkah her ne derseñ müntehab

33¹⁶⁰

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Sen ol mu'azzez o şehzâde-i mu'azzamsin
Ki doğrudur der isem âsumân makâmındır
- 2 'Azîz pâdişâhın bir 'azîz Yûsuf'usuñ
Hezâr hüsrevi dersem n'ola gulâmındır
- 3 'Aceb mi etse temessül sufûf-ı nazm u nesak
Ki cevher-i nesak âyîne-i nizâmındır
- 4 Bağışlasın seni Allâh pâdişâhımıza
Ki nazm-bahş-ı cihân feyz-i intizâmındır
- 5 Kemîne Nevres'i şâd et sen iltifâtın ile
Ki ba'd-ez-în o seniñ şâ'ir-i be-nâmındır

34¹⁶¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sen o Yûsufsuñ ki 'İzzeddîn'i olduñ 'âlemiñ
'Ahd-i cûduñda okunmaz oldu nâmı Hâtem'in
- 2 Ger tulû' eylerse hurşîd-i şükûh u şevketin
Hiç kalır âyinesi İskender'in câm-ı Cem'in

¹⁶⁰ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 138.

¹⁶¹ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 143-144.

- 3 Kadr ü şânîñ olmasa ikbâl bulmazdı şeref
Hep seniñ nâmiñla kâ'im kadri baht-ı hurremiñ
- 4 Her kaçan hâmemle 'İzzeddîn diyü fahr eylerim
Eylerim encümlerin şermende çarh-ı heftümüñ
- 5 Baht râm ikbâliñe ikbâl münkâd emriñe
Var meğer hâssiyyeti emriñde İsm-i a'zam'ıñ
- 6 Ter-zebândır ol kadar Nevres kuluñ medhiñde kim
Mu'cizâtıñ andırır gûyâ Mesîh-i Meryem'ıñ

35¹⁶²

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

- 1 Düşmese hâke eğer sâyesi ehl-i tarabıñ
Neş'e-hîz olmaz idi mâyesi bintü'l-inebiñ
- 2 Zâ'il etmez şeref-i zâtı tekâlîb-i zamân
Ki bozulsa dahi eczâsı türâbdır rutabıñ
- 3 Taleb-i câh bir âteş ki tama'dır şereri
Yanmasın âteşine kimse bu bi'se't-talebiñ
- 4 Hüsn-i ahlâk ile insân olur âdem yohsa
Kim varır farkına bûy olmasa 'ûd u hatabıñ
- 5 Üdebâ ile görüş Nevres eğer âdem iseñ
K'âdeme rûh verir sohbeti ehl-i edebiñ

¹⁶² *Eser-i Nâdir*, cüz 2. 145-146.

36¹⁶³

[Târîh Gazel]

Müfte ‘ilün Fâ ‘ilün Müfte ‘ilün Fâ ‘ilün

- 1 Tutsa cihânı n’ola şevket-i ‘Abdülazîz
Mîhr-i cihângîrdir tal‘at-ı ‘Abdülazîz
- 2 Mülke şehensâhdır hüsrev-i Cem-câhdır
“Nasrun minallâh”¹⁶⁴dır rü’yet-i ‘Abdülazîz
- 3 Himmeti meşkûrdur kudreti mevfûrdur
Devleti mansûrdur devlet-i ‘Abdülazîz
- 4 Eyledi tersânesin menba‘-ı fevz ü zafer
Havzını tevsî‘ ile Hazret-i ‘Abdülazîz
- 5 Söyledi Nevres kulu cevher-i târîhini
Bânî-i havzü’l-cihâd himmet-i ‘Abdülazîz

37¹⁶⁵

[Târîh Gazel]

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

- 1 Pâdişâh-ı bahr ü ber kehf-i emân ‘Abdülazîz
Sâye-i Yezdân şehensâh-ı cihân ‘Abdülazîz
- 2 Nice yerler yapmağa kılsın muvaffak Hak anı
Yaşasın durdukça dursun âsumân ‘Abdülazîz
- 3 Himmetin âsâr-ı hayr-ibkâsına hasr eylemiş
Ola dehr oldukça zıll-i müste‘ân ‘Abdülazîz

¹⁶³ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 148-149.

¹⁶⁴ Nasrun minallâh: “Ve uhrâ tuhibbûnehâ nasrun minallâhi ve fethun karîb ve beşşiri’l-mü’minîn / Seveceğiniz başka bir kazanç daha var. Allah’tan bir yardım ve yakın bir fetih (Ey Muhammed!) Mü’minleri müjdele.” (Saff-61/13)

¹⁶⁵ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 157.

- 4 Şevket ü iclâl ile tahta cülûsundan berü
Cism-i mülk ü millete bahş etdi cân ‘Abdülazîz
- 5 İşbu topçu kışla-i dil-cûsunu inşâ için
Eyledi deryâ-yı ihsânın revân ‘Abdülazîz
- 6 Söyledi Nevres kulu târîh-i cevherdârını
Kışla yaptı cündüne eltâf-ı Hân ‘Abdülazîz

[Kıt‘a-i Kebîreler]

1¹⁶⁶

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

- 1 Dağlar mıdır bunlar ‘aceb pûlâdlarla kaplı hep
Bezm etseler ni‘met-tarab rezm etseler be’sü’l-helâk
- 2 Sandalları fülk-i felek sancakları perr-i melek
Lengerleri tahtü’s-semek yelkenleri fevka’s-simâk
- 3 Gûyâ yanardağlar suda pûlâdlar[1] çağlar suda
Âteşleri bağlar suda haylûlet etmez bâd u hâk
- 4 Her biri bir kûh-ı girân kûh-ı girân bâd-ı revân
Açarlar ise bâd-bân bahri ederler çâk çâk
- 5 Her çarhı bir çarh-ı berîn âteş-feşân bâd-âferîn
Hem âsumândır hem zemîn dehşetlerinden lerze-nâk
- 6 Her birisi bir bârika her birisi bir sâ‘ika
Dersem cibâl-i şâhika deryâyâ inmişler ne bâk
- 7 Bunlar ulu dağlar meğer sâ’ikleri hükmi-kader
Hiç bir nefes bâd-ı zafer anlardan etmez infikâk

¹⁶⁶ *Eser-i Nâdir*, cüz 2. 117-118.

- 8 Atmış zırıklılar temel her biri gûyâ bir cebel
Berbâddır anlarla yel anlardan âteş hevl-nâk
- 9 Âteşle su hem-güft-gû söyler gören yâ Rab ne bu
İ'câzdır k'âteşle su etmiş kabûl-i iştirâk
- 10 Âsâr-ı Hân 'Abdülazîz deryâ-hücûm âteş-sitîz
Kim 'adli olup mevc-hîz etdi sitemden dehri pâk
- 11 Ey pâdişâh-ı bahr ü ber şâhenşeh-i vâlâ-güher
Senden emel ümmîd-var senden sitem endîşe-nâk
- 12 Kıldıñ mü'eyyed devleti etdiñ müşeyyed himmeti
İhyâ bu mülk ü milleti sen eylediñ rûhu fidâk

2¹⁶⁷

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Beşâretler size hem müjdeler âdemler insânlar
Ki kıldı 'âleme ihsân-ı pinhâniñ bedîd Allâh
- 2 Hulûl etdi yine yevm-i cülûsu ol şehenşâhıñ
Ki ol yevm-i mübârekde bize gösterdi 'îd Allâh
- 3 Bugündür ol hümâyûn rûz kim 'Abdülazîz Hân'ıñ
Cülûsuyla cihânı kıldı pür-sûr u nüvîd Allâh
- 4 O şâhenşâh-ı deryâ-dil o zıllullâh-ı 'âlem kim
Şükûh u 'ömr ü ceş-i şevket-i şevket-mezîd Allâh
- 5 Bugündür işte ol rûz-ı nev ü mes'ûd u hurrem kim
Hulûlüyle 'ayân kıldı bize 'ıyd-ı cedîd Allâh
- 6 Bulunmaz bir nesakda yazdı Nevres hâme târihin
Cülûsuñ on üçüncü sâlidir sa'îd Allâh (1291)

¹⁶⁷ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 114.

3¹⁶⁸

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Cihân halîfesi 'Abdülazîz Hân ki gören
'Ulüvv-i himmetini mutlak âsumân söyler
- 2 Ne pâdişeh ne mehâbetlü pâdişeh ki felek
Eğer mehâbetini görse el-amân söyler
- 3 Cihânı himmeti kılmış esîr-i lutf u kerem
Bu himmetin yalınız ben demem cihân söyler
- 4 Nedir felekle melek kim aña şebîh edeyim
Bu eñ küçük sözü kangı büyük lisân söyler
- 5 Nazîri yok demişim hem derim eğer var ise
Anıñ nazîrini gördüm diyen yalan söyler
- 6 Ederse çarhını tahrîk bir zırhlısı
Cibâlden dem urur çarha dâsitân söyler
- 7 Özün sözün neye teşbîh eder 'aceb kalemim
Ki hâk-i pâyı cism-i cihâna cân söyler
- 8 O eyleseydi eser-i himmetiyle 'âlemi şâd
Bilir bu lutfunu dünyâ var iken söyler
- 9 Velîyy-i ni'met-i 'âlem odur kulu Nevres
Senâ vü medhini her ân ve her zamân söyler

¹⁶⁸ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 134-135.

4¹⁶⁹

Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün

- 1 Bülend-kevkebe 'Abdülazîz Hân ki felek
Eder sa'âdet ü ikbâli kudretinden ümîd
- 2 Eğer bulur ise ruhsat ayağın öpmek için
Hezâr şevk ile gökden iner yere hurşîd
- 3 Aña hemâl olamaz Keykubâd u İskender
Ki bâb-1 kadriniñ ednâ gulâmıdır Cemşîd
- 4 Yazılrsa nâm-1 'azîzi eğer Süreyyâ'ya
Semânın encümeni encümüyle eyler 'îd
- 5 Bülend-kadr o kadar kim sipihirden duyulur
Ger etseler hadem-i bâr-gâhı güft ü şinîd
- 6 Mü'eyyed ol kadar ol şehriyâr-1 gerdûn-câh
Ki bâb-1 devletiniñ päs-bânıdır te'yîd
- 7 Mehâbet-efgen eğer olsa bir zırhlısı
Olur müsâdemesinden siyâh Bahr-i Sefîd
- 8 Sitâyiş eylemek ol tâc-dârı haddim mi
Huzûr-1 şemsde Nevres olur mu zerre bedîd

5¹⁷⁰

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Dedi Nevres dahi kan ağlayıp târîh-i dil-sûzun
Bu dehr-i lâ-bekâdan el çekip gitdi Cemîl Paşa
- 2 Bu zât etmişdi devletde vezâret hil'atın iksâ'
Kefen-pûş-1 seferdir şimdî ya'nî 'âzim-i 'ukbâ

¹⁶⁹ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 140-141.

¹⁷⁰ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 145-146.

- 3 Reşîd Paşa-yı merhûm ismini andırdı bu ferzend
Yoğidi çünki emsâli içinde zâtına hem-tâ
- 4 Sefâretle bulundu Avrupa'da bir nice müddet
Muvaffak oldu her emri yolunda eyledi îfâ
- 5 Umûr-ı devleti teshîl ile meşgûl iken dâ'im
Sefir-i merg geldi etdi güç âsârını îmâ
- 6 Bırakmaz kimseyi hâline her gün bir sitem eyler
Komaz dünyâda râhat ede işte böyledir dünyâ
- 7 Olunca hâriciye nâzırı ol âsaf-ı kâmil
'Alâmet-i sefer meşhûdu olup yumdu göz hayfâ

[Şarkılar]

ŞARKI

1¹⁷¹*Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün*

I

- 1 Tut 'âlemi hüsnüñle zamân Yûsuf'u sensiñ
- 2 Ey rûh-1 cihân şimdi cihân Yûsuf'u sensiñ
- 3 İklîm-i 'atâ Hâtem'i şân Yûsuf'u sensiñ
- 4 Ey rûh-1 cihân şimdi cihân Yûsuf'u sensin

II

- 1 Bahş etdi safâ 'âleme dîdâr-1 'azîziñ
- 2 İndirdi Mesîhâları güftâr-1 'azîzin
- 3 Allâh ola Allâh seniñ yâr-1 'azîziñ
- 4 Ey rûh-1 cihân şimdi cihân Yûsuf'u sensin

III

- 1 Nâkısdır o kim bedre şebîh eyleye hüsnüñ
- 2 Nûr âyetidir mihr ü mehi neyleye hüsnüñ
- 3 Muhtâc-1 ziyâ kim diye kim söyleye hüsnüñ
- 4 Ey rûh-1 cihân şimdi cihân Yûsuf'u sensin

IV

- 1 Şehzâde-i mes'ûd u mu'azzamsiñ efendim
- 2 İkbâl-i cihân şevket-i 'âlemsiñ efendim
- 3 Gencîne-i ihsân-1 dem-â-demiñ efendim
- 4 Ey rûh-1 cihân şimdi cihân Yûsuf'u sensin

¹⁷¹ *Eser-i Nâdir*. cüz 1. 91-92.

V

- 1 Yokdur saña eş medhiñ edildikçe edilsin
- 2 Şeh-râh-ı sipâsında gidildikçe gidilsin
- 3 Nevres kim ola kim seni medh eyleyebilsin
- 4 Ey rûh-ı cihân şimdi cihân Yûsuf'u sensiñ

2¹⁷²

Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün

I

- 1 Sâye-bâniñ felek-i atlasa kor pâdişehim
- 2 Yaşa durdukça cihân sen dahi dur pâdişehim
- 3 Sâye sal 'âleme dünyâya buyur pâdişehim
- 4 Yaşa durdukça cihân sen dahi dur pâdişehim

II

- 1 Şevketiñ yıldızı ger doğsa kalır hîre güneş
- 2 Bâb-ı ihsânıñ ednâ kulu sultân-ı Habeş
- 3 Rahş-ı iclâliñe Keyvân-ı felek gâşiye-keş
- 4 Yaşa durdukça cihân sen dahi dur pâdişehim

III

- 1 Âsumân çâker ü ikbâl ü zafer râm saña
- 2 Sen büyüğüñ olamaz mihr-i felek câm saña
- 3 Akar ikbâl suyuñca uyar eyyâm saña
- 4 Yaşa durdukça cihân sen dahi dur pâdişehim

IV

- 1 Lutf-ı ihsânıñ eğer olsa meded-res kuluña
- 2 Olamaz eş feleğün şâ'iri Nevres kuluña
- 3 Bu du'â vird-i zebân oldu bu bî-kes kuluña
- 4 Yaşa durdukça cihân sen dahi dur pâdişehim

¹⁷² *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 136.

3¹⁷³

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

I

- 1 Geldiñ gül-i zîbâyı utandırdıñ efendim
- 2 Zülfüñ taradıñ sünbülü andırdıñ efendim
- 3 Kat kat açılıp herkesi kandırdıñ efendim
- 4 Güldür diyü ruhsârıñ inandırdıñ efendim

II

- 1 Yaydıñ o civân perçemi bir ter güle döndüñ
- 2 Bu şîve ile hem güle hem sünbüle döndüñ
- 3 Gül gül kızarıp neş'e-i meyle müle döndüñ
- 4 Güldür diyü ruhsârıñ inandırdıñ efendim

III

- 1 'Anber mi bu yâ kâkül-i dil-cû mu ne bilmem
- 2 Sünbül mü bu şeb-bû mu bu şebboy mu ne bilmem
- 3 Efsûn mu bu yâ mu'cize câdû mu ne bilmem
- 4 Güldür diyü ruhsârıñ inandırdıñ efendim

IV

- 1 Nevres n'ola olduysa seniñ bülbül-i zârıñ
- 2 Olduñ gül-i ter sen o dahi oldu hezârıñ
- 3 Döndürdü 'arak-reng-i güle lâle-'izârıñ
- 4 Güldür diyü ruhsârıñ inandırdıñ efendim

¹⁷³ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 140-141.

4¹⁷⁴*Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün***I**

- 1 Sen hüsn ü bahâ burcuna neyyirsin efendim
- 2 'Âlemde seniñ yokdur eşîñ birsin efendim
- 3 Hurşîd gibi zâhir ü bâhirsin efendim
- 4 'Âlemde seniñ yokdur eşîñ birsin efendim

II

- 1 Şehzâdelik olsa n'ola nâmıñla mübâhî
- 2 Nûr-ı şerefiñ tutdu seniñ mihr ile mâhî
- 3 Dersem saña yok misli verir hâme güvâhî
- 4 'Âlemde seniñ yokdur eşîñ birsin efendim

III

- 1 Görseydiler ey merdümek-i dîde-i 'âlem
- 2 Bî-şek kul olurlardı saña Hâtem ü Rüstem
- 3 Hem-tâ bulamam ben saña ey lutf-ı mücessem
- 4 'Âlemde seniñ yokdur eşîñ birsin efendim

IV

- 1 Bahş eylemiş eflâke şeref mâye-i lutfuñ
- 2 Elbette felekden yücedir pâye-i lutfuñ
- 3 Dünyâyı be-kâm etdi seniñ sâye-i lutfuñ
- 4 'Âlemde seniñ yokdur eşîñ birsin efendim

V

- 1 Hem-hâme nebâhatde 'Utâridle debîriñ
- 2 İkbâl musahhar saña ihsândır esîrin
- 3 Yok hâsılı ihsân u ma'âlîde nazîriñ
- 4 'Âlemde seniñ yokdur eşîñ birsin efendim

¹⁷⁴ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 142-144.

VI

- 1 Şehzâde-i ‘âlemsin efendim saña dünyâ
- 2 Münkâddır ihsânıña dil-beste ser-â-pâ
- 3 Hem zîb-i ma‘âlî vü şeref hem kerem-ârâ
- 4 ‘Âlemde seniñ yokdur eşiñ birsin efendim

VII

- 1 Hâtem demiş olsam saña eyler beni mülzem
- 2 Nevres bu kelâmında yañıldıñ diyü hâmem
- 3 Hiç kimseye ‘âlemde seni beñzedebilmem
- 4 ‘Âlemde seniñ yokdur eşiñ birsin efendim

[Dü-beytler]

1¹⁷⁵*Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün*

- 1 Haccâc gitdi kaldı kötü adı dehrde
Göçdü Yezîd ü halk anı la'netle yâd eder
- 2 Ne Şimr kaldı ne eseri İbn-i Mülcem'iñ
Hayr ile yâd bunları kangı cevâd eder

2¹⁷⁶*Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün*

- 1 İnsânlara himmet ile nâmûs gerekdir
Maksûda bütün himmet ile ermiş erenler
- 2 Etmişler iki hırz iki bâzû-yı ümîde
Himmet ile nâmûsu bu meydâna girenler

¹⁷⁵ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 115.

¹⁷⁶ *Eser-i Nâdir*. cüz 2. 123.

B. Diğer Kaynaklardan Gelen Şiirler

1. Revnak Mecmûası'ndan

1¹⁷⁷

[Kasîde]

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Ey âsaf-ı mu'allâ düstûr-ı 'âlem-ârâ
Dünyâ señinle ferruh ferruh seniñle dünyâ
- 2 Ser-'asker iken ey bedr olduñ mübeşşir-i sadr
Ni'me's-şeref zihî kadr oldukça olduñ a'lâ
- 3 Tâli' mu'în zafer yâr ey sadr u ey sipeh-dâr
Mes'ûd-ı baht-ı bî-dâr ikbâl-i şâdi-efzâ
- 4 Hâtem seniñle hürrem hürrem seniñle hâtem
Gûyâ seniñle hem-dem İlyâs ile Mesîhâ
- 5 Ferhunde sadr u kadriñ pâyende kadr ü sadriñ
Mevlâ sa'îd kılınsın kılınsın sa'îd Mevlâ
- 6 Tecdîd kıldı 'ahdiñ 'ahd-i vezâretini
İkbâl ü mecd ü nusret bu 'ahd için müheyyâ
- 7 Âyât-ı nasr-ı 'ulyâ râyât-ı kadr-i beyzâ
Gör n'etdi lutf-ı Mevlâ dünyâyı kıldı ihyâ
- 8 Sadriñla buldu dîvân kadriñle gördü eyvân
Mecmû'a-i 'Utârid âvîze-i Süreyyâ

¹⁷⁷ "Zât-ı 'âlî-i vekâlet-penâhîniñ makâm-ı sadâreti teşriflerinden dolayı yegâne-i rûzgâr denmeğe bi-hakkın sezâ-vâr olan şâ'ir-i meşhûr sa'âdetlü Nevres Efendi'niñ tanzîm ve takdîm eyledikleri kasîdedir." *Revnak* (1291). cüz 6. 82-84. Mecmûada, bu kasîdenin hemen sonunda ayrıca, şâirin yeni yıl vesîlesiyle söylediği 1291 tarihli Farsça bir kıt'a-i kebîresi bulunmaktadır (bk. *Revnak* (1291). cüz 6. 84).

- 9 Hem sadrı kıldıñ a‘zam ceysiñ emîrisiñ hem
İkbâliñ etdi tev‘em hâtemle seyfi gûyâ
- 10 Hem bu makâma nâzır hem ol mehâmma hâzır
Hem hall ü ‘akde kâdir hâmeñ ‘Utârid-âsâ
- 11 Nazm u nesak müşeyyed seyf ü kalem mü‘eyyed
Rükn-i şeref-mümehhed kadr-i sühan mu‘allâ
- 12 Bahtıñ zafer-nümâdır kadre şeref-fezâdır
İclâliñe sezâdır yâverlik etse Cevzâ
- 13 Olduñ vekîl-i mutlak kadriñ bilindi el-hak
Himmet seniñdir ancak sadrı sen etdiñ a‘lâ
- 14 Sadr oldu kehf-i himmet ey âb-1 rûy-1 millet
Fahr eylemekde hey‘et raks eylemekde a‘zâ
- 15 Allah yâriñ olsun nusret şi‘ârîñ olsun
Her kâr u bâriñ olsun insâf u ‘adle mecrâ
- 16 Feyz erdi her taraftan dürr çıkdı her sadefden
Menşûruña şereften Bercîs çekdi tuğrâ
- 17 Şâd oldu Bâb-1 ‘Âlî nûr-1 şerefle mâlî
Kadri celîl ü ‘âlî şânı bülend ü vâlâ
- 18 Aklâmı oldu i‘lâm i‘lâmı oldu aklâm
Gûyâ dirildi Nazzâm oldu nizâm-pîrâ
- 19 Buldukça bezmiñ âyîn oldukça gevher-âgîn
Mîr‘ât olurdu Pervîn kandîl olurdu Şi‘râ
- 20 Peyk-i zafer-beşîriñ himmetde yok nazîriñ
Kilk-i felek debîriñ hem-mu‘cizât-1 ‘Îsâ
- 21 Tab‘îñ sadefden azher re‘yiñ güneşden enver
Rahşân bunuñla gevher mevvâc anıñla deryâ

- 22 Lutfuñ sezâdır alsa dünyâyı sâye salsa
Çok sanma az kalsa yanında fazl-ı Yahyâ
- 23 Oldu cihân ser-â-ser ihsânîña müsahhar
Kadr ü şeref müyesser mecd ü ‘alâ müveffâ
- 24 Seyfiñ kazâdan akta‘ te’bîd ile murassa‘
Kalbiñ cihândan evsa‘ kadriñ felekden a‘lâ
- 25 Bezmiñde câm hurşîd sâkî sipihr-i ümmîd
Ney feyz ü bâde te’bîd sûr u nüvîd-i hunyâ
- 26 Rezm etseñ ey dilâver âşûb-ı rûz-ı mahşer
Bezm etseñ ey Sikender fer ü şükûh-ı Dârâ
- 27 Ger eyleseñ tebessüm ikbâl eder tekellüm
Ger eyleseñ terennüm olur neşât gûyâ
- 28 Bezmiñde câm-ı gül-gûn medhiñde tab‘-ı mevzûn
Bu mihrdir o gerdûn bu kûhdur o sahrâ
- 29 Cevzâ‘ hamâ‘iliñdir encüm fezâ‘iliñdir
Hep bahr-i kâmilîñdir evzân-ı medh ü inşâ‘
- 30 Bende eğerçi söz çok medhiñe lîk had yok
Yârâ bu yolda ‘âciz ‘âciz bu yolda yârâ
- 31 Gam kalmadı cihânda ne pîr ü ne civânda
İllâ bu nâ-tüvânda kim kaldı bî-muhâbâ
- 32 Bu nâ-tüvân-ı kem-nâm âvâre-baht-ı nâ-kâm
Dûçâr-ı her serencâm hem-hâl-i Kays-ı şeydâ
- 33 Endûh u gam zebûnu dîvâneler cünûnu
Dehriñ kem ü füzûnu eyler anı tekâzâ

- 34 K'ey Nevres-i hired-güm dûçâr-ı pençe-i gam
Yok mu bu zahma merhem bu derde çâre âyâ
- 35 Dehriñ nizâmı varken 'âlî makâmı varken
Ferhunde nâmı varken gamsiñ niçün ser-â-pâ
- 36 Herkes deh-â-dehinde yok gam kih ü mihinde
Sen ibtilâ rehinde kaldıñ esîr ü rüsvâ
- 37 Yâ ol değıl mi Ca'fer fazlına ma'n çâker
Çâker velîk kemter kemter velîk ednâ
- 38 Git eyle pâyını bûs etmez seni de me'yûs
Kendi işiñde efsûs te'hîre çekdiñ imzâ
- 39 İşte velîyy-i ni'met bu dâsitân-ı hayret
Verdi derûna dehşet kıldı karârı yağmâ
- 40 Gel dest-gîrim ol sen hurrem beşîrim ol sen
Ni'me'l-emîrim ol sen kıl meşrebim güvârâ
- 41 Tâ mihr ü mâh-ı tâbân gökde döner şitâbân
Etsin Hudâ firâvân ikbâliñ ey felek-câ
- 42 Meddâhiñ oldu Nevres medhiñi bildi herkes
Medh eylerim seni bes bes baña bu temâşâ
- 43 Bu mısra'-ı bedî'i buldum güzîde târîh
Kıldı vezâretini ihyâ Hüseyñ Paşa (1290)

2¹⁷⁸**Kasîde-i Sözü***Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün*

- 1 Şehsüvârân-ı ma'ânî hem-'inânıdır sözü
Şöhretim sâlârınıñ kişversitânıdır sözü
- 2 Her yaña sevk eylerim tâbûr-ı nazm u nesrimi
Ser-te-ser iklîm-i nazmıñ hükmrânıdır sözü
- 3 Tîğ-i hâmem keşf eder mâfi'z-zamîr-i düşmeni
Zülfikâr-ı Murtazâ'nıñ tercümânıdır sözü
- 4 Hâme gûyâ tab'ım istihkâmınıñ yeksânıdır
Dehşet-efgen dâne-i âteş-feşânıdır sözü
- 5 Ol hüner serdârıym kim ol hüner serdârınıñ
Dürr-i ma'nâyla murassa' bir nişânıdır sözü
- 6 Handek-i fikr-i 'amîkımdan güzer düşvârdır
Kim hisâr-ı âsumânıñ hem-girânıdır sözü
- 7 Çift kol gösterse de ebrû-yı hâsid gam değil
Kal'a-i müstahkem-i ma'nâyı bânîdir sözü
- 8 Eylerim mağz-ı bed-endîş-i hasûdu hurd u hâş
Rüstem-i endîşemiñ gürz-i girânıdır sözü
- 9 Her ne yazsam nazm olur hem her ne söylersem nizâm
Ben Nizâmî'yim Nizâmî hem-zebânıdır sözü
- 10 Dağa işlerse delerse seng ü pûlâdı n'ola
Kim kemân-ı hâme tîr-i hûn-çegânıdır sözü
- 11 Meymenem leb-rîz-i ma'nâ meyserem serşâr-ı nazm
Pîşdârım şöhretim kalb-i emânıdır sözü

¹⁷⁸ *Revnak* (1291). cüz 7-8. 104-107.

- 12 Bir alay ma'nâ eder bir demde teşkîl istese
Rûzgârîñ öyle nazzâm imtihânıdır sözüm
- 13 Leşker-i ma'nâ selâm-ı tab'ıma saf-beste hep
Mülk-i nazmıñ sanki serdâr-ı cihânıdır sözüm
- 14 Dâr-ı şûrâ-yı kader vermiş karârın nazmımıñ
Sıgmaz ârâ-yı 'ukûle lâ-mekânîdir sözüm
- 15 Fenn-i sevku'l-ceyş-i nazmı hâmem eyler ta'biye
Kal'adır tab'-ı metînim nerdübânıdır sözüm
- 16 Ger hat-ı harb üzre sevk etsem sufûf-ı nazmımı
Der gören ebr-i kazâ seyl-i revânıdır sözüm
- 17 Top sadâsı zann eder kilkim sarîrin gûş eden
Gürlerim gök gibi ra'd-ı âsumânîdir sözüm
- 18 Tâbiş-i hâmem gören fecr-i şimâlî zann eder
Hem yanardağ oldu hem berk-ı Yemânî'dir sözüm
- 19 'Ulviyân-ı gaybdır erkân-ı harbi tab'ımıñ
Yâver-i şemşîr-i zerrîn der-miyânıdır sözüm
- 20 Gevher-i nazm eñ küçük bir noktasıdır hâmemim
Kalb-i a'yân eylerim dersem 'ayânîdir sözüm
- 21 Sevk olunmakta pey-â-pey tab'ım ordugâhına
Hep mühimmât-ı ma'ânî kârbânıdır sözüm
- 22 Fırka-i ma'nâ mutî'idir livâ-yı hâmemiñ
Sanki sâlâr-ı cünûd-ı âsumânîdir sözüm

- 23 Bir zırhlı dirdonatmış¹⁷⁹ bahr-i endişemde nazm
Çarhı tab'ım dûdu hâmem bâd-bânıdır sözüm
- 24 Bulamaz yol kal'a-i endişeme câsûs-ı cehl
Kim anıñ dizdârı hâmem pâs-bânıdır sözüm
- 25 Bezm ü rezmi câmi' olmuşdur usûlü tab'ımıñ
Kim beyânıñ hem rebâbı hem kemânıdır sözüm
- 26 Medhe meyl etsem behişt-i câvidânîyim özüm
Hicvi kasd etsem kazâ-yı nâgehânîdir sözüm
- 27 Nâzımım kânûn-ı nazmı meşrebim tanzîm eder
İşte nâmem işte hâmem râyegânîdir sözüm
- 28 Şimdi ben Nevres sipeh-dâr-ı cihân meddâhıyım
Sevk-i nazm eyler kumandân-ı ma'ânîdir sözüm
- 29 Leşker-ârâ âsaf-ı vakt ol emîrû'l-ceyş kim
Şöhret-i medhiyle Rüstem dâsitânıdır sözüm
- 30 İki nâdir âsafıñ hem 'abdi hem vassâfıyım
İkisiniñ de sitâyiş-nâme-hâv'nıdır sözüm
- 31 Birisi 'Avnî Hüseyin ü birisi Nâdir Kerîm
K'anlara âsâr-ı te'yîd armağânıdır sözüm
- 32 Birisi nazm-âferîn biri hudâvend-i nizâm
İkisiniñ de nazîm-i ter-zebânıdır sözüm
- 33 Birine Hızr-ı zamân birine İskender derim
Hem anıñ hem de bunuñ hâmî-i şânıdır sözüm

¹⁷⁹ Vezin gereği "dirdonat" olarak okunmuş olan bu kelimenin dilimizdeki şekli "drednot/dretnot"tur. Kelime, İngilizce "gözüpek, korkusuz" anlamındaki "dreadnought"tan gelmektedir. Aynı zamanda ağır toplu bir deniz zırhlı tipi olan drednot, vaktiyle yeni teknolojisi ve savaş gücüyle donanmaların belkemiği olarak nitelendirilmiş ve benzerleri de bu adla anılmıştır (bk. Özgül (2016). *a.g.e.* 162; J. W. Redhouse (1991). *İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü*. İstanbul: Redhouse Yay. 288; D. Mehmet Doğan (1989). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Beyan Yay. 282).

- 34 Biri nazzâm-1 cihân biri Nizâmü'l-mülk-i vakt
İki böyle rûh-1 fazlîñ ahşicânıdır sözüm
- 35 Biri düstûr-1 zamân biri sipeh-dâr-1 cihân
İki memdûh-1 cihân nazm-1 zamânîdir sözüm
- 36 İki memdûh-1 cihân meddâhı kilik-i şöhretim
İki mahmûd-1 zamân şehd-âsitânıdır sözüm
- 37 Biri nazmîñ vâzı'1 biri nizâmîñ hâfızı
Vâzı'a hem hâfıza vassâf-1 sâîndir sözüm
- 38 Biri saff-der biri ser-'asker biri gök biri mâh
Ol gök ol mâhîñ donanmış kehkeşânıdır sözüm
- 39 Bu iki cûy-1 kerem leb-rîz-i medhi meşrebim
Bu iki hurşîd-i fazlîñ âsumânıdır sözüm
- 40 Ta'n eder düşmenlerin tîğ-i şerer-pâşıyla hep
Dehrîñ âşûb-efgen-i her kaltabanıdır sözüm
- 41 Bu iki sedd-i Sikender bu iki kûh-1 şükûh
K'anlarıñ nâmıyla dehrîñ hırz-1 cânıdır sözüm
- 42 Bunlar anlar kim sipehkeşlikde bir yâverlerin
Etmese ger Rüstem'e tercih cânıdır sözüm
- 43 Hem anı eyler sitâyîş hem bunu eyler senâ
İki mecrâ-yı kerem âb-1 revânıdır sözüm
- 44 Biri saff-ârâ birisi saff-ârâya imâm
Bunlarıñ nâmıyla fazlîñ nâm u şânıdır sözüm
- 45 Biri Nu'mân-1 Havernak biri Seyf-i Zülüzezen
Bu iki hem-'asrîñ İbn-i Hallikân'ıdır sözüm
- 46 Biri himmetde biri tedbîrde pervâz eder
İki şehbâz-1 senânîñ âşiyânıdır sözüm

- 47 N'ola ezberlense ger âsâr-ı Firdevsî gibi
İki Rüstem-dâsitânîñ bâstânıdır sözüm
- 48 İki ceş-ârâ iki 'asker iki er oğlu er
İki er vafında sözler pehlevânıdır sözüm
- 49 İki merd iki gazanfer iki şîr iki dilîr
Arslanlar medh eder medh arslanıdır sözüm
- 50 Biri mir'ât-ı zafer birisi mirkât-i hüner
Bu iki ferruh-nişân ferruh nişânıdır sözüm
- 51 Haşmet'e Bâkî'ye belki 'âleme fahr eylerim
Kim bu iki kâmurânîñ hem-zamânıdır sözüm
- 52 İki 'âlî-baht iki 'âlî-cenâbîñ vâsıfı
İki 'âlem yâdigâr-ı câvidânîdir sözüm
- 53 Biriniñ medhiyle hurrem biriniñ vasfiyle şâd
İki mahbûbü'l-kulûbuñ hüsn ü ânıdır sözüm
- 54 İki rûşen gevheriñ silkü'l-le'âl-i medhidir
İki rûşen gevher-i şeb-tâb kânıdır sözüm
- 55 Oldular memdûhum iki feylesof iki hakîm
İki Lokmân iki Eflâtûn nişânıdır sözüm
- 56 Bezm-i tab'ı gevher-i ma'nâyla tenvîr eyledim
İki mihmân-ı senânîñ mîzbânıdır sözüm
- 57 Hâsılı şâyân-ı sad genc-i revân-ı medhidir
Kim iki Pervîz-i genc-i şâyegânîdir sözüm
- 58 Gevherîdirler bilirler kadrini gevherlerin
Bu iki gevhersitân gevhersitânıdır sözüm

- 59 Zü'l-cenâheyn oldum uçtum tâ senânîñ evcine
Ba'd-ez-în Ankâ-yı himmet âşiyânıdır sözüm
- 60 İkisiniñ de Hudâ 'ömrün füzûn kılsın derim
Tâ nizâm-ı nazma kânûn-ı ma'ânîdir sözüm
- 61 Bu kasîdemden ki şehr-i gaybîñ istihkâmıdır
Âşikâr olmakda kim râz-ı nihânîdir sözüm
- 62 Bir talî'a fırkası resm etdi şekl-i matla'ı
Resm eder eşkâl-i harbi başka Mânî'dir sözüm
- 63 Bir bölük nazm avcısıyla biñ gönül eyler şikâr
Sûk-ı ma'nâda Nizâmî tev'emânıdır sözüm
- 64 Bin harîta-nüktedir her mısra'ı şekk eylemem
Kim bu fenniñ en büyük mikyâs-dânıdır sözüm
- 65 Farz olunsa ger sühan ser-'askeri bî-şekk benim
Kim bugün Şeh-nâme-i nazm u ma'ânîdir sözüm
- 66 Kavlimi tasdîk eder dîvân-ı insâfı gören
Kim bu kavlin şâhid-i mu'ciz-beyânıdır sözüm

3

[Gazel]¹⁸⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Düşse âhım zülfüñe pür-çîn olur zencîrden
'Aks-i ruhsâr-ı cünûn rengîn olur zencîrden
- 2 Ney be-dem gîsû be-düş eylerseñ âheng-i semâ'
Halka-i meclis cünûn-âyîn olur zencîrden

¹⁸⁰ *Revna* (1291). cüz 5. 71.

- 3 'Aks saldıkcâ müselsel perçemiñ ruhsârıña
Âyine gûyâ ki çîn-der-çîn olur zencîrden
- 4 Halka-i zülfüñden oldukca cebîniñ tâb-nâk
Müşteri gûyâ zırırh-âgîn olur zencîrden
- 5 Dîdede leb-rîz dür-efşâne-i zülfüñle h'âb
Âşıkâ nakş-ı cünûn bâlîn olur zencîrden
- 6 Zülfünüñ her halkası bir dîdedir ruhsârına
Hod-nümâ-yı hüsn olan hod-bîn olur zencîrden
- 7 Turrenden bir 'ıkd teşkîl eylemiş 'aks-i ruhuñ
Görmedim k'âyîned e Pervîn olur zencîrden
- 8 Halka-i gîsûda kal Nevres ki [budur] âşiyân
Anda kim dîvâneler müşgîn olur zencîrden

4¹⁸¹

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Çünkü sensin pîrimiz üstâdımız
Pîr ü üstâd-ı hüner-bünyâdımız
- 2 Kârbân yok gelmez âvâz-ı ceres
Himmetiñ olsun baña feryâd-res
- 3 Kesmedi hâlâ gönül ümmîdini
Bekliyor doğsun emel hurşîdini
- 4 Dîde-i mâ rûşenâyî mî koned
Ârzû-yı âşinâyî mî koned

¹⁸¹ *Revnak* (1291). cüz 5. 70-71. bâzı mısraları, az farklı şekilde diğ er şiirleri arasında da yer alan bu şiir, şâirin Sâmî Paşa'ya yazdığı tezkire sûretinin sonunda yer almaktadır.

2. Fatin Tezkiresi'nden

[Gazel]¹⁸²

1

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Bu şeb hulyâ-yı zülfüñle dili pür-pîç ü tâb etdim
Görünce tâ-seher subh-ı cemâliñ terk-i h^vâb etdim
- 2 Añup ruhsâr-ı âliñ döndü çeşmim tâs-ı pür-hûna
[O] bezmde hûn-ı eşkimden dolu nûş-ı şarâb etdim
- 3 Yüz üzre mâil-i hâl-i ruhuñ sad-yüz kadar varmış
Bir 'anber sübha ile ben de bu yüzden hisâb etdim
- 4 Miyânıñ aldım âğûş-ı hayâle hayli eğlendim
Ne ağıyâra haber verdim ne saña bir gazâb etdim
- 5 Değildir 'ârızî âl-i abânıñ şevki göñlümde
Ezel bezminde ben Nevres o bâba intisâb etdim

¹⁸² Fatin Efendi, Dâvud (1271). *Hâtimetü'l-Eş'âr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 420.